

SZANUJ MOJE PRAWA,

SZANUJ MOJĄ GODNOŚĆ

**MODUŁ IV – PRAWA UCHODźCÓW, UCHODźCZYŃ,
MIGRANTÓW I MIGRANTEK**

**PAKIET MATERIAŁÓW EDUKACJA
DLA GODNOŚCI**

**AMNESTY
INTERNATIONAL**



Amnesty International jest światowym ruchem na rzecz praw człowieka zrzeszającym 7 milionów członków/członkiń, aktywistów/aktywistek i sympatyków/sympatyczek z ponad 150 krajów i terytoriów, którzy/które podejmują działania, aby położyć kres poważnym naruszeniom praw człowieka. Jesteśmy niezależni od rządów, ideologii politycznych, interesów ekonomicznych i religii, a działamy głównie dzięki składkom członkowskim i darowiznom publicznym.

Po raz pierwszy wydane w 2018 roku przez
Amnesty International Ltd
Peter Benenson House
1 Easton Street
Londyn WC1X 0DW
Wielka Brytania
Index: ACT 30/8218/2018
Język oryginału: angielski

© Amnesty International 2018

Jeśli nie zaznaczono inaczej, ten dokument jest udostępniany na licencji Creative Commons 4.0 (wymagane uznanie autorstwa, użycie niekomercyjne, bez utworów zależnych, zasięg międzynarodowy): <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>
Więcej informacji o prawach do wykorzystania materiałów na: amnesty.org
Licencja Creative Commons nie obejmuje materiałów znajdujących się w tym dokumencie, które mają oznaczenie autorstwa inne niż Amnesty International.

Wydawca: Stowarzyszenie Amnesty International
Plac Lelewela 8
01-624 Warszawa
Nakład: 500 szt.
ISBN: 978-83-948139-1-8
Druk: Drukownia.pl

Zdjęcie na okładce: *Osoby uczestniczące w marszu "Refugees Welcome", zorganizowanym przez Amnesty International Wielka Brytania w partnerstwie z 40 organizacjami, Wielka Brytania, 2016.*

@ Marie-Anne Ventourra/Amnesty International.
amnesty.org
www.amnesty.org.pl

Podziękowania

Amnesty International pragnie podziękować wszystkim, którzy poświęcili swój czas oraz wiedzę, aby przyczynić się do stworzenia tej publikacji.

Ćwiczenia zostały przygotowane oraz udoskonalone dzięki pracy różnych sekcji Amnesty International oraz aktywistów i aktywistek z następujących państw: Argentyna, Burkina Faso, Chile, Dania, Francja, Ghana, Holandia, Kenia, Maroko, Meksyk, Norwegia, Polska, Portugalia, Słowenia, Tajlandia, Tajwan, Tunezja, Węgry oraz Włochy. Szczególne podziękowania należą się następującym zespołom z Międzynarodowego Sekretariatu Amnesty International, bez wkładu których powstanie tego materiału nie byłoby możliwe: zespół globalnych kampanii, zespół praw uchodźców i migrantów oraz sekcja ds. płci, seksualności i tożsamości.

Podziękowania kierujemy też do Camille Roch oraz Miriam Pierard, które gromadziły zdjęcia, przykłady, cytaty oraz informacje zwrotne od osób uczestniczących w warsztatach, by materiał był jak najbardziej dostępny oraz przyjazny dla osób prowadzących zajęcia. Ten materiał został stworzony przez Globalny Program Edukacji Praw Człowieka prowadzony przez Melody Ross, przy wsparciu konsultantek Caitlin Chnadler oraz Chelsea L Richer z grupy Torchlight.

Moduł został zredagowany przez Helenę Scott oraz opracowany graficznie przez Lindsay Warmington z Off Colour Design.

Niniejszy podręcznik został zaadaptowany przez polską sekcję Amnesty International.
Redakcja językowa: Olga Ślifirska
Opracowanie graficzne wersji polskiej: Joanna Reniger
Wydanie publikacji w języku polskim w ramach projektu „START THE CHANGE! Działaj lokalnie, zmieniaj globalnie” CSO-LA/2017/388-16 dzięki finansowaniu i wsparciu Unii Europejskiej. Wyrażone poglądy i opinie w niniejszym dokumencie należą do autorów i autorek i niekoniecznie odzwierciedlają poglądy i stanowiska Komisji Europejskiej.



**START
THE
CHANGE**

SPIS TREŚCI

SKRÓTY	4
Słowniczek.....	5
Wprowadzenie	10
Sytuacja uchodźców i uchodźczyń na świecie	12
Kampania Amnesty International WITAMY	13
O module	15
O edukacji praw człowieka	16
Jak korzystać z tego modułu?	17
Ewaluuj swoją pracę	19
ROZDZIAŁ I: ROZWIJANIE EMPATII	20
Czym jest empatia?	22
Dlaczego empatia?	22
Jak w praktyce mogę budować empatię?	23
Ćwiczenie 1.1 Poznanie różnorodności.....	26
Ćwiczenie 1.2 Poznanie empatii.....	31
Ćwiczenie 1.3 Jak to jest być...?	37
ROZDZIAŁ II: KIM SĄ UCHODźCY I MIGRANCY?	46
Kim są uchodźcy i migranci?	49
Jaka jest różnica między uchodźcą, migrantem, osobą wewnątrznie przesiedloną, osobą poszukującą ochrony międzynarodowej?	50
Rozwój społeczeństw	51
Krzywdzące stereotypy i stygmatyzacja	52
Ćwiczenie 2.1 Poznanie założeń, mitów i stereotypów	54
Ćwiczenie 2.2 Zrozumieć inną osobę	58
Ćwiczenie 2.3 Tożsamości i prawa człowieka	65
ROZDZIAŁ III: ROZUMIENIE KRYZYSU ZWIĄZANEGO Z WYMUSZONYMI MIGRACJAMI – BRAK POLITYCZNEJ WOLI ZNALEZIENIA ROZWIĄZAŃ	72
Kontekst	75
Dlaczego ludzie migrują?	76
W jaki sposób ludzie migrują?	78
Zawróceni z granicy	80
Gdzie znajdują się uchodźcy?	81
Większość uchodźców wciąż czeka na działania społeczności międzynarodowej	84
Działania Amnesty International na rzecz praw uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek	85
Ćwiczenie 3.1 Dokąd trafiają uchodźcy i uchodźczynie z całego świata?	90
Ćwiczenie 3.2 Dlaczego ludzie uciekają?	96
Ćwiczenie 3.3 Niebezpieczna podróż	104
Ćwiczenie 3.4 Pokonywanie przeszkód	116
ROZDZIAŁ IV: PRAWA UCHODźCÓW I MIGRANTÓW SĄ PRAWAMI CZŁOWIEKA	120
Co to są prawa człowieka i dlaczego są ważne?	122
Międzynarodowe mechanizmy ochrony praw człowieka	123
Szczególna ochrona dla uchodźców i uchodźczyń	124
Szczególna ochrona dla migrantów i migrantek	125
Prawo międzynarodowe i potrzeba zaangażowania na rzecz jego przestrzegania	126
Osoby migrujące – przestrzeganie praw człowieka	127
Brak podstawowej ochrony	129
Bezpieczeństwo	130

Rozpoczynanie nowego życia	131
Spółeczny sponsoring	133
Odpowiedź wspólnoty międzynarodowej na potrzebę ochrony uchodźców	134
Ochrona uchodźców i uchodźczyń w Polsce	135
Ćwiczenie 4.1 Mapowanie ruchu osób w naszym regionie.....	138
Ćwiczenie 4.2 Czy mogę wejść?	142
Ćwiczenie 4.3 Prawda czy fałsz?	146

ROZDZIAŁ 5: DZIAŁAMY	152
Zasady podejmowania działań	154
Co mogę zrobić indywidualnie?	156
Co możemy zrobić jako społeczność?	159
Co możemy zrobić jako kraj?	163
Kampania Amnesty International WITAMY	164
Ćwiczenie 5.1. Drzewko problemowe	166
Ćwiczenie 5.2 Indywidualne mapy wpływu i plany działania	170

SKRÓTY

UN Convention against Torture	Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania
CEDAW	UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet
CMW	UN Convention on the Protection of the Rights of all Migrant Workers and Members of their Families Międzynarodowa Konwencja o Ochronie Praw Wszystkich Pracowników – Migrantów i Członków Ich Rodzin
CRC	UN Convention on the Rights of the Child Konwencja o prawach dziecka
ESCRs	Economic, social and cultural rights Prawa ekonomiczne, społeczne i kulturalne
EU	European Union Unia Europejska
HRE	Human rights education Edukacja Praw Człowieka
ICESCR	International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych
LGBTI	Lesbian, gay, bisexual, transgender, intersex Lesbijki, geje, osoby biseksualne, transpłciowe i interpłciowe
NGO	Non-governmental organization Organizacja pozarządowa
UDHR	Universal Declaration of Human Rights Powszechna Deklaracja Praw Człowieka
UN	United Nations Organizacja Narodów Zjednoczonych
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees (referred to here as the UN refugee agency) Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców (Agencja ONZ ds. Uchodźców)
UN Refugee Convention	Convention relating to the Status of Refugees Konwencja dotycząca statusu uchodźców

SŁOWNICZEK

Dyskryminacja

To nierówne, gorsze traktowanie kogoś z powodu pewnej cechy, np. koloru skóry, pochodzenia etnicznego lub narodowego, przekonań, religii, statusu społecznego, płci, orientacji psychoseksualnej lub z jakiegokolwiek innej przyczyny. Takiego traktowania nie można ani usprawiedliwić, ani obiektywnie wytłumaczyć. Jest wiele rodzajów dyskryminacji:

- **Dyskryminacja bezpośrednia** – gdy dana osoba była/jest/ mogłaby być traktowana mniej korzystnie niż podobna osoba w porównywalnej sytuacji ze względu na cechy wymienione powyżej.
- **Dyskryminacja pośrednia** – gdy jakaś praktyka lub kryterium uważane za neutralne, stawia pewne grupy w mniej korzystnej lub gorszej sytuacji ze względu na ich pewną cechę. Np. ktoś nie może skorzystać z pomocy prawnika w ośrodku kultury, bo nie ma karty członkowskiej ośrodka – neutralne kryterium. Gdy chce ją jednak założyć, okazuje się, że z powodu swojego wieku czy pochodzenia nie może tego zrobić.
- **Dyskryminacja krzyżowa (lub wielokrotna)** – gdy dana osoba jest traktowana gorzej lub mniej korzystnie z powodu przynależności do wielu grup mniejszościowych. Np. ma inne niż większość społeczeństwa pochodzenie etniczne, inny kolor skóry i inną orientację seksualną.

Stereotypy

Przyjęte z góry wyobrażenia na temat zachowania, wyglądu czy cech osób lub grup, utworzone w wyniku uogólnień opartych na fałszywych, niekompletnych lub niesprawdzonych informacjach.

Upředzenia

Przekonania, wartości i postawy oparte na stereotypach wobec osób lub grup ludzi. Ważnym składnikiem upředzeń jest ich komponent emocjonalny, który często motywuje do nienawiści, agresji lub dyskryminacji.

Edukacja praw człowieka

Edukację o prawach człowieka można zdefiniować jako wszelkie działania edukacyjne, szkoleniowe lub informacyjne mające na celu budowanie społeczeństwa, w którym wszyscy rozumieją, czym są prawa człowieka i dążą do ich poszanowania. Na edukację praw człowieka składają się:

- **wiedza i umiejętności** – znajomość standardów praw człowieka oraz umiejętność praktycznego zastosowania ich w codziennym życiu;

- **wartości, postawy i zachowania** – wzmacnianie wartości, postaw i zachowań, które stoją na straży praw człowieka;
- **działanie** – podejmowanie działań w celu obrony i promowania praw człowieka.

Handel ludźmi

Zgodnie z Protokołem ONZ o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi (2000), pojęcie *handel ludźmi* oznacza *werbowanie, transport, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osób z zastosowaniem gróźb lub użyciem siły lub też z wykorzystaniem innej formy przymusu, uprowadzenia, oszustwa, wprowadzenia w błąd, nadużycia władzy lub wykorzystania słabości, wręczenia lub przyjęcia płatności lub korzyści dla uzyskania zgody osoby mającej kontrolę nad inną osobą, w celu wykorzystania*. Przez wykorzystanie rozumie się przede wszystkim zmuszanie do prostytucji i inne formy wykorzystania seksualnego, zmuszanie do pracy, niewolnictwo lub praktyki podobne do niewolnictwa, zniewolenie albo usunięcie organów.

Ksenofobia

Ksenofobia opisuje postawy, upředzenia i zachowania, które odrzucają, wykluczają i często oczerniają jednostki w oparciu o przekonanie, że są obcymi dla społeczności, społeczeństwa lub tożsamości narodowej.

LGBTI

Lesbijki, geje, osoby biseksualne, osoby transpłciowe i interpłciowe. Skrótów używanych, by mówić o osobach o różnorodnej tożsamości płciowej i orientacji psychoseksualnej jest wiele, np. LGBTQIA2S, uwzględniający także osoby queer, osoby aseksualne, a także osoby two-spirit należące do ludności rdzennej Ameryki Północnej. Amnesty International używa skrótu LGBTI, jako że koncentruje swoje działania właśnie na tych grupach.

Międzynarodowy traktat, konwencja, pakt lub instrument praw człowieka

Z prawnego punktu widzenia nie ma różnicy między traktatem, konwencją i umową. Wszystkie te dokumenty są międzynarodowymi instrumentami prawnymi. W prawie międzynarodowym wiążą one te państwa, które zdecydują się przyjąć zobowiązania w nich zawarte, stając się stroną zgodnie z klauzulami końcowymi tych instrumentów.

Międzynarodowe mechanizmy praw człowieka

Międzynarodowe mechanizmy ochrony praw człowieka obejmują prawa obywatelskie, polityczne, ekonomiczne, społeczne i kulturalne, a także międzynarodowe prawo humanitarne, które koncentruje się na rozwiązywaniu problemów humanitarnych wynikających z wojen i konfliktów zbrojnych. Międzynarodowe prawo dotyczące praw człowieka obowiązuje zarówno w czasie pokoju, jak i podczas konfliktów zbrojnych. Przepisy te są prawnie wiążące dla państw – ich siła zbrojnych i innych podmiotów oraz dają prawo ofiarom poważnych naruszeń praw człowieka do dochodzenia sprawiedliwości oraz zadośćuczynienia. Państwa mają także zobowiązania międzynarodowe w ramach tzw. zwyczajowego prawa międzynarodowego, to jest zobowiązań, które wynikają z przyjętej praktyki państwowej i są powszechnie uznawane. Obowiązki te są wiążące dla państw, nawet jeśli nie ratyfikowały odpowiednich umów międzynarodowych.

Migrant/Migrantka

Ktoś, kto porusza się w obrębie jednego kraju lub z jednego kraju do drugiego, zwykle w sposób dobrowolny, ale niekiedy przymuszony trudnościami ekonomicznymi lub innymi problemami. Ludzie mogą migrować w sposób uregulowany np. mając pozwolenie na pracę w danym kraju lub w sposób nieudokumentowany, bez formalnego pozwolenia kraju, w którym chcą mieszkać i pracować.

Non-refoulement

Zasada niewydalania/niezawracania jest fundamentalną zasadą międzynarodowego prawa dotyczącego udzielania ochrony międzynarodowej, a także Konwencji ONZ dotyczącej statusu uchodźców (art. 33) i Konwencji ONZ przeciwko torturom (art. 3). Zgodnie z międzynarodowym prawem, żadne państwo nie może odsyłać kogokolwiek, bez wyjątku, do kraju, w którym może grozić mu poważne naruszenie praw człowieka. Obejmuje to zawręcenie osoby do miejsca, w którym jest ona narażona na dalsze wydalanie do kraju trzeciego, w którym będzie narażona na niebezpieczeństwo. Zabronione jest także zawracanie w sposób niebezpośredni, np. poprzez ograniczenie świadczonej pomocy dla uchodźców, zastosowywanie bezterminowego zatrzymywania, odmowy rozpatrywania wniosków o ochronę i/lub w inny sposób utrudnianie warunków życia tak, że ludzie czują się zmuszeni do opuszczenia kraju, nawet jeśli oznacza to powrót do sytuacji, która jest dla nich niebezpieczna.

Ochrona międzynarodowa

Obejmuje respektowanie, ochronę i promocję praw uchodźców, w tym poszanowanie zasady niewydalania/niezawracania (*non-refoulement*), zapewnienie bezpieczeństwa, dostęp do uczciwych procedur określania statusu uchodźcy oraz wdrażanie trwałych rozwiązań dla uchodźców i uchodźczyń.

Orientacja psychoseksualna

Orientacja psychoseksualna odnosi się do zdolności każdego człowieka do emocjonalnego i seksualnego pociągu oraz budowania relacji intymnych i seksualnych z osobami innej płci lub tej samej płci, lub więcej niż jednej płci.

Osoba poszukująca ochrony międzynarodowej

Osoba, która opuściła swój kraj w poszukiwaniu ochrony w innym państwie i wobec której procedura przyznania ochrony nie została jeszcze zakończona.

Osoba wewnętrznie przesiedlona (IDPs)

Osoby lub grupy osób, które zostały zmuszone do ucieczki lub którym ucieczkę, opuszczenie domów lub miejsc stałego zamieszkania rozkazano, a które nie przekroczyły państwowych granic uznanych za granice na arenie międzynarodowej. Definicja obejmuje ludzi, którzy przemieścili się w szczególności w wyniku konfliktu zbrojnego lub w celu uniknięcia skutków konfliktu, w sytuacji powszechnej przemocy, łamania praw człowieka, klęski żywiołowej lub katastrofy spowodowanej przez człowieka.

Podział odpowiedzialności za uchodźców i uchodźczynie

Zasada współpracy międzynarodowej jest gwarantem skutecznej ochrony uchodźców i wynika z Konwencji ONZ dotyczącej statusu uchodźców. Zasada ta zakłada, że państwa mają międzynarodowe zobowiązania i są odpowiedzialne za znalezienie bezpiecznych, trwałych rozwiązań w zakresie ochrony uchodźców.

Prawa ekonomiczne, społeczne i kulturalne

Prawa te obejmują prawo do sprawiedliwych i korzystnych warunków pracy, do tworzenia związków zawodowych oraz do strajku, do odpowiedniego poziomu życia - wyżywienia, mieszkania, do edukacji, do możliwie najwyższej jakości opieki zdrowotnej, dostępu do wody, do praktykowania kultury. Są one uznawane i chronione przez międzynarodowe i regionalne instrumenty praw człowieka oraz zapisane w wielu krajowych konstytucjach i ustawach.

Prawa obywatelskie i polityczne

Prawa obywatelskie i polityczne chronią przysługujące jednostce wolności od naruszeń ze strony rządów, organizacji niepaństwowych i osób prywatnych. Zapewniają możliwość uczestniczenia w życiu społecznym i politycznym bez dyskryminacji oraz represji. Prawa obywatelskie obejmują prawo do życia, wolności od tortur i innych form złego traktowania, wolności sumienia i wyznania, udziału w życiu politycznym, dostępu do informacji.

Płeć biologiczna i płeć społeczno-kulturowa (gender)

Płeć biologiczna to cielesny wymiar płciowości związany z wewnętrznymi i zewnętrznymi narządami (i cechami) płciowymi oraz chromosomami płci, z którymi dana osoba się urodziła. Płeć społeczno-kulturowa to społecznie konstruowane normy, role i oczekiwania postrzegane jako przynależne kobietom lub mężczyznom.

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka (PDPCz)

Dokument przyjęty przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych 10 grudnia 1948 roku. Deklaracja jest głównym dokumentem ONZ ustanawiającym standardy i normy praw człowieka. Wszystkie państwa członkowskie zgodziły się przestrzegać PDPC. Chociaż deklaracja miała być niewiążąca, z czasem jej różne przepisy stały się tak szanowane przez państwa, że można je określić jako zwyczajowe prawo międzynarodowe.

Prywatny/społeczny sponsoring

Prywatne sponsorowanie, zwane również *społecznym sponsoringiem*, odnosi się do finansowania przez poszczególnych obywateli, grupy lub wspólnoty procesu przesiedlenia uchodźców i uchodźczyń do kraju zamieszkania wolontariuszy-sponsorów. Sponsorzy zapewniają finansowanie i inne formy wsparcia ułatwiające integrację uchodźców w kraju przyjmującym. Prywatne programy sponsoringu różnią się w zależności od kraju i mogą obejmować uchodźców znanych już wolontariuszom lub uchodźców wskazanych przez rząd.

Przemoc ze względu na płeć

Przemoc skierowana do jednostki w związku z jej płcią biologiczną, płcią, z którą dana osoba się utożsamia, sposobem wyrażania płci lub tożsamości płciowej. Większość przemocy ze względu na płeć jest przemocą wymierzoną przeciwko kobietom, jednak ludzie innych płci również doświadczają przemocy na tym tle. Na przykład mężczyźni, którzy zostali

zaatakowani, ponieważ uznano, że odbiegają od powszechnych wzorców męskości. Przemoc skierowana przeciwko osobom transpłciowym ze względu na ich tożsamość płciową, jest również przykładem przemocy na tle płciowym. Przemoc ze względu na płeć może być stosowana przez każdego i często wiąże się z nierównościami w obszarze władzy, a także ze stygmatyzacją i dyskryminacją.

Przemoc seksualna

Przemoc seksualna to działania fizyczne, psychiczne, a także komentarze naruszające integralność cielesną lub seksualność osoby im poddawanej. Nie ogranicza się jedynie do napaści fizycznej. Obejmuje m.in. molestowanie seksualne, kazirodztwo, okaleczanie narządów płciowych, gwałcenie, ale także niechciane komentarze o charakterze seksualnym czy odmowę lub kłamstwo w sprawie użycia antykoncepcji. By zrozumieć zagadnienie przemocy seksualnej, należy, przede wszystkim, przyswoić pojęcie *zgody na aktywność seksualną* – aktywność seksualna bez świadomej i dobrowolnej zgody drugiej osoby wyrażonej poprzez jednoznaczny komunikat werbalny lub pozawerbalny jest aktem przemocy. Sprawcą przemocy seksualnej może być osoba obca, ale często również znajomy, przyjaciel, członek rodziny lub mąż/partner. Wszystkie formy przemocy seksualnej szkodzą osobie jej doświadczającej i stanowią naruszenie praw człowieka.

Przemyt ludzi

Prawo międzynarodowe definiuje przemyt ludzi jako wspieranie nielegalnego wjazdu osoby do kraju w celu uzyskania, bezpośrednio lub pośrednio, finansowej lub innego rodzaju korzyści materialnej. Jest dwustronną transakcją, na mocy której ludzie, którzy nie mają dostępu do innej legalnej drogi przekroczenia granicy, płacą przemytnikom za pomoc w przekroczeniu granicy i nie zostają wykryci. Przemyt ludzi sam w sobie nie stanowi naruszenia praw człowieka, ale może wiązać się z ich naruszeniami.

Prześladowanie

Prześladowanie to długotrwała wrogość i poddawanie kogoś złemu traktowaniu lub krzywdzenie w inny sposób z powodu tego, kim ktoś jest lub, co myśli. Konwencja dotycząca statusu uchodźców uznaje, że uchodźcą jest osoba uciekająca w obawie przed prześladowaniem z powodu „rasy”, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych. Przykłady obejmują naruszenia praw ekonomicznych, społecznych i kulturalnych,

naruszenie prawa do życia, wolności od tortur i innego złego traktowania, naruszenie prawa do wolności i bezpieczeństwa, arbitralne zatrzymania oraz rażące odmawianie prawa do sprawiedliwego procesu.

Rasizm

Rasizm jest ideologicznym konstruktem, który przypisuje określonej „rasie” i/lub grupie etnicznej pozycję władzy nad innymi na podstawie cech fizycznych i kulturowych uznawanych arbitralnie jako lepsze, a także różnic ekonomicznych. Zakłada hierarchiczną relację, w której „wyższa rasa” jest rzekomo uprawniona do dominacji i kontroli nad innymi.

Resettlement – program dobrowolnych przesiedleń

Program dobrowolnych przesiedleń polega na przeniesieniu uchodźców z pierwszego państwa azylu do innego państwa, które wyraziło zgodę na ich przyjęcie – jako uchodźców – i udzieleniu im prawa pobytu. UNHCR (agencja ONZ ds. Uchodźców) jest upoważniona przez swój statut i rezolucje Zgromadzenia Ogólnego ONZ do podjęcia przesiedlenia jako jednego z trzech trwałych rozwiązań dla uchodźców i uchodźczyń.

Seksualność

Seksualność obejmuje płeć, tożsamość płciową, rolę wynikające z płci, erotyzm, przyjemność seksualną, intymność i reprodukcję. Seksualność jest doświadczana i wyrażana poprzez myśli, fantazje, pragnienia, wierzenia, postawy, wartości, zachowania, praktyki, role, związki.

Społeczność

Społeczności mogą istnieć fizycznie jako grupa ludzi znajdująca się na określonym terenie. Mogą to być także wspólnoty osób dzielących przekonania, historię lub wspólne cechy, które istnieją w grupie ludzi, niezależnie od tego, czy są ze sobą w kontakcie osobistym, czy np. wirtualnym. W danej społeczności można się urodzić, przenieść do niej lub przyłączyć się. Niektóre społeczności, na przykład grupy etniczne, religijne, językowe czy wspólnoty lokalne mogą mieć bardziej uchwytną tożsamość, która kształtowała się przez setki lat, ale stale powstają też nowe społeczności, czasem trudniejsze do jasnego zdefiniowania.

Uchodźca/Uchodźczyni

Uchodźca/uchodźczyni to osoba, która przebywa poza


granicami państwa, w którym wcześniej mieszkała, ponieważ grozi jej poważne naruszenie praw człowieka z powodu tego, kim jest lub w co wierzy. Jest zmuszona do opuszczenia swojego kraju i ubiegania się o ochronę międzynarodową, ponieważ jej własny rząd nie może lub nie chce zapewnić jej bezpieczeństwa i poszanowania praw człowieka.

WPROWADZENIE

SAVE LIVES
PROTECT
REFUGEES

AMNESTY
INTERNATIONAL



←  Aktywiści i aktywistki zebrani na plaży Bondi w Sydney i innych miejscach w całej Australii, stworzyli ogromny łańcuch życia pokazujący solidarność z osobami, które uciekły przed wojną i prześladowaniami, 2010. ©James Morgan.

SYTUACJA UCHODźCÓW I UCHODźCZYŃ NA ŚWIECIE

W 2018 roku ponad 68,5 miliona osób żyło poza miejscem, z którego musiało uciekać na skutek konfliktów, prześladowań, przemocy oraz naruszeń praw człowieka. Z tego ponad 43 miliony stanowiły osoby wewnętrznie przesiedlone, a 25,4 miliona uchodźcy i uchodźczynie, czyli osoby, które uciekły poza granice dotychczasowych państw zamieszkania. Pod koniec 2017 roku ta liczba wynosiła 21 milionów. Dostępne dane pokazują, że ponad połowa uchodźców i uchodźczyń na początku 2018 roku była poniżej 18. roku życia.

W 2015 roku rozpoczęła się jedna z największych migracji uchodźców i uchodźczyń po II wojnie światowej. Reakcja na nią była daleka od wystarczającej. Zamożniejsze państwa oraz wspólnota międzynarodowa nie potrafiły podzielić się obowiązkami związanymi z przyjmowaniem uchodźców i uchodźczyń. Odpowiedzialność wzięły więc na siebie kraje słabiej rozwinięte ekonomicznie. Według Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców 84% ze wszystkich uchodźców na świecie znajduje się w krajach rozwijających. W 2016 roku prawie 5 milionów uchodźców i uchodźczyń (czyli 28% wszystkich) przebywało w najstabilniej rozwiniętych krajach świata. Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców szacuje, że ponad milion osób na świecie potrzebuje przesiedlenia, jednakże światowe zobowiązania obejmują zapewnienie go tylko dla 100 000 osób na rok, a w 2016 roku jedynie 37 krajów zgodziło się na przyjęcie uchodźców w ramach programu przesiedleń.

Bogatsze państwa robią za mało, aby uczestniczyć w podziale odpowiedzialności w obliczu globalnego kryzysu związanego z sytuacją uchodźców adekwatnie do swoich możliwości finansowych. Apele o pomoc humanitarną są nieustanne, ale wciąż jest ona (często dosyć poważnie) niedofinansowywana.

Od 2015 roku i przez kolejne 3 lata miliony uchodźców i uchodźczyń oraz osób ubiegających się o azyl między innymi z Syrii, Afganistanu, Mjanmy, Erytrei, Somalii, Iraku, Hondurasu, Salwadoru oraz Gwatemali, dalej ryzykowały swoje życie poszukując ochrony międzynarodowej. Były zmuszone wybierać niebezpieczne szlaki morskie oraz lądowe, zmagać się z zamkniętymi granicami, nadużyciami, wymuszeniami oraz przemocą ze strony służb państwowych, gangów, przemytników oraz handlarzy ludźmi. Po drodze kobietom oraz dziewczętom zagraża przemoc ze względu na płeć, szczególnie o charakterze seksualnym. Szczególnie niebezpieczny dla kobiet jest szlak z Hondurasu, Salwadoru i Gwatemali w stronę Meksyku oraz Stanów Zjednoczonych: 60% migrantek zostało



Cristel, ubiegająca się o ochronę w Meksyku, rysuje, jak wygląda jej własna cela w centrum detencyjnym w USA, 2017. @Josefina Salomon/Amnesty International.

zwałconych, a wiele doświadczyło innych form przemocy. Z kolei kobiety przetrzymywane w ośrodkach detencyjnych w Libii zgłaszały, że doświadczały przemocy seksualnej, w tym gwałtów oraz molestowania seksualnego.

W skali światowej wiele państw kontynuuje uniemożliwianie przemieszczania się uchodźców i uchodźczyń oraz osób szukających azylu. Tym samym państwa znajdujące się bezpośrednio w pobliżu krajów i regionów, które uchodźcy opuszczają, są zmuszone udzielić im ochrony. Władze coraz większej liczby państw powołują się na kwestie bezpieczeństwa, utrzymując, że przyjęcie uchodźców stanowić będzie zagrożenie dla ich obywateli i obywaterek, i twierdzą, że w tej sytuacji poszanowanie praw człowieka osób szukających azylu jest mniej priorytetowe. To wszystko sprawia, że uchodźcom coraz trudniej jest otrzymać ochronę.

KAMPANIA „WITAMY” AMNESTY INTERNATIONAL

Amnesty International pracuje z migrantami i migrantkami oraz uchodźcami i uchodźczyniami od dekad. Prowadzi kampanie mające na celu promowanie ochrony uchodźców przed wydalaniem z powrotem do krajów, w których może im grozić prześladowanie i poważne naruszenia praw człowieka. Stara się podkreślać potrzebę ochrony przed przemocą najbardziej narażonych na niebezpieczeństwo migrantów i migrantek, uchodźców i uchodźczyń oraz osób ubiegających się o azyl. Amnesty International skupia się na osiągnięciu zmian poprzez prowadzenie badań, dokumentowanie sytuacji, rzecznictwo oraz prowadzenie kampanii, które mają skłonić wpływowo osoby oraz instytucje do działania.

Największa migracja uchodźców i uchodźczyń po II wojnie światowej, która zaczęła się w 2015 roku, spotkała się biernością, a czasem również nieprzychylnością czy wrogością władz państw, co doprowadziło do globalnego kryzysu. W związku z tym w 2016 roku ONZ przyjęła deklarację, która była znaczącą szansą wpływności na kierunek światowej polityki w obszarze zapewniania ochrony uchodźcom. Dlatego w tym samym roku Amnesty International rozpoczęła globalną kampanię WITAMY na rzecz ochrony uchodźców i ich praw. Jej głównym celem do 2020 roku jest osiągnięcie większego i bardziej sprawiedliwego podziału odpowiedzialności między państwami za ochronę uchodźców.

Rządy mają narzędzia, by chronić uchodźców: są nimi programy przesiedleń oraz tworzenie bezpiecznych i legalnych dróg przemieszczania się dla uchodźców i uchodźczyń. Przesiedlenia pomagają osobom najbardziej narażonym na naruszenia praw człowieka – na przykład tym, które doświadczyły tortur lub przemocy seksualnej. Wszystkie kraje mogą również tworzyć bezpieczniejsze i legalne możliwości

przekraczania granic osobom poszukującym azylu, aby nie musiały one narażać życia swojego i członków swych rodzin podczas przekraczania mór w zatłoczonych łodziach, oddawać oszczędności życia przemytnikom czy pokonywać setek kilometrów.

Amnesty International uważa, że, biorąc na siebie współodpowiedzialność za ochronę uchodźców, rządy i przywódcy mogą udowodnić, że są w stanie pełnić rolę światowych liderów oraz, że potrafią inwestować w życie ludzi i przyszłość świata. Jednak wydarzenia globalne i obecne polityki migracyjne wielu krajów pokazują raczej niechęć rządów do dzielenia się odpowiedzialnością i do przyjmowania większej liczby uchodźców. W tym stanowiącym wyzwaniem, geopolitycznym kontekście, kampania ma na celu również:

1. Zachowanie, rozwinięcie i stworzenie bezpiecznych i legalnych dróg ucieczki i przemieszczania się dla uchodźców i uchodźczyń (w tym programów przesiedleń i podobnych): jeśli rządy nie robią wystarczająco dużo, pilnie należy rozwinąć możliwości wykorzystania alternatywnych dróg przyjmowania uchodźców. Obserwując działania rządów odpowiedzialnych za ochronę uchodźców, musimy zastanowić się, czy sami możemy odgrywać bardziej aktywną rolę w przyjmowaniu uchodźców w naszym kraju? Ludzie na całym świecie chcą przyjmować uchodźców, ale często nie wiedzą, co i w jaki sposób robić.



Aktywiści i aktywistki Amnesty International Algieria wraz z działaczami lokalnej organizacji pokazują swoją solidarność z uchodźcami, 2016.

@ Amnesty International Algieria.

Działania Amnesty International kładą nacisk na tworzenie i rozwój także innych możliwości przyjmowania uchodźców niż te prowadzone i finansowane przez rząd (przesiedlenia, relokacje) po to, aby większa liczba osób mogła uzyskać ochronę w państwach trzecich. Działania te mogą być realizowane przez lokalne społeczności, jak na przykład poprzez *społeczny sponsoring*, czyli rozwiązanie, w którym grupa osób prywatnych finansuje przyjęcie i utrzymanie uchodźcy czy uchodźczynie. Inne rozwiązanie to prywatnie sponsorowane stypendia naukowe. Stworzenie podstaw prawnych do funkcjonowania takich możliwości, pozwoli większej liczbie osób w bezpiecznie dotrzeć do krajów przyjmujących.

2. Zapobieganie wprowadzaniu międzynarodowych porozumień podważających podział odpowiedzialności: kluczowym elementem kampanii WITAMY są działania mające na celu przeciwstawianie się istniejącym i powstającym umowom dwu- i wielostronnym, które podważają zasadę dzielenia się odpowiedzialnością za ochronę uchodźców. Przykładem takiego rozwiązania jest umowa między Unią Europejską a Turcją, przyjęta w 2016 roku, która zezwala na odsyłanie do Turcji uchodźców, którzy dotarli na greckie wyspy. W praktyce takie umowy oznaczają przerzucanie odpowiedzialności za zapewnienie ochrony uchodźcom na państwa trzecie, w tym przypadku Turcję. Amnesty International apeluje, aby tego typu porozumienia zostały unieważnione oraz, by nie zawierano tego typu umów w przyszłości. Rządy powinny otrzymać jasny sygnał, że takie rozwiązania są niedopuszczalne, sprzeczne z ich międzynarodowymi zobowiązaniami i stanowią zagrożenie dla uchodźców.

3. Zwiększenie liczby krajów, które gwarantują prawo do poszukiwania azylu, ze szczególnym naciskiem na zakończenie bezprawnego zawracania uchodźców:

w ramach kampanii WITAMY podważana jest zasadność deportacji ludzi w przypadkach, gdy jest to niezgodne z prawem międzynarodowym. Amnesty International



Aktywiści w Japonii manifestują solidarność z uchodźcami w czasie globalnego tygodnia akcji i rozpoczęcia kampanii WITAMY, 2016.
@Amnesty International Japonia.



monitoruje sytuację w krajach, gdzie jest ryzyko, że duże grupy uchodźców i uchodźczyń mogłyby zostać bezprawnie deportowane.

4. Kształtowanie świadomości i rozwijanie empatii osób żyjących w krajach bezpiecznych, które mogłyby przyjmować uchodźców: poprzez tworzenie alternatywnych narracji i historii pozwalających lepiej zrozumieć sytuację uchodźców i uchodźczyń. Umożliwia to zwiększenie zaangażowania społecznego, szczególnie młodzieży, w działania na rzecz praw osób potrzebujących ochrony międzynarodowej.

Kampania WITAMY została stworzona, by kształtować rozwiązania, które zapewnią ochronę milionom uchodźców na całym świecie, z których wielu od dawna czeka na godne i bezpieczne życie. W rozdziale V „Działamy!” zawarto informacje dotyczące sposobów zaangażowania się w poszczególne działania. Możesz też odwiedzić stronę www.amnesty.org.pl/witamy (dostęp: 26.03.2019), by dowiedzieć się, co możesz zrobić.

0 MODULE

Moduł jest narzędziem dla każdego, kto chciałby dowiedzieć się więcej o prawach uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek, a także zaangażować się w działania w swojej społeczności lub kraju na rzecz obrony ich praw. Do korzystania z tego materiału szkoleniowego zachęcamy w szczególności: nauczycieli i nauczycielki, młodzież, aktywistów i aktywistki, obrońców i obrończynie praw człowieka oraz migrantów i migrantki. Przyjmując uchodźców i migrantów należy zapewnić przestrzeganie i ochronę ich praw człowieka.

Moduł obejmuje podstawową wiedzę dotyczącą praw uchodźców i migrantów. Na końcu każdego rozdziału znajdują się dodatkowe źródła informacji dla osób, które chcą dowiedzieć się więcej.



Aktywistki i aktywiści Amnesty International Irlandia biorą udział w europejskiej akcji podczas szczytu Unii Europejskiej w sprawie uchodźców, 2016.

@Graham Seely/Amnesty International.



O EDUKACJI PRAW CZŁOWIEKA

Edukacja praw człowieka to różnorodne działania, mające na celu przekazywanie wiedzy o prawach człowieka, kształtowanie postaw im sprzyjających oraz budowanie umiejętności podejmowania działań w ich obronie. Edukacja praw człowieka to nie tylko przekazywanie wiedzy, ale również uczenie się przez doświadczenie, którego celem jest stworzenie przestrzeni do krytycznego myślenia i analizy. Edukacja praw człowieka szanuje zarówno prawo do bezpiecznej i demokratycznej przestrzeni do nauki, jak również prawo, zarówno facylitatorów i facylitatorek, jak i osób uczestniczących, do wskazania nieprawidłowości zachodzących podczas szkoleń i warsztatów.

Więcej informacji na temat aktywnych metod uczenia i facylitacji odnajdziesz w publikacjach: „Poradnik dla facylitatorów i facylitatorek: Przewodnik po strategiach aktywnego uczestnictwa w edukacji praw człowieka” oraz w „Szanuj moje prawa, szanuj moją godność. Moduł 3 – Prawa seksualne i reprodukcyjne są prawami człowieka”.



*Dzieci biorą udział w zajęciach w „Szkole Mogadyszu”, obóz dla uchodźców Kakuma, Północna Kenia, 2016.
© Richard Burton/Amnesty International.*



JAK KORZYSTAĆ Z TEGO MODUŁU?

By zapewnić holistyczny proces edukacyjny, zadania w tym module są prezentowane w pewnej sekwencji. Każde kolejne zadanie opiera się na pracy wykonanej w poprzednich sesjach. Najbardziej efektywne skutki będzie miało wykonywanie zadań w kolejności wyznaczonej w Module, jednakże zadania mogą być rozdzielane, planowane i dostosowywane do wymagań czasowych danej grupy. Warto wziąć pod uwagę, że czas potrzebny na wykonanie każdego zadania będzie zależeć od liczby osób uczestniczących oraz od ich dotychczasowych doświadczeń i wiedzy. Zalecamy wygospodarowanie wystarczającej ilości czasu na wykonanie wszystkich zadań, jednocześnie pozwalając sobie na głęboką dyskusję oraz analizę.

Wszystkie scenariusze są uzupełnione dodatkowymi informacjami. Możesz wykorzystywać te materiały do projektowania i dostosowywania warsztatów do własnych celów oraz zgodnie z zapotrzebowaniami.



Osoby uczestniczące w warsztatach podczas 5. edycji obozu dla młodych ludzi organizowanym przez Amnesty International Algieria.

@Amnesty International Algieria.



EWALUJ SWOJĄ PRACĘ

Ocena tego, co robisz, jest ważnym aspektem procesu uczenia się. Czas i sposób przeprowadzenia ewaluacji zależą od tego, w jaki sposób korzystasz ze scenariuszy i ile czasu poświęcasz na każdą z aktywności. Tworzenie przestrzeni na szeroką ewaluację po każdej z aktywności może nie być najlepszym rozwiązaniem. Osoby uczestniczące powinny jednak zawsze mieć możliwość wyrażenia swoich uczuć i opinii w odniesieniu do pracy, którą wykonały. Można to zrobić krótko po zakończeniu każdej aktywności lub bardziej szczegółowo po zakończeniu kilku, na przykład po każdym rozdziale. Dogłębna ewaluacja powinna zostać przeprowadzona po zakończeniu pracy z całym modulem.

Materiały użyte do tego rozdziału:

UNHCR, *Global Trends: Forced displacement in 2017*, <http://www.unhcr.org/globaltrends2017/> (dostęp: 26.03.2019)

Kampania WITAMY Amnesty International: <https://amnesty.org.pl/kampanie/witamy> (dostęp: 26.03.2019)

Amnesty International, *Poradnik dla Facylitatorów i Facylitatorek*: https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/06/E4HD_poradnik-dla-facylitatorow-ek.pdf (dostęp: 26.03.2019)

Amnesty International, *Szanuj moje prawa, szanuj moją godność. Moduł 3 – Prawa seksualne i reprodukcyjne są prawami człowieka*: https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2018/01/AI_Prawa-seksualne_i_reprodukcyjne_modul_3_podrecznik.pdf (dostęp: 26.03.2019)



PONIŻSZE PUNKTY ZOSTANĄ POWTÓRZONE W ROZDZIALE V „DZIAŁAJ”, GDYŻ SĄ NIEZWYKLE ISTOTNE:

- ☑ Nie zakładaj, że uchodźcy i migranci są grupą homogeniczną. Pamiętaj, że każda osoba ma bardzo różnorodną tożsamość. Bycie uchodźcą bądź migrantem to tylko jeden z wielu jej elementów. Pozostałe jej elementy również mogą wpływać na zdolność upominania się o swoje prawa. Mają również wpływ na formy i skalę dyskryminacji, z którą uchodźcy i migranci muszą się zmierzyć. Postaraj się, aby twoja praca uwzględniała różnorodność osób, które doświadczyły migracji oraz przesłanki, na podstawie których są dyskryminowane, np. płeć i tożsamość płciową, orientację psychoseksualną, pochodzenie, wiek czy stopień sprawności.
- ☑ Poinformuj wszystkich uczestników i uczestniczki, jakie mogą być konsekwencje ich udziału w zaproponowanych przez ciebie aktywnościach. Osoby zainteresowane muszą wyrazić świadomą zgodę na współpracę przy twoim projekcie.
- ☑ Nie wymagaj podania danych osobowych od osób zainteresowanych włączeniem się w twoje działania. Daj im znać, że mogą uczestniczyć pod dowolnym imieniem lub pseudonimem. Upewnij się, że uczestnicy i uczestniczki są świadomi ryzyka związanego z podaniem imienia, nazwiska lub innych danych osobowych. Nie zbieraj w ogóle danych o osobach uczestniczących, jeśli masz obawę, że mogą być gdzieś dalej przekazane i wykorzystane bez twojej wiedzy.
- ☑ Wspólnie z uczestnikami i uczestniczkami ustal podstawowe zasady dotyczące szacunku i poufności.
- ☑ Opracuj z grupą podstawowe zasady dotyczące korzystania z mediów społecznościowych, np. nie przypisujcie publikowanych cytatów konkretnej osobie i nie umieszczajcie zdjęć bez zgody wszystkich uwiecznionych na nich osób.
- ☑ Gdy tylko to jest możliwe, zaproś osobę z doświadczeniem uchodźczym lub migracyjnym do poprowadzenia spotkania, warsztatu czy innego wydarzenia.
- ☑ Nie proś osób z doświadczeniem uchodźczym i migracyjnym o podzielenie się osobistą historią, chyba że nie sprawia im to problemu i osoby te w pełni rozumieją potencjalne konsekwencje i ryzyko związane z opowiedzeniem o swoich doświadczeniach. Na przykład, doświadczona aktywistka, która dzieliła się już swoją historią, może czuć się pewnie w tej roli, podczas gdy ktoś, kto niedawno przybył do kraju jako uchodźca czy uchodźczyni lub migrant czy migrantka, może nie przewidzieć ciężaru emocjonalnego, jaki będzie musiał udźwignąć, a także potencjalnego ryzyka dociekliwych pytań czy nieprzyjaznych komentarzy.
- ☑ Niczego nie zakładaj z góry. Pamiętaj o uzyskaniu świadomej zgody od osoby z doświadczeniem uchodźczym lub migracyjnym po wspólnym dokonaniu oceny potencjalnego ryzyka i korzyści. Jeśli ktoś zechce podzielić się swoją osobistą historią, upewnij się wcześniej, czy wyraża zgodę, by inni uczestnicy i uczestniczki mogli to wystąpienie filmować, nagrywać czy robić zdjęcia.



Uczestnicy warsztatów organizowanych przez Amnesty International Francja.
@Pierre-Yves Brunaud/Picturetank.

ROZDZIAŁ I:

ROZWIJANIE EMPATII



Między 5000 a 6000 osób wzięło udział w tworzeniu wspólnego łańcucha w Dolomitach we Włoszech, by wyrazić wsparcie dla uchodźców w Europie, 2015.
©Nicola Bombassei.

CZYM JEST EMPATIA?

Empatia jest umiejętnością rozumienia oraz czucia tego, czego doświadcza druga osoba mająca inny punkt widzenia lub też inaczej: jest umiejętnością postawienia się na miejscu innego człowieka. Współczucie, zrozumienie, szacunek oraz empatia nie przynależą do określonej kultury czy społeczeństwa, ale występują pod każdą szerokością geograficzną.

Zdolność do empatii i pielęgnowania jej pomaga zapobiegać przemocy oraz niwelować uprzedzenia jednej grupy do drugiej, które często napędzają przemoc.

DLACZEGO EMPATIA?

Empatia jest szczególnie ważna przy pracy ze społecznościami osób z doświadczeniem uchodźczym lub migracyjnym. Pomaga zmienić punkt widzenia, lepiej rozumieć doświadczenia innych osób i budować solidarność. Uchodźcy i uchodźczynie oraz migranci i migrantki mogą pochodzić z różnych kultur, mieć różne wartości, być różnego wyznania, jednak, koncentrując się na rozwijaniu poczucia wspólnoty i ćwiczeniu empatii, możemy pracować w kręgu wielu kultur i różnych doświadczeń. W takim środowisku możemy rozpoznawać i szanować różnice oraz czerpać z naszej różnorodności. Empatia wzmacnia motywację do działania na rzecz lepszego świata – opartego na szacunku i zrozumieniu dla ludzi i naszego otoczenia.

JAK W PRAKTYCE MOGĘ BUDOWAĆ EMPATIE?

Empatii można nauczyć się wykonując trzy kroki:

- **Przygotowanie:** stwórz bezpieczną i pełną szacunku przestrzeń do uczenia się, taką, w której osoby uczestniczące mogą zbudować poczucie wzajemnego zaufania i wsparcia oraz przedstawiać swoje oczekiwania. Facylitator czy facylitatorka zaś są świadomi dynamiki władzy między sobą a osobami uczestniczącymi. Praktyki takie, jak ustalanie wspólnych zasad, omawianie oczekiwań, otwieranie sesji edukacyjnych od „energizerów” i „lodołamaczy” oraz aktywne zwracanie uwagi na równe uczestnictwo osób, mogą przyczynić się do zbudowania bezpiecznej przestrzeni do edukacji. Więcej informacji na ten temat znajduje się w „Poradniku dla facylitatorów i facylitatorek: Przewodnik po strategiach aktywnego uczestnictwa w edukacji praw człowieka” oraz w „Szanuj moje prawa, szanuj moją godność. Moduł 3 – Prawa seksualne i reprodukcyjne są prawami człowieka”.
- **Zaangażowanie:** dzisiejszy świat jest coraz bardziej zglobalizowany i wielokulturowy, wymaga nie tylko interakcji i poznawania innych kultur i ich wartości, ale także aktywnego uczenia się, prób zrozumienia i odczuwania tego, co czują inni. Dzielenie się osobistymi narracjami jest kluczem do budowania empatii w praktyce: aktywne słuchanie i odkrywanie doświadczeń innych osób, pomaga zrozumieć ludzki wymiar globalnych problemów. Ten rozdział zawiera osobiste historie i opowieści z życia uchodźców i migrantów, którzy pracowali lub dzielili się swoimi historiami z Amnesty International. Osoby

uczestniczące w warsztatach powinny być zachęcane do słuchania, wczuwania się w historię, a także do opowiadania własnych, dzięki czemu będą mogły odkryć podobieństwa i różnice doświadczeń oraz skonfrontować się z utartymi podglądami i stereotypami na temat uchodźców i migrantów.

- **Refleksja:** Aktywna refleksja nad różnorodnością doświadczeń ludzi, a także nad własnymi doświadczeniami stanowi dla osób uczestniczących podstawę do działania w oparciu o empatię. Osoby uczestniczące będą potrzebować wsparcia w zastanawianiu się nad historiami zawartymi w tym module, a także wzajemnymi korzyściami płynącymi z przyjmowania migrantów i migrantek oraz uchodźców i uchodźczyń. Facylitatorzy i facylitatorki powinni wykorzystywać treści i ćwiczenia zawarte w tym module do rozmawiania o wartościach takich jak: solidarność, szacunek, różnorodność i otwartość oraz do zachęcania innych do działania.



Aktywiści przygotowują się do akcji podczas obozu aktywistycznego na wyspie Lesbos, Grecja 2017.
@ Giorgos Moutafis/Amnesty International.



Uchodźcy w obozie PIKPA na wyspie Lesbos, w oddolnie zorganizowanej przestrzeni 'Village All Together', Lesbos, Grecja, 2016.
@ Giorgos Moutafis.

Materiały użyte do tego rozdziału:

Amnesty International, *Greece: Our hope is broken. European paralysis leaves thousands of refugees stranded in Greece*, Index: EUR 35/4843/2016, <https://amnesty.org.pl/europejski-paraliz-planow-relokacji/> (dostęp: 11.05.2019)

Amnesty International, *Wszędzie dobrze, ale w domu najlepiej? Rola Hondurasu, Gwatemali i Salwadoru w pogłębiającym się kryzysie uchodźczym* Index: AMR 01/4865/2016, <https://amnesty.org.pl/ameryka-srodkowa-setki-tysiecy-osob-uciekaja-przed-przemocal>

Amnesty International, *Wyspa rozpaczy, uchodźcy na Nauru*, Index: ASA 12/4934/2016, <https://amnesty.org.pl/australijski-rezim-okrucienstwa-wobec-uchodzcow> (dostęp: 26.03.2019)

Amnesty International, *Kenia: Władze zmuszają uchodźców do powrotu do ogarniętej wojną Somalii*, Index: AFR 32/5118/2016, <https://amnesty.org.pl/kenia-wladze-zmuszaja-uchodzcow-do-powrotu-do-ogarniete-wojna-somalii/> (dostęp: 26.03.2019)

Amnesty International, *Szanuj moje prawa. Szanuj moją godność. Moduł 3 – prawa seksualne i reprodukcyjne*, Index: ACT 35/001/2015, https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2018/01/Al_Prawa_seksualne_i_reprodukcyjne_modul_3_podrecznik.pdf (dostęp: 26.03.2019)

Amnesty International, *The human cost of Fortress Europe – Human rights violations against migrants and refugees at Europe's borders*, Index: EUR 05/001/2014, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur05/001/2014/en/> (dostęp: 26.03.2019)

Skrócona wersja polska: *Ludzkie koszty budowy Twierdzy Europa: łamanie praw człowieka na granicach zewnętrznych UE* https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/02/Ludzkie_koszty_budowy_Twierdzy_Europa_2014.pdf

Amnesty International Polska, *Look beyond borders- 4 minuty*, video: www.youtube.com/watch?v=f7XhrXUoD6U (dostęp: 26.03.2019)

Dodatkowe materiały:

Cohen, D. and Strayer, J., *Empathy in Conduct-Disordered and Comparison Youth*, *Developmental Psychology*, 32, 6, 1996, 988-98.

Gates, S., Lippman, L., Shadowen, N., Burke, H., Diener, O., and Malkin, M., *Key Soft Skills for Cross-Sectoral Youth Outcomes*. Washington, DC: USAID's YouthPower: Implementation, YouthPower Action, 2016.

Midyett S., *Three beautiful human minutes by Asger Leth*, video: <https://www.youtube.com/watch?v=BBgSxUeHU80>; polska wersja językowa pt. *Co się stanie kiedy przestaniemy szufladkować ludzi* <https://www.youtube.com/watch?v=y6p3Lla8t6o> (dostęp: 26.03.2019)

Start Empathy Toolkit, *Toolkit for Promoting Empathy in Schools 2015* https://startempathy.org/wp-content/uploads/2015/10/StartEmpathy_Toolkit.pdf (dostęp: 26.03.2019)



Uczestniczki akcji w ramach kampanii Amnesty International #TellNorway, która wzywała do niewydalania uchodźców do Afganistanu, w szczególności 18-letniej Taibeh Abbasi, Norwegia, 2017. @ Amnesty International.

ĆWICZENIE 1.1 POZNAWANIE RÓŻNORODNOŚCI

CELE

Po zajęciach osoby uczestniczące będą potrafiły:

- nawiązywać relacje w atmosferze szacunku;
- dostrzegać, porównywać i doceniać wzajemne podobieństwa i różnice;
- wypracować porozumienie (wspólne reguły) pozwalające zbudować bezpieczną przestrzeń, która będzie sprzyjać wspólnej nauce i pracy.

CZAS

90 minut

POTRZEBNE MATERIAŁY

- karty bingo (po jednej na każdą osobę uczestniczącą, dostępne na str. 30)
- torebka kamyków (po jednym na każdą osobę uczestniczącą)
- długopisy, markery
- papier flipchartowy

TO ĆWICZENIE SKŁADA SIĘ Z CZTERECH KROKÓW

Krok 1: Bingo (25 minut)

Krok 2: Kamyki i my (25 minut)

Krok 3: Wspólna praca (20 minut)

Krok 4: Działaj! (20 minut)

WSKAZÓWKI DLA OSÓB PROWADZĄCYCH



- ☑ Możesz dostosować czas trwania ćwiczenia do wielkości i potrzeb grupy.
- ☑ W razie potrzeby możesz zmodyfikować karty bingo i lepiej dopasować pytania do realiów twojej grupy.
- ☑ Wybierz takie karty bingo, których zawartość może dotyczyć osób uczestniczących, z którymi pracujesz, np. wyznanie, określone poglądy, doświadczenia, wykształcenie albo płeć, a także inne pola związane z rozrywką, hobby, sportem itp.
- ☑ Daj osobom uczestniczącym czas, by podczas wypełniania kart bingo mogły porozmawiać z jak największą liczbą osób. Poinformuj, że mają na wykonanie zadania 15 minut. Nie ma znaczenia, czy w tym czasie nie wszyscy zdążą wypełnić karty, liczy się rozmowa.
- ☑ Wypełnianie kart może przebiegać trochę chaotycznie, ale pozwól, by osoby uczestniczące zrobiły to po swojemu.
- ☑ Ćwiczenie z kamykami może stanowić osobną aktywność, jeśli nie masz wystarczająco dużo czasu, by połączyć je z wypełnianiem kart.
- ☑ Zamiast kamyków możesz wykorzystać innego rodzaju drobne przedmioty, np. guziki, kartofle itp. Przedmioty powinny być do siebie podobne na pierwszy rzut oka, ale różnić się na tyle, by każda z osób uczestniczących mogła rozpoznać swój własny przedmiot.
- ☑ Na koniec ćwiczenia spróbuj wypracować z grupą zasady, które pozwolą stworzyć bezpieczną przestrzeń do wspólnej nauki i pracy przy jednoczesnym poszanowaniu wzajemnych różnic.
- ☑ Jeśli masz kontakt z organizacją zajmującą się wspieraniem uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek, z ośrodkiem dla cudzoziemców albo z samymi uchodźcami czy uchodźczyniami lub społecznościami migranckimi, warto podjąć współpracę i zaprosić ich do udziału w niektórych ćwiczeniach, aby zabierali/zabierały głos, opowiadali/opowiadały swoje historie, nawiązywali/nawiązywały kontakty i pomagali/pomagały budować poparcie dla różnorodności w twojej społeczności.

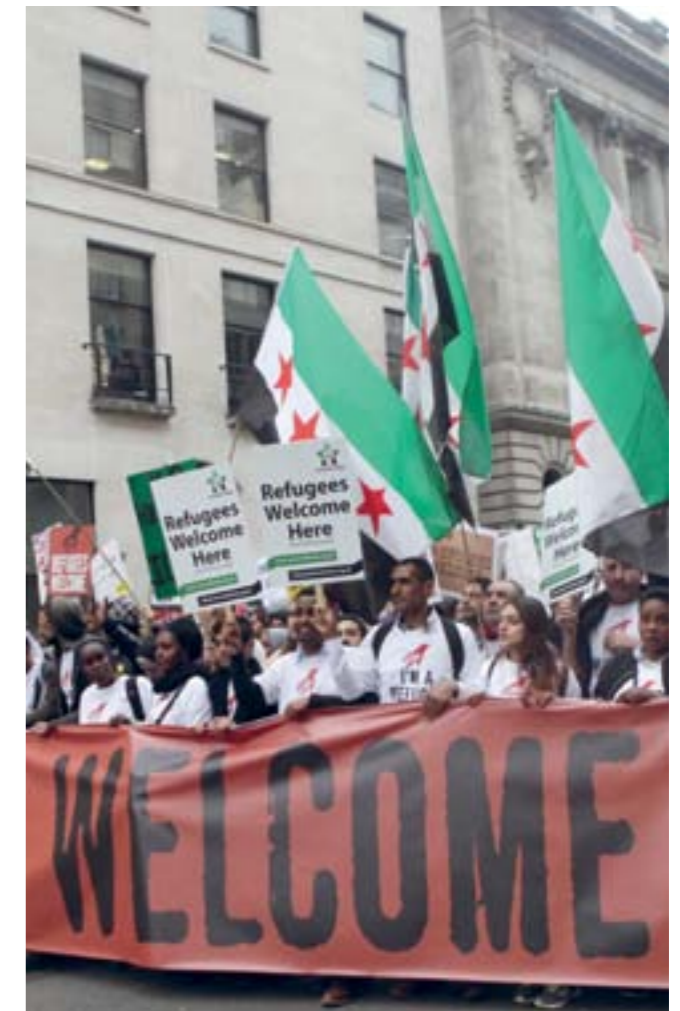
KROK 1: BINGO (25 MINUT)

Indywidualne poszukiwania (15 minut)

- Rozdaj osobom uczestniczącym po jednej karcie bingo (str. 30).
- Wyjaśnij, że bingo to niecodzienny sposób na poznanie siebie nawzajem, a także okazja, by dowiedzieć się czegoś o wzajemnych podobieństwach i różnicach.
- Aby wypełnić karty, uczestnicy i uczestniczki muszą chodzić po sali, rozmawiać z innymi i wpisywać ich imiona w polach, które dotyczą danej osoby.
- Jeśli to możliwe, w każdym polu powinno się znaleźć imię innej osoby.
- Pierwsza osoba, która zapełni swoją kartę, woła: „Bingo!”.

Wspólna dyskusja (10 minut)

- Przedyskutuj z grupą następujące kwestie:
 1. Czy któreś pola było trudno wypełnić? Które?
 2. Czy trudno było znaleźć osobę podobną do siebie?
 3. Co było zaskakujące w tym ćwiczeniu?
 4. Czego nauczyliście/nauczyłyście się dzięki udziałowi w tym ćwiczeniu?
- Możesz też zadać pytania dodatkowe:
 1. Czy nauczyliście/nauczyłyście się czegoś nowego o samych sobie?
 2. Czego nowego dowiedzieliście się/dowiedziałyście się o innych osobach?



Uczestnicy i uczestniczki marszu „Refugees Welcome”, organizowanego przez Amnesty International Wielka Brytania w partnerstwie z 40 innymi organizacjami, Wielka Brytania, 2016.
© Marie-Anne Ventourra/Amnesty International.

KROK 2: KAMYKI I MY (25 MINUT)

Praca indywidualna (10 minut)

- Rozdaj każdej osobie uczestniczącej po jednym kamyku. Poproś o staranne obejrzenie kamyków, zbadanie ich dotykiem, przyjrzenie się, jaki mają kształt i rozmiar.
- Zbierz wszystkie kamyki do torby.
- Rozsyp kamyki na podłodze i poproś osoby uczestniczące, by każda znalazła kamyk, który wcześniej otrzymała.
- Daj osobom uczestniczącym odpowiednio dużo czasu na wykonanie tego zadania.

Wspólna dyskusja (15 minut)

- Kiedy już każda osoba uczestnicząca znajdzie „swój” kamyk, zaproś całą grupę do wspólnej dyskusji. Omówcie następujące kwestie:

1. *Czy było trudno znaleźć otrzymaną wcześniej kamyk?*
2. *W jaki sposób osoby uczestniczące rozpoznały „swoje” kamyki?*
3. *Czym różniły się kamyki? Pod jakimi względami były podobne?*
4. *Jak kamyki mają się do nas samych?*

- Zachęć osoby uczestniczące do refleksji nad tym, co nas łączy, a co dzieli. Choć jesteśmy różni i różne od siebie – jak kamyki – łączy nas człowieczeństwo.

1. *Co, jako ludzie, mamy ze sobą wspólnego?*
2. *Pod jakimi względami się różnimy?*

- Na papierze flipchartowym napisz: „Co nas różni?” i „Co mamy ze sobą wspólnego?”. Zapisuj odpowiedzi osób uczestniczących.



KROK 3: WSPÓLNA PRACA

Wspólne tworzenie (10 minut)

- Wyjaśnij osobom uczestniczącym, że mają 5 minut, by razem zbudować coś ze swoich kamyków.
- Następnie poproś, by ustawiły się wokół tego, co zbudowały i by każda osoba przez 5 minut przedyskutowała z osobą stojącą po swojej prawej stronie następujące kwestie:
 1. *Co osoby uczestniczące czuły podczas ćwiczenia?*
 2. *Jakie mogą być wyzwania współpracy z osobami, które się od nas różnią?*
 3. *Co było pozytywnego we współpracy z osobami, które się od nas różnią?*

Wspólna dyskusja (10 minut)

- Zbierz grupę razem i poproś o podzielenie się głównymi refleksjami z rozmowy w dwójkach.
- Przedyskujcie, czego uczestnicy i uczestniczki potrzebują, by móc współpracować ze sobą w ramach różnorodnej grupy. Co zapewni im poczucie bezpieczeństwa i atmosferę szacunku?
- Zapisuj odpowiedzi na papierze flipchartowym lub na tablicy.
- Wspólnie zdecydujcie, które reguły wspólnej pracy będą was obowiązywać podczas warsztatów.



Aktywiści i aktywistki przygotowują się do akcji w czasie obozu aktywistycznego, Grecja, 2017.
@ Giorgos Moutafis/ Amnesty International.



Uczestnicy i uczestniczki marszu „Refugees Welcome”, organizowanego przez Amnesty International Wielka Brytania w partnerstwie z 40 innymi organizacjami, Wielka Brytania, 2016.
@ Marie-Anne Ventourra/Amnesty International.

KROK 4: DZIAŁAJ! (20 MINUT)

- Przedyskutuj z osobami uczestniczącymi pomysły, dzięki którym można pokazywać i doceniać różnorodność w waszej grupie, w szkole, organizacji, społeczności albo w całym kraju. Przykładowo możecie namalować wspólnie mural albo plakat i powiesić go w publicznym miejscu.
- Zachęć osoby uczestniczące, aby informowały o tego typu działaniach i pomysłach w mediach społecznościowych, np. na Facebooku, Twitterze, Instagramie i Snapchacie, posługując się hasztagiem #WITAMY, a także, aby oznaczały w postach Amnesty International Polska.



KARTA BINGO

DO ĆWICZENIA 1.1, KROK 1

ULUBIONY GATUNEK MUZYCZNY	KOLOR OCZU	PIERWSZA LITERA IMIENIA	WSPÓLNY ZNAJOMY
ULUBIONY PISARZ/PISARKA, PIOSENKARZ/ PIOSENKARKA ALBO MALARZ/ MALARKA	COŚ, CZEGO SIĘ BOISZ	KIERUNEK STUDIÓW/ZAWÓD/ ULUBIONY PRZEDMIOT W SZKOLE	KOLOR WŁOSÓW
JĘZYK, KTÓRYM SIĘ POSŁUGUJĘ	KRAJ/REGION, Z KTÓREGO POCHODZI TWOJA RODZINA	WYZNANIE	LICZBA BRACI ALBO SIÓSTR
ULUBIONY SPORT	HOBBY	SPOSÓB PATRZENIA NA ŚWIAT	DOWOLNA WYBRANA PRZEZ CIEBIE CECHA

Wydrukuj dla każdej osoby.

Znajdź kogoś, z kim łączy cię podobieństwo pod względem jednej z tych cech i zapisz imię tej osoby w kratce.

ĆWICZENIE 1.2 POZNAWANIE EMPATII

CELE

Osoby uczestniczące:

- przedyskutują, jak może przebiegać budowanie więzi międzyludzkich bez użycia słów;
- przemyślą trudności, które wiążą się z próbami zrozumienia emocji innych osób i docenią wagę podejmowania takich prób;
- nauczą się, że empatia to zdolność dostrzegania człowieczeństwa innych przy jednoczesnym poszanowaniu różnic.

CZAS

120 minut

POTRZEBNE MATERIAŁY

- duże arkusze papieru
- telefon albo stoper do mierzenia czasu
- długopisy, markery

DODATKOWO

- połączenie z internetem
 - Amnesty International Polska *Look Beyond Borders – 4 minuty*, www.youtube.com/watch?v=f7XhrXUoD6U (film z polskimi napisami; dostęp: 26.03.2019)
 - Asger Leth, *Three Beautiful Human Minutes*, <https://www.youtube.com/watch?v=BBgSxUeHU80>; polska wersja językowa: <https://www.facebook.com/polkipl/videos/1591417060887054/>
 - *Co się stanie kiedy przestaniemy szufladkować ludzi*, <https://www.youtube.com/watch?v=y6p3Lla8t6o> (dostęp: 26.03.2019)

TO ĆWICZENIE SKŁADA SIĘ Z CZTERECH KROKÓW

Krok 1: Komunikowanie emocji (15 minut)

Krok 2: Budowanie więzi w cztery minuty (30 minut)

Krok 3: Wszystko, co wspólne (30 minut)

Krok 4: Działaj! (45 minut)

WSKAZÓWKI DLA OSÓB PROWADZĄCYCH



- ☑ Zależnie od tego, ile masz czasu do dyspozycji, każdy Krok tego ćwiczenia może zostać wykorzystany również jako odrębne ćwiczenie będące wstępem do ćwiczeń z innych części tego modułu.
- ☑ Należy przypominać osobom uczestniczącym o ustalonych podstawowych zasadach przyjętych podczas poprzedniego ćwiczenia.
- ☑ Uprzedź osoby uczestniczące, że jeśli nie są przyzwyczajone do rozmawiania o emocjach, z początku mogą czuć się skrępowane.
- ☑ Poproś osoby uczestniczące, by spróbowały wykonać każde ćwiczenie choć raz.
- ☑ Jeśli masz kontakt z organizacją zajmującą się wspieraniem uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek, z ośrodkiem dla cudzoziemców albo z uchodźcami czy uchodźczyniami lub społecznościami migranckimi, warto podjąć współpracę i zaprosić ich do udziału w niektórych ćwiczeniach, aby zabierali głos, opowiadali swoje historie, nawiązywali kontakty i pomagali budować poparcie dla różnorodności w twojej społeczności.

KROK 1: KOMUNIKOWANIE EMOCJI (15 MINUT)

Przekazywanie emocji (5 minut)

- Poproś osoby uczestniczące, by stanęły lub usiadły w kręgu.
- Wyjaśnij, że w ćwiczeniu chodzi o przekazywanie sobie wiadomości. Nie będzie to jednak wiadomość słowna, lecz emocja.
- Wyjaśnij, że pierwsza osoba wymyśli, jaką emocję chce przekazać za pomocą mimiki osobie siedzącej lub stojącej obok. Inne osoby patrzą w podłogę i każda widzi twarz sąsiada lub sąsiadki tylko raz, w momencie, kiedy emocja jest jej przekazywana. Gdy przychodzi kolej danej osoby, by przekazać emocję dalej, powinna ona poklepać sąsiada lub sąsiadkę w ramię, zrobić odpowiednią minę i znów spojrzeć w dół.
- Kiedy już wszystkie osoby w kręgu zrobią minę, ostatnia osoba ma za zadanie odgadnąć, o jaką emocję chodziło.
- Możesz zdecydować, że będziesz pierwszą osobą przekazującą emocję lub zapytać, czy ktoś chce zacząć. Powtórz ćwiczenie parę razy, zależnie od wielkości grupy.

Dyskusja w podgrupach (5 minut)

- Poproś, by osoby uczestniczące podzieliły się na 2-3 osobowe grupki i porozmawiały między sobą:

1. *Jak czuły się podczas wykonywania ćwiczenia?*
2. *Jak łatwo lub jak trudno było zakomunikować emocję wyłącznie za pomocą mimiki?*

Wspólna dyskusja (5 minut)

- Poproś kilka osób o podzielenie się swoimi refleksjami z całą grupą.
- Przedyskutuj z osobami uczestniczącymi następujące kwestie:
 1. *Dlaczego umiejętność rozumienia komunikatów dotyczących emocji, wysyłanych za pomocą mimiki i gestów, jest ważna?*
 2. *W jaki sposób rozumienie emocji innych osób może pomóc zrozumieć ich doświadczenia i postawić się na ich miejscu?*
- Na koniec przekaz kilka uwag:
 - ✓ Niełatwo zrozumieć czyjeś emocje lub uczucia tylko na podstawie sygnałów niewerbalnych. Trzeba jednak być na nie wyczulonym.
 - ✓ Różne osoby i różne kultury komunikują emocje różnorako. Nie należy zatem nic zakładać z góry – dobrze jest zadawać pytania i słuchać nie tylko uszami, ale również oczyma.
 - ✓ Bądźmy wrażliwi i wrażliwe na inne osoby, okazujmy im szacunek mimo różnic.



Uczestnicy i uczestniczki warsztatu organizowanego w czasie 5. edycji obozu Amnesty International dla młodych ludzi w Algierii. @Amnesty International.

KROK 2: BUDOWANIE WIĘZI W CZTERY MINUTY (30 MINUT)

Wprowadzenie i praca w parach (10 minut)

- Poproś osoby uczestniczące, by dobrały się w dwójki, najlepiej z kimś, kogo nie znają zbyt dobrze.
- Następnie poproś, by stanęły lub usiadły zwrócone do siebie twarzami, w odległości mniej więcej jednego metra.
- Poproś, by przez 4 minuty patrzyły sobie w milczeniu w oczy.
- Wyjaśnij, że to nie konkurs, kto pierwszy spuści wzrok, lecz okazja do przebywania ze sobą w ciszy i przyglądania się partnerowi czy partnerce. Nie należy się dotykać. Ważne, żeby zastanawiać się, jakie emocje budzi to ćwiczenie i obserwować emocje drugiej osoby.
- Podkreśl, że ważne jest, aby osoby patrzyły sobie w oczy, nawet jeśli będzie im się to wydawać krępujące lub nienaturalne.
- Kiedy wszystkie osoby ustawią się, powiedz: Zaczynamy, patrzcie sobie w oczy przez 4 minuty.
- Obserwuj, co dzieje się w poszczególnych parach, by wykorzystać te obserwacje podczas dyskusji.
- Kiedy upłyną 4 minuty, poproś każdą dwójkę, by przez 5 minut przedyskutowała następujące pytania:
 1. *Co czuliście/czułyście podczas tego ćwiczenia?*
 2. *Czego się nauczyliście/nauczyłyście dzięki temu ćwiczeniu?*
- Opcjonalnie możesz poprosić osoby uczestniczące o przedyskutowanie swoich refleksji z kimś z innej dwójki.

Wspólna dyskusja (20 minut)

Zbierz osoby uczestniczące razem i przedyskutujcie ich refleksje.

- Napisz na tablicy lub dużym arkuszu papieru hasło: *Budowanie więzi.*
- Wyjaśnij, że nie chodzi o nawiązywanie znajomości przez

media społecznościowe, ale budowanie więzi międzyludzkich i komunikacji z innymi osobami. Zapytaj uczestników i uczestniczki:

1. *Czego potrzebujecie, by mieć poczucie więzi z innymi?*
- Zapisuj odpowiedzi.

KROK DODATKOWY: BUDOWANIE WIĘZI



Jeśli masz czas i dostęp do połączenia internetowego, możesz po Kroku 2 dodać Krok dodatkowy.

Oglądanie filmu Look Beyond Borders (15-30 minut)

- Pokaż osobom uczestniczącym film *Look Beyond Borders*, przygotowany przez Amnesty International Polska.
- Następnie zadaj grupie następujące pytania:
 1. *Co osoby uczestniczące czuły podczas oglądania filmu?*
 2. *Jak film ma się do ich doświadczeń podczas wykonywania ćwiczenia?*
 3. *Czego film i ćwiczenie mogą nauczyć na temat uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek?*

Film *Look Beyond Borders* opiera się na teorii psychologa Arthura Arona, opracowanej w 1997 roku, wedle której nieprzerwany, trwający cztery minuty kontakt wzrokowy pomaga budować intymność. Amnesty International Polska i agencja reklamowa DDB&Tribal wykorzystały tę metodę w związku z kryzysem wywołanym m.in. konfliktem w Syrii, który zmusił miliony ludzi do opuszczenia swojego miejsca zamieszkania i poszukiwania schronienia poza granicami swojego kraju. Do eksperymentu zaproszono uchodźców i uchodźczynie z Syrii i Somalii, którzy mieszkali w Europie niecały rok oraz osoby z Wielkiej Brytanii, Belgii, Włoch, Niemiec i Polski. Dobrano ich w dwójki i poproszono, by przez cztery minuty patrzyli sobie w oczy.

KROK 3: WSZYSTKO, CO WSPÓLNE (30 MINUT)

Stań w kręgu (10 minut)

- Poproś osoby uczestniczące o ustawienie się w kręgu.
- Wyjaśnij, że przeczytasz im kilka zdań. Po każdym zdaniu nastąpi półminutowa przerwa na zastanowienie się, a następnie poproś osoby, które się z tym zdaniem utożsamiają, by stanęły wewnątrz kręgu. Osoby, które stoją wewnątrz kręgu, ale nie utożsamiają się z kolejnym przeczytanym zdaniem, wracają na poprzednie miejsce.
- Wyjaśnij, że ćwiczenie ma być wykonywane w ciszy.
- Przypomnij osobom uczestniczącym o wszystkich ustalonych zasadach, zwłaszcza o wzajemnym szacunku i poufności.
- Odczytuj kolejne zdania (można je zmodyfikować, by lepiej pasowały do kontekstu grupy).

Dyskusja w podgrupach (5 minut)

- Poproś, by osoby uczestniczące podzieliły się na podgrupy po 2-3 osoby i porozmawiały o tym:
 1. *Co czuły podczas tego ćwiczenia?*
 2. *Jakie to uczucie, kiedy staje się wewnątrz kręgu i patrzy się na inne osoby, które również tam stoją?*
 3. *Jakie to uczucie, kiedy stoi się w zewnętrznym kręgu i patrzy na osoby które stoją wewnątrz?*
 4. *Czego dowiedziały się o sobie i o grupie dzięki temu ćwiczeniu?*

Wspólna dyskusja (15 minut)

Zbierz osoby uczestniczące razem i przedyskutujcie ich refleksje.

- Zachęć do dyskusji o tym, że niektóre grupy albo osoby czasem próbują nas „zaszufladkować”, i przypinać nam „etykietyki”, jak gdyby wszelkie różnice musiały koniecznie tworzyć podział „my” i „oni”. Tymczasem wykonane ćwiczenie może nam pomóc dostrzegać wszystko, co dla nas wspólne i co może nas łączyć zamiast dzielić. Tymczasem wykonane ćwiczenie powinno nas nauczyć, że powinniśmy dostrzegać wszystko, co dla nas wspólne i co może nas łączyć zamiast dzielić.

- Przekaż osobom uczestniczącym następującą definicję: Empatia to zdolność dostrzegania człowieczeństwa innych przy jednoczesnym poszanowaniu różnic. Zdolność ta jest niezwykle ważna, abyśmy mogli tworzyć wspólnoty oraz świat, w których będą szanowane prawa człowieka.

Stań w kręgu, jeśli:

- ✓ lubisz lody
- ✓ mieszkasz albo dawniej mieszkałeś/mieszkałaś w mieście
- ✓ mieszkasz albo dawniej mieszkałeś/mieszkałaś na wsi
- ✓ nie masz jeszcze dwudziestu pięciu lat
- ✓ uważasz się za osobę pełną energii
- ✓ studiujesz
- ✓ pracujesz
- ✓ uwielbiasz tańczyć
- ✓ lubisz uprawiać sport
- ✓ choć raz się przeprowadzałeś/przeprowadzałaś
- ✓ znasz więcej niż jeden język
- ✓ jesteś osobą religijną lub uduchowioną
- ✓ czujesz się (albo kiedykolwiek czułeś/czułaś się) osobą samotną lub niechcianą
- ✓ kiedykolwiek czułeś/czułaś, że ktoś dyskryminuje cię lub prześladowa z jakiegokolwiek powodu
- ✓ kiedykolwiek czułeś/czułaś, że ktoś cię kocha
- ✓ jesteś aktywistą/aktywistką
- ✓ wierzysz w prawa człowieka
- ✓ chcesz móc spełniać swoje marzenia

KROK DODATKOWY: CO NAS ŁĄCZY? (20 MINUT)



Jeśli masz czas i dostęp do połączenia internetowego, możesz po Kroku 2 dodać Krok dodatkowy:

Oglądanie filmu *Three Beautiful Human Minutes*

- Pokaż osobom uczestniczącym film *Three Beautiful Human Minutes* autorstwa Asgera Letha
- Poproś o wspólne przedyskutowanie filmu.
 1. *Co osoby uczestniczące czuły podczas oglądania filmu?*
 2. *Jak film ma się do ich własnych doświadczeń podczas wykonywania ćwiczenia?*
 3. *Czego film i ćwiczenie mogą nauczyć na temat uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek?*



KROK 4: DZIAŁAJ! (45 MINUT)

Dzielenie się doświadczeniami (20 minut)

- Podziel uczestników i uczestniczki na podgrupy liczące około 5 osób.
- Poproś, by każda osoba podzieliła się z innymi doświadczeniem, kiedy czuła się niechciana lub wykluczona. Może chodzić na przykład o zdarzenie w grupie rówieśniczej albo o doświadczenie przeprowadzki do innego miasta. Jeżeli dla kogoś podzielenie się tym doświadczeniem będzie zbyt trudne, nie musi tego robić.
- Poproś, aby w grupie porozmawiano o tym:
 1. *Jak się wtedy czułeś/czułaś?*
 2. *Jak cię potraktowano?*
 3. *Co zrobiłbyś/zrobiłabyś inaczej, gdyby ta sytuacja się powtórzyła?*
 4. *Co możemy zrobić, by ludzie czuli się mile widziani w naszej szkole albo w naszej społeczności? Co możesz zrobić, by uchodźcy i uchodźczynie oraz migranci i migrantki poczuli/poczuły się bardziej włączeni/włączone lub mile widziani/widziane w waszych szkołach lub społecznościach?*

Wspólna dyskusja (25 minut)

- Poproś jedną z podgrup, by opowiedziała o swoich pomysłach. Poproś pozostałe podgrupy, by dodawały swoje pomysły.
- Wybierzcie razem pomysły, które należy wcielić w życie. Porozmawiajcie o tym, z kim warto się podzielić tymi pomysłami? Jak to zrobić?



Rodzina, która uciekła z Syrii, mieszka w dwupokojowym mieszkaniu w piwnicy w Ammanie, Jordania. Z powodu braku odpowiednich dokumentów, rodzina nie ma dostępu do publicznej opieki zdrowotnej, 2016.

© Amnesty International.

Dodatkowe propozycje zaangażowania

- Wymieńcie się pomysłami na działania, które mogłyby pomóc uchodźcom i uchodźczyniom, osobom ubiegającym się o azyl oraz migrantom i migrantkom poczuć się pozytywnie przyjętymi w waszej społeczności. Przykładowo:
 - Tworzenie powitalnych listów, pocztówek oraz obrazków. Niech będą one kolorowe oraz kreatywne i niech zawierają informacje, które, według ciebie mogą być przydatne, takie jak terminy i miejsca wydarzeń sportowych lub kulturalnych odbywających się w okolicy.
 - Tworzenie kolorowych banerów deklarujących wsparcie dla praw uchodźców i uchodźczyń i wystawienie ich w miejscach publicznych, najlepiej w centralnych punktach miejscowości.
 - Pokazanie wsparcia dla uchodźców oraz migrantów w mediach społecznościowych przy użyciu hashtagów #WITAMY, #zuchodzcami.
 - Zorganizowanie wydarzenia witającego uchodźców, aby ułatwić wzajemne poznanie i nawiązanie relacji.
- Pamiętaj, że możecie dzielić się swoimi działaniami w mediach społecznościowych. Używajcie hashtagów, np. #WITAMY, #zuchodzcami oraz tagujcie Amnesty International Polska w swoich postach, żeby wasze działania były bardziej widoczne.

OPCJONALNY KROK NA ZAKOŃCZENIE: POWITANIE



Ćwiczenie możesz zakończyć następująco:

Chcę powitać... (10 minut)

Ćwiczenie stanowi dobrą okazję, by pokazać, jak różnorodni są uczestnicy grupy. Pozwala to osobom uczestniczącym poczuć, że robią coś razem i podkreślić szacunek dla różnic.

- Na początek powiedz: *Chcę powitać...* i dokończ zdanie na przykład: *osoby z [kraju albo miasta, z którego pochodzą niektóre osoby uczestniczące]...*

- Poproś, by każda kolejna osoba kogoś powitała.

Inne przykłady:

- osoby mówiące po angielsku, hiszpańsku, chińsku*
- osoby, które są...* [wymień kolor skóry albo grupę etniczną, reprezentowaną wśród osób uczestniczących]
- osoby, które wierzą w prawa człowieka*

ĆWICZENIE 1.3 JAK TO JEST BYĆ?

CELE

- zrozumienie, jak bardzo złożona jest tożsamość każdego człowieka i na jak wiele sposobów jednostka może definiować samą siebie;
- uświadomienie, że większość z nas w jakimś momencie życia doświadczyła dyskryminacji ze względu na swoją tożsamość;
- wczucie się w trudną sytuację uchodźców i uchodźczyń, osób ubiegających się o status uchodźcy lub migrantów i migrantek;
- wzmacnianie poczucia solidarności i empatii.

CZAS

180 minut

POTRZEBNE MATERIAŁY

- kserokopia wiersza Rubimbo Bungwe dla każdej z grup (str. 43) oraz karty postaci (str. 44-45)
- kartki A4 i duże arkusze papieru
- taśma klejąca lub inny materiał klejący
- długopisy, markery

DODATKOWO

- cyfrowy aparat fotograficzny albo telefon z aparatem, jeśli to możliwe po jednym na osobę
- komputer połączony z drukarką
- strona internetowa kampanii WITAMY Amnesty International: <https://amnesty.org.pl/kampanie/witamy/> (dostęp: 26.03.2019)

TO ĆWICZENIE SKŁADA SIĘ Z TRZECH KROKÓW

Krok 1: Tylko dlatego, że... (30 minut)

Krok 2: Kim jestem? (60 minut)

Krok 3: Pochodź w czyichś butach (60 minut)

Krok 4: Działaj! (30 minut) Krok 2 „Kim jestem?” (można wykorzystać, by osoby uczestniczące lepiej się poznały).

WSKAZÓWKI DLA OSÓB FACYLITUJĄCYCH



- Kroki 2 i 3 mają dwa warianty, zależnie od czasu i materiałów, którymi dysponujesz.
- W Kroku 3 „Pochodź w czyichś butach” możesz wykorzystać muzykę jako uzupełnienie wizualizacji.
- W Kroku 3 względy praktyczne, np. wielkość grupy lub dostępność cyfrowych aparatów fotograficznych będą wpływały na sposób, w jaki należy przeprowadzić ćwiczenie. Osoby uczestniczące mogą pracować indywidualnie lub w małych podgrupach zależnie od tego, co będzie najwygodniejsze.
- W Kroku 3, jeśli osoby uczestniczące nie mogą wyjść na zewnątrz lub wykorzystywać aparatów cyfrowych albo telefonów, przeprowadź wizualizację. Poproś osoby uczestniczące, by wyobraziły sobie, jak to jest chodzić w czyichś butach. Zamiast robienia zdjęć uczestnicy i uczestniczki mogą narysować, jak wyobrażają sobie typowy dzień osoby, w którą się wczuwają.
- Jeśli masz kontakt z organizacją zajmującą się wspieraniem uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek, z ośrodkiem dla cudzoziemców albo z uchodźcami czy uchodźczyniami lub społecznościami migranckimi, warto podjąć współpracę i zaprosić ich do udziału w niektórych ćwiczeniach, aby zabierali głos, opowiadali swoje historie, nawiązywali kontakty i pomagali budować poparcie dla różnorodności w twojej społeczności.

KROK 1: TYLKO DLATEGO, ŻE... (30 MINUT)

Gra (10 minut)

- Rozdaj wszystkim osobom uczestniczącym po dwie małe kartki lub karteczki samoprzylepne.
- Poproś o zapisanie na każdej kartce jednej cechy, którą dana osoba dzieli z inną osobą w grupie, na przykład „Mam zielone oczy”, „Noszę białą koszulę”, „Mam długie włosy”, „Noszę okulary” itp.
- Zbierz wszystkie kartki do torebki.
- Powiedz osobom uczestniczącym, że będą wykonywać proste ćwiczenie grupowe, ale niestety nie wszystkim wolno będzie w nim uczestniczyć.
- Wylosuj kartkę. Powiedz, że na jej podstawie pewna kategoria osób zostanie wykluczona z wykonywania ćwiczenia.
- Poproś wszystkie osoby uczestniczące (z wyjątkiem osób wykluczonych) o wykonanie prostego ćwiczenia. Na przykład: „Wszystkie osoby uczestniczące biegną na drugą stronę sali, ale osoby o zielonych oczach muszą patrzeć w ścianę”. Możesz wybrać jeden z poniższych przykładów albo zmodyfikować je zależnie od kontekstu kulturowego. Celem jest, aby wylosowana grupa poczuła się wykluczona lub dyskryminowana.
 - Wszystkie osoby się śmieją z wyjątkiem wylosowanych.
 - Wszystkie osoby tańczą z wyjątkiem wylosowanych.
 - Wszystkie osoby wylosowane skaczą na jednej nodze.
 - Wszystkie osoby dostają czekoladkę albo cukierka z wyjątkiem wylosowanych.
 - Wszystkie osoby wylosowane miażdżą jak koty.

Wspólna dyskusja (20 minut)

- Zbierz osoby uczestniczące razem i przedyskutujcie następujące kwestie:



Aktywiści i aktywistki przygotowują się do akcji w czasie obozu aktywistycznego na Lesbos, Grecja 2017.
© Giorgos Moutafis/Amnesty International.

1. *Jak osoby czuły się podczas wykonywania ćwiczenia?*
 2. *Jakie to uczucie, kiedy nie można uczestniczyć w wykonywaniu ćwiczenia?*
 3. *Jakie to uczucie, kiedy widzi się osoby wykluczone z wykonywania ćwiczenia?*
- Poproś, by uczestnicy i uczestniczki zastanowili się przez chwilę, czym jest dla nich przynależność do grupy i dyskryminacja. Wyjaśnij, że będziecie rozmawiać o tym, czego nam potrzeba, by czuć przynależność do grupy oraz, jak można zadbać, by inni nie czuli się wykluczeni.
 - Zapisz odpowiedzi na dużym arkuszu papieru lub na tablicy.



KROK 2: KIM JESTEM...? (60 MINUT)

Praca indywidualna (10 minut)

- Wyłumacz, że ćwiczenie jest wstępem do nauki, jak ludzie kształtują swoje tożsamości i z czego tożsamość się składa. Możesz wyjaśnić, że tożsamość składa się z wielu elementów – może to być na przykład: miejsce urodzenia, kraj, w którym mieszkamy, wiek, wyznanie. Często ludzie definiują nas, uwzględniając tylko jeden element naszej tożsamości i na tej podstawie przypinają nam etykiety, ignorując inne elementy. Mogą na przykład widzieć w nas tylko „ucznią”, „muzułmankę” albo „osobę pochodzącą z określonej części świata”, choć przecież mamy bardzo złożone tożsamości.
- Poproś osoby uczestniczące, by zastanowiły się nad co najmniej pięcioma elementami, które stanowią część ich tożsamości – na przykład: język, pochodzenie, bycie uczniem, kobietą, bratem, córką, rodzicem, melomanem, kibicką piłki nożnej, aktywistką.
- Zależnie od tego, ile masz czasu, poproś, by każda osoba uczestnicząca narysowała rysunek, który ją przedstawia, obejmujący wszystkie te elementy. Poproś o podpisanie rysunku.

Praca w dwójkach (10 minut)

- Poproś każdą z osób uczestniczących, by porozmawiała z kimś z grupy, kogo jeszcze dobrze nie zna, o jego czy jej tożsamości, czyli o tym, kim owa osoba jest. Rozmowa powinna opierać się na wcześniej wybranych pięciu elementach lub omówieniu rysunku. Osoby w dwójce powinny powiedzieć, jak widzą siebie nawzajem. Czy te różne elementy tożsamości kolegi czy koleżanki są widoczne na pierwszy rzut oka?
- Poproś o przedyskutowanie następujących pytań:
 1. *Czy waszym zdaniem ludzie dostrzegają różne aspekty waszej tożsamości?*
 2. *Czy niektóre z tych aspektów tożsamości uważasz za etykiety?*
 3. *Które? Jak się z tym czujesz?*

Praca w podgrupach (20 minut)

- Zależnie od wielkości grupy możesz kontynuować pracę w dwójkach, utworzyć podgrupy lub ponownie zebrać wszystkie osoby razem.
- Rozdaj każdej podgrupie wiersz Rubimbo Bungwe.
- Poproś jedną osobę z każdej podgrupy, by przeczytała pozostałym wiersz i by omówili następujące kwestie:
 1. *Czy inni ludzie kiedykolwiek przypinali wam etykietkę zamiast zwracać się do ciebie po imieniu jak w przypadku Rubimbo?*
 2. *Co o tym myślałeś/myślałaś? Jak się z tym czułeś/czułaś?*
 3. *Co Rubimbo sądzi o etykietkach, które jej przypięto? Czy kiedykolwiek czułeś/czułaś się tak, jak ona?*
 4. *Co ludzie mogą zrobić, żeby pomóc osobie takiej jak Rubimbo poczuć się przynależną do miejsca i żeby dostrzec różne elementy jej tożsamości, nie tylko fakt, że jest uchodźczynią?*
- Zapisuj odpowiedzi na ostatnie pytanie na dużym arkuszu papieru lub na tablicy.

Wspólna dyskusja (20 minut)

- Zbierz osoby uczestniczące razem i przedyskutujcie, czego nauczyły się podczas tego ćwiczenia.
- Poproś o pomysły stanowiące odpowiedź na ostatnie pytanie. Zapisuj odpowiedzi na dużym arkuszu papieru lub na tablicy.
- Wskaż co można zrobić, by inni czuli się dobrze w nowym miejscu zamieszkania oraz co można zrobić, by dostrzegać różne elementy ich tożsamości.

DODATKOWY KROK: BĄDŹMY TWÓRCZY!



Jeśli masz czas, możesz dodać ten Krok po Kroku 2.

Kolaż: Nie patrz tylko na etykiety (30 minut)

- Poproś osoby uczestniczące o wymienienie przykładów rozmaitych etykietek przypinanych ludziom i stworzenie na tej podstawie kolażu. Do etykietek można dołączyć pewne słowa używane na określenie uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek. Zaprojektujcie kompozycję kolażu, która będzie obejmowała hasło w rodzaju:
 - Nie patrzmy tylko na etykiety: wszyscy jesteśmy ludźmi!
 - Pozbyliśmy się etykietek, dołączysz do nas?
 - Ludzie mają prawa bez względu na etykiety.
- Możesz wykorzystać kolaż, by zwrócić uwagę na problemy uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek, np. umieszczając go w szkole lub innej wspólnej przestrzeni w waszej miejscowości.



Uczestnicy warsztatu organizowanego w czasie 5. edycji obozu Amnesty International dla młodych ludzi w Algierii.

@ Amnesty International.

KROK 3: POCHODŹ W CZYICH BUTACH (60 MINUT)

Praca indywidualna (20 minut)

Wizualizacja – mój dzień

- Podczas tej części możesz wykorzystać muzykę w tle, by pomóc osobom uczestniczącym zrelaksować się. Poproś, by zamknęły oczy i pomyślały o swoim typowym dniu. Możesz zadać pytania typu: O której godzinie wstajesz?, Co cię budzi?, Co jesz?, Dokąd idziesz?, Co robisz?, Jak się czujesz?, Z kim się spotykasz? itp.
- Poproś osoby uczestniczące, by spisały szczegóły swojego typowego dnia: co robią, z kim się widzą, dokąd idą, jak się czują, czy coś daje im szczęście lub budzi ich strach. Szczegóły te można uporządkować na osi czasu od pobudki aż po pójście spać.

Wizualizacja – cudzy dzień

- Daj każdej osobie uczestniczącej kartę innej postaci (str. 44-45).
- Wyjaśnij, że będą miały za zadanie wyobrazić sobie, jak to jest być osobą z karty postaci i „pochodzić w cudzych butach”. Będą musiały opowiedzieć, jak wygląda dzień tej osoby. Czym ten dzień różniłby się od ich typowego dnia? Czego nie mogliby robić? Co musieliby robić? Jak zmieniłoby się ich życie na przykład w obszarze pracy, studiów, rodziny, bezpieczeństwa, marzeń, sposobów spędzania wolnego czasu?
- Daj chwilę na pomyślenie o tej osobie, po czym powtórz ćwiczenie wizualizacyjne, wykorzystując te same pytania co wcześniej.
- Poproś o narysowanie osi czasu lub opisu tego, jak wyglądałby dzień owej osoby. Oś czasu powinna zostać narysowana na tej samej kartce, która posłużyła do zobrazowania własnego typowego dnia.

Praca w podgrupach (20 minut)

- Osoby uczestniczące, które otrzymały tę samą kartę postaci, tworzą podgrupy. Każda podgrupa ma za zadanie

przedyskutować następujące kwestie:

1. *Co czuje ta osoba?*
2. *Za czym tęskni w miejscu, z którego pochodzi?*
3. *Jakie ma przed sobą wyzwania?*
4. *Za czym ty byś tęsknił/tęskniła, gdybyś musiał/musiła opuścić miejsce, w którym mieszkasz?*

Wspólna dyskusja (20 minut)

- Poproś osoby uczestniczące o przedstawienie osi czasu dla osoby z karty postaci w zestawieniu z własną osią czasu (opcjonalnie).
- Poproś osoby uczestniczące o przedyskutowanie tego, czego doświadczyły.
 1. *Czy podobało wam się ćwiczenie? Dlaczego? Dlaczego nie?*
 2. *Czy trudno wejść w cudze buty? Jeśli tak, na czym polegała trudność?*
 3. *Czy cokolwiek was zaskoczyło?*
 4. *Czy ćwiczenie pomogło wam lepiej zrozumieć i wczuć się w sytuację postaci? Dlaczego? Dlaczego nie?*
 5. *Czy chcielibyście zrobić coś, by pomóc osobom takim, jak Patricia, Shahin, Gyan, Abdhulahi, Rahim?*
- Na zakończenie przekaz osobom uczestniczącym kilka uwag:
 - ✓ Niełatwo jest postawić się na miejscu innej osoby, lecz trzeba próbować wyobrazić sobie, jak inni się czują, przez co przechodzą i jak bardzo zmieniłoby się nasze życie, gdybyśmy znaleźli się w podobnej sytuacji. Wczuwanie się w innych, empatia i solidarność są niezwykle ważne.
 - ✓ Ważne jest słuchanie historii innych ludzi.
 - ✓ Słuchanie historii innych ludzi będzie się wielokrotnie powtarzało w ćwiczeniach w tym module.

KROK 4: DZIAŁAJ! (30 MINUT)

- Wyjaśnij, że kampania WITAMY Amnesty International ma na celu pomoc osobom takim, jak Patricia, Shahin, Gyan, Abdulahi i Rahim.
- Zaproponuj osobom uczestniczącym, by dowiedziały się więcej o działaniach podejmowanych przez Amnesty International w obronie praw uchodźców i uchodźczyń. Na początek skieruj ich na stronę internetową: www.amnesty.org.pl/witamy
- Podaj kontakty do młodzieżowych grup oraz organizacji zrzeszających migrantów i migrantki, organizujących wydarzenia społeczne, wspólne posiłki, spotkania

etc., które pozwolą na wzajemne poznanie się oraz na aklimatyzację w społeczeństwie.

- Opublikuj zdjęcia swoich kolaży z Kroku 2 w mediach społecznościowych z hashtagami.
- Przeprowadź burzę mózgów wokół dodatkowych działań, które pozwoliłyby osobom uczestniczącym podzielić się nabytą wiedzą z innymi.
- Pamiętajcie, aby dzielić się swoimi działaniami w mediach społecznościowych takich jak Facebook, Twitter, Instagram oraz Snapchat, używając hashtagów #zuchodzcami, #WITAMY. Tagujcie również Amnesty International w swoich postach.



WIERSZ DO ĆWICZENIA 1.3, KROK 3

„UCHODźCZYNI”

Rubimbo Bungwe, Zimbabwe, lat 14

A więc dostałam nowe imię – uchodźczyni
Dziwne, że imię tak wiele mi odbiera
Moją przeszłość, osobowość, nadzieję
Dziwny jest taki azyl
Tak wielu zdaje się nosić imię uchodźców
Choć przecież łączy nas tyle różnic

Nowe imię nie przyniosło mi wytchnienia
Pragnę dzielić się mą przeszłością, odzyskać dumę
Dowieść, że z czasem ja również
Będę mogła dać więcej niż musiałam pożyczyć
To bowiem wytchnienie, którego szukam
Mieszka w imieniu starym, a zarazem nowym
Które sama bym wybrała: przyjaciółka

Tekst wiersza do rozdania osobom uczestniczącym.

Amnesty International UK, *Seeking safety* <http://amnesty.org.uk/resources/activity-pack-seeking-safety#.WGD2L7bhBP0>



*Patricia (imię zostało zmienione)
trzydziestodwuletnia transpłciowa kobieta, zmuszona do ucieczki z Salwadoru z powodu prześladowań ze strony członków gangu, Ameryka Środkowa, 2016.
@Amnesty International /Encarni Pindado.*

KARTY POSTACI DO ĆWICZENIA 1.3, STEP 3

NAZYWASZ SIĘ PATRICIA, JESTEŚ Z SALWADORU

Masz na imię Patricia i jesteś trzydziestodwuletnią transpłciową kobietą. Sprzedajesz lemoniadę. Ze względu na swoją tożsamość jesteś prześladowana zarówno przez gangi, jak i przez policję. Regularnie wymuszają od ciebie pieniądze i biją cię. Postanawiasz uciec ze swojego ojczystego kraju do Meksyku. Podczas podróży zostajesz kilkakrotnie napadnięta i okradziona. Po przybyciu do Meksyku ubiegasz się o azyl. Twój wniosek zostaje odrzucony i trafiasz do zamkniętego ośrodka. Zostajesz deportowana z powrotem do Salvadora. Boisz się o przyszłość, zamierzasz znowu wyjechać.

Źródło: Amnesty International, *Home Sweet Home? Honduras, Guatemala and El Salvador's Role in Deepening Refugee Crisis*, Index AMR 01/4865/2016, <https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/02/Central-American-Refugees-Report-ENG.pdf> (dostęp: 26.03.2019)

NAZYWASZ SIĘ SHAHIN, JESTEŚ Z IRANU

Masz na imię Shahin, mieszkasz w Iranie, właśnie skończyłeś 10 lat. Twoi rodzice, Mirza i Shadi, są nauczycielami. Ze względu na prześladowania religijne decydują się na ucieczkę z Iranu. Traficie do ośrodka dla uchodźców na wyspie Nauru. Wkrótce przenoszą was do nowego domu poza ośrodkiem. Cieszy się na początek nowego życia. Pewnej nocy mieszkańcy włamują się do waszego domu niszcząc wszystko, co wpadło im w ręce. Po jakimś czasie robią to znowu. Po tych atakach przestajesz chodzić do szkoły i zamykasz się w sobie. Twoja mama nie może jeść, przestaje mówić, kilkakrotnie podejmuje próby samobójcze. Trafia na oddział szpitalny w ośrodku dla uchodźców. Z całą rodziną przenosisz się z powrotem do ośrodka, by być z nią.

Źródło: Amnesty International, *Island of Despair – Australia's "Processing" of Refugees on Nauru*, Index: ASA 12/4934/2016, <https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/02/ISLAND-OF-DESPAIR-Raport.pdf> (dostęp: 26.03.2019)

NAZYWASZ SIĘ GYAN, JESTEŚ Z SYRII

Nazywasz się Gyan, masz 28 lat. Jesteś Kurdyjką. Mieszkasz z rodziną w Syrii. Ty i twój brat Alan poruszacie się na wózkach z powodu choroby powodującej zanik mięśni. W Syrii wybucha wojna. Do waszego domu zbliżają się oddziały tzw. Państwa Islamskiego. Postanawiacie uciekać. Wasza podróż trwa dwa lata. Wraz z dwojgiem rodzeństwa i matką przybywacie do Grecji w marcu 2016 roku. Mieszkacie w ośrodku dla uchodźców zlokalizowanym w dawnej bazie wojskowej, oddalonym od zamieszkiwanych terenów, znajdującym się 60 kilometrów na północ od Aten. Obóz jest skupiskiem ciasno rozmieszczonych namiotów i rozpadających się budynków. Nie nadaje się do długotrwałego zamieszkania, zwłaszcza dla osób o specjalnych potrzebach. Mimo wsparcia wolontariuszy i organizacji pomocowych pozostajecie w ogromnym stopniu zależni od rodziny. Boicie się, że będziecie musieli spędzić w obozie kolejną zimę.

Źródła: Amnesty International, *Greece: Our Hope is Broken – European Paralysis Leaves Thousands of Refugees Stranded in Greece*, Index EUR 35/4843/2016, <https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/02/Greece-Campaign-Digest-WEB-single.pdf> (dostęp: 26.03.2019)

NAZYWASZ SIĘ ABDHULAH, JESTEŚ Z SOMALII

Nazywasz się Abdulahi, masz 18 lat. Ty i twój piętnastoletni brat Mohammed wróciście do Somalii w 2016 roku po kilku latach mieszkania z rodziną w obozie dla uchodźców w Dadaab w Kenii. Krótko po waszym powrocie, okolica, w której się osiedlacie, zostaje zaatakowana przez członków organizacji terrorystycznej Asz-Szabab. Napastnicy zabierają ludziom zwierzęta i dobytek. Siłą wcielają ciebie i Mohammeda w swoje szeregi. Rodzina próbuje protestować. Wasz ojciec zostaje zabity na waszych oczach. Po jakimś czasie udaje się wam uciec, przedostajecie się z powrotem do Dadaab. Pracujesz teraz na targu, dźwigasz towary i zarabiasz 100 szylingów kenijskich dziennie (równowartość 1 dolara), by mieć na jedzenie dla siebie i dla brata. Nie wiesz, co stało się z resztą waszych krewnych.

Źródło: Amnesty International, *Nowhere Else to Go: Forced Returns of Somali Refugees from Dadaab Refugee Camp, Kenya*, Index: AFR 32/5118/2016, <https://www.amnesty.org/en/documents/af32/5118/2016/en/> (dostęp: 26.03.2019)

NAZYWASZ SIĘ RAHIM, JESTEŚ Z AFGANISTANU

Nazywasz się Rahim. Gdy masz zaledwie szesnaście lat, postanawiasz uciec z Afganistanu w obawie o swoje życie. W Turcji zostajesz zarejestrowany jako osoba małoletnia bez opieki i umieszczony w schronisku w odległej miejscowości na wschodzie kraju. Po pół roku mieszkania w trudnych warunkach bez pracy i bez możliwości nauki, uciekasz do Stambułu. Zatrudniasz się w szwalni. Udaje ci się zgromadzić dość pieniędzy, by zapłacić przemytnikowi za zabranie cię do Europy. Grupa, z którą podróżujesz, zostaje jednak zatrzymana na bułgarskiej granicy i odesłana z powrotem do Turcji. Trafiasz do ośrodka deportacyjnego w Edirne. Zostajesz tam pobity przez funkcjonariuszy. Mimo ryzyka jesteś zdeterminowany, by znowu spróbować niebezpiecznej wyprawy do Europy.

Źródło: Amnesty International, *Ludzkie koszty budowy Twierdzy Europa: Łamanie praw człowieka na granicach zewnętrznych UE*, https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/02/Ludzkie_koszty_budowy_Twierdzy_Europa_2014.pdf (dostęp: 26.03.2019)

Skseruj poniższe karty i rozdaj każdej osobie uczestniczącej jedną kartę postaci.

ROZDZIAŁ 2: KIM SĄ UCHODźCY I MIGRANCY?



Młody uchodźca przebywający
na wyspie Kos, Grecja, 2015.
©Amnesty International

Uciekliśmy przed śmiercią. Jeśli nie widziałeś tego na własne oczy, nie wyobrazisz sobie horroru, jaki przeżyliśmy: śmierć, strach, eksplozje, masowe mordy. Dlatego musieliśmy uciekać. Ale to była bardzo długa podróż. Każdego dnia umieramy, po tysiącokroć... Chcemy tylko normalnego życia dla naszych dzieci, by mogły spać bez strachu.

R., Kurdyjka z Al-Kamisli w Syrii, podróżująca ze swoim mężem, siostrzenicą i czwórką dzieci.



Uchodźcy i migranci zacierają w kierunku granicy z Macedonią niedaleko wioski Idomeni, Grecja, 2015.
© Richard Burton/Amnesty International.



KIM SĄ UCHODźCY I MIGRANTY?

Odpowiedź jest prosta: wszyscy możemy nimi być. Uchodźcy i migranci pochodzą z różnych grup społecznych, mają różne wykształcenie, pracują w każdym możliwym zawodzie. Są lekarzami, artystami, aktywistkami, inżynierami, rolnikami, właścicielkami małych biznesów, polityczkami, elektrykami i sklepikarzami. Są to osoby zróżnicowane pod względem orientacji psychoseksualnej, tożsamości płciowej, pochodzenia etnicznego, religii i politycznych przekonań.

Uchodźcy i uchodźczynie oraz migranci i migrantki opuszczają swoje domy z różnych powodów. Niektórzy są zmuszeni do ucieczki z powodu konfliktu, przemocy lub prześladowań, podczas gdy inni opuszczają dotychczasowy kraj zamieszkania z powodu skrajnego ubóstwa. Niektóre osoby migrują w poszukiwaniu lepszej pracy lub możliwości edukacyjnych, a inne z powodu zmian klimatycznych. Kolejne, by dołączyć do członków rodziny, którzy już mieszkają za granicą. W następnym rozdziale przyczyny migracji zostaną szerzej omówione. Poniżej znajdują się przykłady zaledwie kilku sytuacji, w jakich znajdują się uchodźcy i uchodźczynie oraz migranci i migrantki.

Ludzie w procesie migracji: w momencie, kiedy zapoznajesz się z tym modułem, wielu uchodźców i migrantów jest „w drodze”, co oznacza, że idą pieszo, podróżują pociągami, samolotami. Przykładowo tysiące dzieci przedostaje się z Gwatemali, Hondurasu i Salwadoru do granicy z USA, gdzie mają nadzieję zamieszkać oraz połączyć się ze swoimi rodzinami. Dzieci podczas podróży są narażone na szereg niebezpieczeństw takich jak ataki i wykorzystywanie przez gangi, przemytników i policję. Po drodze ryzykują zatrzymaniem przez funkcjonariuszy straży granicznej lub aresztowaniem, lecz części z nich uda się dotrzeć do USA.

Długotrwałe uchodźstwo: niektórzy z uchodźców i migrantów zostali zmuszeni do opuszczenia swoich domów na wiele lat. Kategoria „długotrwałe uchodźstwo” jest używana do opisanie osób, które przebywają poza swoim krajem pięć lub więcej lat. Uchodźcy nie mogą wrócić, głównie ze względu na niebezpieczne warunki panujące w ich kraju,



Kosar pochodzi z Pakistanu. Przemierzała Grecję wraz z innymi członkami rodziny: bratem jego żony i rocznym bratankiem (na zdjęciu). Wszyscy spali pod gołym niebem w okolicach portu w Pireausie, Grecja.
© Giorgos Moutafis.

takie jak trwające brutalne konflikty lub dlatego, że znajdują się na rządowej liście osób do aresztowania na lotnisku jako polityczni dysydenci. Kenia przyjęła ponad 500 000 uchodźców tylko w jednym roku, większość z Somalii. Te osoby przez wiele lat, a nawet dekad wymagają ochrony przed konfliktami i prześladowaniami.

Przesiedlenia do kraju bezpiecznego: z ponad 25,4* miliona ludzi na całym świecie, którzy zostali zmuszeni do opuszczenia swojego kraju, tylko niewielka grupa będzie mieć szansę na osiedlenie się w nowym, bezpiecznym miejscu. Większość uchodźców żyje w przejściowych, niebezpiecznych warunkach, zwykle w krajach sąsiednich. Dla wielu uchodźców wybawieniem jest zakwalifikowanie się do programu przesiedleń, który mimo że jest długotrwałym i czasochłonnym procesem, gwarantuje bezpieczne przeniesienie się do nowego domu. W ramach jednego programu przesiedleń (działającego w latach 2007-2013) dla uchodźców z Bhutanu w Nepalu ponad 86 000 osób zostało na stałe przesiedlonych do Stanów Zjednoczonych, Kanady, Holandii, Danii, Australii, Norwegii, Nowej Zelandii i Wielkiej Brytanii. Od lat 80. do niedawna Stany Zjednoczone przyjmowały rocznie około 95 tysięcy uchodźców z różnych krajów w ramach programu przesiedleń.

* Liczba uchodźców na świecie na koniec 2017 r.oku, UNHCR, Global Trends: Forced Displacement in 2017 <http://www.unhcr.org/globaltrends2017/>



JAKA JEST RÓŻNICA MIĘDZY UCHODźCĄ, MIGRANTEM, OSOBA WĘWNĘTRZNIE PRZESIEDŁONĄ I OSOBA POSZUKUJĄCĄ OCHRONY MIĘDZYNARÓDOWEJ?

Istnieje wiele różnych słów, by określać ludzi, którzy opuścili swoje domy z własnego wyboru bądź dlatego, że byli do tego zmuszeni. Te definicje mogą wpływać na to, jak dana osoba jest traktowana w obliczu prawa międzynarodowego przez rząd kraju, do którego trafiła. Definicja określa także przynależne danej osobie prawa, jak np. prawo do ubiegania się o status uchodźcy. Jednak każdej osobie, bez względu na to, która z definicji do niej pasuje i gdzie się znajduje, przynależą się prawa człowieka.

Termin **uchodźca** lub **uchodźczyni** odnosi się do osoby, która nie może wrócić do kraju pochodzenia, ponieważ grozi jej poważne naruszenie praw człowieka z powodu tego, kim jest lub jakie ma przekonania. Uchodźcy zostali zmuszeni opuścić swój kraj i ubiegać się o ochronę międzynarodową, ponieważ ich własny rząd nie przestrzega ich praw lub nie chce ich chronić.

Osoba ubiegająca się o **ochronę międzynarodową** to osoba, która opuściła swój kraj w poszukiwaniu ochrony międzynarodowej, ale nie została jeszcze uznana za uchodźcę, czyli jej wniosek nie został jeszcze rozpatrzony.

Migrant lub migrantka to osoba, która przemieszcza się w obrębie własnego kraju lub z jednego kraju do drugiego, zwykle w celu znalezienia pracy, chociaż mogą istnieć inne powody, takie jak chęć połączenia się z członkami rodziny. Niektórzy migrują dobrowolnie, a inni są zmuszeni do opuszczenia swojego domu z powodu trudności ekonomicznych lub innych problemów. Ludzie mogą migrować w sposób udokumentowany (mając wszystkie wymagane zezwolenia i dokumenty), np. z pozwoleniem na pracę i osiedlenie się w innym kraju lub w sposób nieudokumentowany bez pozwolenia z kraju, w którym chcą mieszkać i pracować. Większość międzynarodowych migrantów i migrantek z całego świata mieszka w Azji (79,6 miliona), Europie (77,9 miliona) i Ameryce Północnej (57,7 miliona)*.

Osoba wewnątrznie przesiedlona to osoba zmuszona do opuszczenia swojego domu, w szczególności w wyniku konfliktu zbrojnego lub w celu uniknięcia jego skutków oraz powszechnej przemocy, naruszeń praw człowieka lub katastrofy spowodowanej przez człowieka. Jednak osoba wewnątrznie przesiedlona nie przekracza granic

międzynarodowych aby znaleźć schronienie, ale pozostaje w dotychczasowym kraju.

Ważne jest, aby pamiętać, że te określenia nie wskazują, w jaki sposób ludzie sami się definiują – nikt nie budzi się i nie myśli: „Jestem uchodźcą” lub „Jestem migrantką” ponad tym, że jest ojcem, lekarką lub po prostu człowiekiem.

Wszyscy mamy wiele tożsamości i cech, którymi można nas opisać lub których my sami używamy w różnych sytuacjach: żadna pojedyncza cecha lub tożsamość nie jest w stanie w pełni określić danej osoby. W swojej pracy, jeśli to możliwe, unikaj używania uproszczonych określeń. Na przykład, zamiast nazywać kogoś *uchodźcą*, możesz powiedzieć: *osoba z doświadczeniem uchodźczym*.

Dlaczego zwracamy szczególną uwagę na uchodźców?

Prawo międzynarodowe podaje definicję uchodźcy. Ramy regionalne i krajowe określają sposób, procedury nadawania statusu uchodźcy. W zależności od sytuacji i kontekstu, daną osobę można uznać za uchodźcę, jeżeli:

- Opuszcza swój kraj z powodu **konfliktu zbrojnego, klęski żywiołowej lub prześladowań ze strony państwa**.
- Spotyka się z **prześladowaniami ze strony podmiotów niepaństwowych**, np. grup zbrojnych, członków rodziny, innych osób z jej społeczności, a państwo nie chce lub nie jest w stanie jej ochronić (na przykład policja nie działa w celu ochrony przed naruszeniami).
- Opuszcza kraj, aby uniknąć **obowiązkowej służby wojskowej** lub nieokreślonego w czasie poboru do wojska. Tak jest w przypadku wielu młodych uchodźców z Erytrei, którzy uciekają przed obowiązkową służbą państwową, która może trwać od 10 do 15 lat. Osoby te zmuszane są pracować daleko od swoich rodzin, otrzymują niskie wynagrodzenie. Ponadto często dochodzi tam do poważnych nadużyć fizycznych i psychicznych, w tym śmierci.
- Jest prześladowana ze względu na płeć, **tożsamość płciową lub orientację psychoseksualną**. Na przykład, jeśli kobieta jest prześladowana z powodu nieprzestrzegania norm społecznych, jakie nakładane są na kobiety w jej regionie, np. angażuje się w działalność polityczną lub obronę praw człowieka, za co grozi jej przemoc, a władza nie zapewnia jej ochrony.

* Department of Economic and Social Affairs, Population Division, International Migration Report 2017, United Nations (December 2017)

ROZWÓJ SPOŁECZEŃSTW

Chcę zdobyć wykształcenie i zakończyć to, co już zaczęłam... nasze społeczeństwo jest w stanie upadku. Nikt nie zna jego potrzeb bardziej niż my.

Rima, 24-letnia syryjska studentka z Damaszku, obecnie uchodźczyni w Libanie.

Uchodźcy i migranci wnoszą ogromny wkład w miejsca, w których się osiedlają, pomagając w tworzeniu bardziej zróżnicowanych, dynamicznych społeczeństw, z czego korzystają wszyscy. Migranci i migrantki pracują na wielu stanowiskach, w obszarach, które kraje pilnie potrzebują obsadzić, na przykład w opiece zdrowotnej. Płacą podatki i przyczyniają się do rozwoju gospodarczego kraju przyjmującego, niezależnie od swojego statusu prawnego. W wielu krajach migranci i uchodźcy wnoszą znaczący wkład w naukę, a także w sztukę i kulturę. Pieniądze na rozwój kraju wysyłane przez migrantów do domów są warte trzy razy więcej niż rządowa pomoc na rzecz rozwoju (przekazy pieniężne przesyłane przez migrantów do krajów rozwijających się szacowane były na 440 mld dolarów w 2016 roku).

Uchodźcy i uchodźczynie oraz osoby ubiegające się o ochronę, gdy przybędą do danego kraju, potrzebują rozwiązań gwarantujących przestrzeganie ich praw człowieka, w tym bezpiecznego miejsca do mieszkania, dostępu do żywności, podstawowej opieki zdrowotnej i zapewnienia bezpieczeństwa. Jest to minimum, które każda osoba uciekająca przed wojną,

przemocą lub prześladowaniem powinna mieć zapewnione. Obowiązkiem państwa, wynikającym z międzynarodowych standardów jest zapewnienie tych praw.

BASMEH AND ZEITOONEH

Basmeh i Zeitooneh to organizacja założona przez Syryjczyków w Libanie w celu udzielania niezbędnej pomocy, m.in. socjalnej i w postaci szkoleń zawodowych innym syryjskim i palestyńskim uchodźcom. Powstała w obozie dla uchodźców Chatila pod Bejrutem, w maju 2013 roku otworzyła centrum integracji i wsparcia mające służyć za punkt informacyjny dla wykluczonych syryjskich uchodźców. We wrześniu 2013 roku aktywiści i aktywistki nawiązali współpracę z organizacją Médecins Sans Frontières (Lekarze bez Granic), dzięki czemu w centrum otworzyli przychodnię, która oferuje bezpłatne usługi dla kobiet w ciąży, dzieci poniżej 15 roku życia i osób cierpiących na choroby przewlekłe. W języku arabskim *basmeh* oznacza uśmiech, a *zeitooneh* oznacza oliwkę, symbol pokoju i pożywienia.

Więcej informacji: <http://www.basmeh-zeitooneh.org/> (dostęp: 26.03.2019)



Jazydki, które na ponad rok utknęły w Grecji, otrzymały tysiące wiadomości ze wsparciem ze strony członków Amnesty International, 2017.

© Amnesty International.

KRZYWDZĄCE STEREOTYPY I STYGMATYZACJA

Nie wszystkie społeczności i kraje witają uchodźców i uchodźczynie oraz migrantów i migrantki w odpowiedni sposób. Bardzo często osoby, które przybywają do nowego miejsca, spotykają się ze stygmatyzacją i dyskryminacją. Często też nie cieszą się takim samym poziomem bezpieczeństwa i ochroną ze strony władz państwowych i społeczeństwa, na jakie mogą liczyć obywatele i obywatelki danego kraju.

Ponadto niektóre media i politycy używają stygmatyzującego języka do opisywania uchodźców i migrantów, co naraża ich na niebezpieczeństwo. Taki język może zawierać szkodliwe stereotypy, krzywdzące uogólnienia, a także rażące kłamstwa, takie jak:

- Uchodźcy i imigranci korzystają z państwowych zasobów i nie dają niczego w zamian.
- Uchodźcy i imigranci odbierają pracę naszym obywatelom.
- Uchodźcy są tutaj nielegalnie.
- Większość uchodźców tak naprawdę nie ucieka przed niebezpieczeństwem: ich kraje są bezpieczne.
- Migracja jest podstawową przyczyną problemów gospodarczych i społecznych w naszym kraju.

Niestety, ze względów politycznych wywoływanie lęków wśród społeczeństwa może być celowe. Przykładowo, rząd może obwiniać uchodźców i imigrantów za problemy gospodarcze, by odwrócić uwagę obywateli i obywaterek od własnych nietrafionych reform czy działań. W rezultacie takich oskarżeń ludzie mający błędne wyobrażenia o uchodźcach i uchodźczyniach oraz migrantach i migrantkach mogą o nich mówić w sposób niewłaściwy i/lub obraźliwy albo w najgorszym wypadku mogą dopuścić się popełnienia przestępstwa motywowanego uprzedzeniami. Urzędnicy i funkcjonariusze państwowi mający władzę, chociażby osoby, które rozpatrują wnioski o azyl lub kontrolują dostęp do usług zdrowotnych, również mogą dopuszczać się dyskryminacji uchodźców i migrantów w ramach wykonywanej pracy.

Oto kilka przykładów typowych szkodliwych stereotypów i mowy nienawiści w publicznym dyskursie, które dotyczą życia uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek.

Terrorysta – niezwykle często uchodźcy uciekający przed zbrojnymi grupami sami są następnie oskarżani o przynależność do grup terrorystycznych. Przykładem mogą

być somalijscy uchodźcy mieszkający w Kenii. Od 1991 roku Somalijscy uciekali do Kenii z powodu konfliktu wewnętrznego w ich kraju, a potem szukając bezpieczeństwa od zbrojnej grupy Al-Szabab, która przejęła władzę w Somalii w 2006 roku i wprowadziła reżim przemocy na większości terytoriów kraju. Somalijscy uchodźcy stoją w obliczu ponurej przyszłości w Kenii, gdzie napotykają wiele przeszkód w dostępie do edukacji czy rynku pracy. Dodatkowo często mierzą się fałszywymi oskarżeniami o przynależność do zbrojnych grup, co sprawia, że są na celowniku policji, która nierzadko narusza ich prawa człowieka. Po zamachach terrorystycznych przeprowadzonych przez Al-Szabab w Kenii, politycy przypisali odpowiedzialność za te ataki Somalijszykom. Ponadto władze Kenii próbowały zamknąć obóz dla uchodźców w Dadaab, w którym mieszka około 270 000 osób, z czego około 260 000 to somalijscy uchodźcy i uchodźczynie. Część z tych osób mieszka w nim od dekad. Władze swoją decyzję o zamknięciu obozu uzasadniały zagrożeniem bezpieczeństwa ze strony uchodźców. Ta wiadomość dodatkowo wstrząsnęła mieszkańcami Dadaab, którzy już i tak byli dotkliwie doświadczeni przez los: musieli uciekać ze swojego kraju przed konfliktem zbrojnym.

Przestępca – uchodźcy i uchodźczynie oraz migranci i migrantki są często oskarżani o bycie przestępcami. Przykładowo w UE Niemcy przyjmują największą liczbę uchodźców, głównie z Syrii, Iraku i Afganistanu, ale także z Sudanu, Somalii, Erytrei i innych krajów. Podczas gdy wielu z otwartością przyjmuje uchodźców, inni obawiają się, że duża liczba osób przybywających z krajów pozaeuropejskich zwiększy przestępczość. Takie stereotypy zakorzenione są w rasizmie i ksenofobii – ze statystyk wynika bowiem, że uchodźcy rzadziej popełniają przestępstwa niż inne osoby. Jednakże w Niemczech coraz częściej to uchodźcy i migranci doświadczają przestępstw z nienawiści. W 2015 roku władze niemieckie odnotowały 1031 motywowanych politycznie ataków na ośrodki azylowe, pięć razy więcej niż w 2014 roku i szesnaście razy więcej niż w 2013 roku. Z uprzedzeniami mierzą się również migranci z Europy Wschodniej, Bałkanów oraz Romowie, którzy bywają automatycznie oskarżani o niektóre przestępstwa.

Bezbronna kobieta (uchodźczynie) – kobiety często są przedstawiane w mediach jako ofiary wojny, handlu ludźmi i innych naruszeń praw człowieka. Jednakże nierzadko osoby, które przeżyły traumę, są dalekie od bezsilności i bierności:

często odważnie dalej budują nowe życie. Ponadto niektóre uchodźczynie mają znaczny kapitał społeczny, zarówno ze względu na swoją działalność polityczną, status społeczny, przedsiębiorczość, jak i współpracę z organizacjami pomocowymi. Uchodźczynie są często określane jako osoby szczególnie narażone na naruszenia ich praw, ale warto pamiętać, że łączy się to przede wszystkim ze szczególnymi potrzebami kobiet w zakresie opieki zdrowotnej, które rzadko są uwzględniane w obozach i w programach dla uchodźców, a dotyczą na przykład ciąży i porodu czy problemów wynikających z braku dostępu do środków higieny.

Materiały Amnesty International użyte do przygotowania tego rozdziału:

Amnesty International, Raport *Chcę bezpieczeństwa: Uchodźczynie z Syrii w Libanie*, MDE 18/3210/2016, <https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/02/I-want-a-safe-place.pdf> (dostęp: 26.03.2019)

Raport *Życie w strachu: jak Niemcy zawodzą ofiary przestępstw z nienawiści*, MDE 19/1578/2015, <https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/06/Przest%C4%99pstwa-z-nienawi%C5%9Bci-w-Niemczech.pdf> (dostęp: 26.03.2019)

Amnesty International/ Human Rights Watch: *Nowhere else to go: Forced returns of Somali refugees from Dadaab refugee camp, Kenya*, AFR 32/5118/2016, <https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/11/Dadaab-Report.pdf> (dostęp: 26.03.2019)

Amnesty International, *Refugees, asylum-seekers and migrants*, <http://amnesty.org/en/what-we-do/refugees-asylum-seekers-and-migrants/> (dostęp: 26.03.2019)

Raport Roczny Amnesty International 2015/2016, <https://www.amnesty.org/download/Documents/POL1025522016POLISH.PDF> (dostęp: 26.03.2019)

Dodatkowe materiały:

R. Adelman, L. Williams Reid, G. Markle, Saskia Weiss, C.h Jaret *Urban crime rates and the changing face of immigration: Evidence across four decades*, 2017 Journal of Ethnicity in Criminal Justice, 15:1, 52-77, <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/15377938.2016.1261057> (dostęp: 26.03.2019)

Basmeh and Zeitooneh Relief and Development, <http://www.basmeh-zeitooneh.org/> (dostęp: 26.03.2019)

Compass, Council of Europe, *Manual for Human Rights Education with young people*, 2012, <http://www.coe.int/en/web/compass/introduction-to-the-2012-edition> (dostęp: 26.03.2019)

UNHCR, *Global Trends: Forced Displacement in 2017*, <http://www.unhcr.org/globaltrends2017> (dostęp: 26.03.2019)

UNHCR, 2004, *Guiding principles on internal displacement*, <https://www.unhcr.org/protection/idps/43ce1cff2/guiding-principles-internal-displacement.html> (dostęp: 26.03.2019)

IRIN News, *Nepal's successful refugee resettlement operation*, <http://www.irinnews.org/analysis/2013/12/30/nepal%E2%80%99s-successful-refugee-resettlement-operation> (dostęp: 26.03.2019)

ĆWICZENIE 2.1 POZNAWANIE ZAŁOŻEŃ, MITÓW I STEREOTYPÓW

CELE

Osoby uczestniczące:

- dowiedzą się, w jaki sposób przyjmujemy założenia na temat innych ludzi;
- przeanalizują opinie i postawy dotyczące uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek;
- będą potrafiły zidentyfikować powszechne mity, założenia i stereotypy na temat uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek.

CZAS

150 minut

POTRZEBNE MATERIAŁY

- gazety, czasopisma, zdjęcia, posty lub tweety do wycinania dla osób uczestniczących
- długopisy, markery
- duże arkusze papieru
- nożyczki
- taśma klejąca i klej
- małe karteczki/karteczki samoprzylepne
- spis uprzedzeń (str. 52-53)

TO ĆWICZENIE SKŁADA SIĘ Z CZTERECH KROKÓW

Krok 1: Trzy prawdy i jedno kłamstwo (30 minut)

Krok 2: Ściana uchodźców i migrantów (45 minut)

Krok 3: Identyfikowanie mitów i stereotypów (45 minut)

Krok 4: Działaj! (15-30 minut)

WSKAZÓWKI DLA OSÓB FACYLITUJĄCYCH



- ☑ Przeczytaj poniższy opis, zanim przeprowadzisz ćwiczenie. Przygotuj wcześniej informacje, które będziesz przedstawiać.
- ☑ Jeśli brakuje ci czasu, możesz rozbić ćwiczenie na dwie części, połączyć Krok 1 z 2 oraz 3 z 4 i przeznaczyć na nie po 60 minut.
- ☑ Jeśli masz niewiele czasu, Krok 1 można wykorzystać jako szybkie ćwiczenie wprowadzające do tematu mitów i stereotypów.
- ☑ W Kroku 1 możesz użyć niestandardowych sposobów, by podzielić osoby uczestniczące w dwójki. Na przykład możesz puścić muzykę i poprosić, żeby wszyscy przez chwilę tańczyli, a gdy muzyka się zatrzyma, jak najszybciej dobrali się w dwójki.
- ☑ Na użytek Kroku 2 przygotuj różne przykłady treści medialnych: gazety, czasopisma, zdjęcia, posty i tweety. Powinny one zawierać dużo elementów wizualnych. Możesz poprosić osoby uczestniczące, by same przyniosły trochę takich materiałów. Zadbaj o uwzględnienie różnorodnych gazet i czasopism adresowanych do mężczyzn, do kobiet i do młodzieży.
- ☑ Jeśli nie możesz znaleźć odpowiednich materiałów, zmodyfikuj ćwiczenie. Przykładowo, możesz poprosić uczestników i uczestniczki o narysowanie obrazków, odpowiadających przykładowym treściom medialnym.
- ☑ W Kroku 3 osoby uczestniczące będą identyfikować mity dot. uchodźców i uchodźczyń. Nie będą dysponowały wszystkimi informacjami niezbędnymi do rozbrojenia tych mitów. Informacje te są zawarte w częściach teoretycznych otwierających każdy rozdział. Ważne jest, by nie zgubić tego wątku i nie robić tego ćwiczenia w izolacji od innych aktywności zaproponowanych w tym module, które wesprą osoby uczestniczące w dekonstruowaniu mitów i stereotypów.
- ☑ Krok 4 można również wykorzystać jako osobne ćwiczenie.
- ☑ Jeśli masz kontakt z organizacją zajmującą się wspieraniem uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek, z ośrodkiem dla cudzoziemców albo z byłymi uchodźcami czy uchodźczyniami lub społecznościami migranckimi, warto podjąć współpracę i zaprosić ich do udziału w niektórych ćwiczeniach, aby zabierali głos, opowiadali swoje historie, nawiązywali kontakty i pomagali budować poparcie dla różnorodności w twojej społeczności.

KROK 1: TRZY PRAWDY I KŁAMSTWO (30 MINUT)

Ćwiczenie (15 minut)

- Rozdaj osobom uczestniczącym czyste kartki.
- Poproś, by każda osoba zapisała na kartce swoje imię i cztery informacje o sobie. Trzy informacje powinny być prawdą, jedna kłamstwem, na przykład Alicja lubi śpiewać, uwielbia piłkę nożną, jest aktywistką praw człowieka i chce zostać architektką.
- Osoby uczestniczące mają za zadanie chodzić po sali ze swoimi kartkami, dobrać się w dwójki, pokazać sobie kartki i odgadnąć, która z informacji jest kłamstwem. Aby dobrać uczestników w dwójki, możesz użyć niestandardowej metody opisanej we wskazówkach dla osoby facylitującej umieszczonych powyżej.
- Każda osoba powinna porozmawiać w ten sposób z trzema różnymi osobami. Za czwartym razem poproś, by zamiast omawiać informacje, dwójki przedyskutowały następujące kwestie:
 1. *Jak trudno było odkryć kłamstwo?*
 2. *W jaki sposób próbowały ustalić lub zgadnąć, która informacja była prawdą, a która kłamstwem?*
 3. *Czy przyjmowały jakieś założenia na temat drugiej osoby? Jakie były to założenia?*
 4. *Czy założenia te były trafne?*

Wspólna dyskusja (15 minut)

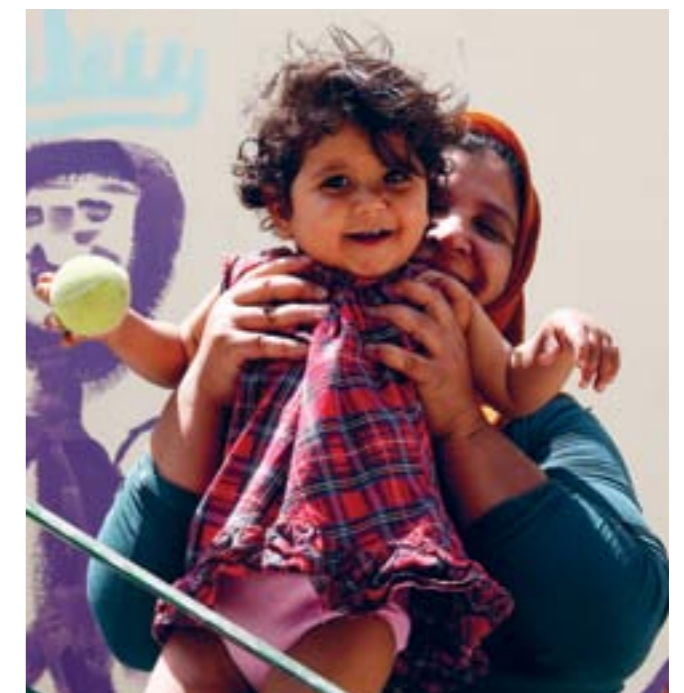
- Zbierz osoby uczestniczące razem i przedyskutujcie w grupie wnioski z rozmów w dwójkach.
- Zapisz na dużym arkuszu papieru lub na tablicy, jakie założenia osoby uczestniczące przyjmowały o sobie nawzajem, gdy ustalały, czy dana informacja jest prawdą czy kłamstwem.
- Przedyskutujcie, czy założenia, które przyjmujemy na temat innych, zawsze są trafne.
- Podsumuj dyskusję:

- ✓ Założenia na temat innych przyjmowane są zazwyczaj na podstawie tego, co łatwo zobaczyć, na przykład na podstawie płci, koloru skóry, wyznania, pochodzenia, niepełnosprawności.
- ✓ Trudno kogoś poznać jedynie na podstawie tego, co łatwo zobaczyć lub na podstawie przynależności danej osoby do jakiejś grupy.
- ✓ Wiele założeń na temat pewnych grup bierze się z tego, co usłyszeliśmy w mediach, od rodziny albo przyjaciół.
- ✓ Trzeba zdawać sobie sprawę, że wszyscy przyjmujemy rozmaite założenia na temat ludzi, często na podstawie wyuczonych stereotypów i uprzedzeń.
- ✓ Tak dzieje się w przypadku wielu założeń na temat uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek. Będziemy się tym zajmować w następnym ćwiczeniu.



Uchodźczynie w obozie PIKPA na wyspie Lesbos, w oddolnie zorganizowanej przestrzeni 'Village All Together', Lesbos, Grecja, 2016.

@ Giorgos Moutafis.



KROK 2: ŚCIANA UCHODźCÓW I MIGRANTÓW (45 MINUT)

Praca w podgrupach (20 minut)

- Poproś, by osoby uczestniczące podzieliły się na podgrupy liczące po 5-6 osób.
- Pośrodku sali na podłodze rozłóż gazety i czasopisma.
- Daj każdej podgrupie duży arkusz papieru i poproś o ułożenie kolażu z otrzymanych materiałów. Kolaż ma ilustrować, co na temat uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek uczestnicy i uczestniczki słyszą w mediach, od polityków, krewnych itp. Mogą też rysować, pisać, wybierać najróżniejsze twórcze metody.
- Kiedy skończą pracować nad kolażem, przedyskutujcie następujące kwestie:
 1. *Jak przedstawiani są uchodźcy i uchodźczynie oraz migranci i migrantki? Czy uważacie, że istnieją różnice w sposobach przedstawiania mężczyzn, kobiet i dzieci?*
 2. *Dlaczego waszym zdaniem media oraz politycy i polityczki sięgają po te stereotypy?*
 3. *W jaki sposób wpływają one na opinie i postawy wobec uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek?*

Wspólna dyskusja (25 minut)

- Powieście kolaże obok siebie na ścianach. Jeśli nie ma takiej możliwości, rozłóżcie je na podłodze.
- Daj osobom uczestniczącym parę minut na zapoznanie się z kolażami.
- Przedyskutuj z grupą następujące kwestie:
 1. *Co czują, kiedy patrzą na kolaże na ścianie?*
 2. *W jaki sposób wpływa to na ich odczucia dotyczące uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek? W jaki sposób wpływa to na ich odczucia dotyczące ich samych?*
 3. *Jakie mogą być konsekwencje takiego sposobu przedstawiania uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek?*

KROK 3: IDENTYFIKOWANIE STEREOTYPÓW I UPREDZEŃ (30 MINUT)

Burza mózgów (5 minut)

- Zapisz słowo *stereotyp* i poproś osoby uczestniczące, by powiedziały, jak je rozumieją. Zrób to samo ze słowem *uprzedzenie*.
- Poproś o zapisanie lub narysowanie przykładów stereotypów, z którymi najczęściej się stykają (po jednym przykładzie na kartkę lub karteczkę samoprzylepną).
- Poproś o umieszczenie karteczek na podłodze, by wszyscy mogli je oglądać.

Identyfikowanie kategorii (10 minut)

- Poproś o podzielenie karteczek na różne kategorie wedle dowolnie wybranych kryteriów. Ważne, by osoby uczestniczące same wskazały kryteria. Z początku będzie to przebiegać powoli i w sposób mało zorganizowany, ale grupa da sobie radę.
- Przedyskutujcie kategorie. Dlaczego dany stereotyp należy do danej kategorii? Dlaczego właśnie te kategorie zostały wybrane?

Zbieranie niezbędnych informacji

- Zależnie od liczby kategorii można to zadanie zrobić wspólnie lub w podgrupach.
- Poproś osoby uczestniczące, by wyjaśniły, dlaczego skategoryzowały dany stereotyp w określony sposób, jakich informacji potrzebują do kategoryzowania i gdzie mogą je znaleźć.
- Wyjaśnij, że to dopiero początek pracy nad rozbrajaniem stereotypów.
- Poproś o zapamiętanie przykładów stereotypów, które pojawiły się w tym ćwiczeniu. Wyjaśnij, że podczas dalszych warsztatów będziecie do nich wracać i dowiadywać się więcej o mechanizmach działania stereotypów i walce z nimi.
- Przykłady – zob. lista na stronach 53-54.



KROK 4: DZIAŁAJ! WYSYŁANIE POZYTYWNYCH KOMUNIKATÓW (30 MINUT)

Burza mózgów (10 minut)

- Poproś osoby uczestniczące o wymyślenie artykułu prasowego, który nie będzie stygmatyzował uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek. Jakie będą główne cechy tego artykułu? Co się w nim znajdzie? Co należy pominąć?
- Na dużym arkuszu papieru lub na tablicy narysuj kolumny: „Wchodzi do artykułu” i „Nie wchodzi do artykułu”. Spisuj odpowiedzi.
- Osoby uczestniczące mogą się odwoływać do przykładów ze swoich kolaży lub z mediów i mediów społecznościowych.

Praca w podgrupach lub indywidualna (20 minut)

- Spytaj, czy osoby uczestniczące znają przykłady pozytywnych relacji o uchodźcach i uchodźczyniach lub migrantach i migrantkach.
- Poproś, by napisały krótki artykuł, tweeta lub innego rodzaju materiał, który pomoże w walce ze stygmatyzacją uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek.
- Ćwiczenie to można zadać jako pracę domową, a powstałe materiały wykorzystać podczas następnej sesji.
- Zastanówcie się, gdzie i w jaki sposób można wykorzystać powstałe materiały – na przykład wysłać artykuł do szkolnej lub lokalnej gazety lub opublikować na blogu.
- Zastanówcie się, co można robić, aby zmienić sposób przedstawiania uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek w mediach i w codziennych rozmowach. Pamiętaj, że możesz podzielić się efektami waszej pracy w mediach społecznościowych. Zachęć do używania hasztagu #zuchodźcami, #WITAMY i tagowania Amnesty International Polska.



Ściana powstała podczas projektu „Together project”, Toronto, Kanada. W ramach projektu organizowane są szkolenia z pracodawcami, by umożliwić uchodźcom wejście na rynek pracy, 2017.
© Stephanie Foden/ Amnesty International.

ĆWICZENIE 2.2 ZROZUMIEĆ INNĄ OSOBĘ

CELE

Osoby uczestniczące będą:

- rozumiały, jak bardzo złożone są opinie i uprzedzenia dotyczące uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek;
- empatyzowały z osobami, z których opiniami się nie zgadzają.

CZAS

120 minut

POTRZEBNE MATERIAŁY

- skserowane historie ze str. 62-63 (po jednym egzemplarzu na podgrupę)
- kartki z napisami: *Zdecydowanie się zgadzam*, *Zgadzam się*, *Nie zgadzam się*, *Zdecydowanie się nie zgadzam*
- spisane opinie ze str. 60 (możesz też samodzielnie pozbierać różne opinie z mediów i portali społecznościowych)

TO ĆWICZENIE SKŁADA SIĘ Z TRZECH KROKÓW

Krok 1: Zrozumieć inną perspektywę
(60 minut)

Krok 2: Zgadzasz się czy się nie zgadzasz?
(30 minut)

Krok 3: Działaj (30 minut)

WSKAZÓWKI DLA OSÓB PROWADZĄCYCH:



- ☑ W tym ćwiczeniu osoby uczestniczące będą przyglądać się różnym, często nieprawdziwym, przekonaniom dot. uchodźców i uchodźczyń. Nie będą dysponowały wszystkimi informacjami niezbędnymi do rozbrojenia tych mitów. Informacje te są zawarte w częściach teoretycznych otwierających każdy rozdział tego modułu. Ważne jest, by nie zgubić tego wątku i nie robić tego ćwiczenia w izolacji od innych aktywności zaproponowanych w tym module, które wesprą osoby uczestniczące w dekonstruowaniu mitów i stereotypów o uchodźcach i migrantach.
- ☑ W ramach Kroku 1 poproś, by powstrzymać się od dokonywania ocen. Wyjaśnij, że kiedy nie oceniamy opinii i postaw osób, z którymi się nie zgadzamy, możemy uważniej zagłębić się w dany problem i uświadomić sobie, jak bardzo jest skomplikowany. Zawsze należy zadać sobie pytanie: Dlaczego ta osoba myśli albo czuje w ten sposób?
- ☑ Poproś osoby uczestniczące, by zaadaptowały przykład do własnego kontekstu albo do typowej sytuacji, z którą się spotkały lub o której słyszały, np. by odwołały się do przykładu grupy migrantów w ich kraju, spotykających się z uprzedzeniami.
- ☑ W ramach Kroku 2 wykorzystaj opinie na temat uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek zamieszczone na s. 60 albo samodzielnie wybierz opinie lepiej pasujące do kontekstu bliskiego osobom uczestniczącym. Źródłem opinii mogą być nagłówki prasowe, artykuły lub posty na portalach społecznościowych.
- ☑ Nie wszyscy muszą się ze sobą zgodzić.
- ☑ Dbaj o zachowanie wzajemnego szacunku podczas dyskusji. Ćwiczenie służy temu, by osoby uczestniczące zaczęły lepiej rozumieć otaczającą ich sytuację. Poinformuj je, że zagadnienia, które się pojawiają, zostaną pogłębione podczas kolejnych ćwiczeń.
- ☑ Jeśli podczas dyskusji wszyscy zgodzą się z którąś opinią, odegraj rolę adwokata diabła i broń przeciwnego stanowiska.
- ☑ Niektóre osoby mogą nie być pewni, czy zgadzają się, czy się nie zgadzają z daną opinią i nie zechcą stanąć przy żadnym z czterech znaków. W takiej sytuacji poproś, by wytłumaczyli, skąd taka reakcja i zachęć, by mimo wszystko wybrali któryś znak. Jeśli nadal nie zechcą tego zrobić, poproś, by stanęli na środku sali.
- ☑ Jeśli masz kontakt z organizacją zajmującą się wspieraniem uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek, z ośrodkiem dla cudzoziemców albo z uchodźcami czy uchodźczyniami lub społecznościami migrantkami, warto podjąć współpracę i zaprosić ich do udziału w niektórych ćwiczeniach, aby zabierali głos, opowiadali swoje historie, nawiązywali kontakty i pomagali budować poparcie dla różnorodności w twojej społeczności.

KROK 1: ZROZUMIEĆ INNĄ PERSPEKTYWĘ (60 MINUT)

Praca w podgrupach (30 minut)

- Poproś, by osoby uczestniczące podzieliły się na podgrupy po 4-5 osób. Każdej grupie daj jeden opis historii.
- Poproś, by każda podgrupa przeczytała opis przypadku i przedyskutowała dołączone do niego pytania.
- Jeśli starczy czasu, poproś każdą podgrupę o odegranie krótkiej scenki pokazującej sytuację, którą analizowała.

Wspólna dyskusja (30 minut)

- Zbierz osoby uczestniczące razem, przedyskutujcie ich uwagi na temat scenek, a także następujące kwestie:
 1. *Czy było trudno słuchać osoby, która ma inną opinię? Czy było trudno dojść z taką osobą do porozumienia?*
 2. *W jaki sposób udało się dojść do porozumienia? Jeśli się nie udało, dlaczego?*
 3. *Czego osoby uczestniczące nauczyły się dzięki ćwiczeniu?*



Uczestnicy i uczestniczki warsztatu organizowanego w czasie 5. edycji obozu Amnesty International dla młodych ludzi w Algierii.
© Amnesty International.

KROK 2: ZGADZASZ SIĘ, CZY SIĘ NIE ZGADZASZ? (30 MINUT)

- Zanim zaczniesz się ćwiczenie, rozłóż na podłodze cztery kartki (*Zdecydowanie się zgadzam, Zgadzam się, Nie zgadzam się, Zdecydowanie się nie zgadzam*), pozostawiając między nimi dostatecznie dużo miejsca, by osoby uczestniczące mogły swobodnie gromadzić się wokół każdej z nich. Przejrzyj opinie zamieszczone poniżej i wybierz pięć albo sześć, które najlepiej pasują do kontekstu osób uczestniczących i które mogą wywołać najwięcej dyskusji.
- Wyjaśnij, że celem ćwiczenia jest ogólne zrozumienie własnych oraz cudzych opinii i postaw na temat uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek. Podkreśl, że każda osoba ma prawo do swoich opinii, a żadna opinia nie jest słuszna albo niesłuszna.
- Przeczytaj pierwszą wybraną opinię.
- Poproś, by każda osoba stanęła koło kartki, która najlepiej wyraża jej stosunek do danej opinii.
- Poproś osoby stojące przy każdej z kartek, by wyjaśniły, dlaczego wybrały akurat tę.
- Następnie zapytaj, czy któraś z osób zmieniła zdanie i chce stanąć przy innej kartce.
- Zbierz wszystkie osoby na środku sali, przeczytaj kolejną opinię i powtórz kroki przedstawione powyżej. Powtórz to samo dla każdej wybranej przez siebie opinii.

Opinie na temat uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek

- Uchodźcy żyją z zasiłków i wykorzystują ten fakt.
- Większość uchodźców tak naprawdę wcale nie ucieka przed jakimkolwiek zagrożeniem. W ich krajach jest bezpiecznie.
- Nie mamy warunków, by przyjąć do Polski więcej osób.
- Większość uchodźców na świecie przybywa do krajów rozwiniętych.
- Uchodźcy są tu nielegalnie.
- Migranci zabierają nam miejsca pracy.
- Uchodźcy i migranci nie chcą integrować się ze społeczeństwem.
- Uchodźcy stanowią nadmierne obciążenie dla systemu opieki zdrowotnej.
- Uchodźcy dostają mnóstwo pieniędzy i zasiłków, bo są specjalnie traktowani przez rząd.
- Dzieci uchodźców i migrantów przyczyniają się do obniżania poziomu nauki w szkołach; właśnie z ich winy powstają szkolne getta.
- Większość uchodźców i migrantów to potencjalni terroryści albo przestępcy, którzy uciekają przed wymiarem sprawiedliwości w swoich krajach.
- Imigracja to główna przyczyna problemów społecznych i gospodarczych w naszym kraju.

KROK 3: DZIAŁAJ (30 MINUT)

- Poproś, by osoby uczestniczące podzieliły się na podgrupy po 3-4 osoby. Wyjaśnij, że każda podgrupa ma za zadanie stworzyć krótką scenkę w postaci debaty na temat jednej przedstawionych powyżej opinii. Każdej osobie zostanie przydzielona określona rola, np. dziennikarz, polityczka, pracownik organizacji pomocowej, członkini organizacji rzeczniczej.
- Daj czas, na przygotowanie argumentacji, a następnie zaprosz grupy do prezentacji swoich scenek/debat.
- Możesz zaprosić inne młode osoby na debatę albo zorganizować podobne wydarzenie na szerszą skalę w swojej szkole.

KROK 4: PODSUMOWANIE I ZADANIE DOMOWE (5 MINUT)

Podsumuj ćwiczenie. Powiedz, że w kolejnych ćwiczeniach będziecie weryfikować obiegowe opinie i przekonania dotyczące uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek. Wspólnie przekonacie się, które z nich faktycznie są prawdziwe.

Możesz zadać osobom uczestniczącym pracę domową, by sprawdziły prawdziwość dwóch/trzech opinii zawartych w Kroku 2. Zaproponuj im rzetelne strony internetowe, na których mogą poszukiwać informacji:

www.unhcr.org/pl/

www.amnesty.org.pl/kampanie/witamy/

www.uchodzcy.info

www.migracje.gov.pl

(dostęp: 11.05.2019)



Aktywiści i aktywistki Amnesty International zorganizowali akcję solidarnościową w całej Hiszpanii, przeciwko polityce prezydenta Trumpa wobec migrantów i uchodźców, 2017.
© Xavier Gil Dalmau.

Inne możliwości działania

Uczestnicy mogą przeciwstawiać się negatywnym albo błędnym opiniom na temat uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek, np. odpowiadając na posty w mediach społecznościowych albo pisząc do gazet, w których rozpowszechnia się takie opinie. Warto w takich sytuacjach przedstawiać inne, pozytywne przykłady i historie.

Zachęć osoby uczestniczące, aby pisały o tego typu działaniach i pomysłach w mediach społecznościowych, posługując się hasztagiem #WITAMY, a także aby oznaczały w postach Amnesty International Polska.



ZROZUMIEĆ INNĄ PERSPEKTYWĘ: OPISY HISTORII

ĆWICZENIE 2.2, KROK 1

OPIS 1. MICHAŁ I MUHAMMAD

Michał chodzi do pierwszej klasy liceum i jest kapitanem szkolnej drużyny siatkówki. W połowie semestru w klasie pojawia się nowy uczeń. Ma na imię Muhammad i pochodzi z Czeczenii. Któregoś popołudnia Michał spotyka Muhammada, który wraz ze swoim tatą właśnie wchodzi do meczetu. Nazajutrz Michał mówi kolegom i koleżankom, że nigdy nie poda Muhammadowi ręki, bo to muzułmanin, więc na pewno terrorysta. W maju Muhammad dołącza do szkolnej drużyny siatkówki. Okazuje się, że ma świetny serw i dzięki niemu liceum wygrywa wojewódzki turniej siatkarski.

1. *Co czuł Michał, gdy Muhammad zaczął uczęszczać do jego klasy?*
2. *Jak postrzegał nowego kolegę? Na jakiej podstawie wyrobił sobie o nim opinię? Czy waszym zdaniem była ona uzasadniona?*
3. *Jak waszym zdaniem wstąpienie Muhammada do szkolnej drużyny siatkówki mogło wpłynąć na relację obu chłopaków? Czy poznanie Muhammada mogło wpłynąć na opinię, jaką Michał ma o muzułmanach?*
4. *Co powiedzielibyście Michałowi, gdyby był waszym przyjacielem i przedstawił swoją opinię na temat muzułmanów?*

OPIS 2. EWA I ALAN

Ewa ma negatywny stosunek do uchodźców i uchodźczyń. Słyszała, że przyjeżdżają do Europy po zasiłki, a w krajach, które przyjęły dużą ich liczbę, znacznie wzrosła przestępczość. Ewa codziennie chodzi na spacer do okolicznego parku. Ewa ma zwyczaj siadać na ławce przy piaskownicy, w której jej córka Marysia bawi się z innymi dziećmi. Któregoś dnia na ławce obok siada mężczyzna, który ma pod opieką dwójkę kilkuletnich dzieci. Ewa zagaduje mężczyznę i pyta, jak dzieci mają na imię. Mężczyzna odpowiada łamaną polszczyzną, że wołałby rozmawiać po angielsku, bo jeszcze nie nauczył się języka. Mówi Ewie, że ma na imię Alan i wraz z żoną przyjechał do Polski z Syrii dwa lata temu, uciekając przed wojną. Żona dość szybko odnalazła się w nowej rzeczywistości, niemal biegle mówi po polsku. Pracuje w restauracji jako kucharka, prowadzi też autorskie warsztaty kuchni syryjskiej, które cieszą się ogromnym powodzeniem. Alanowi było znacznie trudniej znaleźć pracę, wcześniej w Syrii hodował oliwki. Wciąż nie może też zapomnieć o ostatnich miesiącach spędzonych w rodzinnym kraju. W konflikcie zbrojnym zginęło całe jego rodzeństwo.

1. *Co Ewa myśli o uchodźcach?*
2. *Na jakiej podstawie Ewa wyrobiła sobie opinię na ich temat? Czy waszym zdaniem jest ona uzasadniona?*
3. *Czy poznanie Alana może wpłynąć na stosunek Ewy do uchodźców i uchodźczyń?*
4. *Jak byś zareagował/zareagowała, gdyby Ewa była twoją przyjaciółką i przedstawiła ci swoją opinię na temat uchodźców i uchodźczyń?*

OPIS 3. JAN I FAVEN

Jan stracił pracę w fabryce. Jest zły i sfrustrowany z tego powodu. W urzędzie pracy zaproponowano mu udział w kursie przekwalifikowania zawodowego, który przygotowuje go do pracy grafika. Jan zdecydował się wziąć w nim udział. Na pierwszych zajęciach usiadła obok niego Faven. Faven jest z pochodzenia Erytrejką i zaczyna w Polsce nowe życie. Po powrocie do domu Jan powiedział swojemu partnerowi, że obcokrajowcy zabierają Polakom zasiłki i możliwości rozwoju zawodowego. Po kilku miesiącach Faven i Jan ukończyli kurs graficzny. Jan zaczął otrzymywać regularne zlecenia. Po kilku latach spotkał Faven na ulicy. Okazało się, że kobieta założyła własną firmę graficzną i zatrudnia dwie osoby.

1. *Co może być przyczyną gniewu i frustracji Jana?*
2. *Jak sytuacja, w której się znajduje wpływa na jego postrzeganie migrantów i migrantek? Czy waszym zdaniem jest ono uzasadnione?*
3. *Czy poznanie Faven może wpłynąć na stosunek Jana do migrantów i migrantek?*
4. *Co powiedzielibyście Janowi, gdyby był Waszym przyjacielem i przedstawił swoją opinię na temat migrantów i migrantek?*



© ↑

Ranea i Danae, 11-letnie bliźniaczki z Iraku. Obawiają się, że utkną w Grecji, tęsknią za swoją szkołą i przyjaciółkami w domu. Danae powiedziała: „Nie rozumiem dlaczego oni otwierają i zamykają granice”, Grecja, 2017.

© Amnesty International.

ĆWICZENIE 2.3 TOŻSAMOŚCI I PRAWA CZŁOWIEKA

OPIS 4. SZKOLNA GRUPA AMNESTY INTERNATIONAL

W waszej szkole działa grupa uczniów i uczennic mocno zaangażowana w działania Amnesty International. We wrześniu grupa spotyka się, by zaplanować działania na nadchodzący rok szkolny. Część osób proponuje zaangażowanie się w kampanię WITAMY, by pokazać solidarność z uchodźcami i uchodźczyniami. Mają pomysł, by oplakatować szkołę hasłem *Tu jest miejsce dla uchodźcy* i pokazać, że popierają przyjmowanie uchodźców. Część członków i członkiń grupy sprzeciwia się temu pomysłowi. Argumentują, że większość uchodźców i uchodźczyń pochodzi z krajów, gdzie homoseksualizm jest zakazany, z pewnością więc postrzegają tę orientację psychoseksualną jako „nienormalną”. Z tego względu przyjmowanie uchodźców i uchodźczyń może być zagrożeniem dla praw człowieka osób LGBT i nie można promować takich inicjatyw. Nauczycielka wspierająca działania grupy proponuje obejrzenie filmu *Mr Gay Syria*. Film przedstawia historię syryjskiego aktywisty LGBT, który ogłosił wśród gejów skupionych w Stambule eliminacje do konkursu Mr. Gay World 2016.

1. *Co członkowie i członkinie szkolnej grupy Amnesty myślą o uchodźcach? Czy ich opinie się różnią, czy są podobne?*
2. *Na jakiej podstawie młodzież wyrobiła sobie opinię na temat uchodźców i uchodźczyń? Czy waszym zdaniem jest ona uzasadniona?*
3. *Czy obejrzenie filmu Mr Gay Syria może zmienić opinię części osób na temat stosunku uchodźców i uchodźczyń do społeczności LGBT?*
4. *Co powiedziała byś/powiedział byś członkom i członkiniom szkolnej grupy Amnesty, gdybyś usłyszała/usłyszał ich opinię na temat stosunku uchodźców i uchodźczyń do społeczności LGBT?*

CELE

Osoby uczestniczące będą potrafiły:

- dostrzegać nierówności pod względem przestrzegania praw człowieka;
- opisać bariery uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek w korzystaniu z przysługujących im praw człowieka;
- wykazywać się solidarnością i empatią wobec uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek.

CZAS

120 minut

POTRZEBNE MATERIAŁY

- karty postaci
- otwarta przestrzeń (korytarz, duża sala, teren na świeżym powietrzu)
- odtwarzacz muzyki i relaksująca muzyka (opcjonalnie)
- czapka lub pudełko
- krótkie streszczenie Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka

TO ĆWICZENIE SKŁADA SIĘ Z TRZECH KROKÓW

Krok 1: Zrób Krok naprzód (60 minut)

Krok 2: Jesteśmy różni, jesteśmy równi? (45 minut)

Krok 3: Działaj (15 minut)

WSKAZÓWKI DLA OSÓB FACYLITUJĄCYCH



- ☑ Możesz dostosować czas trwania ćwiczenia do wielkości i potrzeb grupy.
- ☑ Każdy Krok można potraktować jako osobne ćwiczenie.
- ☑ Ćwiczenie skłania do refleksji, gdyż pozwala zobaczyć, jak zwiększa się dystans między osobami uczestniczącymi. Widać to szczególnie na końcu ćwiczenia. Wówczas dystans między osobami, które często robiły Krok do przodu i resztą jest już naprawdę duży. Aby to podkreślić, należy dopasować odgrywane postaci do życia codziennego osób uczestniczących. Zadbaj, aby za każdym razem przynajmniej kilka osób mogło zrobić Krok do przodu, czyli, żeby każde wyczytywane zdanie dotyczyło części postaci. Jeśli grupa, z którą pracujesz, jest bardzo liczna, trzeba przygotować więcej postaci.
- ☑ Na początku, w fazie „wczuwania się w rolę”, niektóre osoby mogą uznać, że za mało wiedzą o odgrywanych postaciach. Nie ma to znaczenia. Wyjaśnij, że można po prostu użyć wyobraźni.
- ☑ Jeśli masz kontakt z organizacją zajmującą się wspieraniem uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek, z ośrodkiem dla cudzoziemców albo z uchodźcami czy uchodźczyniami lub społecznościami migrantkami, warto podjąć współpracę i zaprosić ich do udziału w niektórych ćwiczeniach, aby zabierali głos, opowiadali swoje historie, nawiązywali kontakty i pomagali budować poparcie dla różnorodności w twojej społeczności.

KROK 1: ZRÓB KROK NAPRZÓD (60 MINUT)

- ☑ zaadaptowane z: Compass, Council of Europe, *Manual for Human Rights Education with Young People, 2012*, <http://www.coe.int/en/web/compass/introduction-to-the-2012-edition> (dostęp: 26.03.2019)

Wczuwanie się w rolę (10 minut)

- Stwórz spokojną, relaksującą atmosferę. Poproś osoby uczestniczące o ciszę, możesz też wykorzystać muzykę.
- Poproś, by każda osoba wylosowała kartę postaci. Kart postaci nie należy pokazywać innym.
- Poproś, by wszystkie osoby usiadły (najlepiej na podłodze, jeśli jest taka możliwość) i uważnie przeczytały swoje karty postaci.

- Teraz poproś, by wczuły się w rolę. Aby im pomóc, przeczytaj wybrane pytania spośród poniższej listy. Po każdym pytaniu rób przerwę, by dać osobom uczestniczącym czas na zastanowienie się i wyobrażenie sobie postaci.
 1. *Jakie było twoje dzieciństwo? W jakim domu mieszkałeś lub mieszkałaś? Jakie zabawy lubiłeś lub lubiłaś? Czym zajmowali się twoi rodzice? Jak teraz wygląda twoje życie codzienne? Jak wygląda twoje życie towarzyskie? Co robisz rano, popołudniu, wieczorem? Jaki masz styl życia? Gdzie mieszkasz? Ile pieniędzy miesięcznie zarabiasz? Co robisz w czasie wolnym? Jak spędzasz wakacje? Co cię interesuje, a czego się obawiasz?*
- Poproś osoby uczestniczące, by w milczeniu ustawiły się w szeregu, jak na linii startu.



Krok naprzód (10 minut)

- Wyjaśnij, że będziesz wyczytywać sytuacje lub zdarzenia. Ilekroć przeczytane zdanie dotyczy postaci odgrywanej przez daną osobę, osoba ta powinna zrobić Krok naprzód. W przeciwnym razie zostaje na miejscu.
- Wyczytaj kolejne zdania. Po każdym zdaniu rób przerwę, by osoby uczestniczące mogły wykonać Krok naprzód, rozejrzeć się i zobaczyć, gdzie są inni.
- Na koniec poproś, by każda osoba zobaczyła, gdzie się znajduje względem innych. Następnie poproś uczestników i uczestniczki o przedstawienie swojej postaci, zaczynając od osoby znajdującej się najdalej od linii startu.
- Zwróć szczególną uwagę osób uczestniczących na to, gdzie znajdują się uchodźcy i uchodźczynie, migranci i migrantki oraz uchodźcy i uchodźczynie wewnętrzni.
- Poproś osoby uczestniczące, by zastanowiły się:
 1. *Co czują w związku z pozycją, którą zajęły? Co czują wobec osób, które stoją w innych miejscach?*
 2. *O czym myślą po wykonaniu tego ćwiczenia?*

Zdania:

- Nigdy nie miałeś/miałaś poważnych problemów finansowych.
- Masz dobrą sytuację mieszkaniową, dostęp do telefonu i telewizji.
- Masz wrażenie, że społeczeństwo, w którym żyjesz, szanuje twój język, twoje wyznanie i tożsamość kulturową.
- Uważasz, że twoje opinie w sprawach społecznych i politycznych mają znaczenie i że zawsze zostaną wysłuchane.
- Ludzie konsultują się z tobą w różnych sprawach.
- Nie obawiasz się, że zatrzyma cię policja.
- Jeśli potrzebujesz pomocy albo rady, wiesz do kogo się zwrócić.
- Nigdy nie doświadczyłeś/doświadczyłaś dyskryminacji ze względu na pochodzenie.
- Masz dostęp do odpowiedniej opieki zdrowotnej.
- Raz do roku możesz wyjechać na wakacje.
- Możesz zaprosić przyjaciół na kolację do swojego domu.
- Prowadzisz interesujące życie i z optymizmem patrzysz w przyszłość.
- Możesz wybrać dowolny kierunek studiów i dowolną karierę zawodową.
- Nie boisz się, że na ulicy ktoś będzie cię znieważał albo atakował. Nie boisz się, że ktoś będzie cię znieważał w mediach.
- Możesz głosować w wyborach krajowych i lokalnych.
- Możesz obchodzić najważniejsze święta religijne w gronie krewnych i bliskich przyjaciół.
- Możesz wyjechać zagranicę, by brać udział w konferencji międzynarodowej.
- Co najmniej raz w tygodniu możesz pozwolić sobie na pójście do kina albo do teatru.
- Nie obawiasz się o przyszłość swoich dzieci.
- Co najmniej dwa razy w roku możesz pozwolić sobie na zakup nowych ubrań.
- Możesz zakochać się w dowolnej osobie, która ci się spodoba.
- Masz wrażenie, że twoje umiejętności są doceniane przez społeczeństwo, w którym żyjesz.
- Potrafisz dobrze korzystać z internetu.
- Możesz wejść na dowolną stronę internetową, bo internet nie jest cenzurowany.
- Nie obawiasz się skutków zmian klimatycznych.



Aktywiści i aktywistki podczas przygotowań do akcji w czasie obozu aktywistycznego na Lesbos, Grecja 2017.

@ Giorgos Moutafis/ Amnesty International.

MODUŁ 4:
PRAWA UCHODźCÓW, UCHODźCZYŃ, MIGRANTÓW I MIGRANTEK

Praca w dwójkach (10 minut)

- Poproś osoby uczestniczące, aby dobrały się w dwójki i przedyskutowały następujące kwestie:
 1. *Co czułeś/czułaś podczas wykonywania ćwiczenia?*
 2. *Czy odgrywanie roli było łatwe, czy trudne? Jak wyobrażasz sobie osobę, którą odgrywałeś/odgrywałaś?*
 3. *Czy miałeś/miałaś wrażenie, że w niektórych chwilach twoje prawa człowieka były ignorowane? O które prawa chodziło?*

Wspólna dyskusja (30 minut)

- Zbierz osoby uczestniczące razem i przedyskutujcie następujące kwestie:
 1. *Czy to ćwiczenie mówi nam coś o naszym społeczeństwie? Co dokładnie?*
 2. *Jak wyglądała sytuacja uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek, a także osób wewnątrznie przesiedlonych?*
 3. *Czy wszyscy uchodźcy i uchodźczynie oraz migranci i migrantki zajęli na koniec te same miejsca? Dlaczego tak się nie stało?*

Na zakończenie przedstaw następujące wnioski:

- Należy pamiętać, że każda osoba ma wiele tożsamości. Niekiedy mają one wpływ na możliwość korzystania z podstawowych praw człowieka takich jak: edukacja, praca, mieszkanie czy ochrona zdrowia. Czasami nazywa się to intersekcjonalnością albo dyskryminacją wielokrotną.

KROK 2: JESTEŚMY RÓŻNI, JESTEŚMY RÓWNI?

(45 MINUT)

Praca w podgrupach (15 minut)

- Poproś, by osoby uczestniczące podzieliły się na podgrupy po 4-5 osób.
- Rozdaj każdej z podgrup jedną z postaci migranta/ migrantki albo uchodźcy/uchodźczynie (str. 70), streszczenie Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka (str. 71) oraz listę zdań (str. 67).
- Wyjaśnij, że na podstawie dokumentów należy odpowiedzieć na pytania: Które prawa mogą być zagrożone w przypadku danej postaci? Dlaczego?
- Poproś, by grupy zapisały odpowiedzi na dużych arkuszach papieru i zaprezentowały je na forum.

Wspólna dyskusja (30 minut)

- Poproś, by każda podgrupa zaprezentowała swoją postać i zagrożone prawa człowieka.
- Przedyskutuj z osobami uczestniczącymi następujące kwestie:
 1. *Pod jakimi względami postacie są podobne? Pod jakimi względami są różne?*
 2. *Jak mają się do siebie poszczególne prawa człowieka? W jaki sposób od siebie zależą?*

KROK 3: DZIAŁAJ! (15 MINUT)

Zaproś osoby uczestniczące do burzy pomysłów. Zastanówcie się, w jaki sposób można uwrażliwiać inne osoby na kwestię łamania praw człowieka – na przykład rówieśników ze szkoły albo uczelni, osoby ze społeczności lokalnej, stowarzyszeń i zespołów sportowych.

Pamiętaj o możliwości dzielenia się efektami waszej pracy w mediach społecznościowych. Zachęć do używania hasztagu #WITAMY i tagowania Amnesty International Polska.



Osoby uczestniczące w marszu "Refugees Welcome", zorganizowanym przez Amnesty International Wielka Brytania w partnerstwie z 40 innymi organizacjami, Wielka Brytania, 2016. @Marie-Anne Ventourra/Amnesty International.

KARTY POSTACI

ĆWICZENIE 2.3, KROK 1

Jesteś bezrobotną kobietą samodzielnie wychowującą dziecko.	Jesteś niedawno przesiedloną uchodźczynią z Syrii, matką dwójki małych dzieci.
Jesteś córką kierownika miejscowego oddziału banku. Studiujesz ekonomię na uniwersytecie.	Jesteś synem chińskiego imigranta, który prowadzi dobrze działającą restaurację fast-foodową.
Jesteś piętnastoletnim uchodźcą bez rodziny. Mieszkasz w obozie dla uchodźców.	Jesteś właścicielką prężnie działającej firmy importowo-eksportowej.
Jesteś młodym chłopakiem z niepełnosprawnością. Poruszasz się na wózku inwalidzkim.	Jesteś emerytowanym robotnikiem. Pracowałeś w fabryce obuwia.
Jesteś siedemnastoletnią Romką. Nie ukończyłaś szkoły podstawowej.	Twoim chłopakiem jest młody artysta. Jesteś uzależniona od heroiny.
Jesteś osobą w średnim wieku świadczącą usługi seksualne. Jesteś zakażony wirusem HIV.	Jesteś młodą transpłciową kobietą, która musiała uciec ze swojego kraju.
Jesteś bezrobotnym absolwentem uniwersytetu. Szukasz pierwszej pracy.	Jesteś modelką, która pochodzi z Namibii
Jesteś dwudziestoczteroletnią uchodźczynią z Afganistanu.	Jesteś młodym bezdomnym. Masz dwadzieścia siedem lat.
Jesteś imigrantem z Salwadoru, który nielegalnie przekroczył granicę.	Jesteś dziesiętnastoletnim synem rolnika w odludnej wsi w górach.

STRESZCZENIE ZAPISÓW POWSZECHNEJ DEKLARACJI PRAW CZŁOWIEKA DO ĆWICZENIA 2.3, KROK 2

PRAWA I WOLNOŚCI OBYWATELSKIE Prawo do życia, wolność od tortur i niewolnictwa, wolność wypowiedzi i wyznania, wolność od dyskryminacji	OCHRONA PRAWNA Prawo do domniemania niewinności, prawo do niezależnego i bezstronnego sądu, wolność od arbitralnego aresztowania lub zatrzymania	PRAWA SPOŁECZNE I SOCJALNE Prawo do edukacji, do zakładania rodziny, do urlopu i wypoczynku, do opieki zdrowotnej	PRAWA POLITYCZNE Prawo do uczestniczenia w rządzeniu, prawo głosu, prawo do spokojnego zgromadzenia i stowarzyszania się	PRAWA EKONOMICZNE Prawo do własności, prawo do mieszkania, prawo do świadczeń socjalnych, prawo do stopy życiowej zapewniającej zdrowie i dobrobyt	PRAWA KULTURALNE I PRAWA SOLIDARNOSCI Prawo do uczestniczenia w życiu kulturalnym społeczeństwa

1. Wolność i równość pod względem godności i praw
2. Prawo do jednakowej ochrony przed jakkolwiek dyskryminacją
3. Prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa
4. Zakaz niewolnictwa
5. Zakaz tortur
6. Prawo do jednakowej ochrony prawnej
7. Równość wobec prawa
8. Prawo do skutecznego odwoływania się przeciw czynom stanowiącym naruszenie podstawowych praw
9. Zakaz arbitralnego aresztowania, zatrzymania lub wygnania z kraju
10. Prawo do niezależnego i bezstronnego sądu
11. Prawo do życia uznawanym za niewinne dopóty, dopóki nie udowodni się winy
12. Zakaz ingerowania w czyjeś prywatne, rodzinne i domowe
13. Prawo swobodnego poruszania się i wyboru miejsca zamieszkania w granicach każdego państwa
14. Prawo ubiegania się o azyl i korzystania z niego w innym kraju w razie prześladowania
15. Prawo do posiadania obywatelstwa
16. Prawo do zawierania małżeństwa i zakładania rodziny
17. Prawo do posiadania własności
18. Prawo wolności myśli, sumienia i wyznania
19. Prawo wolności opinii i wyrażania jej
20. Prawo spokojnego zgromadzenia i stowarzyszania się
21. Prawo do uczestniczenia w rządzeniu swym krajem
22. Prawo do ubezpieczeń społecznych
23. Prawo do odpowiedniego i zadowalającego wynagrodzenia, prawo do tworzenia związków zawodowych i do przystępowania do związków zawodowych
24. Prawo do urlopu i wypoczynku
25. Prawo do stopy życiowej zapewniającej zdrowie i dobrobyt
26. Prawo do nauki, w tym bezpłatnej nauki przynajmniej na stopniu podstawowym
27. Prawo do swobodnego uczestniczenia w życiu kulturalnym społeczeństwa
28. Prawo do takiego porządku społecznego, w którym prawa i wolności zawarte w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka byłyby w pełni realizowane
29. Obowiązek uznania i poszanowania praw i wolności innym
30. Zakaz obalenia któregośkolwiek z praw i wolności zawartych w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka

**ROZDZIAŁ III:
ROZUMIENIE KRYZYSU
ZWIĄZANEGO
Z WYMUSZONYMI
MIGRACJAMI – BRAK
WOLI POLITYCZNEJ
ZNALEZIENIA
ROZWIĄZAŃ**



*Uchodźcy i migranci nie mają
dokąd się udać, podczas gdy
liderzy UE negocjują porozumienie
by zwracać ludzi do Turcji.
Na granicy z Macedonią, niedaleko
Idomeni, utknęło ponad 13 000
osób.*

© Fotis Filippou.

KONTEKST

Czym mocniej próbujemy zarządzać migracjami poprzez bardziej rozbudowaną kontrolę granic, tym widzimy większe naruszenia praw człowieka: na szlakach migracyjnych, na granicach, w krajach przyjmujących. Niewiele krajów, jeśli w ogóle którykolwiek, był w stanie zmniejszyć skalę migracji takimi metodami. Prawo podaży i popytu jest silne. W rezultacie migranci decydują się na przekroczenie granicy nielegalnie, pozostanie po upływie terminu wizy czy skorzystanie z ostatniej deski ratunku: ubiegania się o status uchodźcy.

Kofi Annan, były Sekretarz Generalny ONZ



Fakt, że widzimy tak wiele nowych kryzysów, przy braku rozwiązywania dotychczasowych, jasno ilustruje brak zdolności i woli politycznej zakończenia konfliktów, nie mówiąc już o zapobieżeniu im. Efektem jest alarmujące rozprzestrzenianie się nieprzewidywalności i bezkarności.

António Guterres byłby Wysoki Komisarz ONZ ds. Uchodźców, obecny Sekretarz Generalny ONZ

Miliony ludzi przemieszczają się w różnych częściach świata. 25,4 miliona osób zostało zmuszonych do opuszczenia swojego kraju z powodu przemocy, konfliktów i prześladowań oraz do pozostawienia wszystkiego, co dotychczas posiadali, by znaleźć się w bezpiecznym miejscu. Natomiast szacunkowo 257 milionów osób, czyli 3,4% światowej populacji, mieszka poza krajem pochodzenia. Ludzie migrują, ponieważ poszukują godnego życia. Niektórzy przenieśli się, aby znaleźć nowe lub lepsze możliwości, ale większość zwyczajnie nie miała innego wyjścia.

Zjawisko migracji nie jest niczym nowym. Na przestrzeni wieków ludzie często byli zmuszeni do przemieszczania się i budowania życia na nowo. Prawdopodobnie także z twojej rodziny ktoś kiedyś wyemigrował z rodzinnej miejscowości w poszukiwaniu pracy i nowych możliwości lub jako uchodźca uciekł przed prześladowaniami lub konfliktami. Przykłady przemieszczania się ludzi na wielką skalę z ostatnich 200 lat obejmują:

- Wielka migracja między 1915 a 1960 rokiem w USA: pięć milionów Amerykanów przeniosło się z południowych stanów takich jak Georgia i Missisipi do północnych miast, np. Chicago i Nowego Jorku. Uciekali od skrajnego ubóstwa, przemocy na tle rasowym oraz naruszania ich praw, ponieważ traktowano ich inaczej niż białych obywateli.
- Po drugiej wojnie światowej miliony Niemców mieszkających w Europie Wschodniej zostało zmuszonych do powrotu do Niemiec. Na przykład Czechosłowacja wypędziła 2,2 miliona Niemców, przejmując ich własność.
- Podczas reżimu Czerwonych Khmerów w Kambodży w latach 1975-1979 do 40% ludności Kambodży zostało zmuszonych do migracji na obszary wiejskie. Kiedy 1,7 miliona Kambodżan zmarło z głodu lub w egzekucjach dokonywanych przez wojsko, tysiące uciekło za granicę i szukało azylu.

- Wielka Emigracja w kontekście polskim miała miejsce po upadku powstania listopadowego (1831), kiedy ludzie przymusowo migrowali głównie do Francji, Anglii, Belgii i Szwajcarii.
- W latach 1939-1941 władze hitlerowskie prowadziły masowe wysiedlenia ludności z ziem II RP wcielonych do Rzeszy.
- Po II wojnie światowej, w 1950 roku, liczebność Polonii na świecie szacowano na 7 milionów osób.
- Kolejna migracja Polaków miała miejsce w latach 80., kiedy z Polski wyjechało ponad milion osób.
- Po 2004 roku, kiedy Polska przystąpiła do UE, rozpoczęła się bardzo liczna migracja ekonomiczna Polaków do innych krajów UE. Szacuje się, że do końca 2016 roku w ten sposób wyemigrowało z Polski ponad 2,5 miliona osób.



Po wprowadzeniu porozumienia UE-Turcja odbyły się protesty w Grecji. Umowa pozwalała na zwracanie tysięcy osób z UE do Turcji, 2016.

© Amnesty International.

DLACZEGO LUDZIE MIGRUJĄ?

Ludzie przemieszczają się z wielu różnych powodów i w różnych okolicznościach. Zazwyczaj uchodźca lub migrant będzie analizował alternatywy, zanim zdecyduje się opuścić dom. Pamiętaj, że większość ludzi wolałaby pozostać w swoich krajach, blisko swoich rodzin, systemów wsparcia, ojczystego języka i kultury. Jednak, gdy ktoś zostaje pozbawiony bezpiecznych warunków życia i elementarnych możliwości przetrwania, zarobku i zaspokojenia swoich podstawowych potrzeb, często decyduje się na migrację.

Jednym z głównych powodów przemieszczania się ludzi jest ucieczka przed wojną i przemocą. Na przykład miliony Syryjczyków i Syryjek opuściło Syrię w związku z wojną, która rozpoczęła się w 2011 roku. Wiele osób uciekło przed bombardowaniami lub w obawie przed grupami zbrojnymi i życiem pod rządami zbrojnego ugrupowania – tzw. państwa islamskiego (IS). Innym groziły naruszenia praw człowieka ze strony państwa syryjskiego: pobór do armii, aresztowanie, tortury lub egzekucja (zwłaszcza za działalność polityczną). Obecnie 5,5 miliona syryjskich uchodźców i uchodźczyń żyje tylko w pięciu krajach: Turcji, Libanie, Jordanii, Iraku i Egipcie. Szacuje się również, że w samej Syrii 8,7 miliona osób zostało przesiedlonych wewnątrz kraju.

Innymi przyczynami ucieczki są prześladowania za zaangażowanie polityczne, przekonania religijne, płeć, orientację seksualną, tożsamość płciową, kolor skóry, pochodzenie etniczne lub inne aspekty tożsamości. Na przykład niektórzy dziennikarze opuścili Turcję i szukali ochrony w innych państwach z obawy przed pozbawieniem wolności za krytykę rządu. Geje, lesbijki, osoby biseksualne oraz osoby transpłciowe uciekają z wielu regionów świata, ponieważ doświadczają nękania, wymuszeń i przemocy zarówno ze strony urzędników państwowych, jak i podmiotów niepaństwowych, przed którymi państwo ich nie chroni.

HISTORIA PATRICII Z SALWADORU

Patricia to transpłciowa kobieta z Salvadoru, która musiała uciekać do Meksyku, ponieważ była nękana przez gangi i policję z powodu tożsamości płciowej. Oto jej historia:

Mam 32 lata. Wcześniej prowadziłam własny biznes – sprzedawałam napoje gazowane. Zawsze ciężko pracowałam, ale nie mogłam żyć spokojnie, ponieważ policjanci nękali mnie, wyłudжали pieniądze i bili. Powiedzieli, że nie podoba im się to „kim jestem”. Grozili mi też członkowie gangów – każdego miesiąca żądali ode mnie „czynszu”, ale nie byłam w stanie wszystkiego zapłacić. Wiem, że prześladowano mnie z powodu homofobii, dyskryminacji ze względu na to, kim jestem. Myślałam o pójściu do władz, ale zdałam sobie sprawę, że to są ci sami ludzie, którzy mnie nękali. Dwa razy poszłam do biura Rzecznika Praw Obywatelskich, aby złożyć skargę, ale nic z tego nie wyszło. Zdecydowałam się opuścić kraj. Czułam się jak w pułapce. Nie znałam nikogo, kto wyemigrował, więc kiedy zdecydowałam się wyjechać, zrobiłam to sama, nie wiedząc, co może mnie czekać.

Migracja często wynika z przyczyn ekonomicznych. Miliony ludzi na całym świecie żyją w skrajnym ubóstwie. W Etiopii może to oznaczać życie za mniej niż 1 dolara dziennie. W związku z tym niektóre kobiety z Etiopii migrują do krajów na Bliskim Wschodzie, aby pracować jako pomoce domowe, sprzątając, gotując i opiekując się dziećmi. Obecnie na świecie 52 miliony migrantów i migrantek pracuje w ten sposób, 80% z nich to kobiety.

Ludzie migrują również z przyczyn środowiskowych, społecznych i politycznych. Na przykład długotrwała susza może zmusić do migracji ludzi, których głównym źródłem utrzymania jest rolnictwo. Katastrofy ekologiczne, takie jak wyciek ropy, również skutkują koniecznością opuszczenia danego obszaru. Zmiany klimatu potrafią spowodować migracje na dużą skalę. W krajach nadbrzeżnych, takich jak Bangladesz, przewidywany wzrost poziomu mórz w wyniku

globalnego ocieplenia może zmusić 20% ludności do dalszego przemieszczania się w głąb lądu.

Decyzja o migracji może również wynikać z innych potrzeb osobistych, np. lepszej edukacji lub życia bliżej członków i członkiń rodziny mieszkających za granicą.



Aktywiści i aktywistki Amnesty International zorganizowali akcję solidarnościową w całej Hiszpanii, przeciwko polityce prezydenta Trumpa wobec migrantów i uchodźców, 2017.
@ Xavier Gil Dalmau.

W JAKI SPOSÓB LUDZIE MIGRUJĄ?

Ludzie przemieszczają się w każdy możliwy sposób. Idą pieszo, zabierając tylko najważniejsze przedmioty, takie jak paszporty, pieniądze i telefony komórkowe. Płyną na łodziach, takich jak te, które przecinają jezioro Kiwu w Demokratycznej Republice Konga lub przemierzają Morze Śródziemne z Libii do Włoch. Jeśli mogą sobie na to pozwolić, korzystają z transportu lotniczego.

Mimo że w wielu miejscach przemieszczanie jest łatwe, w skali świata istnieje niewiele bezpiecznych i legalnych sposobów przemieszczania się uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek. Często ich podróże wiążą się z wieloma niebezpieczeństwami, w tym z ryzykiem śmierci. Na przykład droga uchodźców i migrantów usiłujących przedostać się do Europy przez Afrykę Subsaharyjską do Libii, obejmuje wiele dni spędzonych na rozgrzanej pustyni – z niewielką ilością pożywienia i wody oraz brakiem dostępu do pomocy medycznej. Do tego dochodzą inne niebezpieczeństwa:

na terytorium Libii rządzi bezprawie – gangi i grupy zbrojne często porywają i torturują ludzi, przetrzymują ich dla okupu. Grożą im również arbitralne zatrzymania na nieokreślony czas, w przerażających warunkach w jednym z „centrów dla migrantów”. W tych okolicznościach kobiety są szczególnie narażone na przemoc ze względu na płeć. Wiele z nich potwierdza powszechność gwałtów.

Często jedynym sposobem dotarcia do bezpiecznego miejsca jest wynajęcie przemytników, którzy dysponują odpowiednimi środkami transportu i informacjami, jak pokonać granice państwowe lub strzeżone punkty kontrolne oraz jak uzyskać dokumenty tożsamości lub inne dokumenty podróży. Ludzie zwykle płacą przemytnikom od 200 do 2000 dolarów za podróż. Niektórzy przemytnicy w pełni realizują zawartą transakcję i przenoszą ludzi w bezpieczne miejsce. Inni jednak wykorzystują uchodźców i migrantów w czasie podróży, narażając ich życie i zdrowie. Niektórzy przemytnicy

współpracują również z handlarzami ludźmi, którzy przy użyciu siły i przymusu wyzyskują uchodźców. Przetrzymują ich wymuszając zapłatę okupu, zmuszają do pracy bez zapłaty i dopuszczają się wielu innych nadużyć, z których niektóre są opisane w relacji Ady:

Z NIGERII PRZEZ SAHARĘ AŻ DO LIBII – HISTORIA ADY

W Nigerii nie chodziłam do szkoły. Miałam 10 lat, gdy straciłam oboje rodziców, a mój wuj zabrał mnie do Port Harcourt. Regularnie uprawiał ze mną seks. Cztery razy zaszłam w ciążę i poddałam się aborcji. Wuj nie pozwalał mi się oddać. Miał broń i groził, że mnie zabije, jeśli powiem o tym, co się stało. Za każdym razem, gdy uprawiał ze mną seks, dawał mi pieniądze. Kiedy ostatni raz to zrobił, powiedziałam o tym kobiecie, którą znałam. Ona doradziła mi, że powinnam uciekać. Dałam jej wszystkie pieniądze, by pomogła mi w ucieczce, a ona zorganizowała dla mnie telefon i kartę SIM. W kwietniu 2015 roku załatwiła mi wyjazd do Libii z innymi osobami.

Przyjechaliśmy do Libii w maju. Jacyś ludzie porwali nas i umieścili w wielkim domu w Sabha. Powiedzieli, że powinniśmy przynieść pieniądze. Powiedziałam im, że ich nie mam. Każdej nocy zmuszali do seksu wszystkie kobiety. Zaprowadzono nas do oddzielnego pokoju. W międzyczasie porywali kolejne osoby. Jedna z nowych dziewcząt zapytała mnie, dlaczego cały czas płaczę. Powiedziałam jej, że nie mogę stąd uciec i że jestem już tutaj siedem miesięcy. Dziewczyna powiedziała, że zna kogoś, kto za mnie zapłaci i dodała, że powinnam pojechać z nią do Włoch.

Zostałyśmy przewiezione samochodem do innego miejsca. Następnie nocą szliśmy przez wiele godzin, w końcu dotarliśmy na plażę. Kiedy zobaczyłam morze i łódź, byłam przerażona. To był dmuchany, gumowy ponton. Ktoś nas pchał i krzychał: „wchodzić, wchodzić!” Na łodzi było ponad sto osób, więc panował ogromny ścisk. Do Włoch dotarłam dwa dni później. Nie wiem nawet, jak się tu dostaliśmy.



Uchodźcy i uchodźczynie, w większości pochodzący z Syrii i Afganistanu, zostają przyjmowani przez wolontariuszy na wyspie Lesbos i odwożeni do obozu, 2016.
© Amnesty International.



Uchodźcy i uchodźczynie Rohingja przekraczają granicę z Bangladeszem niedaleko Whaikyang w dystrykcie Koks Bazar, południowowschodni Bangladesz.
© Amnesty International.

ZAWRÓCENI Z GRANICY

Wiele osób, które próbują uciekać, ma kłopot z wydostaniem się z kraju, przekroczeniem granicy czy dostaniem do kraju docelowego. Dotyczy to w szczególności kobiet, dzieci, osób z niepełnosprawnością, osób żyjących w ubóstwie i innych, które napotykają dodatkowe przeszkody podczas ucieczki. Bywa, że nie mają informacji, gdzie mogą się schronić, jak ubiegać się o azyl i przetrwać w innym kraju. Ponadto często mierzą się z ograniczeniem swobody poruszania się, a dodatkowo nie zawsze są w stanie ponieść wysokie koszty podróży.

Coraz częściej kraje zamykają granice dla osób potrzebujących ochrony. Takie działania poważnie naruszają prawa uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek. W 2014 roku Jordania zamknęła swoje granice dla osób uciekających z Syrii, z pewnymi ograniczonymi wyjątkami dotyczącymi ewakuacji medycznych oraz szczególnie zagrożonych kobiet i dzieci. W połowie 2016 roku zablokowała całkowicie granicę po ataku na pobliską bazę wojskową, w której zginęło siedmiu żołnierzy jordańskich. W rezultacie ponad 75 000 uchodźców i uchodźczyń zostało uwięzionych na pustynnym terenie przy granicy, narażonych na ekstremalne warunki pogodowe i zmuszonych do życia w prowizorycznych schronieniach. Jordania jednocześnie zmniejszyła już i tak ograniczoną pomoc humanitarną, pozbawiając uchodźców żywności, wody i opieki medycznej.

Niektóre kraje wysyłają uchodźców i migrantów do obozów poza swoimi granicami. W tych miejscach, obok licznych nadużyć, uchodźców i uchodźczyń często czeka długotrwała detencja. Jednym z przykładów jest Australia: w lipcu 2013 roku rząd tego kraju zdecydował, że żadnemu uchodźcy i migrantowi nie uda się dotrzeć drogą morską do Australii. W konsekwencji uchodźcy i migranci są przechwytywani na morzu, zanim dotrą do australijskich granic i wywożeni na wyspy Manus w Papui Nowej Gwinei i Nauru, gdzie funkcjonują środki finansowane przez rząd australijski. Amnesty International udokumentowała tam naruszenia praw człowieka. Zatrzymane osoby mówiły, że obozy są jak więzienia na wolnym powietrzu. Wiele osób przebywa w nich od lat bez perspektywy opuszczenia tych miejsc. Prawie wszyscy cierpią z powodu chorób psychicznych, niektórzy próbowali popełnić samobójstwo. Dochodziło także do fizycznego oraz seksualnego wykorzystywania uchodźców, w tym dzieci, przez strażników i mieszkańców wysp.

HISTORIA DŻALILA – ZATRZYMANY NA NAURU

Wszystko było bardzo brudne – łazienka, prysznic. Opieka zdrowotna nie była dostępna... Dawali nam kilka minut na prysznic. [Strażnicy] mówili: „Nasz kraj – nasza woda, więc to my decydujemy, kiedy ją wyłączyć”. Wszyscy zażyliśmy leki na choroby psychiczne, płakaliśmy każdej nocy. Straciliśmy wiarę w życie.



*Uchodźcy i uchodźczynie w „Marszu Nadziei” przemierzają autostradę na Węgrzech kierując się do granicy z Austrią, by zaprotestować przeciw polityce rządu wobec uchodźców, 2015.
@ Sebastian Brötzner.*



GDZIE ZNAJDUJĄ SIĘ UCHODźCY?

Większość uchodźców i uchodźczyń na świecie uciekła do sąsiednich krajów. Według danych UNHCR kraje o niskim i średnim dochodzie, takie jak Jordania, Turcja, Liban, Pakistan, Kenia i Etiopia, przyjęły 84% światowej populacji uchodźców. Bogate kraje, takie jak USA, Australia, Wielka Brytania, Francja i Szwajcaria, przyjmują bardzo mały odsetek uchodźców i uchodźczyń. Na przykład Wielka Brytania przyjęła około 10 000 Syryjczyków od początku konfliktu (dane na 2018 rok), podczas gdy Jordania – z populacją prawie 10 razy mniejszą i z zaledwie 1,2% jej PKB – ponad 670 000 syryjskich uchodźców (2018). Całkowita liczba uchodźców i osób ubiegających się o azyl w Australii wynosi 96, 460 w porównaniu do 892 021 w Etiopii. Niektóre kraje oficjalnie nie przyjmują żadnych osób poszukujących ochrony międzynarodowej (dane UNHCR z 2018 roku).

Kiedy uchodźcy i uchodźczynie znajdują się w nowym kraju, mieszkają w obozach dla uchodźców, na nieformalnych osiedlach, zlokalizowanych na terenach miejskich i wiejskich.



Wielu ma trudności ze znalezieniem odpowiedniego mieszkania, opłaceniem czynszu i uzyskaniem formalnego zatrudnienia. W niektórych sytuacjach, gdy uchodźcy nie mają uznanego statusu prawnego lub są traktowani jako nielegalni migranci, zagrażają im nadużycia i przemoc, a jeśli zostaną zatrzymani bez odpowiednich dokumentów, mogą zostać aresztowani lub deportowani. Niektórzy uchodźcy woleliby żyć samodzielnie, a nie w zatłoczonych obozach bez prywatności i przy ograniczonym zapewnieniu bezpieczeństwa.

ŻYCIE W OBOZIE

Wyobraź sobie, że zasypiasz każdej nocy w pomieszczeniu bez zamka w drzwiach, bez solidnych ścian, słuchając hałasów rodzin jedzących, rozmawiających, kłócących się lub uprawiających seks zaledwie kilka metrów od ciebie. Następnego ranka, kiedy chcesz skorzystać z łazienki, musisz przejść 15 minut i stanąć w kolejce. W „lepszych” obozach dla uchodźców jedna latryna służy 50 osobom. W nieformalnym obozie, który powstał w odpowiedzi na sytuację kryzysową, jedna latryna może być przeznaczona dla setek osób. Dostępne zabudowania nie pozwalają schronić się przed warunkami atmosferycznymi, a zarówno zimą, jak i lato wiążą się z dodatkowymi trudnościami. Niektórzy mieszkańcy obozów mogą prowadzić małe „biznesy” np. sprzedawać warzywa, karty SIM lub świadczyć usługi fryzjerskie. Jednak możliwości pracy są bardzo ograniczone, a wiele osób nie ma na nią szans. Ludzie, by przetrwać, polegają na pomocy humanitarnej – stoją w długich kolejkach, aby otrzymać jedzenie, wodę czy pójść do lekarza.

Projekt obozu nie zawsze uwzględnia potrzeby różnych grup uchodźców i migrantów, szczególnie kobiet, w zakresie bezpieczeństwa. Przykładem są słabo oświetlone toalety. Dodatkowo ich architektura może nie uwzględniać norm kulturowych, takich jak zapewnienie kobietom prywatności i uniknięcie interakcji z mężczyznami spoza



*Zdjęcie z wystawy zatytułowanej ‘Objectivity’, którą stworzyła Vesselina Nikolaeva dla Amnesty International i bułgarskiego Komitetu Helsińskiego, 2014.
© Vesselina Nikolaeva.*

ich najbliższej rodziny. W rezultacie wiele kobiet pozostaje bez dostępu do podstawowych usług w obozie. Osoby z niepełnosprawnościami mogą być narażone na bariery fizyczne i inne w dostępie do podstawowych usług lub pomocy. Osoby starsze mogą mieć trudności z uzyskaniem żywności i innych form wsparcia dostosowanych do ich potrzeb. A uchodźcy LGBTI mogą spotkać się z dyskryminacją ze strony innych uchodźców, migrantów i pracowników obozu.

Życie w obozie nie zawsze jest bezpieczne. Przemoc jest obecna zarówno w jego obrębie, jak i na zewnątrz, gdzie ludzie wychodzą, by zorganizować jedzenie czy materiał na opał. Wobec kobiet (ale nie tylko) najczęściej stosowana jest przemoc o charakterze seksualnym. Uchodźczynie, ale i inni mieszkańcy obozów, mogą być narażeni na przemoc seksualną lub wyzyskiwanie również ze strony pracowników obozu, w tym tych świadczących pomoc humanitarną. W obozach niewiele jest możliwości dochodzenia sprawiedliwości. W niektórych przypadkach mieszkańcom i mieszkankom obozu nie wolno go opuszczać – w praktyce więc są pozbawieni wolności.

ŻYCIE POZA OBOZEM

Uchodźcy i uchodźczynie, którym uda się żyć poza obozem, również muszą się mierzyć z wyzwaniem. Mogą mieć mniejsze szanse na uzyskanie priorytetowego statusu podczas kwalifikowania do otrzymania pomocy humanitarnej oraz mogą być gorzej traktowani niż stali mieszkańcy, gdy chcą uzyskać dostęp do innych świadczeń i usług. Jeśli zamieszkają poza obozem, jak np. ma to miejsce w przypadku uchodźców przebywających w Etiopii, którzy przeprowadzają się do miast takich jak Addis Abeba, nie będą mogli uzyskać podstawowych świadczeń, ponieważ niezbędne do tego są odpowiednie dokumenty, które wydawane są jedynie mieszkańcom obozów. Zwykle będą musieli wykonywać prace, których nie podejmują się inne osoby, np. na budowie czy przy sprzątnięciu. Czasem doświadczają nadużyć ze strony pracodawców, którzy zapłacą im mniej niż wynosi płaca minimalna lub w ogóle nie dadzą obiecane wynagrodzenia. Dodatkowo ryzykują również aresztowaniem i deportacją do kraju pochodzenia. W grudniu 2015 roku grupa sudańskich uchodźców w Ammanie zorganizowała pokojowy protest w pobliżu biur Agencji ONZ ds. Uchodźców w celu zwrócenia uwagi

na ich sytuację. Po kilku dniach policja jordańska we współpracy z władzami sudańskimi zabrała i wywiozła setki protestujących do Chartumu w Sudanie, gdzie, zgodnie z relacją grup obrońców praw człowieka, niektórzy byli przesłuchiwanymi, torturowani i więzieni.

Wiele krajów, w których przebywa większość całkowitej populacji uchodźców, a które mają trudności z zaspokojeniem podstawowych potrzeb uchodźców i osób ubiegających się o azyl, nie wydaje im pozwoleń na legalne zatrudnienie. Oznacza to, że większość osób ubiegających się o azyl oraz uchodźcy pracują w szarej sferze, gdzie są narażeni na nieuczciwe warunki pracy i wyzysk.

Wiele dziewcząt i kobiet mieszkających poza obozami spotyka się z przemocą ze względu na płeć lub z groźbą przemocy. Mariam jest uchodźczynią z Syrii. Mieszka w Libanie. Jej historia pokazuje, z jakimi zagrożeniami mierzą się uchodźczynie, często także ze strony tych osób, które miały je chronić.

HISTORIA MARIAM – LIBAN

W sierpniu jedna osoba z mojej rodziny została zabita. Policja wysłuchała zeznań moich i mojej siostry. Podaliśmy wszystkie swoje dane – imiona, adresy i numery telefonów. Po jakimś czasie policjanci zaczęli pojawiać się w okolicy naszego domu, krzyżeli coś do nas i chcieli się z nami umówić. Byli to ci sami trzej policjanci, którzy przyjmowali nasze zeznania. Ze względu na to, że nie mamy ważnych zezwoleń [na pobyt] funkcjonariusze grozili nam i mówili, że wsadzą nas do więzienia, jeżeli się z nimi nie umówimy. To trwało przez około 2 miesiące. Po tym czasie właściciel domu, w którym mieszkaliśmy, chciał odzyskać dom, więc się przeprowadziłyśmy. Zmieniłyśmy numery telefonów i nie podałyśmy policji nowego adresu. Teraz nie odważyłabym się pójść na komisariat. Nawet gdybym poszła, nic bym nie zyskała. Policja by mi nie pomogła. Bez względu na to, czy jesteś sama, czy jesteś mężatką, wszystkie jesteśmy na to narażone. Dlatego boimy się o nasze dzieci. Mam 16-letnią córkę i boję się nawet posłać ją do najbliższego sklepu. Wszyscy cierpimy z tego powodu.



Kobiety i dzieci przygotowały własne pocztówki w ramach kampanii „Open to Syria”. Nieformalne osiedle w Dolinie Bekaa w Libanie, 2015.

@ Amnesty International.



Fatima wraz ze swoją matką Hadią Elmil z Somalii w ich domu w obozie Kakuma w Kenii, 2016.

@ Richard Burton/Amnesty International.

WIĘKSZOŚĆ UCHODźCÓW WCIAŻ CZEKA NA DZIAŁANIA SPOŁECZNOŚCI MIĘDZYNARODOWEJ

W następstwie II wojny światowej państwa znalazły globalne rozwiązanie na wymuszone migracje. Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ), utworzona w październiku 1945 roku, zdecydowała, że potrzebne są ogólne zasady dotyczące traktowania uchodźców, a także międzynarodowa organizacja, która będzie im pomagać.

Konwencja ONZ dotycząca statusu uchodźców, przyjęta w lipcu 1951 roku, jest międzynarodowym, prawnie wiążącym dokumentem, określającym, kto jest uchodźcą lub uchodźczynią oraz jakie prawa są przynależne takiej osobie. Konwencja jest dokumentem obowiązującym w 145 państwach.

Agencja ONZ ds. Uchodźców została utworzona, aby realizować tę konwencję w praktyce. W 1967 roku wszedł w życie Protokół dotyczący statusu uchodźców, aby usunąć niektóre z ograniczeń geograficznych i czasowych zawartych w Konwencji z 1951 roku.

Migranci nie są objęci konwencją ONZ o uchodźcach, jednak ich prawa są chronione na mocy kilku innych międzynarodowych traktatów dotyczących praw człowieka. Ogólne standardy dotyczące praw człowieka zostały omówione w dalszej części publikacji.

Od czasu przyjęcia Konwencji ONZ o statusie uchodźcy społeczność międzynarodowa opowiada się za trzema trwałymi rozwiązaniami jako odpowiedzią na długotrwałe wymuszone migracje. Są to długoterminowe rozwiązania, które pozwalają na zabezpieczenie warunków politycznych, ekonomicznych, prawnych i społecznych niezbędnych do zapewnienia uchodźcom godnej i bezpiecznej egzystencji:

1. Integracja z lokalną społecznością: może mieć miejsce, gdy dany kraj zezwala uchodźcom i uchodźczyniom na korzystanie z legalnych możliwości pobytu i stania się częścią społeczeństwa, w tym zapewnia dostęp do edukacji i zatrudnienia. Przykładowo Uganda umożliwia uchodźcom żyć poza obozami i podejmować pracę. Niestety, wiele innych krajów nie stwarza warunków integracji, a zamiast tego zmusza uchodźców do życia w obozach i uniemożliwia im podejmowanie pracy. W Etiopii tysiące uchodźców i uchodźczyń z Erytrei mieszka w obozach zlokalizowanych na północy kraju, bez możliwości normalnego życia. W rezultacie wielu z nich decyduje się na niebezpieczną podróż z przemytnikami przez Saharę i Libię, by dotrzeć do Europy. Często są narażeni na przerażające naruszenia

praw człowieka i przemoc, a niektórzy podczas podróży tracą życie.

2. Przesiedlenie: obejmuje przeniesienie uchodźców z kraju, w którym ubiegali się o azyl, do innego kraju, który wyraził zgodę na ich przyjęcie i przyznanie im zezwolenia na stały pobyt. Jest to szczególne rozwiązanie dla uchodźców i uchodźczyń doświadczających przemocy i prześladowań w kraju, w którym się znajdują, dla dzieci i innych grup szczególnie narażonych na naruszenia praw.

Agencja ds. Uchodźców ONZ szacuje, że w 2017 roku 1,2 miliona ludzi pilnie potrzebowało przesiedleń, ale tylko 170 000 osób zostało nimi objętych. Mimo swej zamożności, bogate kraje przyjmują niewielką liczbę uchodźców w ramach programu przesiedleń. Każdy kraj może ustanowić własny program przyjmowania uchodźców w ten sposób, jednak zdarza się to niezwykle rzadko. W rezultacie setki tysięcy mężczyzn, kobiet i dzieci, którzy pilnie potrzebują bezpieczeństwa, żyją w zagrożeniu i niepewności.

3. Dobrowolny powrót: ma miejsce, gdy uchodźca uważa, że warunki w kraju, z którego uciekł, poprawiły się na tyle, że może bezpiecznie wrócić. Agencja ONZ ds. Uchodźców, rządy i organizacje pozarządowe odgrywają dużą rolę we wspieraniu bezpiecznych i godnych dobrowolnych powrotów.



Aktywiści Amnesty International Tajlandia biorą udział w akcji solidarnościowej promującej wiedzę o uchodźcach, 2016.

@ Amnesty International Tajlandia.

DZIAŁANIA AMNESTY INTERNATIONAL NA RZECZ PRAW UCHODźCÓW, UCHODźCZYŃ ORAZ MIGRANTÓW I MIGRANTEK

Amnesty International od dziesięcioleci współpracuje z uchodźcami i uchodźczyniami oraz migrantami i migrantkami. Prowadzi działania na rzecz zapobiegania wydalaniu uchodźców do kraju, w którym grozi im prześladowanie i poważne naruszenia praw człowieka. Wzywa do zapewnienia ochrony szczególnie zagrożonych osób, zwłaszcza przed wykorzystywaniem przez pracodawców, handlarzy ludźmi i przemytników, rozwijania programów przesiedleń i innych bezpiecznych rozwiązań dla uchodźców. Ponadto ważnym obszarem pracy organizacji jest wpływanie na kształtowanie świadomego i otwartego na uchodźców społeczeństwa. Amnesty International skupia się na osiągnięciu tych celów poprzez prowadzenie badań, dokumentowanie sytuacji, rzecznictwo oraz prowadzenie kampanii, które mają skłonić wpływowe osoby oraz instytucje do działania, a te winne naruszeń pociągnąć do odpowiedzialności. Niezbędnym elementem kampanii jest mobilizowanie „zwykłych” ludzi



i oddolnych ruchów, by wyrzucić presję i doprowadzić do zmiany.

Migranci i migrantki, uchodźcy i uchodźczynie oraz osoby ubiegające się o azyl, mogą korzystać ze wszystkich przysługujących im praw człowieka oraz otrzymać zadośćuczynienie w przypadku naruszeń praw człowieka i nadużyć wobec nich popełnianych. Poniżej znajdują się najważniejsze postulaty Amnesty International w tym obszarze.

Migranci i migrantki muszą być chronieni przed:

- przemocą na tle rasowym i ksenofobicznym;
- wyzyskiem i pracą przymusową;
- zatrzymaniem i deportacją bez uzasadnionego powodu;
- dyskryminacją.

Uchodźcy i uchodźczynie:

- nie mogą być zmuszani do powrotu do kraju, w którym grozi im poważne naruszenie praw człowieka;
- powinni mieć zagwarantowaną możliwość przesiedlenia, gdy są szczególnie narażeni na naruszenia praw człowieka;
- powinni być chronieni przed dyskryminacją;
- powinni mieć dostęp do pracy, opieki zdrowotnej, mieszkania i edukacji;
- powinni móc swobodnie przemieszczać się w krajach przyjmujących oraz mieć i swobodnie dysponować swoimi dokumentami tożsamości i podróży.

Osoby ubiegające się o azyl powinny:

- móc wjechać do kraju w celu ubiegania się o ochronę;
- mieć gwarancję, że nie zostaną zwrócone do kraju, w którym grozi im poważne naruszenie praw człowieka;
- mieć dostęp do uczciwych i skutecznych procedur azylowych;
- mieć dostęp do Agencji ONZ ds. Uchodźców, jeśli potrzebują wsparcia.



Osoby uczestniczące w marszu "Refugees Welcome", zorganizowanym przez Amnesty International Wielka Brytania w partnerstwie z 40 innymi organizacjami, Wielka Brytania, 2016.
© Marie-Anne Ventourra/Amnesty International.

Materiały Amnesty International użyte do przygotowania tego rozdziału:

Amnesty International, *Niebezpieczna podróż: historie uchodźczyń*, <https://amnesty.org.pl/niebezpieczna-podroz-historie-uchodzczyn> (dostęp: 26.03.2019)

Nikt się nie spodziewa, że zostanie uchodźcą, <https://www.youtube.com/watch?v=-rXZ2C68f8>

Amnesty International, *Wyspa rozpaczy. Australijski reżim okrucieństwa wobec uchodźców*, <https://amnesty.org.pl/australijski-rezim-okrucienstwa-wobec-uchodzcow/> (dostęp: 26.03.2019)

Amnesty International, *Refugees, asylum-seekers and migrants*, amnesty.org/en/what-we-do/refugees-asylum-seekers-and-migrants/ (dostęp: 26.03.2019)

Amnesty International, *Granica syryjsko-jordańska: 75 000 uchodźców uwięzionych na pustyni*, <https://amnesty.org.pl/granica-syryjsko-jordanska-75-000-uchodzcow-uwiezionych-na-pustyni/> (dostęp: 26.03.2019)

Amnesty International, *Uchodźcy z Syrii: kryzys w liczbach*, <https://amnesty.org.pl/uchodzcy-z-syrii-kryzys-w-liczbach> (dostęp: 26.03.2019)

Amnesty International, *Egoizm bogatych państw pogłębia kryzys uchodźczy*, <https://amnesty.org.pl/egoizm-bogaty-panstw-poglebia-kryzys-uchodzcy> (dostęp: 26.03.2019)

Amnesty International, *Czym jest międzynarodowa odpowiedzialność za ochronę uchodźców?*, <https://www.youtube.com/watch?v=vRRC1PL930k> (dostęp: 26.03.2019)

Amnesty International, *Kiedy przestajesz istnieć*, <https://www.youtube.com/watch?v=Zsj89qDt3PI> (dostęp: 26.03.2019)

Amnesty International *Slovenia, Begunec, ne jezi se! (Refugee, do not be angry!)*, http://sola.amnesty.si/media/uploads/files/plakat_SOS_begunec.pdf (dostęp: 26.03.2019)

red. M. Okólski, M. Lesińska, *25 wykładów o migracjach*, Warszawa 2018

Dodatkowe materiały:

The Guardian, *Climate change will stir 'unimaginable' refugee crisis, says military*, <https://www.theguardian.com/environment/2016/dec/01/climate-change-trigger-unimaginable-refugee-crisis-senior-military> (dostęp: 26.03.2019)

Antonio Guterres www.unhcr.org/afr/admin/hcspeeches/567139aa9/high-commissioner-dialogue-protection-challenges-understanding-addressing.html (dostęp: 26.03.2019)

International Labour Organization, http://ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_200937/lang-en/index.htm (dostęp: 26.03.2019)

UNHCR *Global trends and figures at a glance 2017*, <http://www.unhcr.org/afr/figures-at-a-glance.html> (dostęp: 26.03.2019)

L. Dobbs, *UNHCR report sees 2017 settlement needs at 1.19 million*, www.unhcr.org/en-us/news/latest/2016/6/575e79424/unhcr-report-sees-2017-resettlement-needs-119-million.html (dostęp: 26.03.2019)

S. Dryden-Patterson, L. Hovil, *New issues in refugee research: Local integration as a durable solution: refugees, host populations and education in Uganda*, 2003, <http://www.unhcr.org/3f8189ec4.pdf> (dostęp: 26.03.2019)

United Nations Population Fund, *Migration*, <http://www.unfpa.org/migration> (dostęp: 26.03.2019)



Aktywistki z przygotowanymi kartkami w ramach kampanii Amnesty International „Open to Syria”, Dolina Bekaa, 2015.

@ ALI ALSHEIKH KHEDR/Amnesty International.

Więcej informacji:

Amnesty International, *Deadly journeys: The refugee and trafficking crisis in Southeast Asia*, (ASA 21/2574/2015) <https://www.amnesty.org/en/documents/ASA21/2574/2015/en/> (dostęp: 26.03.2019)

Amnesty International, *Denied refuge: Palestinians from Syria seeking safety in Lebanon*, (MDE 18/002/2014) <https://www.amnesty.org/en/documents/MDE18/002/2014/en/>

Amnesty International, *Erytrea: bezterminowa służba wojskowa tworzy pokolenie uchodźców*, <https://amnesty.org.pl/erytrea-bezterminowa-sluzba-wojskowa-tworzy-pokolenie-uchodzcow/> (dostęp: 26.03.2019)

Amnesty International, *Sytuacja uchodźców na świecie*, <https://amnesty.org.pl/sytuacja-uchodzcow-na-swiecie> (dostęp: 26.03.2019)

UN General Assembly, *In safety and dignity, addressing large movements of refugees and migrants*, http://refugeemigrants.un.org/sites/default/files/in_safety_and_dignity_-_addressing_large_movements_of_refugees_and_migrants.pdf (dostęp: 26.03.2019)



Giorgos Kosmopoulos z Amnesty International Grecja, rozmawia z mediami, kiedy uchodźcy i migranci czekają na przekroczenie granicy z Macedonią niedaleko wioski Idomeni, Grecja, 2015.

@ Amnesty International.

ĆWICZENIE 3.1 DOKĄD TRAFIAJĄ UCHODźCY I UCHODźCZYNIE Z CAŁEGO ŚWIATA?

CELE

Osoby uczestniczące:

- dowiedzą się, że większość uchodźców i uchodźczyń przebywa w krajach o ograniczonych zasobach,
- zrozumieją, dlaczego sytuacja ta jest nie do utrzymania w dłuższej perspektywie, niesprawiedliwa i prowadzi do naruszeń praw człowieka,
- zrozumieją ideę dzielenia się odpowiedzialnością oraz cele Amnesty International w ramach kampanii WITAMY.

CZAS

60-90 minut

POTRZEBNE MATERIAŁY

- Baloniki podzielone na sześć różnych torebek (jak wskazano poniżej). Liczba baloników może się zmieniać zależnie od wielkości grupy, ale ćwiczenie powinno być dla osób uczestniczących trudne do wykonania, bo przecież sytuacja uchodźców i uchodźczyń jest trudna.

Przedstawiamy trzy warianty. W wariantcie pierwszym jeden balonik odpowiada 50 tysiącom uchodźców i uchodźczyń, w wariantcie drugim odpowiada 75 tysiącom, a w wariantcie trzecim odpowiada 100 tysiącom. Poniższa tabelka pokazuje, ile będziesz potrzebować balonów w każdej torebce w zależności od wybranego wariantu

		Opcja 1	Opcja 2	Opcja 3
Grupa 1	Ameryka Pn i Pd	14	9	7
Grupa 2	Afryka Subsaharyjska	103	68	51
Grupa 3	Bliski Wsch. i Afryka Pn.	107	71	53
Grupa 4	Europa (bez Turcji)	47	31	23
Grupa 5	Turcja	57	38	29
Grupa 6	Kraje Azji i Pacyfiku	70	46	35

- Papier flipchartowy z wyraźnie zaznaczonymi miejscami na świecie, w których przebywają uchodźcy i uchodźczynie (dane – zob. Materiały informacyjne dla osoby facylitującej).
- Sześć ponumerowanych kartek A4 dla każdej z podgrup.
- Odpowiednio duża przestrzeń zależnie od liczby osób uczestniczących.
- Opcjonalnie: film *Czym jest międzynarodowa odpowiedzialność za ochronę uchodźców?*, <https://www.youtube.com/watch?v=vRRC1PL930k>

TO ĆWICZENIE SKŁADA SIĘ Z TRZECH KROKÓW

Krok 1: Obecna sytuacja (30-45 minut)

Krok 2: Możliwe rozwiązania (15-30 minut)

Krok 3: Działaj! (15 minut)

WSKAZÓWKI DLA OSOBY PROWADZĄCEJ



- ☑ Możesz dostosować czas trwania ćwiczenia do wielkości i potrzeb grupy.
- ☑ Możesz wykorzystać *Materiały informacyjne dla osoby facylitującej* podczas omawiania sytuacji uchodźców i uchodźczyń na świecie, by się lepiej przygotować.
- ☑ Na początku ćwiczenia nie należy ujawniać osobom uczestniczącym ani co reprezentują balony, ani w którym są regionie. Informacja ta zostanie ujawniona dopiero po Kroku 1.
- ☑ Liczba osób w każdej podgrupie powinna być skorelowana z zasobami, które dany region może przeznaczyć na rozwiązanie problemu uchodźców i uchodźczyń. Podgrupa, której przydzielono bogatszy region, powinna liczyć więcej osób. Podgrupa, której przydzielono biedniejszy region, powinna liczyć mniej osób. Jest to niezbędne, by osoby uczestniczące przebywa w regionach ubogich, natomiast w regionach bogatych, np. w Europie, uchodźców i uchodźczyń jest bardzo niewiele.
- ☑ Przykładowo stuosobową grupę można podzielić następująco:
 - **grupa 1** (Ameryka Północna i Południowa): 38 osób
 - **grupa 2** (Afryka): 8 osób
 - **grupa 3** (Bliski Wschód i Afryka Północna): 5 osób
 - **grupa 4** (Europa): 38 osób
 - **grupa 5** (Turcja): 1 osoba
 - **grupa 6** (Kraje Azji i Pacyfiku): 10 osób
- ☑ Zależnie od liczby osób uczestniczących możesz też wskazać kilkoro „obserwatorów”. Osoby te będą krążyły między podgrupami i patrzyły, co się w nich dzieje. Możesz też poprosić obserwatorów o pilnowanie, aby nikt nie opuszczał swojej podgrupy.
- ☑ Jeśli dysponujesz otwartą przestrzenią, możesz podzielić ją na regiony świata, kładąc na ziemi odpowiednio ponumerowane kartki A4. Należy pamiętać, że chodzi tu o symboliczną reprezentację sytuacji na świecie w celu budzenia świadomości. Ćwiczenie nie pokazuje różnic między krajami w tym samym regionie.
- ☑ Na koniec ćwiczenia można wyświetlić i przedyskutować krótki film: *Czym jest międzynarodowa odpowiedzialność za ochronę uchodźców?*
- ☑ Jeśli masz kontakt z organizacją zajmującą się wspieraniem uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek, z ośrodkiem dla cudzoziemców albo z uchodźcami czy uchodźczyniami lub społecznościami migranckimi, warto podjąć współpracę i zaprosić ich do udziału w niektórych ćwiczeniach, aby zabierali głos, opowiadali swoje historie, nawiązywali kontakty i pomagali budować poparcie dla różnorodności w twojej społeczności.

KROK 1: OBECNA SYTUACJA (30-45 MINUT)

Baloniki (10 minut)

- Poproś, by osoby uczestniczące podzieliły się na 6 podgrup i nadaj każdej z podgrup numer. Każda podgrupa będzie reprezentowała jeden z regionów świata. Liczebność poszczególnych podgrup powinna odpowiadać zamożności danego regionu. Najwięcej osób musi więc trafić do podgrup reprezentujących Europę i Amerykę Północną. Wskazówki dotyczące podziału na podgrupy – zob. *wskazówki dla osoby facylitującej*.
- Poproś każdą podgrupę, by zebrała się wokół kartki A4 z przypisanym jej numerem. Można stać albo usiąść w kręgu.
- Rozdaj przygotowane wcześniej torby z balonikami zgodnie z przypisanymi numerami według instrukcji – zob. *wskazówki dla osoby facylitującej*.
- Wyjaśnij, że każda podgrupa musi nadmuchać wszystkie swoje baloniki i nie zgubić żadnego z nich.
- Osoby uczestniczące mają pięć minut na nadmuchiwanie baloników. Kiedy któraś podgrupa skończy wcześniej, powinna poczekać aż czas upłynie.
- Na tym etapie osoby powinny się zorientować, że najmniej liczne grupy, a więc te reprezentujące Afrykę Subsaharyjską, Bliski Wschód czy Azję, mają najwięcej balonów do nadmuchiwania, a tym samym ich zadanie jest dużo trudniejsze niż tych grup, które są liczne, a dostały mniej balonów. To odzwierciedla sytuację państw, które przyjmują najwięcej uchodźców, mimo że są ubogie. Państwa bogatsze często unikają odpowiedzialności za zapewnienie bezpiecznego i godnego życia osobom uciekającym.

Dyskusja (20 minut)

- Poproś osoby uczestniczące, by zostały na swoich miejscach i przedyskutowały w ramach podgrup:
 1. *Co się wydarzyło?*
 2. *Co czuły podczas wykonywania ćwiczenia?*
- Poproś 4-5 osób, by podzieliły się swoimi osobistymi refleksjami. Niech będą to osoby z poszczególnych

podgrup oraz obserwatorzy i obserwatorki.

- Poproś, by każda z podgrup przedyskutowała następującą kwestię:
 1. *W jaki sposób ćwiczenie z balonikami miało się do sytuacji uchodźców i uchodźczyń na świecie?*
- Poproś, by osoby uczestniczące podawały odpowiedzi i zapisuj je na flipcharcie.
- Wytlumacz, że 84% uchodźców i uchodźczyń zostało przyjętych przez kraje rozwijające się, mające mniej zasobów niż bogatsze kraje. Jeśli mielibyśmy dokonać sprawiedliwego podziału odpowiedzialności za uchodźców, żaden kraj nie byłby zmuszony wykonywać zadania, które jest ponad jego siły. Podobnie jak w ćwiczeniu, moglibyśmy rozdzielić balony tak, że ich liczba byłaby adekwatna do liczebności grupy.

KROK 2: MOŻLIWE ROZWIĄZANIA (15-30 MINUT)

Baloniki (10 minut)

- Poproś każdą podgrupę, żeby przyniosła baloniki, których nie zdążyła nadmuchać. Osoby uczestniczące wiedzą już, że baloniki reprezentują uchodźców i uchodźczynie. Muszą zaopiekować się nadmuchanymi balonikami, a więc nadmuchać te, które zostały z poprzedniej części ćwiczenia. Mają dziesięć minut, by zastanowić się, jak chcą to zrobić. Pozwól, by osoby uczestniczące same wypracowały rozwiązania. Obserwatorzy i obserwatorki nadal będą śledzić ich działania.

Dyskusja (20 minut)

- Poproś osoby uczestniczące, by zostały na swoich miejscach i przedyskutowały na forum grupy:
 1. *Czy udało się Wam nadmuchać wszystkie balony?*
 2. *Jaką strategię wykonania tego zadania przyjęliście/przyjęłyście?*
 3. *Jak się poczuliście/poczułyście po wykonaniu zadania?*
- Wytlumacz, że jeżeli wszystkie (lub przynajmniej większość) państwa sprawiedliwie podzielił się odpowiedzialnością za przyjmowanie uchodźców i uchodźczyń, możliwości żadnego poszczególnego państwa nie zostaną

nadwyższone. Odnieś się do doświadczeń grup biorących udział w ćwiczeniu.

- Użyj infografiki znajdującej się na stronie 95 oraz informacji ze strony 94, aby przedstawić sytuację uchodźców i uchodźczyń w kontekście globalnym. Podkreśl, że 84% uchodźców jest przyjmowana przez kraje rozwijające się, które mają mniejsze możliwości zapewnienia opieki dużej liczbie osób.

KROK 3: DZIAŁAJ! (15 MINUT)

Przedyskutuj z osobami uczestniczącymi, jakie działania mogą podjąć na podstawie tego, czego doświadczyły. Zastanówcie się wspólnie nad kreatywnymi sposobami budowania świadomości na temat globalnego kryzysu uchodźczego i pokazywania otwartości na przyjmowanie uchodźców, np.

- Organizacja wydarzeń z udziałem uchodźców i uchodźczyń (np. publicznych debat albo projekcji filmów).
- Wykorzystanie darmowych platform do tworzenia stron internetowych w celu przygotowania strony informującej o prawach uchodźców i uchodźczyń i o tym, jak wiele uchodźców i uchodźczyń przebywa obecnie w poszczególnych regionach świata. Można posłużyć się

materiałami pisemnymi, obrazami czy filmami, a także linkować do strony Amnesty International Polska.

- Przeanalizowanie sytuacji uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek we własnym kraju i regionie (np. ilu uchodźców przyjął kraj, skąd pochodzi większość z nich). Wykorzystując takie informacje oraz wiedzę wyniesioną z niniejszych ćwiczeń, można pisać listy do gazet, do miejscowego przedstawiciela ministerstwa, który zajmuje się sprawami uchodźców i uchodźczyń, by wyjaśnić, jak ważne jest równe dzielenie się odpowiedzialnością za kryzys.
- Zachęć osoby uczestniczące, aby pisały o tego typu działaniach i pomysłach w mediach społecznościowych, np. na Facebooku, Twitterze, Instagramie i Snapchacie, posługując się hasztagiem #WITAMY, a także, aby oznaczały w postach Amnesty International Polska.



Salem Hhairo wraz ze swoim synem, córeczką i matką swojej żony w namiocie w obozie Nea Kavala w północnej części Grecji, 2016.

@ Richard Burton/Amnesty International.



MATERIAŁY INFORMACYJNE DLA OSOBY FACYLITUJĄCEJ DO ĆWICZENIA 3.1, KROK 1

- Na świecie jest obecnie około 25,4 miliona uchodźców i uchodźczyń. Po przeprowadzeniu ćwiczenia możesz poinformować osoby uczestniczące, ilu uchodźców i uchodźczyń reprezentuje jeden balonik (zob. wskazówki dla osoby uczestniczącej).
- Rozmieszczenie uchodźców i uchodźczyń na podstawie danych ONZ z 2018 roku:
 - **grupa 1:** Ameryka Północna i Południowa – 644 200
 - **grupa 2:** Afryka Subsaharyjska – 6 268 200
 - **grupa 3:** Bliski Wschód i Afryka Północna: – 2 704 900
 - **grupa 4:** Europa – 2 634 000
 - **grupa 5:** Turcja – 3 480 300
 - **grupa 6:** Azja i Pacyfik – 4 209 700

(stan na koniec 2017 roku, na podstawie: Raportu Global Trends, UNHCR, publikacja 2018)
- Sytuacja ta utrzymuje się od wielu dziesięcioleci. Ostatnio jednak pogorszyła się wskutek przedłużających się konfliktów i coraz powszechniejszego naruszania praw człowieka.
- Na świecie są obecnie 193 państwa i 25,4 milionów uchodźców i uchodźczyń. Ponad połowa uchodźców i uchodźczyń – 10 milionów osób – przebywa w zaledwie 10 państwach. Na dłuższą metę jest to sytuacja nie do utrzymania.
- Kraje, w których przebywa wielu uchodźców i uchodźczyń, nie dają rady nieść im pomocy. Wiele osób żyje w skrajnym ubóstwie, bez dostępu do podstawowych usług, bez nadziei na przyszłość. W związku z tym pragną przenieść się gdzie indziej. Sporo osób decyduje się na niebezpieczne podróże w poszukiwaniu lepszego życia.
- Spora część najbogatszych krajów świata przyjmuje niewielu uchodźców i niewiele robi, by im pomagać. Przykładowo, Wielka Brytania przyjęła od 2011 roku zaledwie około 10 000 tysięcy osób z Syrii. Tymczasem Jordania, kraj o populacji niemal dziesięciokrotnie mniejszej niż Wielka Brytania i PKB wynoszącym 1,2% brytyjskiego, przyjął około 670 tysięcy uchodźców z Syrii. Łączna liczba uchodźców i uchodźczyń w Australii to 96 460 tysięcy. W Etiopii natomiast jest uchodźców i osób ubiegających się o ochronę 892 021 tysięcy. Nierówne dzielenie się odpowiedzialnością odpowiada za obecny globalny kryzys uchodźczy oraz za liczne problemy, które dotyczą osoby migrujące.
- Możesz sięgnąć po raport Amnesty International na temat globalnego kryzysu uchodźczego oraz raport Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców UNHCR Global Trends. Znajdziesz tam szczegółowe dane na temat tego, w których krajach jest najwięcej uchodźców i uchodźczyń (zob. linki zamieszczone na stronie 87 niniejszego modułu).

Inne punkty do wspólnej refleksji:

- Należy pamiętać, że w tym ćwiczeniu i w danych wykorzystywanych w kampanii Amnesty International Turcja nie jest zaliczana do Europy. Dane dotyczą głównie Unii Europejskiej. W Turcji przebywa obecnie blisko 3,5 miliona uchodźców i uchodźczyń; gdyby zaliczyć ją do Europy dawałoby to błędny obraz aktywności krajów Unii na tym polu.
- Rozmieszczenie uchodźców i uchodźczyń na świecie jest bardzo nierówne. 84% osób objętych mandatem Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców przebywa w regionach rozwijających się.
- W krajach mniej zamożnych przebywa więcej uchodźców i uchodźczyń.
- Również w ramach poszczególnych regionów rozmieszczenie uchodźców i uchodźczyń nie jest równe.

KRYZYS UCHODźCZY W LICZBACH DO ĆWICZENIA 3.1, KROK 1



ĆWICZENIE 3.2 DLACZEGO LUDZIE UCIEKAJĄ?

CELE

Osoby uczestniczące naberą wiedzę, umiejętności, postawy i doświadczenia niezbędne, by:

- zrozumieć, dlaczego ludzie opuszczają swoje kraje;
- dostrzec trudności i przeszkody, na które ludzie natrafiają w takich sytuacjach;
- z empatią reagować na emocjonalne i praktyczne decyzje, które muszą podejmować uchodźcy i uchodźczynie oraz na nieprzewidziane skutki owych decyzji.

CZAS

90 minut

POTRZEBNE MATERIAŁY

- papier flipchartowy
- stoper lub telefon do mierzenia czasu
- materiał: „Dlaczego ludzie uciekają?” ze str. 102
- odpowiednio duża przestrzeń, by osoby uczestniczące mogły się z łatwością poruszać
- karty postaci
- długopisy, markery
- Jednominutowy film: *Nikt się nie spodziewa, że zostanie uchodźcą*, <https://www.youtube.com/watch?v=-rXZ2C68f8>

TO ĆWICZENIE SKŁADA SIĘ Z TRZECH KROKÓW

Krok 1: Dlaczego ludzie opuszczają swoje domy? (30 minut)

Krok 2: Co byście zabrali? (45 minut)

Krok 3: Działaj! (15 minut)

WSKAZÓWKI DLA OSÓB FACYLITUJĄCYCH



- ☑ Możesz dostosować czas trwania ćwiczenia do wielkości i potrzeb grupy.
- ☑ Wśród osób uczestniczących mogą być uchodźcy i uchodźczynie, którzy przeżyli taką podróż jak w tym ćwiczeniu i związane z nią trudności. Należy zachować wrażliwość na takie sytuacje i ewentualnie zwolnić te osoby z udziału w ćwiczeniu. Możliwe jednak, że osoby zechcą się podzielić swoimi historiami.
- ☑ Krok 1: Jeśli chcesz pomóc osobom uczestniczącym zidentyfikować powody, dla których ludzie decydują się czasem opuścić swój dom, poproś, by pomyślały o konkretnych problemach, mogących wpłynąć na życie ich bliskich. Spytaj, dlaczego mogliby się zdecydować na wyjazd do innego kraju.
- ☑ Krok 2: Ćwiczenie ma dwa warianty, wybierz jeden z nich w zależności od czasu oraz rozmiaru i potrzeb grupy.
- ☑ Jeśli masz kontakt z organizacją zajmującą się wspieraniem uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek, z ośrodkiem dla cudzoziemców albo z uchodźcami czy uchodźczyniami lub społecznościami migrantkami, warto podjąć współpracę i zaprosić ich do udziału w niektórych ćwiczeniach, aby zabierali głos, opowiadali swoje historie, nawiązywali kontakty i pomagali budować poparcie dla różnorodności w twojej społeczności.



Jazydzi, którzy uciekli z Mount Sinjar w Iraku przez Syrię, przekraczają granicę z irackim Kurdystanem, 2014.

@ Amnesty International.

KROK 1: DLACZEGO LUDZIE OPUSZCZAJĄ SWOJE DOMY?

Burza pomysłów (10 minut)

- Zapytaj osoby uczestniczące, dlaczego ludzie opuszczają swoje domy.
- Daj kilka minut na spisanie możliwych odpowiedzi na kartkach albo karteczkach samoprzylepnych.
- Na flipcharcie narysuj kolumny *Wyjazd dobrowolny* i *Wymuszona ucieczka*. Zapisuj poszczególne odpowiedzi w odpowiedniej kolumnie. Jeśli któreś odpowiedzi nie da się jednoznacznie przyporządkować, zapisz ją pośrodku.

Wspólna dyskusja (15 minut)

- Poproś sześć osób uczestniczących, które się same zgłoszą, by przeczytały na głos świadectwa uchodźców i uchodźczyń. Rozdaj im cytaty z materiału „Dlaczego ludzie uciekają?” ze str. 101-102.
- Po każdym przeczytanym cytacie poproś osoby uczestniczące, by wskazały powody, dla których uchodźca lub uchodźczynie zdecydowali się wyjechać z kraju. Jeśli

będą się powtarzały powody zapisane na flipcharcie podczas poprzedniego etapu ćwiczenia, zwracaj na to uwagę. Dodawaj nowe powody w kolumnie *Wymuszona ucieczka*.

- Jeśli będzie taka możliwość, obejrzyj z grupą film *Nikt się nie spodziewa, że zostanie uchodźcą*, by podsumować różne powody, dla których ludzie muszą opuszczać swe domy. Podkreśl, że mogłoby to spotkać każdą osobę z grupy.
- Na koniec powtórz, że ludzie opuszczają domy z wielu powiązanych ze sobą przyczyn i w bardzo różnych okolicznościach. Z reguły uchodźca lub uchodźczynie rozważa wiele możliwości, nim zdecyduje się opuścić dom. Większość ludzi woli zostać w ojczystych krajach, blisko rodziny, korzystać ze znanych systemów wsparcia, posługiwać się własnym językiem i funkcjonować we własnym otoczeniu kulturowym. Jeśli jednak nie ma możliwości bezpiecznego i godnego życia, zarabiania pieniędzy oraz zaspokajania podstawowych potrzeb, ludzie nierzadko postanawiają wyjechać.
- Powiedz osobom uczestniczącym, że kolejne Kroki i ćwiczenia będą służyły pogłębionemu analizowaniu trudnych decyzji podróży, podejmowanych przez uchodźców i uchodźczynie.



KROK 2: CO BYŚCIE ZABRALI/ZABRAŁY?

Podział na grupy (5 minut)

- Poproś, by osoby uczestniczące podzieliły się na podgrupy po 2-3 osoby. Dla każdej podgrupy wybierz jedną postać lub grupę postaci z poniższej listy. Wyjaśnij, że w tym ćwiczeniu każda podgrupa będzie musiała wspólnie podejmować decyzje. W razie potrzeby możesz zmodyfikować poniższe postaci.
 - czterooosobowa rodzina: rodzice i dwójka dzieci w wieku lat 4 i 9
 - samotny mężczyzna w wieku 32 lat
 - samotna transpłciowa kobieta w wieku 28 lat
 - sześciuosobowa rodzina: rodzice, dwójka dzieci w wieku lat 8 i 11, dziadkowie w wieku lat 67
 - matka samodzielnie opiekująca się z chorym ośmiomiesięcznym dzieckiem
 - brat i siostra w wieku 23 i 16 lat
 - trzy samotne kobiety podróżujące razem w wieku od 25 do 40 lat
 - pięciosobowa rodzina: rodzice, dwoje dzieci w wieku 1 rok i 3 lata, dziadek z niepełnosprawnością ruchową w wieku 59 lat
- Rozdaj każdej podgrupie papier flipchartowy i przybory do pisania.
- Poproś, by każda podgrupa zastanowiła się, pod jakimi względami charakterystyka postaci może wpływać na podejmowaną decyzję i zdolność do odbycia podróży.

Wspólne decyzje (15 minut)

- Przedstaw następujący scenariusz wszystkim podgrupom: *Ty lub twoja rodzina musicie natychmiast wyjechać z kraju. Nie ma czasu na pożegnanie z przyjaciółmi ani z resztą krewnych. Dowiedzieliście się, że policja zamierza was aresztować. Nie jesteście pewni, dokąd jedziecie. Nie wiecie, jak długo będzie trwała wasza podróż. Macie 2 minuty, by spakować 20 przedmiotów. Co zabieracie?*

- Odpowiedzi należy zapisać na papierze.
- Po 2 minutach przedstaw następujący scenariusz: *Udało wam się uciec. Nie zostaliście zatrzymani przez policję. Dotarliście do miasta na granicy. Przemysłownik zgodził się przewieźć was do sąsiedniego kraju. Brakuje jednak miejsca. Musicie zostawić dziesięć przedmiotów. Macie dwie minuty na decyzję, co zostawiacie.*
- Należy wykreślić pozostawiane przedmioty z list sporządzonych przed chwilą.
- Przedstaw następujący scenariusz: *Udało się wam przekroczyć granicę i znaleźliście się w sąsiednim kraju, ale przemysłownicy nie mogą zabrać was dalej. Musicie pokonać dwieście kilometrów w trudnym terenie, by dostać się do wsi na wybrzeżu. Zdołacie przeżyć, jeśli będziecie stosować się do następujących zasad:*
 - Dorosły i dziecko powyżej 16 roku życia mogą nieść najwyżej po trzy przedmioty.
 - Dzieci w wieku od 9 do 15 lat mogą nieść po dwa przedmioty.
 - Dzieci w wieku od 5 do 8 lat mogą nieść po jednym przedmiocie.
 - Dziadkowie powyżej pięćdziesiątego piątego roku życia mogą nieść po jednym przedmiocie.
 - Dzieci poniżej piątego roku życia nie mogą nieść żadnych przedmiotów.
 - Macie dwie minuty, by określić, ile możecie wziąć przedmiotów i które przedmioty pozostawicie.
- Po 2 minutach poproś podgrupy o opowiedzenie, ile przedmiotów mogły zabrać oraz które przedmioty zostawiły i dlaczego wybrały właśnie je. Przedyskutujcie, w jaki sposób skład grup (a co za tym idzie opcje w zakresie liczby przedmiotów do zabrania) wpływa na szanse przeżycia podróży. Chodzi o to, by osoby uczestniczące zwiększyły swoją świadomość tego, jak różnie mogą wyglądać tak trudne sytuacje – na przykład samodzielna matka z dzieckiem może wziąć ze sobą najwyżej trzy przedmioty.
- Przedstaw następujący scenariusz: *Udało wam się dotrzeć do wsi na wybrzeżu. Znajdujecie łódź, która może was zabrać do bezpiecznego kraju, ale*



jest zatłoczona – ludzie walczą, by się na nią dostać. Możecie zabrać najwyżej pięć przedmiotów. Jeśli macie mniej niż pięć przedmiotów, możecie zabrać tylko je i nic więcej. Łódź odpływa za dwie minuty. Co zabieracie?

- Zapytaj, czy którakolwiek podgrupa zabrała ze sobą dokumenty lub inne dowody potwierdzające, że doświadczyła prześladowań.
- Odczytaj definicję uchodźcy z Konwencji dotyczącej statusu uchodźców z 1951 roku lub zapisz ją na papierze flipchartowym (zob. rozdział IV, str. 124).

Podsumowanie (25 minut)

- Po zakończeniu ćwiczenia zapytaj osoby uczestniczące, jak się czuły podczas jego wykonywania. W jaki sposób podejmowały decyzje? Czy było to trudne? Poproś, by ponownie przyjrzały się pierwotnej liście dwudziestu przedmiotów.
- Wyjaśnij, że zgodnie z definicją z Konwencji dotyczącej statusu uchodźców tylko osoby, które zabrały ze sobą odpowiednie dokumenty – np. wycinki prasowe albo listy – zdołają wykazać uzasadnione obawy przed prześladowaniem niezbędne, by ubiegać się o status



Ludzie przekraczający rzekę na granicy Gwatemali i Meksyku, 2017.
@Amnesty International/ Sergio Ortiz Borbolla.

uchodźcy. Ile podgrup uwzględniło tego rodzaju dokumenty?

- Przedyskutujcie ćwiczenie:
 1. *Co osoby uczestniczące czuły podczas tego ćwiczenia?*
 2. *Czy trudno było podejmować decyzje o tym, co zabrać ze sobą?*
 3. *Jakie inne przedmioty postanowiły zabrać ze sobą?*
 4. *Na jakie trudności natrafiają uchodźcy i uchodźczynie lub osoby ubiegające się o azyl?*
- Poproś 3-4 osoby z różnych podgrup, by podzieliły się refleksjami w odpowiedzi na każde z tych pytań.

INNY WARIANT KROKU 2: CO BYŚCIE ZABRALI/ZABRAŁY?

Praca indywidualna (5 minut)

- Wyjaśnij osobom uczestniczącym, że muszą wyobrazić sobie, iż są w niebezpiecznej sytuacji i podejmują decyzję o ucieczce z kraju.

- Przedstaw osobom uczestniczącym następujący scenariusz:

Jesteś nauczycielem/nauczycielką w kraju L. Twój partner „znika”, najprawdopodobniej dlatego, że próbował założyć związek zawodowy. Przez kolejne kilka miesięcy dostajesz telefony z pogróżkami. Twoje nazwisko pojawia się w artykule prasowym – jesteś jedną z osób oskarżanych o działalność przeciwko państwu. Kiedy wieczorem wracasz z pracy do domu, znajdujesz anonimowy list. Autor lub autorzy grożą ci śmiercią. Postanawiasz natychmiast wyjechać i ubiegać się o azyl za granicą.

- Masz minutę, by zdecydować, co ze sobą zabierzesz.
- Daj każdej osobie uczestniczącej nie więcej niż minutę na zdecydowanie, co ze sobą zabierze. Osoby mogą zabrać wyłącznie rzeczy, które akurat mają w domu i które zdołają nieść.
- Mierz czas stoperem. Będzie to ilustrować pośpiech, którego często doświadczają ludzie, gdy podejmują decyzję o ucieczce z kraju.

Wspólna dyskusja (15 minut)

- Gdy czas minie, poproś każdą z osób, by odczytała, co ze sobą zabiera i dlaczego wybrała właśnie to.
- Odczytaj definicję uchodźcy z Konwencji dotyczącej statusu uchodźców z 1951 roku (str. 50) lub zapisz ją na papierze flipchartowym.
- Wyjaśnij, że zgodnie z definicją z Konwencji dotyczącej statusu uchodźców tylko osoby, które zabrały ze sobą odpowiednie dokumenty – np. wycinki prasowe albo listy – zdołają wykazać uzasadnione obawy przed prześladowaniem, niezbędne, by ubiegać się o status uchodźcy. Ile podgrup uwzględniło tego rodzaju dokumenty?
- Wszystkie osoby, które nie mają odpowiednich dowodów, muszą się udać do ośrodka zamkniętego.
- Przedyskutujcie następujące kwestie:
 - Co osoby uczestniczące czuły podczas tego ćwiczenia?
 - Czy trudno było podejmować decyzje o tym, co zabrać ze sobą?
 - Jakie inne przedmioty postanowiłyby zabrać ze sobą, gdyby miały taką możliwość?
 - Czy większość osób decydujących się na ucieczkę, wie, że musi zabrać ze sobą odpowiednie dokumenty, by udowodnić, że były prześladowane?
 - Na jakie trudności natrafiają uchodźcy i uchodźczynie lub osoby ubiegające się o azyl?

KROK 3: DZIAŁAJ! (15 MINUT)

- Przedyskutuj z osobami uczestniczącymi, jakie działania mogą podjąć na podstawie tego, czego się nauczyły. Zastanówcie się wspólnie nad kreatywnymi sposobami budowania świadomości o wyzwaniach, które stoją przed uchodźcami i uchodźczyniami oraz migrantami i migrantkami. Możliwe działania to między innymi:
 - przeprowadzenie tego ćwiczenia w innych grupach, z którymi związane są osoby uczestniczące, np. w szkołach, lokalnych organizacjach albo zespołach sportowych;
 - skontaktowanie się z miejscowymi organizacjami, które świadczą pomoc dla uchodźców i uchodźczyń

oraz migrantów i migrantek w celu dowiedzenia się, czego zdołali zabrać ze sobą uciekając. Pomoże to w zorganizowaniu zbiórki potrzebnych rzeczy;

- wolontariacka praca w ośrodku lub organizacji, która pomaga uchodźcom i uchodźczyniom oraz migrantom i migrantkom (przygotowywanie i wydawanie posiłków, zabawa z dziećmi, nauka języka, pomoc w wypełnianiu dokumentów itp.).

Zachęć grupę, aby pisała o tego typu działaniach i pomysłach w mediach społecznościowych, postępując się hasztagiem #WITAMY, a także, aby oznaczała w postach Amnesty International Polska.



Aktywiści, aktywistki w Kenii biorą udział w kampanii Amnesty International #TellNorway, która miała na celu zatrzymać wydalenie z Norwegii Taibeh Abbasi, 18-letniej uchodźczynie z Afganistanu, 2017.
© Amnesty International.

DLACZEGO LUDZIE UCIEKAJĄ? DO ĆWICZENIA 3.2, KROK 1

DIANA

Wyjechałam z Hondurasu, bo członkowie gangu zabili mojego brata. Brat siedział przed domem, kiedy przyszli członkowie gangu. Zamordowali go na oczach moich i mojej matki. Złożyłam zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa. Władze aresztowały członków gangu, ale ostatecznie wyszli oni na wolność i zaczęli mi grozić. Znalazłam pod drzwiami list. Pisali, że znajdą mnie i zabiją, a także każdego, kto ze mną akurat będzie. Więc po prostu spakowałam rzeczy.

Amnesty International, *16 Days of Activism against Gender-Based Violence 2016*, ACT 30/5060/2016

MOHAMED

Mohamed miał ponad pięćdziesiąt lat, kiedy w 2008 roku przybył do ośrodka dla uchodźców w Dabaab w Kenii. Pochodził z Somalii. Towarzyszyła mu żona i dwaj synowie. Jeden z moich synów jest chory psychicznie. Zachorował z powodu wojny w Somalii. Kiedy słyszy grom myśli, że to strzały albo wybuchy bomb. Postanowiłem wyjechać, żeby zabrać go jak najdalej od tego wszystkiego. Najstarszy syn Mohameda zginął w 2011 roku po powrocie do Somalii.

Amnesty International, *Nowhere Else to Go: Forced Returns of Somali Refugees from Dabaab Refugee Camp, Kenya*, AFR 32/5118/2016

FAIZA I JEJ SIOSTRA

Faiza i jej siostra pochodzą z Afganistanu, ale urodziły się i wychowały w Iranie, w rodzinie osób ubiegających się o azyl. Pod koniec 2012 roku, kiedy miały odpowiednio 17 i 20 lat, uciekły z domu, by uniknąć aranżowanych małżeństw. Przyszedł czas, żebyśmy wyszły za mąż, więc postanowiliśmy uciec. Po trudnej podróży dotarły do Turcji. Przez trzy lata żyły tam bez żadnej pomocy ze strony władz. Wspierali je sąsiedzi, ale kiedy oni również zaczęli próbować aranżować siostrom małżeństwa, obie postanowiły znowu wyjechać. Faiza mówi, że nie dawały rady same się utrzymać i nie mogły już dłużej odrzucać propozycji matrymonialnych sąsiadów. Znowu musiałyśmy uciekać. Byłyśmy zdesperowane. Powiedziałyśmy sobie: „Może zginiemy, może nie dotrzemy do celu, ale to bez znaczenia, bo przecież nie zostaniemy w Turcji”.

Amnesty International, *No Safe Refuge: Asylum-Seekers and Refugees Denied Effective Protection in Turkey*, EUR 44/3825/2016

JANETTE

W 2013 roku, kiedy Janette miała 13 lat, poskarżyła się władzom szkoły na dwie dziewczynki z klasy, które się nad nią znęcały. Dziewczynki się zemściły. Kazały swoim chłopakom, członkom gangu, zgwałcić Janette. Janette i jej matka uciekły razem z krewnymi do innej części Hondurasu. Kiedy wróciły, jeden z napastników znowu zaczął prześladować Janette.

Amnesty International, *Home Sweet Home? Honduras, Guatemala and El Salvador's Role in a Deepening Refugee Crisis*, AMR 01/4865/2016

ALAN, GYAN I ICH RODZINA

W Syrii ja i mój brat uczyliśmy w szkole. Ale musieliśmy to porzucić. Musieliśmy uciekać przed bombardowaniami i Państwem Islamskim. Spędziliśmy osiemnaście miesięcy w Iraku, ale Państwo Islamskie dotarło również tam. Znowu byliśmy zmuszeni do ucieczki.

Amnesty International, *Greece: Our Hope Is Broken: European Paralysis Leaves Thousands of Refugees Stranded in Greece*, Index EUR 35/4843/2016

AWAD, FAIRUZ I ICH DZIECI

Rodzina pochodzi z Aleppo w Syrii. Kiedy w 2012 roku zaczęły się tam bombardowania, przenieśli się do Wschodniej Ghuty, gdzie mieszkała siostra Awada. Przebywali w tamtej okolicy mniej więcej rok, koczując w różnych miejscach, między innymi w opuszczonych szkołach i gospodarstwach rolnych. Pewnego dnia, w połowie 2013 roku, rakietą uderzyła w ziemię metr od ich ośmioletniej córki, Sary. Dziewczynka została ranna w nogę. W szpitalu lekarze musieli ją amputować. Dali mi jej nogę w torbie, żebym mógł ją pochować. Płakałem, nie byłem w stanie tego zrobić, więc w końcu doktor zrobił to za mnie. Rodzina czekała, aż dziewczynka przejdzie rekonwalescencję, po czym wyjechała do Jordanii na dalsze leczenie.

Amnesty International, *Living on the Margins Syrian Refugees in Jordan Struggle to Access Health Care*, MDE 16/3628/2016

(Imiona bohaterów i bohaterek zostały zmienione dla bezpieczeństwa osób)

ĆWICZENIE 3.3 NIEBEZPIECZNA PODRÓŻ

CELE

Osoby uczestniczące naberą wiedzę, umiejętności, postawy i doświadczenia niezbędne, by:

- identyfikować wyzwania i trudności, na które natrafiają ludzie uciekający przed zagrożeniem;
- zrozumieć, jak wiele emocji towarzyszy decyzjom, które muszą podejmować uchodźcy i uchodźczynie oraz nieprzewidziane skutki owych decyzji;
- empatyzować z ludźmi szukającymi bezpieczeństwa.

CZAS

150 minut

POTRZEBNE MATERIAŁY

- opcjonalnie film: *Kiedy przestajesz istnieć*, <https://www.youtube.com/watch?v=Zsj89qDt3PI> (dostęp: 26.03.2019)
- kopia planszy gry „Ucieczka w poszukiwaniu schronienia”
- kopia listy punktów kontrolnych
- osobiste historie
- długopisy, markery
- duże arkusze papieru

TO ĆWICZENIE SKŁADA SIĘ Z 3 KROKÓW

Krok 1: Niebezpieczna podróż (60 minut)

Krok 2: Prawdziwe podróże (60 minut)

Krok 3: Działaj! (30 minut)

Krok 1 jest adaptacją ćwiczenia opracowanego przez Amnesty International Słowenia.

WSKAZÓWKI DLA OSOBY FACYLITUJĄCEJ



- ☑ Możesz dostosować czas trwania ćwiczenia do wielkości i potrzeb grupy.
- ☑ Wśród osób uczestniczących mogą być uchodźcy i uchodźczynie, którzy przeżyli podróż taką jak w tym ćwiczeniu i związane z tym trudności. Należy zachować wrażliwość i ewentualnie zwolnić te osoby z udziału w ćwiczeniu. Możliwe, że osoby te zechcą się podzielić swoimi historiami.
- ☑ Zależnie od czasu i wielkości grupy możesz wykorzystać Krok 2 jako osobne ćwiczenie.
- ☑ Krok 1: Możesz skopiować i powiększyć planszę do gry ze str. 107-108, by przeprowadzić grę w kilku mniejszych podgrupach. Możesz też przygotować salę tak, by wszystkie osoby uczestniczące grały razem. Zapoznaj się z instrukcjami i planszą ze str. 107-108.
- ☑ Krok 1: Dla młodszych osób uczestniczących, wykreśl niektóre pytania zadawane w punktach kontrolnych lub zaadaptuj je, by były bardziej odpowiednie dla tej grupy wiekowej.
- ☑ Możesz zaadaptować scenariusze z karty punktów kontrolnych ze str. 107-109 do kontekstu osób uczestniczących.
- ☑ Jeśli masz kontakt z organizacją zajmującą się wspieraniem uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek, z ośrodkiem dla cudzoziemców albo z uchodźcami czy uchodźczyniami lub społecznościami migrantkami, warto podjąć współpracę i zaprosić ich do udziału w niektórych ćwiczeniach, aby zabierali głos, opowiadali swoje historie, nawiązywali kontakty i pomagali budować poparcie dla różnorodności w twojej społeczności.

KROK 1: NIEBEZPIECZNA PODRÓŻ (60 MINUT)

Opcjonalnie: film (5 minut)

- Jeśli masz taką możliwość, wyświetl film „When you do not exist” („Kiedy przestajesz istnieć”) i krótko przedyskutuj go z osobami uczestniczącymi.

Gra (30 minut)

- Możesz przeprowadzić to ćwiczenie w podgrupach wykorzystując skopiowane plansze ze str.107-108 (opcja 1) albo, jeśli dysponujesz odpowiednio dużym pomieszczeniem, zaadaptować salę jako planszę do gry (opcja 2).
- Przeczytaj scenariusz z punktu *Start*, by przedstawić kontekst ćwiczenia.

Opcja 1: Jeśli ćwiczenie przebiega w podgrupach:

- skopiuj i powiększ planszę i rozdaj po egzemplarzu każdej z podgrup
- skopiuj i rozdaj każdej podgrupie kartę punktów kontrolnych
- możesz przydzielić każdej podgrupie te same postaci, co w ćwiczeniu 3.2.
- osoby uczestniczące mogą grać wspólnie albo osobno
- Przebieg gry: gracz rzuca kością, po czym przechodzi na odpowiednie pole, zależnie od liczby oczek. Następnie odczytuje scenariusz, wykonuje działanie i odpowiada na pytanie z karty punktów kontrolnych. Około połowy pól to pola „bezpieczne” – nie wiążą się z nimi żadne scenariusze, akcje ani pytania.

Opcja 2: Jeśli gra przebiega wspólnie, a planszą jest cała sala:

- Będziesz potrzebował 50 pól. Wykorzystaj planszę ze str. 108-109 jako wzór. Oznacz każde pole karteczką samoprzylepną;
- Możesz przydzielić każdej podgrupie te same postaci, co w ćwiczeniu 3.2. Podgrupa będzie rzucać kostką raz na turę i przemieszczać się jako jeden gracz;
- Jako osoba facylitująca odczytujesz scenariusze, akcje i pytania z karty punktów kontrolnych, kiedy gracz trafi do odpowiedniego punktu kontrolnego. Około połowy

pól to pola „bezpieczne” – nie wiążą się z nimi żadne scenariusze, akcje ani pytania.

Praca w podgrupach (10 minut)

- Po zakończeniu gry poproś osoby uczestniczące, by w podgrupach przedyskutowały, co czuły kiedy:
 1. *Wylądowały w punkcie kontrolnym, z którego musiały się cofnąć albo wrócić na Start.*
 2. *Wylądowały w punkcie kontrolnym, z którego mogły wyruszyć dalej.*
 3. *Postać z grupy musiała się cofnąć.*
 4. *Postać z grupy mogła wyruszyć dalej.*
 5. *Wszyscy dotarli do mety.*
 6. *Czego się nauczyły dzięki grze?*

Wspólna dyskusja (20 minut)

- Zbierz osoby uczestniczące razem i przedyskutujcie następujące kwestie:
 1. *Co czuły podczas podróży?*
 2. *Czy słyszały o prawdziwych przypadkach podobnych do wydarzeń z gry?*
 3. *Na jakie przeszkody natrafiły podczas podróży?*
 4. *Jakie jeszcze mogą być przeszkody, które nie były częścią gry?*

KROK 2: PRAWDZIWE PODRÓŻE (60 MINUT)

Praca w podgrupach (30 minut)

- Poproś, by osoby uczestniczące podzieliły się na podgrupy po 4-5 osób.
- Rozdaj każdej podgrupie po jednej z historii ze str. 111-112.
- Poproś, by każda podgrupa zastanowiła się:
 1. *Przed jakimi wyzwaniem stoją osoby podczas podróży?*
 2. *Jakie przypadki łamania praw człowieka są wspomniane w każdej z historii? Kto odpowiada za ich naruszenie?*
 3. *Czy te prawa w jakiś sposób łączą się ze sobą nawzajem? W jaki sposób?*
 4. *Czego potrzeba, by prawa człowieka bohaterów i bohaterki historii były respektowane? Co powinno się wydarzyć, by niebezpieczne podróże przestały być niebezpieczne?*
 5. *Co możemy zrobić?*
- Każda podgrupa powinna przedstawić historię podróży i wnioski ze swojej dyskusji w formie wizualnej, np. przedstawiając mapę podróży.

Wspólna dyskusja (30 minut)

- Poproś każdą podgrupę, by przedstawiła wizualną prezentację na podstawie otrzymanej historii i wniosków z dyskusji.
- Omów z osobami uczestniczącymi wspomniane w prezentacjach naruszenia praw człowieka i powiązania między nimi.

- Omów, co można zrobić, by prawa człowieka osób podróżujących w poszukiwaniu bezpieczeństwa były respektowane.
- Na koniec, odwołując się do treści z tego ćwiczenia, wyjaśnij że:
 - ✓ Ludzie muszą podejmować niebezpieczne i kosztowne podróże, bo nie mają innej możliwości, a pozostanie na miejscu wiąże się z jeszcze większymi zagrożeniami.
 - ✓ Właśnie dlatego Amnesty International w ramach kampanii WITAMY opowiada się za działaniami zmierzającymi do zapewnienia uchodźcom i uchodźczynie bezpieczeństwa w podróży.
 - ✓ Zaprezentuj środki, służące zapewnieniu bezpieczeństwa np. programy sponsorowania wspólnotowego, programy stypendialne, programy łączenia rodzin, wizy humanitarne, wizy studenckie, wizy pracownicze.

KROK 3: DZIAŁAJ! (30 MINUT)

- Przedyskutuj z grupą, co można zrobić, by zapewnić uchodźcom i uchodźczynie bezpieczeństwo w podróży i by ich prawa człowieka były szanowane.
- Omów działania, za którymi opowiada się Amnesty International w ramach kampanii WITAMY (str. 85).
- Przedyskutuj z osobami uczestniczącymi, jakie działania mogą podjąć. Zastanówcie się wspólnie nad kreatywnymi sposobami budowania świadomości na temat niebezpieczeństw, z którymi muszą radzić sobie uchodźcy i uchodźczynie oraz migranci i migrantki.
- Osoby uczestniczące mogą zorganizować grę w innych grupach, z którymi są związane, np. w szkołach, lokalnych organizacjach albo zespołach sportowych.
- Zastanówcie się nad kreatywnymi sposobami upowszechnienia wiedzy o niebezpiecznych podróżach, do których zmuszeni są uchodźcy i uchodźczynie oraz migranci i migrantki. Jeśli znasz organizację, które pracują z uchodźcami i uchodźczynie oraz migrantami i migrantkami, możesz poprosić ich przedstawicieli, by podzielili się swoimi doświadczeniami.
- Zachęć osoby uczestniczące, aby pisały o tego typu działaniach i pomysłach w mediach społecznościowych, posługując się hasztagiem #WITAMY, a także, aby oznaczały w postach Amnesty International Polska.



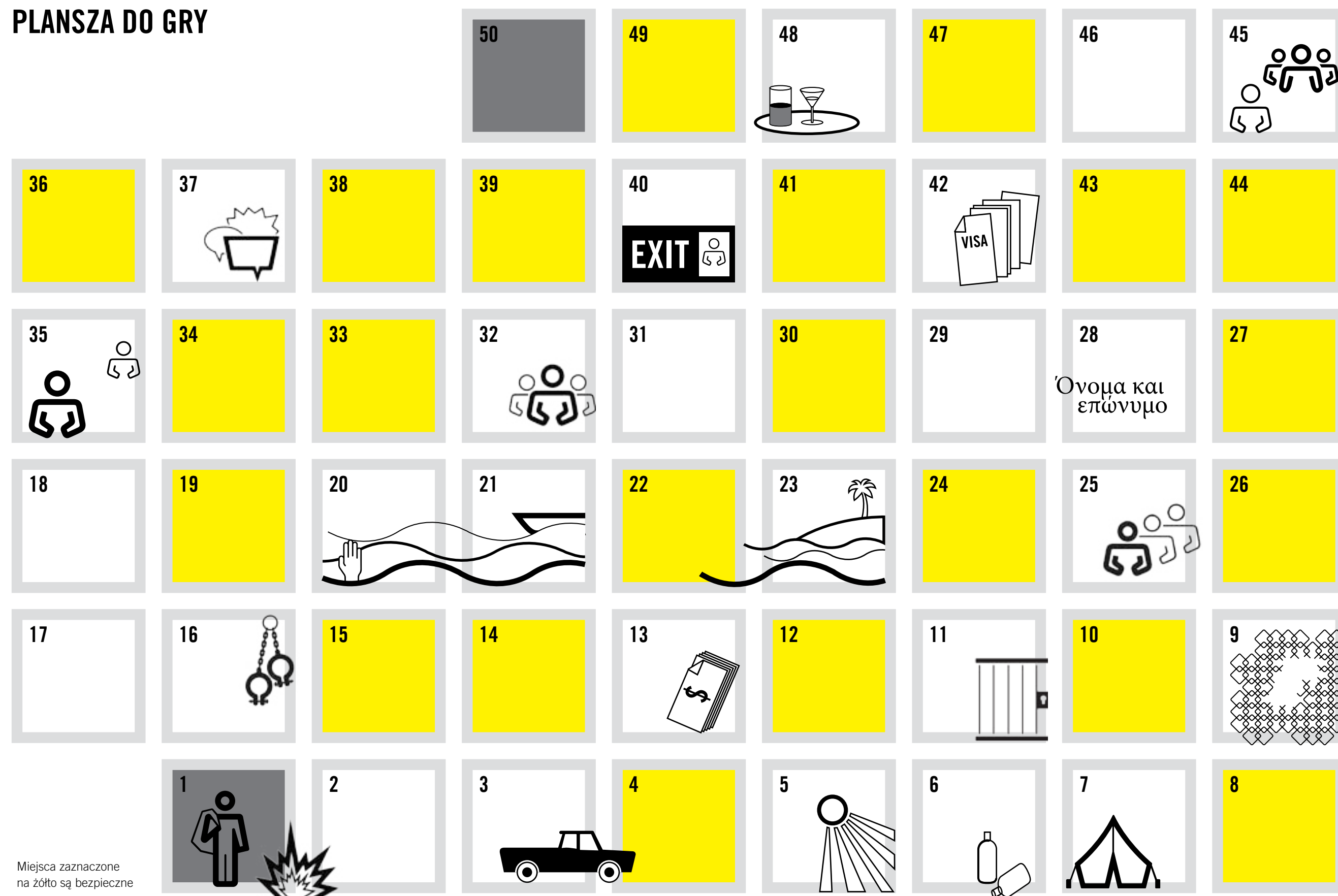
Uczestnicy wielkoformatowej gry planszowej na ulicach
Lublany, Słowenia, 2015.
@ Amnesty International Słowenia/Bojan Sstapančič.

SCENARIUSZE, DZIAŁANIA I PYTANIA DLA PUNKTÓW KONTROLNYCH DO ĆWICZENIA 3.3, KROK 1

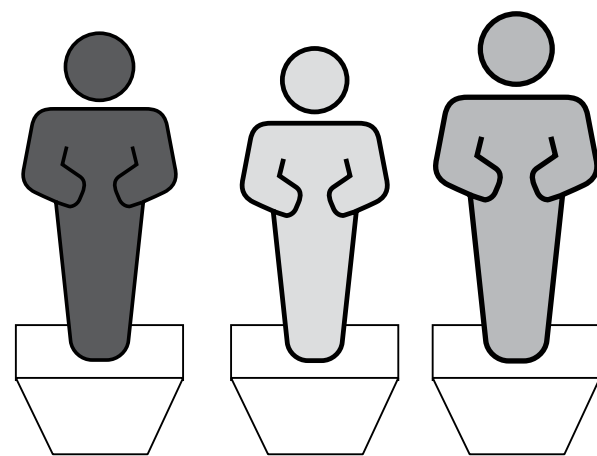
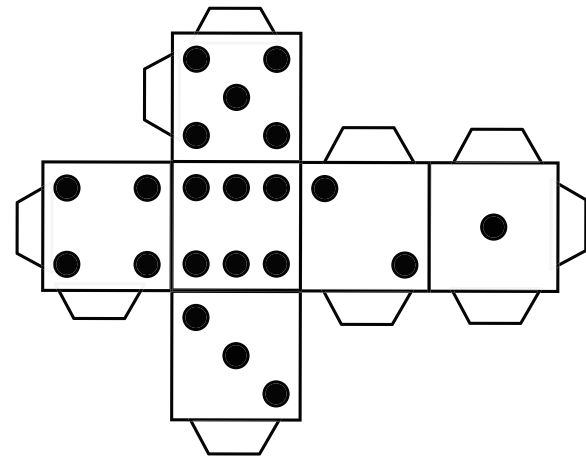
- START. W twoim kraju wojsko dokonało zamachu stanu i obaliło rząd. Generałowie kontrolują media, dostęp do informacji jest utrudniony. Najpierw aresztowano polityków związanych z poprzednią władzą, potem polityków opozycji. Następnie nauczyciele, prawnicy, działacze związkowi, dziennikarze i przywódcy religijni zaczęli „znikać”. W gazetach drukuje się listy „wrogów państwa”. Znasz niektóre z tych osób. W nocy aresztowano twoich sąsiadów, bo podejrzewa się ich o powiązania z grupami buntowników. Twój krewny dostaje listy z pogróżkami. Nie masz już prawie żadnych oszczędności. W twoim mieście trwa konflikt. Nie możesz znaleźć pracy. Rebelianci zmuszają ludzi – również małe dzieci – do udziału w walce. Jeśli zdecydujesz się zostać, twoje życie i życie twoich bliskich będzie zagrożone. Nie chcesz zostawać kraju, w którym się urodziłeś/urodziłaś i wychowałeś/wychowałaś. Ostatecznie jednak ty i najbliższe ci osoby postanawiacie uciec za granicę, by mieć szansę na nowe, bezpieczne życie. Możliwości legalnego, bezpiecznego wyjazdu są ograniczone. Wiesz, że w podróży czeka cię wiele zagrożeń i że nawet może to skończyć się śmiercią, ale to twoja jedyna opcja, jeśli nie chcesz zostać na miejscu.
- Pakujesz zatem najważniejsze rzeczy i natychmiast ruszasz w drogę. Co zabierasz ze sobą i dlaczego właśnie to?
- Udało ci się wydostać z miasta, w którym trwają najcięższe walki, ale jedna osoba z twojej grupy została zabita w wymianie ognia między wojskiem i rebeliantami. Jedną z osób musi zakończyć grę. Jakiego jeszcze niebezpieczeństwa wiążą się z opuszczeniem miasta?
- Bezpiecznie.
- Idziecie przez suchą pustynię. To trzeci z sześciu dni waszej wędrówki. W ciągu dnia jest upał, natomiast nocą jest bardzo zimno. Jedną z osób z grupy mdleje na skutek udaru słonecznego i wyczerpania. Nie może iść dalej sama; trzeba ją nieść albo zostawić. Jedną z osób musi zakończyć grę ALBO podgrupa traci kolejną. Co wybieracie?
- Kończy wam się woda, a do miejsca, w którym będziecie mogli uzupełnić zapasy, zostały dwa dni drogi. Jedną z osób ma słabe serce. Umiera na skutek odwodnienia i długiego wysiłku. Jedną z osób musi zakończyć grę. Jakiego innego problemu zdrowotnego mogą wystąpić podczas takiej podróży?

- Natrafiacie na obóz dla uchodźców wewnętrznych. Panują tam surowe warunki, ale udaje wam się znaleźć wolny namiot. Spędzacie kilka nocy w obozie, odzyskujecie siły, uzupełniacie zapasy jedzenia i wody. Rzućcie ponownie kostką. Jakiego wyzwania wiążą się z pobytem w obozie dla uchodźców wewnętrznych?
- Bezpiecznie.
- Straż graniczna łapie was, kiedy próbujecie przedostać się do nadmorskiego kraju, w którym planujecie znaleźć łódź. Przepuszczają was, ale musieliście zapłacić im dużą łapówkę. Nie wiecie, czy wystarczy wam pieniędzy na wynajem łodzi. Idziecie jedno pole naprzód. Co mogłoby się zdarzyć, gdybyście nie mieli pieniędzy dla strażników granicznych?
- Bezpiecznie.
- Wasza grupa zostaje zaatakowana przez gang przestępców. Grożą, że zabiją was i zgwałcą, jeśli nie dacie im pieniędzy zaoszczędzonych na podróż łodzią. Udaje wam się uciec. Jednak zjawiają się przedstawiciele miejscowych władz. Zostajecie uznani za nielegalnych imigrantów i aresztowani. Traficie do przeludnionego ośrodka deportacyjnego, w którym panują bardzo złe warunki. Trzy miesiące później zostajecie przetransportowani z powrotem za granicę do obozu dla uchodźców wewnętrznych. Cofacie się na pole 7. Co wiecie na temat takich ośrodków deportacyjnych?
- Bezpiecznie.
- Traficie do portu, z którego odpływają łodzie, ale przemytnicy żądają 2,5 tysiąca euro za podróż przez morze. Nie macie tyle pieniędzy. Wasza podgrupa musi się podzielić na pół (część wsiądzie do łodzi, reszta wraca na START) albo w całości wrócić na START. Co wybieracie?
- Bezpiecznie.
- Bezpiecznie.
- Zapłaciliście przemytnikom 2,5 tysiąca euro, ale okazuje się, że to handlarze ludźmi. Zawijają wam oczy, wsadzają do samochodu i zabierają do miejsca ulokowanego obok

PLANSZA DO GRY



KONTYNUACJA ZE STRONY 108 DO ĆWICZENIA 3.3, KROK 1



wielkiej fabryki. W jednym pomieszczeniu widzicie kilkaset stłoczonych osób. Handlarze żądają od was pieniędzy, biją was. Przez trzy miesiące musicie tam wykonywać ciężką pracę fizyczną lub świadczyć usługi seksualne. Po trzech miesiącach niewoli mówią wam, że spłaciliście dług i możecie wsiąść na łódź. Wracacie na pole 14. Jakie zagrożenia czyhają na kobiety i dziewczęta podczas takich podróży?

17. Łódź okazuje się pełna. Nie ma innej, jest tylko dmuchany ponton, już przepełniony. Musicie zdecydować, czy ryzykujecie przeprawę pontonem i zostajecie na tym polu, czy też czekacie na następną łódź i cofacie się o 5 pól do 12 punktu kontrolnego. Co wybieracie?

18. Udało wam się wsiąść na łódź, ale jest zardzewiała, niebezpieczna i bardzo załoczona. Nie ma wody, żywności ani toalet. Boicie się, że łódź zatonie albo, że wróci do portu. Ludzie zaczynają chorować. Traciecie kolejkę. Co jeszcze czujecie i myślą ludzie w takich sytuacjach?

19. Bezpiecznie.

20. Pośrodku morza rozpętuje się burza. Łódź tonie. Wszystkie 300 osób na pokładzie ginie. To koniec waszej podróży. Ilu uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek utonęło w tym roku w Morzu Śródziemnym?

21. Silnik łodzi ulega awarii, nie macie innego sposobu, by płynąć naprzód. Dryfujecie przez jeden dzień, potem waszą łódź dostrzega załoga transportowca. Wszyscy zostajecie uratowani. Idziecie jedno pole naprzód. Co mogłoby się wydarzyć, gdyby załoga was nie dostrzegła?

22. Bezpiecznie.

23. Wreszcie widzicie wybrzeże. Co za piękna wyspa! Ale straż przybrzeżna zatrzymuje waszą łódź i kieruje z powrotem do portu, z którego wyruszyliście. Cofacie się na pole 12. Czy zaryzykujecie ponownie podróż przez morze?

24. Bezpiecznie.

25. Dotarliście do nowego kraju! Trafiacie na komisariat policji. Chcecie wnioskować o azyl, ale funkcjonariusze są zajęci. Czekacie cały dzień na zimnie i wietrze. Funkcjonariusze

przyjmują tylko dwadzieścia wniosków tygodniowo, więc musicie czekać. Dopóki wasz wniosek nie zostanie przyjęty, w każdej chwili możecie zostać deportowani. Obóz jest przepełniony. Lokują Was w namiotach do czasu aż złożycie swoje wnioski. Cofacie się o jedno pole. Na jakie naruszenia praw człowieka narażeni są uchodźcy i uchodźczynie oraz migranci i migrantki, jeśli nie mają oficjalnych dokumentów?

26. Bezpiecznie.

27. Bezpiecznie.

28. Musicie wypełnić wniosek o azyl. Nie znacie języka ani alfabetu, w którym sporządzono formularz: „Ονομα και επώνυμο”. Cofacie się o dwa pola. Na jakie jeszcze trudności natrafiają osoby wypełniające tego rodzaju dokumenty?

29. Wolontariusze i wolontariuszki z organizacji pozarządowej pomagają wam wypełnić wniosek. Rzućcie ponownie kostkę. Jaką jeszcze pomoc świadczą organizacje pozarządowe osobom starającym się o azyl w takich sytuacjach?

30. Bezpiecznie.

31. Wypełniliście wniosek. Trafiacie do ośrodka dla uchodźców. Sytuacja jest rozpacziwa. Brakuje czystej wody i nie dostatecznie wielu toalet. Chorujecie. Traciecie kolejkę. O jakich jeszcze trudnościach związanych z pobytem w takich ośrodkach słyszeliście/słyszeliście?

32. W ośrodku dla uchodźców spotykacie kogoś z waszego rodzinnego miasta. Cieszą się, że wreszcie ktoś mówi w waszym języku. Rzućcie ponownie kostkę. Jak byćście się czuli/czuły, gdybyście spotkali/spotkały osobę z rodzinnego miasta?

33. Bezpiecznie.

34. Bezpiecznie.

35. Od roku przebywacie w ośrodku dla uchodźców. Wiecie o tym, że zmiana prawa uniemożliwia wam dalsze przemieszczanie się. Musicie czekać aż wasz wniosek zostanie rozpatrzony. Słyszycie o osobach, które w takich warunkach spędzają nawet dwa lata. Traciecie następną kolejkę. Na jakie dodatkowe trudności byłibyście narażeni w podróży, gdybyście odbywali ją samotnie?

36. Bezpiecznie.

37. Wolontariusze oferują wam pomoc w nauce miejscowego języka. Idziecie dwa pola naprzód. Co jeszcze mogą zrobić miejscowi wolontariusze, by wspierać uchodźców i uchodźczynie oraz osoby ubiegające się o azyl?

38. Bezpiecznie.

39. Bezpiecznie.

40. Wasz wniosek o udzielenie azylu został odrzucony. Zapadła decyzja o deportacji do kraju, z którego przyjechaliście. Cofacie się na START. Czy zaryzykowałibyście/zaryzykowałybyście powrót do kraju, z którego uciekliście/uciekłyście, czy próbowalibyście/próbowałybyście zostać jako „nielegalni” imigranci, bez dokumentów, bez wsparcia, pracy, domu i dostępu do usług?

41. Bezpiecznie.

42. Wasz wniosek o udzielenie azylu zostaje rozpatrzony pozytywnie. Otrzymujecie status uchodźców. Macie prawo do opieki zdrowotnej i niewielkiego zasiłku, możecie podjąć pracę. Idziecie dwa pola naprzód. W jaki sposób uzyskanie statusu uchodźcy może zmienić życie danej osoby?

43. Bezpiecznie.

44. Bezpiecznie.

45. Kiedy idziecie do sklepu spożywczego po zakupy, napada was grupa miejscowych. Cofacie się o dwa pola. Czy słyszeliście/słyszeliście o takich incydentach w Polsce?

46. Zaczynacie szukać pracy, by zarobić na utrzymanie swoje i rodziny. Ukończyliście jednak tylko szkołę średnią i nie mówicie płynnie w miejscowym języku, więc znalezienie pracy jest niemożliwe. Cofacie się o dwa pola. Jakiego czynniki mogą utrudniać znalezienie pracy?

47. Bezpiecznie.

48. Dzięki pomocy znajomych udaje wam się dostać pracę w restauracji. Ponieważ znajdujecie się w rozpacziwej sytuacji, właściciel wyzyskuje was i płaci tylko 3 euro za godzinę, ale lepsze to niż nic. Idziecie jedno pole naprzód. Jakiego mielibyście/miałybyście opcje, gdyby nie udało wam

się znaleźć tej pracy?

49. Bezpiecznie.

50. Meta. Witajcie w waszym nowym kraju! Tęsknicie za domem, ale przyszłość nie wydaje się już tak ponura. Należyście do grupy nielicznych osób, którym udało się odbyć taką podróż. Pokonaliście wszystkie przeszkody: przebyliście pustynię i morze, otrzymaliście status uchodźcy, znaleźliście nową, dobrą pracę, która sprawia wam przyjemność. Chcecie dać coś od siebie społeczeństwu lokalnej, nauczyć się języka, zyskać szacunek, utrzymać rodzinę i nawiązywać nowe przyjaźnie. Jednak w nowym kraju wciąż czeka was wiele wyzwań. Przed jakimi wyzwaniem stają uchodźcy i uchodźczynie, gdy budują nowe życie?

HISTORIE POSTACI DO ĆWICZENIA 3.3, KROK 2

ADA – PODRÓŻ Z NIGERII DO LIBII I DO WŁOCH

Dotarliśmy do Libii w maju. Jacys ludzie porwali nas i zamknęli w dużym domu w Sabah. Powiedzieli, że chcą pieniędzy. Nic już nie miałam. Każdej nocy gwałcili kobiety. Zabierali nas do osobnego pokoju. Uprawdzili więcej osób. Jedna z nowych dziewczyn zapytała, dlaczego ciągle płaczą. Wyjaśniłam, że nie mam, jak się stąd wydostać i że jestem tu już od siedmiu miesięcy. Zażądała dla mnie pieniędzy, powiedziała, że razem pojedziemy do Włoch. Przewieziono nas samochodem w inne miejsce, potem musiałyśmy iść wiele godzin w ciemności, aż wreszcie znalazłyśmy się na plaży. Przestraszyłam się, kiedy zobaczyłam morze i łódkę. Był to nadmuchiwany ponton, popychano nas, krzyczano: „Wsiadać, wsiadać!”. Ponad sto osób płynęło tym pontonem, było nam bardzo niewygodnie. Dotarłam do Włoch dwa dni później. Nie wiem, jak to się w ogóle udało. Płakałam, kiedy uratowali nas Włosi. Wszyscy przeżyliśmy. Kiedy dotarliśmy do portu w Crotona zobaczyłam mnóstwo policjantów. Wpadłam w popłoch. Zabrano nas stamtąd autokarem do innego ośrodka, gdzie spędziłam cztery dni. Żołnierze pilnowali, by nikt nie uciekł. Potem kolejnym autokarem pojechaliśmy do ośrodka w Bari. W obu miejscach pytano mnie o imię, nazwisko i narodowość, ale nie potrafiłam odpowiedzieć. Nie pamiętałam nawet imion rodziców. Wreszcie opowiedziałam moją historię i pobrano moje odciski palców. Teraz staram się o ochronę. Podoba mi się moje obecne życie – nikt mnie nie przesładowuje, ale często myślę o rodzicach. Chcę zostać we Włoszech. Chcę się nauczyć włoskiego. Kocham tutejszych ludzi.

Amnesty International, *Libya: Refugee Women at Risk of Gender Based Violence*, <https://www.amnesty.ie/libya-refugee-women-risk-gender-based-violence/> (dostęp: 26.03.2019)

AWAR, FAIRUZ I ICH DZIECI – PODRÓŻ Z SYRII DO JORDANII

Syryjska rodzina zamieszkała w jordańskim obozie dla uchodźców Zaatari. Ich ośmioletnia córka Sarah otrzymała tam od organizacji pozarządowej opiekę lekarską, protezę nogi oraz kule. Rodzina jednak była prześladowana przez obozową „mafie”, bo, zdaniem Awada, pochodzili z innej części Syrii niż większość osób w obozie. Awad usłyszał, że on i jego rodzina mają się wynieść, gdyż w przeciwnym razie przestępcy spalą ich przyczepę. Mówi, że zgłosił pogroźki na policję, ale policja odmówiła pomocy, gdyż co do zasady nie wkracza na teren ośrodka. Zgłosił też sprawę przedstawicielom Organizacji Narodów Zjednoczonych. Ostatecznie zapłacił przemysłnikom ludzi 150 dinarów jordańskich (ok. 212 dolarów), by wywieźli go i jego rodzinę z obozu. Obecnie mieszkają w dwupokojowej piwnicy. Płacą 150 dinarów czynszu miesięcznie. Nie uzyskali certyfikatu ministerstwa spraw wewnętrznych, więc nie mają dostępu do usług publicznych. Awad mówi: *Kiedy tu przyjechaliśmy, nie mieliśmy żadnych ONZ-owskich papierów, nawet kuponów żywnościowych. Po trzech miesiącach zostałam zarejestrowany i zaczęliśmy dostawać kupony. Przez pierwsze trzy miesiące umieraliśmy. Ludzie z Emiratów trochę nam pomagali. Dostawaliśmy 150 dinarów miesięcznie, potem już tylko 100 dinarów. Teraz nie mamy żadnych pieniędzy. Chciałem się zarejestrować w organizacjach charytatywnych, ale nie miałem certyfikatu ministerstwa spraw wewnętrznych. Więc zostały tylko kupony żywnościowe. Nasze dzieci nie mogły chodzić do szkoły. Potrzebujemy nowych dokumentów tożsamości, innych niż te, które mieliśmy w Zaatari. W Zaatari dzieci chodziły do szkoły przez trzy miesiące.*

Amnesty International, *PI wersja: Życie na marginesie: walka syryjskich uchodźców o dostęp do opieki medycznej w Jordanii*, <https://amnesty.org.pl/jordania-uchod%C5%BACy-syryjscy-nie-maj%C4%B5-dost%C4%99pu-do-niezb%C4%99dnej-pomocy-medycznej/> (dostęp 11.05.2019).

ENG wersja: <https://www.amnesty.org/en/documents/mde16/3628/2016/en/>

DIANA – PODRÓŻ Z HONDURASU DO MEKSYKU

Wyjechałam z Hondurasu w 2004 roku, bo członkowie gangu zabili mojego brata. Udałam się do środkowego Meksyku. Podróżowałam na dachu pociągu towarowego jadącego w stronę granicy ze Stanami Zjednoczonymi [pociągi takie określa się mianem „Bestii” z powodu niebezpieczeństw, z jakimi wiąże się podróż]. Zostałam w Meksyku. W 2007 roku zgwałcono mnie i zaszłam w ciążę. Człowiek, który mnie zgwałcił, był handlarzem narkotyków. Mój gospodarz chciał mnie mu sprzedać. Do gwałtu doszło, kiedy próbowałam uciec.

Po tym, jak okazało się, że jestem w ciąży, poszłam do władz imigracyjnych. Odesłano mnie do Hondurasu. Tam urodziłam mojego syna. Przyjaciele pomogli mi wymknąć się niepostrzeżenie ze szpitala. Miesiąc później znowu musiałam uciekać, bo byłam w niebezpieczeństwie. Zostawiłam syna u matki. Pojechałam autokarem przez Gwatemalę do Meksyku. Mieszkałam na południu kraju do 2015 roku. Pracowałam w kuchni. Potem jednak w okolicy pojawił się przemytnik ludzi. Przestraszyłam się, że jest on powiązany z gangiem, który zabił mojego brata. W lutym tamtego roku wyjechałam więc dalej na północ, gdzie miałam przyjaciół. Sprowadziłam z Hondurasu synka. Próbowałam pojechać jeszcze dalej, ale władze Meksyku zatrzymały mnie w punkcie kontrolnym po drodze. Mnie i mojego synka zabrano do ośrodka dla imigrantów w stolicy. Złożyłam podanie o azyl u meksykańskiej Agencji ds. Uchodźców (COMAR). Podanie zostało odrzucone. Nie chciałam się odwoływać od tej decyzji, bo oznaczało to, że musielibyśmy spędzić jeszcze więcej czasu w ośrodku. Tak więc we wrześniu 2015 roku znowu deportowano mnie do Hondurasu, tym razem samolotem.

W marcu 2016 roku pod drzwiami znalazłam list od gangu. Pisali, że wiedzą, gdzie jestem i zabiją mnie oraz każdego, kto ze mną będzie. Trzy dni później przed domem, w którym mieszkałam, pojawił się podejrzany samochód. Sąsiedzi powiedzieli mi potem, że pytał o mnie jakiś człowiek będący pod wpływem narkotyków. Groził, że mnie zabije. Spakowałam się i wyjechałam do Meksyku. Podróżowałam z moją siostrą i z kobietą imieniem Raquel [imię zmienione], Honduranką którą poznałam w ośrodku dla migrantów. Chciałyśmy wyskoczyć z pociągu w Zacatecas (w środkowym Meksyku), ale pociąg jechał za szybko i nie dałyśmy rady. W Chiapas w południowym Meksyku wszystkie trzy zostałyśmy zgwałcone. Szłyśmy szosą, spotkał nas jakiś chłopak i powiedział, żebyśmy skręciły, bo niedaleko jest punkt kontrolny. Skręciłyśmy, ale krótko potem pojawili się dwaj mężczyźni z maczetami. Złapali nas, zmusili, żebyśmy położyły się twarzą do ziemi. Znieważali nas i obmacywali. Jeden z nich zgwałcił moją siostrę, potem Raquel, a na końcu mnie. Miał zastoniętą twarz. Ukradli nam też 3,5 tysiąca pesos. W lipcu dotarłam do ośrodka dla uchodźców w północnym Meksyku. Zgłosiłam gwałt w biurze specjalnego prokuratora do spraw migrantów. Znowu wystąpiłam o azyl. Obecnie pracuję tu w fabryce, a mój synek mieszka z moją matką w Hondurasie.

Amnesty International, *Central America: Refugee Women Face Risks of Exploitation and Gender Based Violence*, <https://www.amnesty.ie/central-america-refugees-women-face-risks-exploitation-gender-based-violence/>

CASTRO – PODRÓŻ Z SUDANU DO CZADU, LIBII I WŁOCH

Dziewiętnastoletni Castro uciekł kiedy sudański rząd zaatakował cywilów w Darfurze. Zginęli wówczas jego dwaj bracia i ośmioletnia siostra. Trafił do ośrodka w Touloum w Czadzie, gdzie głodował, bo ograniczono dostawy żywności i wody. Postanowił znów uciec. Przejechał całą Libię i w lipcu 2016 roku dotarł do Włoch.

Przypłynęłam łodzią z Libii. Uratował nas duży niemiecki statek. Zabrali nas do portu w Bari [...]. Stamtąd grupami po dwadzieścia dwie osoby autokary zawiozły nas na komisariat. Trwało to może czterdzieści pięć minut. [...] Policjanci chcieli pobrać nasze odciski palców. Odmówiłam, podobnie jak inni, więc mnie zabrali, bili mnie pałkami w plecy i prawy nadgarstek. W pokoju było dziesięciu policjantów w mundurach. Ktoś trzymał moje ręce za plecami, ktoś inny trzymał mnie za twarz. Bili mnie może przez piętnaście minut. Potem użyli paralizatora, przyłożyli mi go do piersi i włączyli prąd. Upadłam. Nie straciłam przytomności, ale nie mogłam się ruszać. Wtedy wzięli moje odciski palców. Widziałem, że biją kolejną osobę. Ktoś mówił mi, że jego też razili prądem. W końcu wyrzucili mnie na ulicę, powiedzieli, żebym sobie poszedł gdzie chcę. Zostałam tam przez trzy dni, bo prawie w ogóle nie mogłam się ruszyć”.

Amnesty International, *Hotspot Italy: How EU's Flagship Approach Leads to Violation of Refugee and Migrant Rights*, EUR 30/5004/2016 <https://amnesty.org.pl/wlochy-bicie-i-bezprawne-deportacje-uchodzcow-i-migrantow-pod-naciskiem-ue/> (dostęp: 26.03.2019)
Źródło wersji angielskiej: <https://www.amnesty.org/en/documents/eur30/5004/2016/en/>

MIRZA I JEGO RODZINA – PODRÓŻ Z IRANU DO NAURU

Mirza uciekł z Iranu wraz z rodziną z powodu prześladowań religijnych. Jego żona Szadi pracowała jako nauczycielka plastyki. Mirza też był nauczycielem. Ich syn Szahin interesował się muzyką i miał czarny pas w taekwondo. Przebywali w ośrodku tymczasowym dla uchodźców na wyspie Nauru do lipca 2014 roku. Uzyskali azyl i przenieśli się do mieszkania socjalnego. Trudno było żyć bez żadnych perspektyw na przyszłość, ale dawali sobie radę. Problemy zaczęły się, gdy pewnej nocy o 4.30 grupa miejscowych wybiła szyby w ich domu i próbowała wtargnąć do środka. Mirza próbował powstrzymać napastników nożem i wezwał policję. Funkcjonariusze zjawili się dopiero godzinę później. Złożył skargę, lecz nie miało to żadnych konsekwencji. Rodzina przeniósła się do innego mieszkania. Krótco potem nastąpił kolejny atak: miejscowi sforsowali drzwi i zniszczyli meble i wyposażenie. Szahin boi się odtąd opuszczać dom. Przestał chodzić do szkoły, zamknął się w sobie. Szadi jeszcze gorzej zniósła napaść. Nie je, nie śpi, nic nie mówi. Mirza opowiada: *Zwierzała mi się, że ma myśli samobójcze. Przekazałem tę informację naszej kuratorce, ale nie zareagowała. Szadi mówiła: „Może powinniśmy się oboje zabić”. Ja na to: „Nie, przecież mamy syna”.* Mirza relacjonował, że Szadi dwukrotnie próbowała zrobić sobie krzywdę. Za pierwszym razem użyła noża, za drugim razem próbowała połknąć całe opakowanie antydepresantów i środków nasennych. W miarę jak jej stan się pogarszał, trafiła na oddział szpitalny ośrodka dla uchodźców. Bardzo negatywnie odbiło się to na ich synu. Mirza i Szahin wrócili do ośrodka, by być bliżej Szadi. Mirza codziennie zażywa duże dawki leków przeciwbólowych, gdyż cierpi na kamicę nerkową. Lekarze doradzają, by pojechał do Papui Nowej Gwinei na leczenie, ale nie może zostawić żony i syna. *Na moich oczach bliscy odchodzą, a ja jestem zupełnie bezradny, mówi.*

Amnesty International, *Island of Despair – Australia’s „Processing” of Refugees on Nauru*, (Index: ASA 12/4934/2016)



Setki uchodźców oraz osób poszukujących ochrony utknęły na granicy Chorwacji i Słowenii bez dostępu do pomocy humanitarnej, 2015.

@Amnesty International.

ĆWICZENIE 3.4 POKONYWANIE PRZESZKÓD

CELE

Osoby uczestniczące nauczą się:

- Dostrzegać trudności, z jakimi mierzą się uchodźcy i uchodźczynie oraz migranci i migrantki w nowych środowiskach;
- Zauważać bariery komunikacyjne i językowe, z jakimi mierzą się uchodźcy i uchodźczynie oraz migranci i migrantki;
- Szukać możliwych rozwiązań, by pomóc uchodźcom i uchodźczynom oraz migrantom i migrantkom w pokonywaniu barier językowych;
- Wykazywać solidarność i wsparcie, przygotowując karty językowe, będące narzędziem dydaktycznym.

CZAS

120 minut

POTRZEBNE MATERIAŁY

- karty ze scenariuszami
- flipchart
- papier
- długopisy, flamastry, kredki

TO ĆWICZENIE SKŁADA SIĘ Z 3 KROKÓW

Krok 1: Bariera językowa (30 minut)

Krok 2: Inne bariery (30 minut)

Krok 3: Działaj! (60 minut)

Ćwiczenie zostało zaadaptowane z zasobów przygotowanych przez Amnesty International Słowenia.

WSKAZÓWKI DLA OSOBY FACYLITUJĄCEJ



- ☑ Możesz dostosować czas trwania ćwiczenia do wielkości i potrzeb grupy.
- ☑ Możesz dostosować ćwiczenie do wieku osób uczestniczących, języka itd.
- ☑ Krok 1 sprawdza się najlepiej w grupach wielojęzycznych. Jeśli osoby uczestniczące posługują się tym samym językiem, możesz zmienić ćwiczenie tak, by osoby w ogóle nie mówiły, lecz komunikowały się niewerbalnie albo posługiwały się zmyślnym językiem.
- ☑ Krok 3 można zmodyfikować: zamiast przygotowywania kart językowych, grupa może wymyślać inne ćwiczenia, przydatne uchodźcom i uchodźczynom oraz migrantom i migrantkom w nauce nowego języka.
- ☑ Jeśli masz kontakt z organizacją zajmującą się wspieraniem uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek, z ośrodkiem dla cudzoziemców albo z uchodźcami czy uchodźczyniami lub społecznościami migrantkami, warto podjąć współpracę i zaprosić ich do udziału w niektórych ćwiczeniach, aby zabierali głos, opowiadali swoje historie, nawiązywali kontakty i pomagali budować poparcie dla różnorodności w twojej społeczności

KROK 1: BARIERA JĘZYKOWA (30 MINUT)

Odgrywanie ról (15 minut)

- Ćwiczenie sprawdza się najlepiej w grupach wielojęzycznych. Jeśli osoby uczestniczące posługują się tym samym językiem, możesz zmienić ćwiczenie tak, by osoby w ogóle nie mówiły, lecz komunikowały się niewerbalnie albo posługiwały się zmyślnym językiem.
- Podziel osoby uczestniczące na dwójki. Osoby A ustaw po jednej stronie sali, osoby B po drugiej. Będą odgrywały określone scenki. Osoby A i osoby B nie mówią wspólnym językiem i nie powinny wiedzieć, na czym polega rola osób B w tych scenkach i *vice versa*.
- Sytuacja pierwsza (5 minut)
 - Osoba A idzie ulicą. Nie zna polskiego, posługuje się wyłącznie językiem ojczystym.
 - Osoba B jest turystą lub turystką w Warszawie. Nie może znaleźć drogi do hotelu. W swoim języku ojczystym prosi osobę A o wskazówki.
- Sytuacja druga (5 minut)
 - Osoba A jest zagranicznym turystą lub turystką w Warszawie i posługuje się tylko swoim językiem ojczystym. Boli ją brzuch, ale nie wie, co zrobić, by uzyskać konsultację lekarską. Prosi osobę B o pomoc.
 - Osoba B nie zna języka, którym posługuje się osoba A, posługuje się tylko swoim językiem ojczystym.
- Sytuacja trzecia (5 minut)
 - Osoba A pracuje w urzędzie imigracyjnym. Zna tylko język polski.
 - Osoba B uciekła przed wojną domową w swoim kraju. Posługuje się tylko swoim językiem ojczystym. Musi wyjaśnić swoją sytuację osobie A.

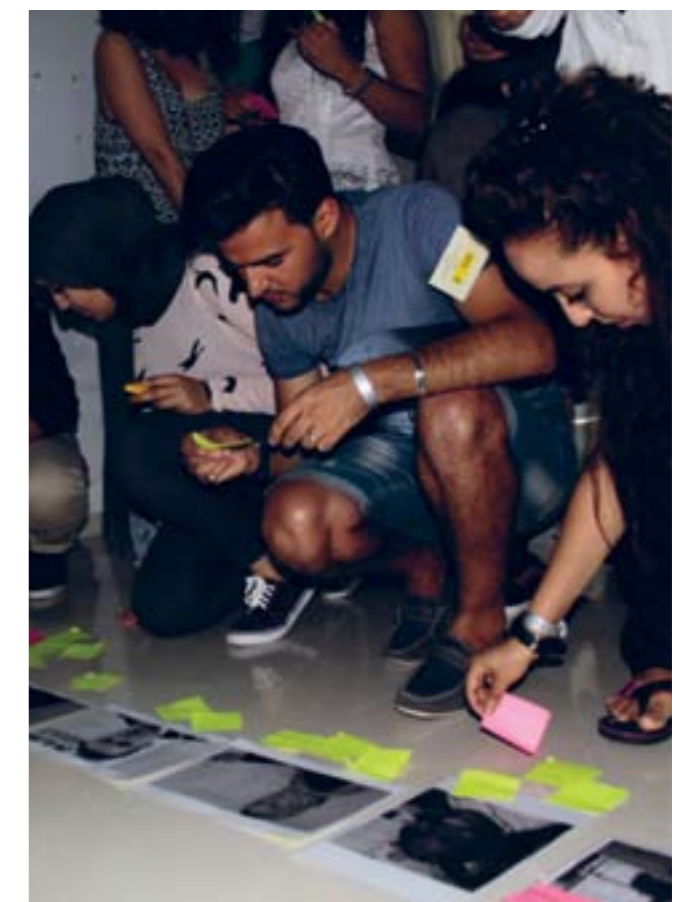


Uczestnicy i uczestniczki warsztatów Amnesty International dla młodych aktywistów praw człowieka w Afryce Północnej, 2016.

@ Amnesty International.

Wspólna dyskusja (15 minut)

- Zbierz osoby uczestniczące razem i przedyskutujcie następujące kwestie:
 1. Czy było to trudne ćwiczenie? Dlaczego? Dlaczego nie?
 2. Co osoby uczestniczące czuły podczas wykonywania ćwiczenia?
 3. W jaki sposób próbowały sobie radzić? W jaki sposób próbowały pomóc drugiej osobie?
 4. Czy kiedykolwiek w prawdziwym życiu znalazły się w podobnej sytuacji? Jak sobie poradziły?
 5. Czego dowiedziały się dzięki ćwiczeniu o wyzwaniach, z jakimi mierzą się uchodźcy i uchodźczynie oraz migranci i migrantki w nowych krajach?



KROK 2: INNE BARIERY (45 MINUT)

Praca w podgrupach (20 minut)

- Podziel osoby uczestniczące na 4-5 osobowe podgrupy.
- Poproś, by spróbowały wskazać bariery, z którymi mierzą się uchodźcy i uchodźczynie oraz migranci i migrantki w nowych krajach. Mogą to być bariery związane z językiem, znalezieniem mieszkania, pracy, korzystaniem z opieki zdrowotnej itp. Odpowiedzi powinny być zapisywane na flipcharcie.
- Zachęć uczestników i uczestniczki do zastanowienia się nad możliwymi rozwiązaniami. Co mogą zrobić, żeby usunąć bariery dla uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek?
- Poproś o zastanowienie się nad różnymi osobami, grupami lub organizacjami, które mogłyby pomóc we wdrożeniu tych rozwiązań. Zastanówcie się również, jaka może być wasza rola, a co mogą zrobić grupy w społecznościach lokalnych, organizacje obywatelskie i pozarządowe, administracja rządowa itp. Można zapisywać proponowane działania na flipcharcie w postaci koncentrycznych kół (w środku osoby uczestniczące, w kolejnych kołach inne grupy, np. organizacje pozarządowe, administracja rządowa w ostatnim kole).



Wspólna dyskusja (25 minut)

- Poproś jedną z podgrup o zaprezentowanie wniosków z dyskusji. Pozostałe podgrupy poproś o dodatkowe komentarze i uzupełnienia.
- Zachęć osoby uczestniczące, by wskazały rozwiązania, które przeciwiczyście w następnym Kroku.

KROK 3: DZIAŁAJ! (60 MINUT)

Wprowadzenie (10 minut)

- Przypomnij poprzednie ćwiczenia w tym module i trudności, z którymi muszą się mierzyć osoby, które przybyły do nowych krajów.
- Wyjaśnij, że karty językowe (fiszki) to skuteczne narzędzie nauki nowego języka dla osób w każdym wieku. Właśnie takie karty przygotowywali uczniowie i uczennice ze Słowenii w ramach wyrażania solidarności z uchodźcami i uchodźczyniami.
- W tym ćwiczeniu osoby uczestniczące będą przygotowywały karty językowe, które potem można przekazać miejscowemu lub krajowemu ośrodkowi dla uchodźców albo organizacji zajmującej się wspieraniem migrantów i migrantek oraz uchodźców i uchodźczyń, by nowoprzybyłe osoby mogły podjąć naukę języka.
- Ręcznie przygotowane karty są wyrazem solidarności i gestem powitalnym. Osoby uczestniczące będą mogły pokazać w ten sposób migrantom i migrantkom oraz uchodźcom i uchodźczynom, że nie są obojętne na ich los i przyjmują ich w nowym kraju.
- Możesz podzielić osoby uczestniczące na podgrupy i dać im również inne zadania do wykonania, oprócz przygotowywania kart językowych.



„Karty językowe” wykonane przez aktywistów i aktywistki uczestniczących w globalnym szkoleniu dla edukatorów i edukatorek, Londyn, Wielka Brytania, 2017.

@ Amnesty International.



Aktywiście i aktywistki Amnesty International protestują przeciwko polityce prezydenta Trumpa wobec uchodźców i migrantów, Waszyngton, USA, 2017.

@ Amnesty International.

Przygotowywanie kart językowych/inne zadania (50 minut)

- Poniżej zaprezentowano prosty wzór karty językowej. Osoby uczestniczące będą przygotowywały własne karty wedle tego wzoru, najlepiej z wykorzystaniem grubego papieru.
- Po jednej stronie należy narysować jakąś rzecz – przedmiot albo pojęcie, na przykład autobus lub jabłko. Po drugiej stronie należy czytelnie napisać nazwę tej rzeczy po polsku.
- Osoby uczestniczące mogą przygotować wiele kart językowych, pogrupowanych tematycznie, np. zestaw kart dotyczących warzyw i owoców albo transportu.
- Na koniec zbierz wszystkie karty i przekaz je do ośrodka dla uchodźców albo organizacji świadczącej pomoc dla uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek.

- Oprócz kart językowych osoby uczestniczące mogą też zgłosić się do pomocy w nauce języka albo prowadzić konwersacje z mieszkańcami i mieszkankami pobliskiego ośrodka dla uchodźców lub zaangażować się w wolontariat w organizacji pomagającej uchodźcom i uchodźczynom oraz migrantom i migrantkom.
- Uczestnicy i uczestniczki mogą też przeprowadzić zbiórkę pieniędzy na książki dla dzieci, papier i przybory do pisania dla osób, które mieszkają w ośrodku.

Zachęć osoby uczestniczące, aby pisały o tego typu działaniach i pomysłach w mediach społecznościowych, a także, aby oznaczały w postach Amnesty International Polska.



ROZDZIAŁ IV: PRAWA UCHODźCÓW I MIGRANTÓW SĄ PRAWAMI CZŁOWIEKA



Uchodźcy i uchodźczynie z Burundi w drodze do obozu Kavimura prowadzonego przez UNHCR w Demokratycznej Republice Konga, 2015.
@UNHCR/F Scoppa.

CO TO SĄ PRAWA CZŁOWIEKA I DLACZEGO SĄ WAŻNE?

Prawa człowieka to podstawowe prawa i wolności przysługujące każdej osobie od momentu narodzin. Prawa człowieka są powszechne, co oznacza, że przysługują ludziom na całym świecie. Nikt nie musi zasługiwać lub pracować na „otrzymanie” praw człowieka. Są one należne każdej osobie tylko i aż dlatego, że jest człowiekiem.

Jest to bardzo ważne, aby podkreślić, że prawa człowieka są prawami oraz wolnościami przysługującymi wszystkim ludziom. Wszystkim uchodźcom, osobom ubiegającym się o azyl oraz migrantom przysługują prawa człowieka, bez względu na to, z którego kraju pochodzą, oraz w którym kraju przebywają.

Zrozumienie praw człowieka umożliwi nam przyjęcie podejścia opartego na prawach człowieka w pracy nad zagadnieniami związanymi z sytuacją uchodźców i migrantów. Podejście

oparte na prawach człowieka gwarantuje traktowanie każdej osoby z godnością i zapewnienie jej odpowiedniej ochrony. Jak wspomniano wcześniej w rozdziale „Rozwijanie empatii”, edukacja praw człowieka również opiera się na niezależnych od kultury zdolnościach do współodczuwania, zrozumienia i empatii.

Być może już znasz prawa człowieka, ale ważne jest również poznanie międzynarodowych standardów i dokumentów, które szczegółowo odnoszą się do sytuacji uchodźców i migrantów. Międzynarodowe dokumenty, w tym także umowy regionalne i krajowe, gwarantują prawa człowieka, są prawnie wiążące i mogą być wykorzystywane do pociągania do odpowiedzialności podmiotów państwowych i niepaństwowych, której je naruszają.



MIĘDZYNARODOWE MECHANIZMY OCHRONY PRAW CZŁOWIEKA

Fundamentem międzynarodowego systemu ochrony praw człowieka jest Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych 10 grudnia 1948 roku. Deklaracja ta określa prawa, które są przynależne wszystkim osobom. Zachęcamy do zapoznania się ze materiałami na stronie: <https://amnesty.org.pl/co-robimy/prawa-czlowieka/>

Najważniejsze dla uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek z praw zapisanych w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka to: prawo do życia i integralności fizycznej, prawo do obywatelstwa, prawo do swobodnego przemieszczania się, prawo do mieszkania, edukacji i zdrowia, ochrona przed torturami, złym traktowaniem, dyskryminacją, prawo do opuszczenia dowolnego kraju, w tym kraju pochodzenia, i do powrotu do określonego państwa oraz prawo do ochrony przed przymusowym zawracaniem.

Powszechna Deklaracja Praw Człowieka stanowi fundament wielu innych traktatów i konwencji dotyczących praw człowieka. Wspólnie, wszystkie te dokumenty stanowią prawnie wiążący system ochrony praw człowieka. Niektóre kluczowe dokumenty oparte na Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka to:

Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych (ICESCR) z 1966 roku, który zobowiązuje państwa do zapewnienia, że prawa objęte Paktem mają zastosowanie do „cudzoziemców, takich jak uchodźcy, osoby ubiegające się o azyl, bezpaństwowcy, pracownicy migrujący oraz ofiary handlu ludźmi, niezależnie od statusu prawnego i dokumentów”. Pełny tekst tego dokumentu dostępny jest na stronie: Amnesty International: <https://amnesty.org.pl/co-robimy/prawa-czlowieka/> (dostęp: 26.03.2019)

Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet (CEDAW): przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w 1979 roku, która ma na celu zapewnienie równości kobiet i mężczyzn. Konwencja ma także duże znaczenie dla uchodźców i migrantów. CEDAW

została ratyfikowana przez 185 państw i nie wprowadza rozróżnienia między obywatelami a nie-obywatelami, co oznacza, że prawa powinny być zagwarantowane również wobec bezpaństwowców, osób, które nie mają dokumentów i wszystkich znajdujących się poza krajem pochodzenia. Od początku istnienia CEDAW zespół niezależnych ekspertów, który interpretuje, w jaki sposób jego przepisy powinny być stosowane przez państwa, konsekwentnie informuje o potrzebie ochrony praw kobiet – migrantek, w tym także zapewnienia prawa do zdrowia. Pełny tekst tego dokumentu dostępny jest na stronie: <https://amnesty.org.pl/co-robimy/prawa-czlowieka/> (dostęp: 26.03.2019)

Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur: przyjęta przez ONZ w 1984 roku. Zabrania zawracania ludzi do miejsca, w którym mogą grozić im prześladowania i niebezpieczeństwo (zasada *non refoulement*). Pełny tekst tego dokumentu dostępny jest na stronie: <https://amnesty.org.pl/co-robimy/prawa-czlowieka/> (dostęp: 26.03.2019)

Konwencja o prawach dziecka: przyjęta w 1989 roku, która odnosi się do migrujących dzieci i podkreśla, że należy im się ochrona ich praw i dostęp do pomocy humanitarnej niezależnie od tego, czy podróżują z rodziną czy bez. Ponadto, dzieci, które zostały oddzielone od swoich rodzin, mają prawo do wsparcia w połączeniu się z bliskimi. Pełny tekst tego dokumentu dostępny jest na stronie: <https://amnesty.org.pl/co-robimy/prawa-czlowieka/> (dostęp: 26.03.2019)

Oprócz wymienionych międzynarodowych mechanizmów, istnieją regionalne instrumenty ochrony praw człowieka, takie jak amerykańskie i europejskie konwencje praw człowieka, Arabska Karta Praw Człowieka i Afrykańska Karta Praw Człowieka i Ludów.



Chłopiec pochodzący z Syrii w nieformalnym osiedlu w dolinie Bekaa w Libanie, trzyma rysunek z symbolem kampanii Amnesty International #OpentoSyria, 2015.
© Amnesty International.

SZCZEGÓLNA OCHRONA DLA UCHODźCÓW I UCHODźCZYŃ

Oprócz powyższych konwencji istnieją inne międzynarodowe instrumenty ochrony praw człowieka, które odnoszą się konkretnie do uchodźców, między innymi:

Konwencja ONZ dotycząca statusu uchodźców z 1951 roku – przełomowy akt prawa międzynarodowego, który kształtuje obecną sytuację prawną uchodźców i uchodźczyń. Po raz pierwszy przyjęto w niej wspólną definicję uchodźcy jako osoby, która:

W rezultacie zdarzeń, jakie nastąpiły przed dniem 1 stycznia 1951 roku, oraz na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa, albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się na skutek podobnych zdarzeń, poza państwem swojego dawnego stałego zamieszkania nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa.

Ponadto, określa szczególne prawa ochrony uchodźców i uchodźczyń do:

- niezawracania do krajów, w których grozi im prześladowanie (*non-refoulement*);
- prawo do pracy, podstawowej edukacji i zaspokojenia podstawowych potrzeb;
- prawo do uzyskania dokumentów tożsamości i dokumentów podróży;
- swobodnego przemieszczania się po krajach przyjmujących i do których ich przesiedlono.

Osoby, które popełniły przestępstwa przeciwko pokojowi, zbrodnie wojenne, zbrodnie przeciwko ludzkości lub poważne przestępstwa o charakterze niepolitycznym poza krajem schronienia, nie są objęte Konwencją.

Podpisując Konwencję ONZ dotyczącą uchodźców, kraje są zobowiązane do ochrony uchodźców i uchodźczyń i przestrzegania jej wymogów. Agencja ONZ ds. Uchodźców wraz z organizacjami praw człowieka i aktywistami, monitoruje, czy kraje przestrzegają tych zobowiązań.

Protokół dotyczący statusu uchodźców (1967): Konwencja ONZ dotycząca statusu uchodźców z 1951 roku była pierwotnie skonstruowana z myślą o osobach przesiedlonych przed 1951 rokiem. Kiedy w ciągu następnej dekady stało się jasne, że ludzie nadal są zmuszeni do ucieczki w różnych częściach świata, w 1967 roku Protokół Dodatkowy rozszerzył zakres geograficzny i czasowy Konwencji, który pozostaje aktualny do dziś.

W niektórych regionach konwencja ONZ w sprawie uchodźców została wzmocniona dodatkowymi instrumentami regionalnymi. Na przykład Konwencja Organizacji Jedności Afrykańskiej z 1969 roku, regulująca szczególne aspekty problemów uchodźców w Afryce, rozszerzyła definicję uchodźcy w państwach będących stronami Konwencji tak, by obejmowała ludzi uciekających przed szeroko rozpowszechnioną przemocą, prześladowaniami i wojną. Deklaracja z Kartaginy z 1984 roku zaleca, by definicja uchodźcy w krajach Ameryki Łacińskiej obejmowała osoby, które uciekły z ich kraju ponieważ ich życie, bezpieczeństwo lub wolność były zagrożone przez powszechną przemoc, agresję z zewnątrz, konflikty wewnętrzne, masowe łamanie praw człowieka lub inne okoliczności, które poważnie zakłóciły porządek publiczny.

Prawo i polityka krajowa: każdy kraj ma własne ustawodawstwo oraz procedury azylowe. Niestety nie zawsze zobowiązania międzynarodowe są ujęte w prawie krajowym. W ten sposób uchodźca lub uchodźczyni może spotkać się z bardzo odmiennym systemem przyjmowania i udzielania ochrony w zależności od tego, gdzie poszukuje pomocy. W niektórych krajach nie istnieją krajowe przepisy azylowe. W takim wypadku uchodźcy i osoby ubiegające się o ochronę są narażone na naruszenia praw człowieka takie, jak arbitralne zatrzymania i powrót do krajów, w których mogą być narażone na poważne naruszenia praw człowieka (w tym zasady *non-refoulement*).



Dziewczęta z Ameryki Środkowej w schronisku dla migrantów i migrantek w Meksyku, 2017.
©Amnesty International/Sergio Ortiz.

SZCZEGÓLNA OCHRONA MIGRANTÓW I MIGRANTEK

Respektowanie praw człowieka migrantów jest nie tylko obowiązkiem prawnym. Ważne jest również zapewnienie, że migracja jest wyborem i szansą, a nie strategią przetrwania.

Ngonlardje Kabra Mbajiol, specjalny doradca Wysokiego Komisarza, przemawiający w imieniu Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka.

W 1990 roku Zgromadzenie Ogólne ONZ przyjęło **Konwencję o Ochronie Praw Wszystkich Pracowników – Migrantów i Członków Ich Rodzin (MWC)**, która określa szczególne prawa udokumentowanych i nieudokumentowanych migrantów i migrantek, niezależnie od ich statusu zawodowego lub stałego pobytu. Obejmują one prawo do prywatności, do należytego przestrzegania prawa wobec nich i do równości z obywatelami kraju, do którego przyjechali. Niestety do 2016 roku niewiele państw przystąpiło do Konwencji, a te, które to zrobiły, w większości nie mają wielu pracowników migrujących, co uczyniło MWC mniej skuteczną niż mogłoby mieć nadzieję obrońcy praw człowieka.

Konwencja MOP uzupełniona o zalecenie w sprawie pracowników gospodarstw domowych, stanowi, że migrantki i migranci pracujący jako pomoc domowa muszą otrzymać przed wyjazdem pisemną ofertę pracy lub umowę z warunkami zatrudnienia, które są egzekwowane w kraju docelowym. Inne przepisy dotyczące tej grupy gwarantują migrantom i migrantkom pełną możliwość dysponowania swoimi dokumentami, aby mogli się swobodnie poruszać po rozpoczęciu pracy. Pełny tekst tego dokumentu dostępny jest na stronie: <http://www.mop.pl/doc/html/konwencje/k189.html> (dostęp: 26.03.2019)

W niektórych krajach obowiązują także krajowe przepisy dotyczące traktowania migrantów i migrantek, które pozwalają na pociągnięcie rządu do odpowiedzialności za niesprawiedliwe i nieludzkie traktowanie.



PRAWO MIĘDZYNARODOWE I POTRZEBA ZAANGAŻOWANIA NA RZECZ JEGO PRZESTRZEGANIA

Państwa, które podpisują traktaty dotyczące praw człowieka, zobowiązują się do ich przestrzegania oraz dopilnowania, aby ich prawo krajowe było zgodne z prawem międzynarodowym. Egzekwowanie międzynarodowego prawa dotyczącego praw człowieka może nastąpić na poziomie krajowym, regionalnym lub międzynarodowym. Kiedy prawo krajowe nie zapewnia odpowiedzialności za naruszenia praw człowieka, strony mogą domagać się sprawiedliwości poprzez regionalne lub międzynarodowe mechanizmy egzekwowania praw człowieka.

Niektóre kluczowe prawa człowieka są powszechnie gwarantowane przez **zwyczajowe prawo międzynarodowe** (zobowiązania wynikające z ustalonej praktyki państwowej i są akceptowane jako prawo) i jako takie obowiązują wszystkie państwa, bez względu na to, czy są stronami odpowiednich traktatów międzynarodowych. Na przykład zasada *non-refoulement* jest akceptowana jako zwyczaj międzynarodowy. Oznacza to, że wszystkie państwa są zobowiązane do przestrzegania go, nawet jeśli nie są sygnatariuszami Konwencji ONZ dotyczącej statusu uchodźców.

Pomimo tworzenia i ratyfikacji traktatów dot. praw człowieka, codziennie na całym świecie dochodzi do wielu ich naruszeń. Tutaj jest przestrzeń do działania na rzecz praw człowieka!

Pismo „UN Chronicle” określa aktywizm na rzecz praw człowieka jako *walkę o to, by zmniejszyć różnicę między tym, w jaki sposób są przestrzegane prawa człowieka, a prawem je opisującym, aby zapewnić pełne, prawne uznanie i rzeczywistą realizację praw człowieka*. Krótko mówiąc, rządy i ludzie u władzy często nie respektują praw człowieka, ale to od nas zależy, czy i jak będziemy domagać od nich przestrzegania naszych praw.

Aby uzyskać więcej informacji na temat praw człowieka, skorzystaj z pozostałych materiałów edukacyjnych Amnesty International dostępnych na stronie: www.amnesty.org/pl/edukacja. Listę kluczowych międzynarodowych instrumentów dotyczących praw człowieka można znaleźć na stronie: <https://amnesty.org/pl/co-robimy/prawa-czlowieka> (dostęp: 26.03.2019)



Aktywiści i uchodźcy razem podczas akcji skierowanej do liderów UE, Lesbos, 2017.

@ Giorgos Moutafis/ Amnesty International.

OSOBY MIGRUJĄCE – PRZESTRZEGANIE PRAW CZŁOWIEKA

Przemytnik traktował mnie dobrze, ale wykorzystywał kobiety. Wiem, że wykorzystał trzy kobiety z Erytrei. Zgwałcił je. To się wydarzyło co najmniej dwa razy. Niektóre kobiety nie mają pieniędzy na zapłaceniu okupu, więc zgadzają się na seks z przemytnikami. Byliśmy przetrzymywani na pustyni. Kobiety spały w namiocie. Mężczyźni na zewnątrz. W nocy przemytnik wołał imię kobiety. Jeśli odmówiła, zmuszał ją i mówił: „Chcę ci pomóc. Chcę ci dać pieniądze. Pozwolę ci podróżować do Europy za darmo”. Po tym, jak taka sytuacja wydarzyła się kilka razy, postanowiliśmy chronić kobiety. Nie spaliśmy w nocy, ponieważ pilnowaliśmy namiotu.

Othman, uchodźca z Somalii podróżujący przez Libię do Włoch

Na każdym etapie podróży migranci i migrantki oraz uchodźcy i uchodźczynie stają w obliczu licznych naruszeń praw człowieka. Więcej możesz się dowiedzieć ze wstępu do rozdziałów II i III.

Przemoc seksualna: jak wynika z wypowiedzi Othamna, przemoc seksualna jest powszechna na wielu szlakach migracyjnych. Chociaż może ona dotknąć każdego, osoby najbardziej zagrożone to kobiety i dzieci bez opieki, a także osoby w detencji.

Brak bezpiecznych dróg: jak wspomniano wcześniej, kraje zamykają swoje granice lądowe lub morskie dla uchodźców i uchodźczyń odmawiając uciekającym przed przemocą i prześladowaniem bezpiecznej możliwości przekroczenia granicy, prawa do ubiegania się o ochronę i także ochrony przed wydalaniem. Na przykład w 2015 roku Węgry zdecydowały, że nie będą pozwalać, by uchodźcy i migranci przekraczali ich terytorium i zbudowali ogrodzenie o długości ponad 200 km wzdłuż granic z Serbią i Chorwacją, pozostawiając tysiące ludzi w nieludzkich warunkach.

Wydalanie/zawracanie: praktyka zabroniona na mocy Konwencji ONZ dotyczącej statusu uchodźców, a także Konwencji ONZ przeciwko torturom. Amnesty International udokumentowała wiele przypadków w których kraje naruszają tę zasadę. Na przykład w listopadzie 2016 roku organizacja udokumentowała, jak Straż Graniczna Bangladeszu przymusowo zawróciła setki uchodźców i ubiegających się o azyl z Rohingja z powrotem do Mjanmy.

Na granicy polsko-białoruskiej Amnesty International oraz wiele innych organizacji w Polsce udokumentowały, że każdego dnia wiele osób występuje o status uchodźcy na przejściach

granicznych z Białorusią i Ukrainą. Osoby poszukujące ochrony w Polsce nie są dopuszczane do złożenia wniosku, w konsekwencji są nawet kilkadziesiąt razy zawracane do kraju, przez który chciały dostać się do Polski w celu ubiegania się o ochronę.

Detencja: niektórzy uchodźcy i imigranci są umieszczani w więzieniach lub ośrodkach przetrzymywania w czasie podróży lub po tym, jak przekroczyli granicę w nieudokumentowany sposób. W Libii uchodźcy i migranci podróżujący przez terytorium kraju lub przechwyceni na morzu przez libijską straż przybrzeżną, są zatrzymywani w centrach detencji dla imigrantów na nieokreślony czas. Spotykają się tam z przerażającymi warunkami, torturami w tym przemocą fizyczną i seksualną i innym złym traktowaniem. Uchodźcy i migranci nie mogą kwestionować swojego zatrzymania i często nie mają dostępu do prawników ani członków rodziny. Zgodnie z prawem międzynarodowym zatrzymanie osób ubiegających się o azyl i migrantów powinno zawsze mieć charakter wyjątkowy, a dzieci w żadnych okolicznościach nie mogą być umieszczane w detencji.

Stan zawieszenia: niektórzy nie trafiają do ośrodków detencyjnych, ale przebywają w obozach lub ośrodkach zakwaterowania dla uchodźców i uchodźczyń bez informacji, kiedy będą mogli powrócić do normalnego życia. W 2017 roku 46 000 uchodźców i migrantów utknęło w Grecji po tym, jak inne kraje UE zamknęły swoje granice. Plany relokacji uchodźców z Grecji czy Włoch do innych krajów UE, nie zostały zrealizowane. Nie pozwolono także na przemieszczenie się uchodźcom i migrantom, którzy chcieli połączyć się z rodzinami przebywającymi już w innych krajach UE. Obecnie tysiące osób znajdujących się w Grecji wciąż nie zostało poinformowane, co je czeka.

Warunki tutaj nie są dobre, śpimy na ziemi, a nasze koce są zawilgocone. Nie ma nawet łazienki. To dlatego ludzie chorują....

Uchodźczynie z Syrii w Grecji; podczas rozmowy z badaczkami Amnesty International była w dziewiątym miesiącu ciąży; razem z mężem mieli nadzieję dotrzeć do Niemiec.

Zatrudnienie w warunkach wyzysku i praca przymusowa: tysiące uchodźców i uchodźczyń oraz imigrantów i imigrantek doświadcza wyzysku, gdy próbują zarobić na życie. Często brakuje im niezbędnych do podjęcia pracy dokumentów,

BRAK PODSTAWOWEJ OCHRONY

są wykorzystywani przez pracodawców, w tym otrzymują wynagrodzenie mniejsze niż płaca minimalna, zmagają się ze szkodliwymi warunkami pracy, są zmuszani do wyjątkowo długiej pracy za niewielkie wynagrodzenie. Co gorsza, niektórzy są zmuszani do pracy za darmo przez tygodnie lub miesiące. Część osób jest narażona również na zmuszanie do świadczenia usług seksualnych.

W **Libanie** niektóre syryjskie kobiety zgłaszały ból fizyczny wynikający z długich i trudnych warunków pracy w rolnictwie lub gospodarstwach domowych.

Jestem absolwentką uniwersytetu, ale nikt mnie nie zatrudni [w mojej branży], ponieważ jestem Syryjką. Pracuję jako sprzątaczką w domach. Czuję się wykorzystywana, pracuję długie godziny i za niską płacę. Czujemy się upokorzeni, zwłaszcza gdy nazywają nas „służącymi”. Oni [pracodawcy] złżyli fałszywe obietnice – wypłacili mi zaledwie połowę obiecanego wynagrodzenia.

Rafa, południowy Liban

Pracownicy-migranci stanowią ponad połowę populacji w Zatoce Perskiej. W każdym z krajów funkcjonuje pewna wersja systemu zwanego kafala, który uzależnia los pracownika od woli jego pracodawcy. Pracodawcy mają niekiedy nadmierną władzę nad wolnością przemieszczania się oraz wolnością do zmiany pracy swoich pracowników, którzy są migrantami. Regularnie zabiera się im paszporty, mimo tego że jest to nielegalne. Ten system prawny często prowadzi do poważnych naruszeń praw człowieka i pracy przymusowej.

W listopadzie 2017 roku rząd Kataru zobowiązał się do współpracy z Międzynarodową Organizacją Pracy, w celu zreformowania swojego systemu migracyjnego na przestrzeni trzech lat. Migranci zarobkowi w tym kraju obecnie potrzebują zgody swojego pracodawcy na zmianę pracy nawet przez okres do 5 lat. Mogą zostać oskarżeni o „ucieczkę”, jeżeli zmienią miejsce pracy przed skończeniem kontraktu oraz bez otrzymania zgody ze strony swojego byłego pracodawcy.

Śmierć: co roku tysiące ludzi umiera, próbując dostać się w bezpieczniejsze miejsce. W 2018 roku ponad 2 000 uchodźców i migrantów zginęło próbując przekroczyć Morze Śródziemne. W 2015 roku 370 osób – większość uchodźców Rohingja uciekających z Mjanmy – zmarło na wodach Zatoki Bengalskiej i na Morzu Andamańskim z powodu przemocy ze strony przemytników, którzy ich źle traktowali, a czasami nawet zabijali na pokładzie. O wiele więcej zgonów uchodźców i migrantów na całym świecie nie zostało zarejestrowanych, na przykład tych, którzy umierają przemierzając Saharę.



Aktywiści i aktywistki w Kenii biorą udział w kampanii Amnesty International #TellNorway, która miała na celu zatrzymać wydalenie z Norwegii Taibeh Abbasi, 18-letniej uchodźczynie z Afganistanu, 2017.
@ Amnesty International.



Podczas gdy każdy uchodźca i uchodźczynie lub migrant i migrantka mogą doświadczyć naruszeń praw człowieka, istnieją pewne grupy, które są szczególnie narażone na naruszenia praw. Kilka z tych grup zostało szczegółowo opisanych poniżej. Należy jednak pamiętać, że każda inna osoba także może doświadczyć naruszeń praw człowieka.

Osoby z niepełnosprawnościami: Światowa Organizacja Zdrowia szacuje, że około 15% z nas ma niepełnosprawność. Kiedy osoby z niepełnosprawnościami są zmuszone do ucieczki, mogą być szczególnie narażone na dyskryminację, wykorzystywanie i przemoc. W obozach dla uchodźców i w innych miejscach zakwaterowania napotykają liczne przeszkody w dostępie do podstawowej pomocy humanitarnej, takiej jak: woda, schronienie i żywność.

Dzieci bez opieki: osoby poniżej 18 lat, które uciekają przed przemocą, prześladowaniem lub ubóstwem, często doświadczają naruszeń praw człowieka innych niż te, których doświadczają dorośli uchodźcy. W niektórych okolicznościach dzieci są narażone na większe ryzyko pracy przymusowej, przemocy, nadużyć i przemocy na tle seksualnym ze strony przemytników, handlarzy ludźmi, policji i innych osób. Dzieci przemieszczające się bez rodziny często nie mają poczucia bezpieczeństwa i mogą nie wiedzieć, komu ufać. Mają także szczególne potrzeby zdrowotne i edukacyjne, które muszą zostać zapewnione, by zabezpieczyć ich przyszłość.



Uchodźczynie o imieniu Nuba nabiera wodę z kałuży w obozie dla uchodźców Yida, Sudan Południowy, 2012.
@Peter Muller.



Migrujące pracownice domowe: ludzie często migrują między krajami, aby pracować w domach innych osób gotując, sprząając i opiekując się dziećmi. Kobiety stanowią wśród nich większość i często spotykają się z większymi naruszeniami praw człowieka niż pracownicy niemigrujący. Agencje rekrutacyjne w mniej zamożnych krajach często dostarczają kobietom wnioskującym o pracę za granicą fałszywe informacje. Kiedy kobiety przyjeżdżają do nowego kraju, ich paszporty są czasami konfiskowane, a pracodawca ogranicza ich prawo przemieszczania się poza domem. Mogą być również narażone na przemoc fizyczną lub seksualną ze strony pracodawców. W wielu przypadkach osoby te nie mają możliwości zwrócenia się do policji o pomoc. Ponadto mogą nie mieć dostępu do świadczeń medycznych w celu uzyskania środków antykoncepcyjnych lub aborcji w przypadku niechcianej ciąży.

Osoby LGBTI uciekające przed prześladowaniem: w wielu krajach osoby LGBTI spotykają się z przemocą, w tym z ryzykiem śmierci ze względu na orientację psychoseksualną lub tożsamość płciową. 71 krajów wciąż kryminalizuje relacje seksualne pomiędzy osobami tej samej płci, ale osoby LGBTI są narażone na prześladowanie również w innych państwach.

Mój chłopak Szirko i ja cierpieliśmy podwójnie z powodu wysokich kosztów życia w Libanie i naszych trudności ze znalezieniem pracy, ponieważ jesteśmy Syryjczykami oraz z powodu naszej orientacji. Bycie gejem przyczyniło się do naszych trudności i zwiększyło prześladowanie ze strony niektórych osób w Libanie.

Syryjski uchodźca rozmawiający z Amnesty International w 2015 roku

BEZPAŃSTWOWOŚĆ

Tysiące ludzi na całym świecie są bezpaństwowcami. Oznacza to, że żaden kraj nie uznaje ich za swoich obywateli, co uniemożliwia im korzystanie z szeregu praw człowieka i pełne uczestnictwo w życiu społecznym. Bezpaństwowość wynika ze złożonych historii w różnych krajach, które często obejmują dziesięciolecia konfliktu lub długotrwałe prześladowania pewnych grup z powodu ich przynależności etnicznej, religijnej czy z powodu innych cech. Ci, którzy są prześladowani, nie są w stanie uzyskać prawnego uznania od rządu, tym samym odmawia się im dostępu do dokumentów tożsamości, nieruchomości, opieki zdrowotnej i innych świadczeń. Poniżej znajdują się trzy przykłady tego, jak bezpaństwowość negatywnie wpływa na migrantów i uchodźców.

Palestyńczycy na Bliskim Wschodzie: ponad 5 milionów uchodźców palestyńskich żyje głównie w Jordanii, Libanie, Syrii, okupowanej Strefie Gazy i na Zachodnim Brzegu. Ci Palestyńczycy uciekli lub zostali zmuszeni do opuszczenia swoich domów na terenie dzisiejszego Izraela i okupowanych terytoriów palestyńskich i nie mają perspektywy, powrotu do domów w najbliższym czasie. Kraje, w których obecnie mieszkają Palestyńczycy na Bliskim Wschodzie uznają ich prawa jedynie w ograniczonym stopniu, w praktyce czyniąc ich bezpaństwowcami. Palestyńczykom z Syrii, którzy próbowali uciec z terenów wojny, odmawiano wjazdu do Jordanii i Libanu, ze względu na ich palestyńskie pochodzenie.

Haitańczycy na Dominikanie: w 2013 roku na Dominikanie mieszkało od pół do miliona osób pochodzenia haitańskiego. We wrześniu 2013 roku sąd w Dominikanie orzekł, że dzieci urodzone przez „cudzoziemców” nie będą uprawnione do obywatelstwa dominikańskiego. Wyrok został zastosowany z mocą wsteczną do każdego, kto urodził się po 1929 roku. Wyrok niewspółmiernie wpłynął na Dominikańczyków haitańskiego pochodzenia i stanowił retroaktywne, arbitralne i dyskryminujące pozbawienie obywatelstwa. Ta katastrofalna decyzja odebrała obywatelstwo tysiącom osób, które urodziły się w Dominikanie. Rząd Dominikany powiedział wtedy, że ci, którzy należą do tej kategorii, zostaną przymusowo deportowani. W rezultacie setki ludzi mieszka na granicy Haiti i Dominikany w bardzo złych warunkach i obawiając się o swoje bezpieczeństwo. Od orzeczenia sądu ponad 40 000 osób deportowano, a ponad 68 000 wyjechało ze strachu przed przemocą i deportacjami.

Urodziłam się w Mencía, w pobliżu Pedernales [...] Przybyłam tu w sierpniu 2015 roku po tym, jak usłyszałam ludzi zastraszających tych z Haiti, by opuścili Dominikanę. W pewnym momencie grozili nawet spalaniem naszych domów... w moim sąsiedztwie dom osób pochodzenia haitańskiego został spalony.

Confidente, pochodząca z Dominikany, mieszkanka jednego z obozów na granicy

Rohingja w Mjanmie: Rohingja to mniejszość religijna i etniczna w Mjanmie, która zmagają się z dziesięciolecia przemocy ze strony państwa, w tym z pozbawieniem obywatelstwa. Zostali zmuszeni do życia w jednej części Mjanmy, w stanie Arakan (Rakhine), w obozach osób wewnętrznie przesiedlonych i nieoficjalnych tymczasowych schroniskach z ograniczonym dostępem do odpowiedniej żywności, opieki medycznej, urządzeń sanitarnych i innej niezbędnej pomocy humanitarnej. Ci, którzy żyli poza obozami, byli nękanymi przez przedstawicieli państwa i podmioty niepaństwowe. Byli często aresztowani, stosowano wobec nich przemoc, doświadczali napaści i molestowania seksualnego ze strony członków służb bezpieczeństwa i policji. W konsekwencji, od lat 70. tysięcy Rohingja uciekło z Mjanmy do Bangladeszu lub Tajlandii.

Według Amnesty International traktowanie Rohingjów przez władze Mjanmy jest równoznaczne z polityką apartheidu, określoną jako zbrodnia przeciwko ludzkości na mocy Konwencji Przeciwko Apartheidowi i Rzymskiego Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego. Apartheid to szereg działań wykonywanych w ramach zinstytucjonalizowanego reżimu systematycznego ucisku i dominacji jednej grupy rasowej nad jakąkolwiek inną grupą lub grupami rasowymi z zamiarem utrzymania tego reżimu. 25 sierpnia 2017 roku ponad 700 000 Rohingjów, kobiet, mężczyzn i dzieci uciekło z rejonu Arakan do sąsiedniego Bangladeszu, po tym jak siły bezpieczeństwa Mjanmy rozpoczęły masowe i systematyczne ataki na wsie Rohingjów.

Ponad 900 000 Rohingjów, którzy uciekli z Mjanmy, żyje obecnie w Bangladeszu, co sprawia, że ten kraj jest piątym na świecie pod względem liczby przyjętych uchodźców i uchodźczyń (2018 rok).

ROZPOCZYNANIE NOWEGO ŻYCIA

Nie wychodzę z domu nawet po produkty spożywcze. Proszę przyjaciół, żeby przynieśli mi jedzenie. Rodzina sprawców groziła mi i mam wrażenie, że wszyscy w mieście mnie nienawidzą. W Niemczech czuję jak w więzieniu.

Abdi Farah – pochodzi z Somalii i ubiega się o ochronę; został zaatakowany w pobliżu ośrodka dla uchodźców w Bawarii, Niemcy

Nawet gdy ludzie docierają do celu i próbują zbudować nowe życie, stają przed wieloma kolejnymi wyzwaniami, często związanymi także ze znalezieniem legalnego sposobu pozostania w kraju. Osoby uciekające przed wojną, przemocą lub prześladowaniem mogą ubiegać się o **ochronę międzynarodową**, co zabezpiecza ich prawa i zwykle daje prawo pobytu.

Każdy kraj ma swoją własną procedurę udzielania ochrony międzynarodowej, a ktoś, kto może kwalifikować się do uzyskania ochrony w jednym kraju, w innym może się już nie kwalifikować. Na przykład w Europie **Erytrejczycy**, którzy uciekli od obowiązkowej, państwowej służby, często uzyskują azyl w Szwajcarii i Niemczech, a w Wielkiej Brytanii i we Francji wskaźnik uznawalności ich wniosków jest dużo niższy. Osoby ubiegające się o ochronę w niektórych krajach spędzają miesiące lub lata w oczekiwaniu na decyzję w ich sprawie.

Chociaż zazwyczaj każda osoba musi przejść przez procedurę ubiegania się o ochronę, podczas ruchów migracyjnych na dużą skalę może być niemożliwe przeprowadzenie indywidualnych rozmów z każdym ubiegającym się o azyl, który przekroczy granicę. W takiej sytuacji często stosuje się zasadę prima facie – lub inaczej domniemania. Termin zazwyczaj jest używany dla grup osób uciekających z powodu sytuacji powszechnie występującej w ich kraju (np. konfliktu zbrojnego), gdy ryzyko doznania znaczącej krzywdy wyczerpuje warunki, by osobę zakwalifikować jako uchodźcę. Na przykład ten status nadano wielu uchodźcom i uchodźczynom syryjskim.

Na całym świecie wielu uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek spotyka się z rasizmem i ksenofobią. Są narażeni na uwagi, komentarze skierowane przeciwko nim w przestrzeni publicznej, nękanie przez policję, a czasem wręcz przemoc fizyczną. Ponadto wiele osób ma fizyczne i psychiczne problemy zdrowotne wynikające z doświadczeń w krajach, z których uciekli, a także będących wynikiem trudnej drogi, którą przybyli.



👁️ →

Majed, Zahija i Moutayam Hajj Mouhamed Ali biorą udział w zajęciach gry w piłkę w Kanadzie. Ich rodzina przyjechała do Kanady dzięki grupie sponsorów z Toronto. Wcześniej spędzili 3 lata w obozie dla uchodźców w Jordanii.

@ Stephanie Foden/Amnesty International.

Wiele osób nie otrzymuje ochrony międzynarodowej lub innego statusu prawnego umożliwiającego pobyt (wiza humanitarna lub pozwolenie na pracę), w takiej sytuacji pozostaje w nowym kraju bez dokumentów. Takie osoby prowadzą swoje życie „w podziemiu”, muszą pracować bez pozwolenia i nie mają dostępu do państwowych świadczeń; są narażone na liczne naruszenia praw człowieka związane z ich nieuregulowanym statusem.

Inni żyją w strachu przed powrotem do miejsca, z którego uciekli. W obozie dla uchodźców w Dadaab w Kenii tysiące somalijskich uchodźców nie może wrócić do domu ze strachu przed przemocą.



[W Somalii] Al-Szabab wkroczył do naszego sąsiedztwa. Zaatakowano nasze domy, gospodarstwa i ludzi. Zabrali dzieci w naszym wieku, w tym nas. Nasi rodzice nie mogli nic zrobić, bo grozili, że nas zabiją... Najpierw przyszli i zapukali do drzwi i pytali, czy mieszka tam rodzina. Pytali o nazwiska ludzi, szukali mnie i mojego brata. Rodzice protestowali, więc zabili mojego ojca i wyrzucili wszystko z domu. Wróciliśmy [do Dadaab] na własną rękę. Mamy tylko siebie. Wciąż próbujemy dowiedzieć się, co stało się z resztą naszej rodziny. Al-Szabab ma kontrolę w Somalii i nas znają. Znają nasze twarze. Jeśli wrócimy, zostaniemy zabici. Kenia jest naszym domem i tu zostaniemy. Poziom bezpieczeństwa w Somalii jest taki sam, jak kiedyś. To region rozdarty wojną. Nie ma sposobu, żeby ludzie mogli tam wrócić lub tam żyć.

18-letni mężczyzna w obozie dla uchodźców Dadaab, który rozmawiał z badaczami i badaczkami Amnesty International.

Niektórzy uchodźcy żyją w tym obozie od 25 lat. Jednak rząd kenijski wielokrotnie groził jego zamknięciem. Pojawiają się doniesienia o stosowaniu przymusu ze strony kenijskich urzędników, by skłonić ludzi do powrotu do Somalii.

Niezależnie od miejsca, wielu uchodźców i migrantów walczy o integrację w nowych społeczeństwach i odbudowę ich codziennego życia i marzeń.



Zdjęcie wykonane na granicy USA z Meksykiem podczas misji kryzysowej Amnesty International do USA, z powodu wprowadzenia nowej polityki wobec imigrantów, 2017.

@ Hans Maximo Musielik/Amnesty International.



100 aktywistek i aktywistów – przebranych za Statu Wolności, podczas demonstracji pod Ambasadą USA w Londynie w proteście przeciwko polityce prezydenta Trumpa wobec imigrantów, w 100 dzień urzędowania nowej administracji, 2017.

@ Marie-Anne Ventourra/Amnesty International UK.

SPOŁECZNY SPONSORING

Istnieją, na szczęście, pozytywne przykłady reakcji państw na sytuacje uchodźców przebywających w miejscach, które nie stwarzają możliwości pełnego korzystania z praw.

Takim przykładem jest np. realizacja programu społecznego sponsoringu. Jest to program, który, oprócz przesiedleń, daje inną możliwość pozwalającą na bezpieczne przemieszczenie się uchodźców do kraju udzielającego ochrony. Najstarszy i najbardziej rozwinięty na świecie program prywatnego sponsoringu ma Kanada.

Umowy związane ze społecznym sponsoringiem włączają w proces osiedlania uchodźców podmioty prywatne – społeczności, grupy religijne oraz osoby indywidualne, które wspierają ten proces zgodnie z procedurami i polityką danego państwa. Chociaż to rządy podejmują decyzje, kto jest uprawniony do wjazdu na terytorium danego państwa, to prywatni sponsorzy często identyfikują uchodźców,

których chcą wspierać. Prywatni sponsorzy biorą finansową odpowiedzialność za wspieranie integracji uchodźców w określonym czasie (zazwyczaj 1 lub 2 lata). W Kanadzie prywatni sponsorzy zobowiązują się do zapewnienia uchodźcom wsparcia finansowego oraz związanego z procesem osiedlania się przez okres 12 miesięcy.

Sponsorzy zobowiązują się do wsparcia uchodźców już od momentu ich przyjazdu (odebranie na lotnisku) oraz w czasie dalszej integracji, w sprawach takich jak: pomoc rodzicom w zapisaniu dzieci do szkoły, wsparcie w rozpoczęciu kursów językowych dla dorosłych, zgłoszenia się po świadczenia opieki zdrowotnej, znalezienie lekarza rodzinnego oraz pomoc w znalezieniu pracy. Osoby będące w programie prywatnego sponsoringu są uprawnione do korzystania z rządowych programów integracji takich jak zajęcia językowe i pomoc w poszukiwaniu zatrudnienia.



ODPOWIEDŹ WSPÓLNOTY MIĘDZYNARODOWEJ NA POTRZEBĘ OCHRONY UCHODźCÓW

Obecna reakcja świata na wymuszone ruchy migracyjne nie jest wystarczająca. Kraje o niewielkich możliwościach przyjmowania uchodźców, takie jak państwa o niskim statusie ekonomicznym, często zmagające się z ubóstwem – przyjmują najwięcej osób.

- W Turcji przebywa najwięcej uchodźców – ponad 3,5 miliona osób – z czego większość to uchodźcy z Syrii.
- Zarówno w Pakistanie, jak i w Libanie mieszka ponad milion uchodźców, a w Iranie, Etiopii oraz Kenii znajduje się ponad pół miliona.

- W międzyczasie najbogatsze kraje świata przyjęły niewielką liczbę uchodźców. Na przykład Stany Zjednoczone zadeklarowały, że w 2019 roku przyjmą zaledwie 30 000 osób. Wcześniej liczba ta wynosiła ok 100 000 uchodźców rocznie, a to i tak był ułamek populacji USA, która wynosi 325 milionów osób.
- Według Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców w 2018 roku na świecie było 1,2 miliona uchodźców, którzy pilnie potrzebowali przesiedlenia.
- Niektóre państwa w ogóle nie przyjmują uchodźców.

OCHRONA UCHODźCÓW I UCHODźCZYŃ W POLSCE

W Polsce udzielanie cudzoziemcom ochrony międzynarodowej odbywa się na podstawie następujących aktów prawnych:

- Konwencja genewska (dotycząca statusu uchodźców z 1951 roku) wraz z Protokołem nowojorskim (dotyczącym statusu uchodźców z 1967 roku)
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 roku, Art. 56.:
 1. *Cudzoziemcy mogą korzystać z prawa azylu w Rzeczypospolitej Polskiej na zasadach określonych w ustawie.*
 2. *Cudzoziemcovi, który w Rzeczypospolitej Polskiej poszukuje ochrony przed prześladowaniem, może być przyznany status uchodźcy zgodnie z wiążącymi Rzeczpospolitą Polską umowami międzynarodowymi.*
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Ten dokument w szczególny sposób reguluje tryb i zasady udzielania ochrony międzynarodowej w Polsce¹.

Warto zaznaczyć, że w Polsce status uchodźcy oraz azyl to dwa różne statusy ochronne. Określenia te nie mogą być stosowane w jednakowym kontekście, mimo tego że w języku angielskim spotkamy się ze pojęciami *asylum* oraz *refuge* stosowanymi zamiennie. Status uchodźcy jest formą ochrony międzynarodowej i jest przyznawany na podstawie kryteriów określonych w Konwencji Genewskiej. Azyl jest natomiast formą ochrony krajowej i jest przyznawany, gdy przemawia za tym ważny interes Rzeczypospolitej Polskiej.

¹ Na gruncie prawa Unii Europejskiej Polskę obowiązuje Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 czerwca 2013 r. nr 604/2013 w sprawie ustanowienia kryteriów i mechanizmów ustalania państwa członkowskiego odpowiedzialnego za rozpatrzenie wniosku o udzielenie ochrony międzynarodowej złożonego w jednym z państw członkowskich przez obywatela państwa trzeciego lub bezpaństwowca.

LICZBY

W 2018 roku o ochronę wystąpiło 4,1 tysiąca osób. Najliczniejszą grupę wnioskodawców w ostatnich latach stanowią obywatele Rosji (głównie Czeczeni). Ochronę (status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą) otrzymało 406 osób, głównie obywatele i obywatelki:

- Ukrainy – 95 osób
- Rosji – 79 osób
- Iraku - 27

Ponadto 212 cudzoziemców i cudzożemek otrzymało zgodę na pobyt ze względów humanitarnych (przynawana, gdy wydalenie z kraju naruszałoby prawo do poszanowania życia rodzinnego, prawa dziecka lub gdy istnieje ryzyko, że w kraju pochodzenia cudzoziemiec będzie narażony na poważne naruszenia praw człowieka) lub zgodę na pobyt tolerowany (gdy deportacja jest z różnych względów niewykonalna lub niedopuszczalna na mocy orzeczenia sądu).

PROCEDURA

Cudzoziemcovi lub cudzożemce nadaje się status uchodźcy, jeżeli, na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem w kraju pochodzenia z powodu rasy, religii, narodowości, przekonań politycznych lub przynależności do określonej grupy społecznej, nie może lub nie chce korzystać z ochrony tego kraju. Status uchodźcy nadaje się także małoletniemu dziecku cudzoziemca, który uzyskał status uchodźcy w Rzeczypospolitej Polskiej, urodzonemu na tym terytorium.

Cudzoziemcovi lub cudzożemce udziela się ochrony uzupełniającej, w przypadku gdy powrót do kraju pochodzenia może narażać go na rzeczywiste ryzyko doznania poważnej krzywdy przez:

1. *orzeczenie kary śmierci lub wykonanie egzekucji;*
2. *tortury, nieludzkie lub poniżające traktowanie albo karanie;*
3. *poważne i zindywidualizowane zagrożenie dla życia lub zdrowia wynikające z powszechnego stosowania przemocy wobec ludności cywilnej w sytuacji międzynarodowego lub wewnętrznego konfliktu zbrojnego i ze względu na to ryzyko nie może lub nie chce korzystać z ochrony kraju pochodzenia.*

PROCEDURA W SKRÓCIE: wnioski o udzielenie ochrony międzynarodowej rozstrzyga w pierwszej instancji Szef Urzędu do Spraw Cudzoziemców.

Większość osób rozpoczyna starania o przyznanie statusu uchodźcy na jednym z polskich przejść granicznych – lądowym lub lotniczym. Po wstępnym przesłuchaniu i złożeniu wniosku o status uchodźcy, droga cudzoziemca lub cudzoziemki wiedzie do ośrodka recepcyjnego w Podkowie Leśnej pod Warszawą lub w Białej Podlaskiej, gdzie przeprowadzane są gruntowne badania medyczne.

Później cudzoziemiec lub cudzoziemka są kierowani do jednego z kilkunastu ośrodków dla cudzoziemców w Polsce.

Następnie osoba zostaje wezwana do udziału w tzw. wywiadzie statusowym, podczas którego szczegółowo ustalane są przyczyny jej ucieczki z kraju pochodzenia.

Zgodnie z procedurą decyzja w sprawie nadania statusu uchodźcy powinna nastąpić w ciągu pół roku. Zwykle jednak procedura przedłuża się o rok lub nawet więcej. Przez ten okres cudzoziemiec lub cudzoziemka mają zagwarantowane miejsce zamieszkania, mają prawo legalnego pobytu oraz są objęci wsparciem socjalnym.

Jeśli decyzja o udzieleniu ochrony będzie negatywna, cudzoziemiec lub cudzoziemka mogą się od niej odwołać. Jeśli ostatecznie będzie ona negatywna – osoba musi opuścić Polskę.

Przyznawana pomoc w Polsce

Osoba, która ubiega się o ochronę, przebywa w ośrodku dla cudzoziemców i otrzymuje zakwaterowanie, wyżywienie oraz zwrot kosztów za przejazdy środkami komunikacji publicznej w określonych przypadkach (np. związanych z postępowaniem o nadanie statusu uchodźcy). Stała pomoc pieniężna na zakup środków higieny osobistej wynosi 20 PLN miesięcznie, tzw. kieszonkowe – 50 PLN miesięcznie, jednorazowo przysługuje również 140 PLN na zakup odzieży i obuwia oraz zapewniany jest ekwiwalent pieniężny kosztów wyżywienia dla dzieci do 6 roku życia oraz dzieci realizujących obowiązek szkolny – 9 PLN dziennie (źródło, UDSC, udsc.gov.pl, 2019).

Cudzoziemcy lub cudzoziemki, którzy otrzymali pozytywną decyzję w sprawie statusu uchodźcy lub ochrony uzupełniającej, mają uprawnienia zbliżone do tych, jakimi cieszą się obywatele Polscy, a w wielu dziedzinach ich prawa są identyczne z prawami obywateli polskich (np. prawo do pracy). Na okres jednego roku zostają objęci Indywidualnym Programem Integracyjnym (IPI), w ramach którego mają obowiązek nauki języka polskiego oraz aktywnego poszukiwania pracy (po zarejestrowaniu się w Urzędzie Pracy). Wielu ekspertów jest jednak zdania, że program trwa zdecydowanie za krótko, aby mógł spełnić swoje cele.

Materiały Amnesty International użyte w tym rozdziale:

Amnesty International news story *Bangladesh pushes back Rohingya refugees amid collective punishment in Myanmar*, www.amnesty.org/en/latest/news/2016/11/bangladesh-pushes-back-rohingya-refugees-amid-collective-punishment-in-myanmar (dostęp: 25.03.2019)

Amnesty International news story, *Haiti/Dominican Republic: Reckless deportations leaving thousands in limbo*, www.amnesty.org/en/latest/news/2016/06/haiti-dominican-republic-reckless-deportations-leaving-thousands-in-limbo (dostęp: 25.03.2019)

Amnesty International Libia, *Rządy UE zamieszane w przerażające nadużycia wobec migrantów i uchodźców*, <https://amnesty.org.pl/libia-rzady-ue-zamieszane-w-przerazajace-naduzycia-wobec-migrantow-i-uchodzcow/> (dostęp: 25.03.2019)

Amnesty International Niemcy, *Wzrost przestępstw z nienawiści*, <https://amnesty.org.pl/niemcy-wzrost-przestepstw-z-nienawisci/> (dostęp: 25.03.2019)

Amnesty International, Raport: *Mój świat legł w gruzach: zbrodnie przeciwko ludzkości wymierzone w Rohingjów w Mjanmie*, <https://amnesty.org.pl/mjanma-nowe-dowody-na-zbrodnie-przeciwko-ludzkości-które-zmuszają-rohingjów-do-ucieczki/> (dostęp: 25.03.2019)

Amnesty International (news story), *Katar: Pomimo reform migranci wciąż narażeni są na wykorzystywanie*, <https://amnesty.org.pl/katar-pomimo-reform-migranci-wciaz-narazeni-sa-na-wykorzystywanie/> (dostęp: 25.03.2019)

Raport Roczny Amnesty International: <https://amnesty.org.pl/co-robimy/#annual-report-4> (dostęp: 25.03.2019)

Amnesty International, Raport: *Walka z globalnym kryzysem uchodźczym*, październik 2016, https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/02/28.09-FINAL-Tackling-the-Global-Refugee-Crisis_final.pdf (dostęp: 25.03.2019)

Amnesty International, Raport: *Uwięzieni w Grecji, kwiecień 2016*, <https://amnesty.org.pl/kampanie/witamy/> (dostęp: 25.03.2019)
Wersja ang: *Greece: trapped in Greece: an avoidable refugee crisis*, <https://www.amnesty.org/en/documents/eur25/3778/2016/en/> (dostęp: 13.05.2019)

Amnesty International, *Where are we going to live? Migration and statelessness in Haiti and the Dominican Republic* (AMR 36/4105/2016), www.amnesty.org/en/documents/amr36/4105/2016/en/ (dostęp: 25.03.2019)

Dodatkowe materiały:

Amnesty International Australia (2015), *Syria – voices in crisis: A monthly insight into the human rights crisis in Syria*, <http://www.refworld.org/pdfid/54cf51d74.pdf> (dostęp: 25.03.2019)

CNN (2016), *The Teenage Refugees Selling Sex on Athens's Streets*, <http://www.cnn.com/2016/11/29/europe/refugees-prostitution-teenagers-athens-greece/> (dostęp: 25.03.2019)

International Organisation for Migration, *Missing Migrants: Tracking deaths along migratory routes, an IOM initiative*: <https://missingmigrants.iom.int/mediterranean> (dostęp: 25.03.2019)

Stonewall (news story), *No Safe Refuge: Experiences of LGBT asylum seekers in detention*, <http://www.stonewall.org.uk/media-centre/media-release/no-safe-refuge-for-lgbt-asylum-seekers> (dostęp: 25.03.2019)

Siegfried K and Dyke J (2015), *Playing the EU Asylum Lottery*, <https://www.irinnews.org/maps-and-graphics/2015/07/21/playing-eu-asylum-lottery> (dostęp: 25.03.2019)

UNHCR (1995), *Sexual Violence Against Refugees: Guidelines on Prevention and Response*, <http://www.unhcr.org/publications/operations/3b9cc26c4/sexual-violence-against-refugees-guidelines-prevention-response-unhcr.html> (dostęp: 25.03.2019)

UNHCR (news story), *Bay of Bengal 'three times more deadly' than Mediterranean for migrants and refugees*, <http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=53298#.WlUtuDfLjIU> (dostęp: 25.03.2019)

Frans Viljoen (2009), *International human rights law: a short history in UN Chronicle, the magazine of the UN* <https://unchronicle.un.org/article/international-human-rights-law-short-history> (dostęp: 25.03.2019)

ĆWICZENIE 4.1 MAPOWANIE RUCHU OSÓB W NASZYM REGIONIE

CELE

Osoby uczestniczące:

- Pozną doświadczenia i trudności, z jakimi mierzą się osoby migrujące;
- Dowiedzą się, jakie przepisy prawa chronią migrantów i migrantki oraz uchodźców i uchodźczynie.

CZAS

150 minut

POTRZEBNE MATERIAŁY

- duże arkusze papieru
- długopisy, markery

TO ĆWICZENIE SKŁADA SIĘ Z TRZECH KROKÓW

Krok 1: Mapowanie ruchu osób (60 minut)

Krok 2: Analiza przepisów (60 minut)

Krok 3: Działaj! (30 minut)

WSKAZÓWKI DLA OSOBY FACYLITUJĄCEJ



- ☑ Ćwiczenie może wymagać wcześniejszej wiedzy na temat:
 - szlaków, którymi przemieszczają się migranci i migrantki oraz uchodźcy i uchodźczynie;
 - trudności, z którymi się zmagają podczas swojej wędrówki
 - reakcji krajów albo regionów na kryzys uchodźczy
 - przepisów chroniących migrantów i migrantki oraz uchodźców i uchodźczynie
- ☑ Jeśli osoby uczestniczące nie mają takiej wiedzy, ćwiczenie może być pretekstem do tego, by wspólnie zapoznać się z tym tematem.
- ☑ Jeśli osoby uczestniczące pochodzą z różnych regionów, możesz podzielić je na podgrupy regionalne.
- ☑ Jeśli masz kontakt z organizacją zajmującą się wspieraniem uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek, z ośrodkiem dla cudzoziemców albo z uchodźcami czy uchodźczyniami lub społecznościami migranckimi, warto podjąć współpracę i zaprosić ich do udziału w niektórych ćwiczeniach, aby zabierali głos, opowiadali swoje historie, nawiązywali kontakty i pomagali budować poparcie dla różnorodności w twojej społeczności.
- ☑ Będziesz musiał/a przygotować podsumowanie Międzynarodowego Prawa oraz Mechanizmów wspierających migrantów i migrantki oraz uchodźców i uchodźczynie (patrz str. 123-125).
- ☑ Do Kroku 2 będziesz musiał/a przygotować materiał na temat krajowych przepisów oraz mechanizmów (skorzystaj w tym celu z wprowadzenia do tego rozdziału), z których osoby uczestniczące mogłyby skorzystać. Uczestnicy i uczestniczki mogą także poprosić o wsparcie eksperta. Można też przeprowadzić ćwiczenie poszerzające wiedzę na temat krajowych przepisów, które wspierają uchodźców i uchodźczynie lub migrantów i migrantki.

KROK 1: MAPOWANIE RUCHU OSÓB (60 MINUT)

Wspólna dyskusja (5 minut)

- Na podstawie materiałów ze rozdziału II i III przypomnij, że prawa uchodźców i uchodźczyń są zagrożone oraz że społeczność międzynarodowa nie wywiązuje się ze swojego obowiązku wspólnego zagwarantowania tych praw.

Mapowanie ruchu osób (30 minut)

- Celem ćwiczenia jest zapoznanie się z przepływem osób, wyzwaniami i doświadczeniami migrantów i migrantek oraz uchodźców i uchodźczyń w naszym kraju, regionie. Osoby uczestniczące powinny wykorzystać swoją wiedzę i informacje przyswojone w ramach tego modułu (mogą też w ramach grupowego zadania domowego zapoznać się z tym tematem przed zajęciami).
- Podziel osoby uczestniczące na podgrupy liczące 4-5 osób. Rozdaj im duże arkusze papieru i różnokolorowe markery.

- Poproś, by na swoim flipcharcie każda podgrupa narysowała mapę swojego kraju i regionu (lub kraju i regionu, który chcieliby omówić).
- Na mapie należy zaznaczyć drogi wykorzystywane przez uchodźców i uchodźczynie oraz migrantów i migrantki, przedstawić wyzwania, przed którymi stoją oraz ich doświadczenia, np.
 - Skąd pochodzą migranci i migrantki oraz uchodźcy i uchodźczynie? Dlaczego decydują się na opuszczenie swoich domów?
 - Jakimi szlakami podróżują (na lądzie, na morzu, w powietrzu)?
 - Na jakie trudności natrafiają podczas podróży?
 - Zagrożenia dla praw człowieka, z którymi mierzą się na poszczególnych etapach podróży.
 - Krzyżujące się wymiary dyskryminacji doświadczanej przez niektóre osoby, np. kobiety, dzieci, osoby LGBTI, osoby z niepełnosprawnościami.



Aktywiści i aktywistki przygotowują się do dnia akcji na wyspie Lesbos, Grecja, 2017.
© Giorgos Moutafis/Amnesty International.

- Jeśli masz kontakt z organizacją zajmującą się wspieraniem uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek, z ośrodkiem dla cudzoziemców albo z uchodźcami i uchodźczyniami lub społecznościami migrantów, warto podjąć z nimi współpracę i zaprosić osoby, które mogą podzielić się swoją wiedzą na użytek przygotowywania map.
- Kiedy każda podgrupa skończy swoją mapę poproś, by przyjrzała się, jak inne osoby wykonały ćwiczenie zwracając uwagę na podobieństwa i różnice. Możesz dać podgrupom nieco czasu, by poprawiły i uzupełniły swoje mapy.

Wspólna dyskusja (25 minut)

- Porozmawiaj z osobami uczestniczącymi o tym, czego nauczyły się tworząc mapy. Zapytaj:
 1. Co je zaskoczyło w mapach innych grup?
 2. Co uznały za najpoważniejsze przeszkody dla uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek w ich kraju.



KROK 2: ANALIZA PRZEPISÓW

Wstęp (15 minut)

- Przedstaw podsumowanie informacji o Międzynarodowych Mechanizmach Ochrony Praw Człowieka, konkretnych mechanizmach ochronnych praw uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek.

Praca w podgrupach (30 minut)

- Podziel osoby uczestniczące na małe podgrupy, aby dowiedziały się o przepisach oraz mechanizmach działających w ich kraju.

Dyskusja (15 minut)

- Podzielcie się tym, czego dowiedziały się poszczególne grupy:
 1. Czego się nauczyły?
 2. Czy uważają, że krajowe przepisy szanują międzynarodowe standardy?
 3. Co mogą zrobić, aby poprawić sytuację?



Mapy przygotowane przez uczestników i uczestniczki globalnego szkolenia dla edukatorów, Londyn, 2017.
© Amnesty International



Młoda kobieta bierze udział w „Globalnym Tygodniu Akcji” w ramach kampanii WITAMY, Chile, 2016.
© Amnesty International

KROK 3: DZIAŁAJ (30 MINUT)

- Przedyskutuj z osobami uczestniczącymi, co mogą robić razem i osobno, by budować świadomość na temat sytuacji migrantów i migrantek oraz uchodźców i uchodźczyń w waszym kraju/regionie, np.
 - zaprezentować przygotowane mapy w społeczności lokalnej;
 - zrobić grupowe zdjęcie osób ze szkoły, społeczności lokalnej czy osób uczestniczących z plakatem lub transparentem wzywającym władze krajów rozwiniętych do przyjmowania większej liczby uchodźców. Zdjęcie można wysłać do polityków odpowiedzialnych za

politykę imigracyjną za pośrednictwem mediów społecznościowych;

- Osoby uczestniczące mogą również działać na kreatywnymi sposobami w celu zwiększenia świadomości o zobowiązaniach krajów wobec ochrony uchodźców i migrantów, przedstawienia co robią lub czego nie robią poszczególne rządy państw i pokazania co my wszyscy możemy uczynić, aby ich wesprzeć.

Zachęć osoby uczestniczące, aby pisały o swoich działaniach i pomysłach w mediach społecznościowych, posługując się hasztagiem #WITAMY, a także aby oznaczały w postach Amnesty International Polska.



ĆWICZENIE 4.2 CZY MOGĘ WEJŚĆ?

CELE

Osoby uczestniczące będą mogły:

- zastosować wiedzę na temat Konwencji dotyczącej statusu uchodźców oraz poszczególnych praw, analizując konkretną sytuację uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek;
- przećwiczyć skuteczne argumentowanie na rzecz poszanowania praw migrantów i migrantek oraz uchodźców i uchodźczyń;
- poczuć empatię i solidarność z uchodźcami i uchodźczyniami.

CZAS

60 minut

POTRZEBNE MATERIAŁY

- karty postaci
- kreda (można też użyć mebli, by oznaczyć przejście graniczne)
- papier flipchartowy
- długopisy, markery
- *podstawowe informacje o migracji i prawach uchodźców*, https://www.youtube.com/watch?v=7m_euVrfXJI (dostęp 10.05.2019)

TO ĆWICZENIE SKŁADA SIĘ Z TRZECH KROKÓW

Krok 1: Scenka (30 minut)

Krok 2: Wspólna refleksja (15 minut)

Krok 3: Działaj! (15 minut)

WSKAZÓWKI DLA OSÓB FACYLITUJĄCYCH



- ☑ Możesz dostosować czas trwania ćwiczenia do wielkości i potrzeb grupy.
- ☑ W ramach przygotowania osoby uczestniczące powinny wstępnie zapoznać się z tematyką praw uchodźców i uchodźczyń, przede wszystkim Powszechną Deklaracją Praw Człowieka i Konwencją dotyczącą statusu uchodźców z 1951 roku.
- ☑ Nie trzeba dzielić osób uczestniczących na równoliczne grupy. Zależnie od czasu, którym dysponujesz, możesz wybrać więcej lub mniej obserwatorów i obserwatorek.
- ☑ Możesz wykorzystać podany tu scenariusz lub dostosować go do własnego kontekstu. Nie ma znaczenia, że scena dzieje się na przejściu granicznym – może także rozgrywać się podczas manifestacji, w obozie dla uchodźców lub w ośrodku deportacyjnym. Ważne tylko, by osoby uczestniczące mogły przećwiczyć umiejętności argumentowania i formułowania opinii.
- ☑ Jeśli masz dostatecznie dużo czasu, możesz powtórzyć scenkę odwracając role.
- ☑ Jeśli masz kontakt z organizacją zajmującą się wspieraniem uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek, z ośrodkiem dla cudzoziemców albo z uchodźcami czy uchodźczyniami lub społecznościami migrantkimi, warto podjąć współpracę i zaprosić ich do udziału w niektórych ćwiczeniach, aby zabierali głos, opowiadali swoje historie, nawiązywali kontakty i pomagali budować poparcie dla różnorodności w twojej społeczności.

KROK 1: SCENKA (30 MINUT)

- Jeśli masz możliwość, wyświetl film *The Basics about Human Movement, Refugees and Refugee Rights*, <https://www.youtube.com/watch?v=6pMo6vqUp6c&t=1s> (dostęp: 25.03.2019)
- Wyjaśnij osobom uczestniczącym, że ich zadaniem będzie odegranie sceny z udziałem grupy uchodźców i uchodźczyń, którzy/które musieli/musiały uciekać z ojczyzny i próbują dostać się do innego kraju w poszukiwaniu bezpiecznego schronienia.
- Odczytaj osobom uczestniczącym poniższy scenariusz, wstawiając w miejsce X i Y dwa państwa, które wybierzesz samodzielnie:

Ciemna, zimna, deszczowa noc na granicy między państwami X i Y. Właśnie dotarła tu grupa uchodźców i uchodźczyń, są w niej głównie kobiety i dzieci. Uciekają przed wojną w X., pragną dostać się do Y. Są głodni, zmarznięci i zmęczeni. Nie mają pieniędzy ani żadnych dokumentów z wyjątkiem

paszportów. Strażnicy graniczni z państwa Y. różnią się w swoich opiniach. Niektórzy chcą wpuścić uchodźców i uchodźczynie, inni nie. Uchodźcy i uchodźczynie są zdesperowani, sięgają po najróżniejsze argumenty, by przekonać urzędników.

- Narysuj na podłodze linię kredą lub ustaw meble symbolizujące przejście graniczne.
- Podziel osoby uczestniczące na 4 podgrupy i przydziel każdej z nich rolę. Jedna podgrupa to uchodźcy z państwa X., druga to strażnicy i strażniczki z państwa Y. Grupa trzecia to przedstawiciele/przedstawicielki organizacji rzeczniczej z państwa Y., grupa czwarta to obserwatorzy/obserwatorki.
- Rozdaj poszczególnym podgrupom argumenty dla ich postaci. Osoby uczestniczące będą potrzebowały nieco czasu na przygotowanie. Mogą wykorzystać otrzymane argumenty lub dodać argumenty od siebie.
- Osoby uczestniczące odgrywają scenkę.



Aktywiści i aktywistki Amnesty International organizują akcje w Luksemburgu w celu wyrażenia solidarności z uchodźcami, 2016.

@Amnesty International Luxembourg.

KARTY Z ROLAMI DO ĆWICZENIA 4.2, KROK 1

KROK 2: WSPÓLNA REFLEKSJA

Na końcu poproś obserwatorów i obserwarki o uwagi na temat scenki. Możesz też poprosić pozostałe osoby uczestniczące, by powiedziały, co czuły odgrywając swe role.

Przykładowe pytania do dyskusji:

1. *Jak przebiegła cała scenka? Co się wydarzyło?*
2. *Jak się czuliście/czułyście, gdy strażnicy próbowali zawrócić grupę uchodźców/uchodźczyń od granicy?*
3. *Czy uważacie, że uchodźców/uchodźczynie potraktowano sprawiedliwie?*
4. *Czy otrzymali/otrzymały ochronę zgodnie z Powszechną deklaracją praw człowieka i Konwencją dotyczącą statusu uchodźców? Dlaczego (lub dlaczego nie)?*
5. *Czy dany kraj powinien mieć prawo nie przyjmować uchodźców?*
6. *Co byście zrobili/zrobiły na miejscu strażników/strażniczek? Co byście zrobili/zrobiły na miejscu przedstawicieli/przedstawicielek organizacji rzeczniczej?*

KROK 3: DZIAŁAJ! (15 MINUT)

Podsumuj ćwiczenie opisując obecną sytuację osób ubiegających się o ochronę na polskiej granicy. W tym celu możesz opowiedzieć historię jednej z nich: Imrana Salamova, który wielokrotnie, podobnie jak tysiące innych osób, starał się złożyć wniosek o status uchodźcy w Polsce. Historia Imrana obrazuje, w jaki sposób strażnicy graniczni traktują osoby ubiegające się o ochronę w Polsce i z jakimi zagrożeniami muszą mierzyć się osoby zawracane na Białoruś: <https://amnesty.org.pl/gdzie-jest-imran/> (dostęp: 25.03.2019) Zastanówcie się razem, co można zrobić na rzecz uchodźców i uchodźczyń. Przykładowo możecie:

- stworzyć sztukę teatralną opartą na scenie, która została odegrana. Sztukę można wystawiać w szkołach lub w ramach wydarzenia specjalnego, mającego na celu szerzenie wiedzy o prawach uchodźców i uchodźczyń;
- dowiedzieć się więcej na temat uchodźców i uchodźczyń w waszym kraju, na przykład na temat wyzwań, z którymi muszą się mierzyć i dostępnej pomocy;
- nawiązać kontakt i wesprzeć działania jednej z organizacji czy inicjatyw wspierających uchodźców na granicy.



Ludzie na całym świecie znajdują własne, kreatywne sposoby, by przekazać jasną wiadomość „Witamy Uchodźców”, „Globalny Tydzień Akcji”, 2016.

© Amnesty International

Argumenty strażników/strażniczek granicznych

Możesz wykorzystać poniższe argumenty i dodać kolejne:

- Ci ludzie są w rozpaczliwej sytuacji, nie możemy ich odesłać.
- Jeśli ich odeślemy, będziemy odpowiedzialni/odpowiedzialne za aresztowania, tortury lub zabójstwa.
- Mamy prawny obowiązek przyjęcia uchodźców.
- Nie mają pieniędzy, będą potrzebowali/potrzebowały pomocy państwa. Naszego kraju na to nie stać.
- Czy mogą wykazać, że należy im się status uchodźców? Może po prostu szukają tu wygodniejszego życia?
- Nasz kraj jest sojusznikiem militarnym kraju X, a także prowadzi z nim interesy. Nie możemy chronić tych ludzi.
- Może mają jakieś umiejętności, które są nam potrzebne?
- W naszym kraju jest już dostatecznie dużo uchodźców/uchodźczyń. Musimy zadbać o siebie. Ci tutaj powinni pojechać do jakiegoś bogatszego kraju.
- Jeśli ich wpuścimy, inni też zaczną się domagać prawa wjazdu.
- Nie mówią w naszym języku, wyznają inną wiarę, jedzą inne potrawy. Nigdy się tu nie zasymilują.
- Spowodują problemy polityczne.
- Czy mają dokumenty tożsamości i dowody na to, że byli prześladowani?

Argumenty uchodźców/uchodźczyń

Możesz wykorzystać poniższe argumenty i dodać kolejne:

- Mamy prawo do azylu.
- Nasze dzieci są głodne, macie moralny obowiązek nam pomóc.
- Zabiją nas, jeśli wrócimy.
- Nie mamy pieniędzy.
- Nie mamy dokąd pójść.
- Byłam lekarką w moim miasteczku.
- Chcemy tylko schronienia, póki nie będziemy mogli wrócić do naszego kraju.
- Przecież przyjęliście innych uchodźców.

Argumenty przedstawicieli/przedstawicielek organizacji rzeczniczej

Możesz wykorzystać poniższe argumenty i dodać kolejne:

- Wszystkim uchodźcom, osobom ubiegającym się o azyl oraz migrantom przysługują prawa człowieka.
- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka zapewnia prawo do przemieszczania się, azylu, wolność od dyskryminacji, ochronę przed niesprawiedliwym traktowaniem i przed wydalaniem siłą.
- Konwencja dotycząca statusu uchodźców z 1951 roku zawiera wykaz praw przysługujących osobom szukającym azylu i mówi, jaka należy się im ochrona.
- Każde państwo, które podpisało konwencje dotyczące praw człowieka, zobowiązuje się przestrzegać ich zapisów a także dostosować do nich prawo krajowe.
- Podczas swej podróży ci ludzie mogli doświadczyć licznych naruszeń praw człowieka. Potrzebują ochrony.

ĆWICZENIE 4.3 PRAWDA CZY FAŁSZ?

CELE

Osoby uczestniczące:

- Zaktualizują swoją wiedzę na temat prawnej definicji uchodźcy i statusu uchodźcy;
- Poznają prawną sytuację uchodźców i uchodźczyń, osób ubiegających się o azyl oraz migrantów w swoim kraju i dowiedzą się, w jaki sposób rozpowszechnić wiedzę na ten temat.

CZAS

60 minut

POTRZEBNE MATERIAŁY

- kopia odpowiedzi do ćwiczenia „Prawda czy fałsz?” (do rozdania osobom uczestniczącym po zakończeniu ćwiczenia)
- kartka albo plakat z napisem prawda, kartka albo plakat z napisem Fałsz
- papier flipchartowy
- długopisy, markery

TO ĆWICZENIE SKŁADA SIĘ Z DWÓCH KROKÓW

Krok 1: Prawda czy fałsz? (30 minut)

Krok 2: Działaj! (30 minut)

WSKAZÓWKI DLA OSOBY FACYLITUJĄCEJ



- ☑ Możesz dostosować czas trwania ćwiczenia do wielkości i potrzeb grupy.
- ☑ Ćwiczenie odwołuje się do treści poprzednich rozdziałów modułu i treści z rozdziału IV. Można je wykorzystać do sprawdzenia, ile informacji przyswoiły osoby uczestniczące i zidentyfikowania luk w wiedzy, które należy uzupełnić. Można je też wykorzystać do zapoczątkowania dalszej dyskusji na temat praw uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek
- ☑ Jeśli nie masz dostatecznie dużo przestrzeni, możesz podzielić osoby uczestniczące na podgrupy i rozdać każdej podgrupie dwie kartki z napisami prawda i fałsz. Następnie odczytaj kolejne pytania, daj każdej podgrupie chwilę na przedyskutowanie odpowiedzi i poproś o podniesienie jednej z kartek.
- ☑ Jeśli masz kontakt z organizacją zajmującą się wspieraniem uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek, z ośrodkiem dla cudzoziemców albo z uchodźcami/uchodźczyniami lub społecznościami migrantów, warto podjąć z nimi współpracę i zaprosić ich do udziału w niektórych ćwiczeniach, aby zabierali/zabierały głos, dzieliły się swoimi doświadczeniami i perspektywą, nawiązywali/nawiązywały kontakty i pomagali/pomagały budować poparcie dla różnorodności w twojej społeczności.

KROK 1: PRAWDA CZY FAŁSZ? (30 MINUT)

- Powieś dwie kartki albo plakaty z napisami *prawda* i *fałsz* na przeciwległych końcach sali.
- Odczytaj zdania z listy zamieszczonej poniżej. Każda osoba uczestnicząca ma wybrać, czy dane zdanie jest prawdą czy fałszem i stanąć koło odpowiedniej kartki lub plakatu.
- Lista
 1. *Uchodźcą może być osoba, która opuściła swój kraj z powodów społeczno-ekonomicznych.*
 2. *Uchodźcą może być osoba, która doświadczyła prześladowań ze względu na płeć lub tożsamość płciową.*
 3. *Osoba, która opuściła kraj, bo nie chciała być powołana do służby wojskowej, nie może zostać uznana za uchodźcę.*
 4. *Aby uzyskać status uchodźcy, osoba musiała doświadczyć (lub obawiać się) prześladowań ze strony państwa.*
 5. *Osobie przysługuje status uchodźcy bez względu na to, czy opuściła swój kraj w sposób legalny czy nie.*
 6. *Status uchodźcy można utracić.*
 7. *Większość uchodźców przebywa w zamożnych krajach rozwiniętych, gdyż kraje te mają więcej pieniędzy i panuje w nich bardziej stabilna sytuacja.*
 8. *Konwencja dotycząca statusu uchodźców z 1951 roku chroni uchodźców przed odesłaniem z powrotem do krajów, w których mogliby doświadczyć prześladowań.*
 9. *Osoba, która kwalifikuje się do uzyskania azylu w jednym kraju, kwalifikuje się też do uzyskania azylu w innym kraju.*
- Poproś kilka osób, by powiedziały, dlaczego wybrały akurat tę opcję. Jeśli to poprawny wybór, możesz rozwinąć wypowiedź osoby. Jeśli niepoprawny, możesz wyjaśnić, dlaczego nie. Na zakończenie ćwiczenia rozdaj osobom uczestniczącym odpowiedzi.



Aktywiści i aktywistki Amnesty International w Kenii przygotowują plakaty demonstrujące solidarność z Taibeh Abbasi, 2017.

© Amnesty International

KROK 2: DZIAŁAJ! (30 MINUT)

- Osoby uczestniczące mogą lepiej zapoznać się z prawną sytuacją uchodźców i uchodźczyń w swoim kraju i przepisami, które wspierają migrantów i migrantki, uchodźców i uchodźczynie oraz osoby ubiegające się o azyl. Mogą też zastanowić się wspólnie, w jaki sposób upowszechnić wiedzę na temat tych praw i przepisów – np. przygotowując plakaty i ulotki, organizując debaty w szkole albo w społeczności lokalnej, pisząc listy do polityków, gazet itp.
- Pamiętajcie, by dzielić swoimi działaniami i pomysłami w mediach społecznościowych, posługując się hasztagiem #WITAMY. Oznaczcie w postach Amnesty International Polska.



ODPOWIEDZI DO ĆWICZENIA 4.3, KROK 1

1. Uchodźcą może być osoba, która opuściła swój kraj z powodów społeczno-ekonomicznych

FAŁSZ Konwencja dotycząca statusu uchodźców z 1951 roku definiuje uchodźcę jako osobę, która na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa swojego pobytu, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa, albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się na skutek podobnych zdarzeń poza państwem swojego dawnego stałego zamieszkania nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócić do tego państwa.

A zatem choć niekiedy ubóstwo lub niedostatek mogą skłaniać do decyzji o opuszczeniu kraju (np. brak żywności, brak dostępu do edukacji lub służby zdrowia, brak możliwości zarabiania na życie, katastrofa naturalna lub katastrofa będąca skutkiem zmian klimatycznych), czynniki te zazwyczaj nie spełniają definicji z konwencji z 1951 roku.

2. Uchodźcą może być osoba, która doświadczyła prześladowań ze względu na płeć lub tożsamość płciową

PRAWDA W konwencji z 1951 roku płeć i tożsamość płciowa nie znalazły się co prawda wśród cech, z powodu których osoba może być prześladowana, uznawanych za przesłankę do przyznania osobie statusu uchodźcy. Wyznaczają jednak „przynależność do określonej grupy społecznej”. Przykładowo, jeśli kobieta jest prześladowana, bo nie chce wypełniać określonych oczekiwań społecznych, stawianych kobietom w jej kraju (np. wchodzić w związki pozamałżeńskie) i uważa, że nie może liczyć na ochronę władz, wówczas będzie się jej należał status uchodźczy.

3. Osoba, która opuściła kraj, bo nie chciała być powołana do służby wojskowej, nie może zostać uznana za uchodźcę.

FAŁSZ Na przykład jeśli osoba nie może odmówić służby wojskowej ze względu na przekonania lub jeśli w kraju toczy się konflikt zbrojny, potępiony przez społeczność międzynarodową, wówczas osoba może ubiegać się o status uchodźcy, gdyż obawia się prześladowań z powodu przekonań politycznych.

4. Aby uzyskać status uchodźcy, osoba musiała doświadczyć (lub obawiać się) prześladowań ze strony państwa.

FAŁSZ Prześladowań często dopuszczają się władze, ale sprawcami bywają też inni „aktorzy”. Niezbędnym elementem jest to, że państwo jest niechętnie lub niezdolne do zapewnienia ochrony przed prześladowaniami. Przykładowo, jeśli osoby utożsamiające się z daną grupą etniczną prześladują osoby z innej grupy, a rząd nie interweniuje, wówczas osoba, opuszczająca z tego powodu kraj może ubiegać się o status uchodźcy.

5. Osobie przysługuje status uchodźcy bez względu na to, w jaki sposób opuściła swój kraj

PRAWDA Sposób, w jaki osoba znalazła się w kraju, w którym szuka schronienia, nie wpływa na przyznanie statusu uchodźcy. Mimo to niektóre państwa biorą tę kwestię pod uwagę, kiedy decydują o przyznaniu statusu. Władze starają się niekiedy kontrolować napływ osób i np. odmawiają prawa wjazdu, przetrzymują osoby w ośrodkach zamkniętych albo uniemożliwiają dostęp do procedury ubiegania się o azyl. Zarazem twierdzi się czasem, że osoby, które posiadają ważny dokument uprawniający do wjazdu na teren danego państwa nie otrzymałyby go raczej, gdyby miały podstaw do obawiania się prześladowań ze strony kraju, który opuściły. Organizacja Narodów Zjednoczonych stoi na stanowisku, że okoliczności, w jakich osoba przybywa do nowego kraju (np. bez wizy albo paszportu) nie powinny być przesłanką do odmowy przyznania statusu uchodźcy. Niekiedy trudno byłoby uzyskać odpowiednie dokumenty, gdyż występując o nie osoba narażałaby się na prześladowania ze strony władz lub po prostu osoba nie miała dostępu do odpowiedniego urzędu. Z drugiej strony posiadanie dokumentów także nie powinno rozstrzygać o przyznaniu statusu – ONZ zwraca uwagę, że osoba mogła je otrzymać, bo władzom zależało na jej wyjeździe albo też mogły zostać uzyskane potajemnie.

6. Status uchodźcy można utracić

PRAWDA Konwencja z 1951 roku zakłada, że status uchodźcy może utracić osoba, w stosunku do której istnieją poważne podstawy, aby sądzić, że dokonała zbrodni przeciwko pokojowi, zbrodni wojennej, zbrodni przeciwko ludzkości, poważnej zbrodni o charakterze niepolitycznym poza państwem, które ją przyjęło przed uznaniem jej za uchodźcę, jest winną czynów sprzecznych z celami i zasadami Narodów Zjednoczonych. Ponadto osoba przestaje być uchodźcą, kiedy ochrona nie jest jej już potrzebna – na przykład kiedy otrzymuje nowe obywatelstwo albo sytuacja w kraju, który opuściła, odpowiednio się poprawia. Status uchodźcy można też stracić, jeśli okaże się, że został przyznany bezprawnie.

7. Większość uchodźców przebywa w zamożnych krajach rozwiniętych, gdyż kraje te mają więcej pieniędzy i panuje w nich bardziej stabilna sytuacja.

FAŁSZ Świat w nieadekwatny sposób reaguje obecnie na problem uchodźców. Najwięcej uchodźców przebywa w krajach, które nie mają możliwości zapewnienia odpowiedniej pomocy – małych, pozbawionych zasobów lub zmagających się z ubóstwem. Najliczniejsza grupa uchodźców znajduje się obecnie w Turcji (3,5 mln). Kolejne miejsca zajmują Jordania (2,9 mln), Pakistan oraz Uganda (1,4 mln) oraz Liban (ponad 1,4 mln) uchodźców i uchodźczyń. W Iranie, Etiopii i Sudanie przebywa ponad 900 000 uchodźców. Natomiast najzamożniejsze kraje świata przyjmują mniej uchodźców względnie do swej populacji i zamożności.

8. Konwencja dotycząca statusu uchodźców z 1951 roku chroni uchodźców przed odesłaniem do krajów, w których mogliby doświadczyć prześladowań.

PRAWDA Konwencja z 1951 roku zawiera jednoznaczny zakaz wydalania lub zawracania do granicy terytoriów, gdzie życiu lub wolności osoby zagrażałoby niebezpieczeństwo. Jest to również niezgodne z przyjętą przez ONZ Konwencją w sprawie zakazu stosowania tortur. Kraje, które przyjęły Konwencję dotyczącą statusu uchodźców, są zobowiązane do przestrzegania jej zapisów i ochrony praw uchodźców

9. Osoba, która kwalifikuje się do uzyskania azylu w jednym kraju, kwalifikuje się też do uzyskania azylu w innym kraju.

FAŁSZ Każdy kraj ma własne procedury w zakresie udzielania azylu. Przykładowo, Erytrejczycy, którzy uciekają z kraju przed obowiązkową służbą państwową często otrzymują azyl w Szwajcarii i Niemczech, rzadko natomiast w Wielkiej Brytanii i Francji.



Dzieci w obozie Kakuma, filmowane w ramach tworzenia kampanii 'Outrage is not enough', mającej na celu podniesienie świadomości o kryzysie związanym z sytuacją uchodźców, 2016.
© Michael Christopher Brown

ROZDZIAŁ V:

DZIAŁAMY!

Australia:
Stop refugees
suffering on
Nauru
#IWelcome

AUSTRALIA:
STOP
REFUGEES
SUFFERING
ON NAURU
#IWelcome

AUSTRALIA:
CASE OF
REFUGEES
IS NOT
=
ORDER
REJECTION

"I'd rather
than con
living h

(Nauru
asylum
seeker

*Amnesty International Kanada
w czasie akcji pod Ambasadą
Australii domaga się zamknięcia
zamkniętego ośrodka dla
uchodźców na Nauru 2016.
© Amnesty International*

ZASADY PODEJMOWANIA DZIAŁAŃ

Nie wystarczy współczuć, trzeba działać.

Dalai Lama

Po uczestnictwie w ćwiczeniach zawartych w poprzednich modułach wiesz już, jakie prawa przysługują uchodźcom i uchodźczyniom oraz migrantom i migrantkom. Teraz postaraj się wpłynąć na sposób postrzegania zjawiska migracji przez twoje otoczenie. Swoimi działaniami możesz oddziaływać na rodzinę, znajomych, lokalne instytucje i media. Indywidualnie lub w grupie zaplanuj i zorganizuj akcje/wydarzenia, które zwiększą świadomość osób twoim otoczeniu na temat praw uchodźców i migrantów oraz będą promować empatię i solidarność.

Zasady podejmowania działań:

- Działania na rzecz praw uchodźców i uchodźczyń powinny respektować prawa migrantów i migrantek (i *vice versa*).
- Migranci i uchodźcy mają prawa przede wszystkim jako ludzie, nie tylko ze względu na ich status państwowy.
- Współpracując z osobami z doświadczeniem uchodźczym/migracyjnym, należy ustalić podstawowe zasady dotyczące szacunku i poufności.



Szkolenie dla aktywistów i aktywistek z północnej Afryki,
2016.

© Amnesty International

Wszystkie podejmowane przez was działania powinny zmierzać do włączania w nie uchodźców, migrantów lub osób w innych sytuacjach migracyjnych i uwzględniać ich perspektywę. W celu zapewnienia im bezpieczeństwa i możliwości uczestnictwa, ważne jest zadbanie o następujące kwestie:

- ✓ Nie zakładaj, że uchodźcy i migranci są grupą homogeniczną. Pamiętaj, że każda osoba ma bardzo różnorodną tożsamość. Bycie migrantem lub migrantką bądź uchodźcą lub uchodźczynią to tylko jeden z wielu jej elementów. Pozostałe elementy tożsamości każdego uchodźcy i każdej uchodźczynie mogą również wpływać na ich zdolność upominania się o swoje prawa. Mają również wpływ na formy i skalę dyskryminacji, z którą muszą się zmierzyć. Postaraj się, aby twoja praca w tym temacie uwzględniała różnorodność osób, które doświadczyły migracji oraz różne przesłanki, na podstawie których są dyskryminowane, np. płeć i tożsamość płciowa, orientacja psychoseksualna, pochodzenie, wiek czy stopień niepełnosprawności.
- ✓ Poinformuj wszystkich uczestników i uczestniczki zaproponowanych przez siebie działań, jakie są możliwe konsekwencje, w tym te nieprzewidziane, które mogą wynikać z ich udziału w warsztacie czy innym wydarzeniu. Osoby zainteresowane muszą wyrazić świadomą zgodę na współpracę przy twoim projekcie.
- ✓ Nie wymagaj podania danych osobowych od osób zainteresowanych włączeniem się w twoje działania. Daj znać, że mogą wybrać dowolne imię, które im się podoba, w tym pseudonim. Ponownie, upewnij się, że uczestnicy i uczestniczki są świadomi i świadome ryzyka związanego z podaniem imienia i nazwiska lub innych danych osobowych.
- ✓ W zależności od sytuacji w twoim kraju, nie bierz ani nie rejestruj danych o osobach uczestniczących, które mogłyby zostać gdziekolwiek przekazane.
- ✓ Wspólnie ustalcie podstawowe zasady dotyczące szacunku i poufności.
- ✓ Opracujcie podstawowe zasady dotyczące korzystania z mediów społecznościowych, np. nie przypisujcie publikowanych cytatów konkretnej osobie i nie umieszczajcie zdjęć bez zgody wszystkich osób, które na nich widnieją.
- ✓ Gdy tylko to jest możliwe, zaproście osobę z doświadczeniem uchodźczym lub migracyjnym do poprowadzenia organizowanego przez was spotkania, warsztatu czy innego wydarzenia.
- ✓ Nie proście osób z doświadczeniem uchodźczym i migracyjnym o podzielenie się osobistą historią, chyba że nie sprawia im to problemu i osoby te w pełni rozumieją potencjalne konsekwencje i ryzyko związane z opowiedzeniem o swoich doświadczeniach. Na przykład, doświadczona aktywistka, która podzieliła się swoją historią wcześniej, może być do tego przyzwyczajona i czuje się pewnie, podczas gdy ktoś, kto niedawno przybył do kraju jako uchodźca, uchodźczynie lub migrant, migrantka, może nie być w pełni świadomy emocjonalnego bagażu z tym związanego, a także potencjalnego ryzyka dociekliwych pytań czy (w ekstremalnych przypadkach) nieprzyjaznych komentarzy.
- ✓ Niczego nie zakładajcie z góry. Pamiętajcie o uzyskaniu świadomej zgody od osoby z doświadczeniem migracyjnym/uchodźczym przed wydarzeniem, po wspólnym dokonaniu oceny potencjalnego ryzyka i korzyści. Jeśli ktoś zechce podzielić się swoją osobistą historią, upewnij się wcześniej, czy inni uczestnicy i uczestniczki będą mogli filmować, nagrywać czy robić zdjęcia.

CO MOGĘ ZROBIĆ INDYWIDUALNIE?

Ważne jest działanie, a nie jego rezultat. Musisz robić to, co słuszne. Może nie być w twojej mocy, żeby osiągnąć to, co chcesz, może to nie jest odpowiedni czas, może na pierwszy rzut oka nic nie da się zrobić. Ale to nie znaczy, że powinieneś przestać robić to, co należy. Być może nigdy nie dowiesz się, jaki efekt przyniosło twoje działanie. Jednak jeśli nie zrobisz nic, na pewno nic nie osiągniesz.

Mahatma Gandhi, przywódca indyjskiego ruchu niepodległościowego

Lektura części teoretycznych tego modułu i uczestnictwo w zaproponowanych ćwiczeniach to doskonały pierwszy krok do uzyskania większej wiedzy na temat praw uchodźców i migrantów. Jeszcze więcej informacji na ten temat znajdziesz w materiałach dodatkowych umieszczonych na końcu każdego rozdziału. Nie poprzestawaj na tym. Zbadaj sytuację osób z doświadczeniem uchodźczym i migracyjnym w Polsce. Postaraj się uzyskać odpowiedzi na następujące pytania:

- Jaka jest sytuacja uchodźców i uchodźczyń w Polsce? Ilu osobom rocznie Polska przyznaje status uchodźcy? Ilu uchodźców i uchodźczyń przyjmuje Polska w ramach programów relokacji i przesiedleń?
- Ilu migrantów i migrantek pracuje w Polsce?
- Jak uchodźcy i uchodźczynie oraz migranci i migrantki opisują sytuację w Polsce? Z jakimi wyzwaniem się mierzą?
- W jakim stopniu uchodźcy i migranci są zintegrowani z polskim społeczeństwem?
- Które międzynarodowe i regionalne konwencje dotyczące praw człowieka, związane z migracją, zostały podpisane przez Polskę?
- Które polskie ustawy regulują sytuację uchodźców i uchodźczyń?
- Jakie są stanowiska różnych partii politycznych kraju wobec uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek? Stanowisko których partii jest zgodne z prawami człowieka, a których nie?
- Kim są poszczególne organizacje, osoby i sieci działające na rzecz migrantów i migrantek w Polsce?
- Jaką rolę mogą odegrać społeczności w przyjmowaniu uchodźców/uchodźczyń w naszym kraju i jak ja mogą się zaangażować?

Aby pogłębić swoją wiedzę, możesz skorzystać z następujących materiałów edukacyjnych:

Wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi - pakiet materiałów edukacji praw człowieka, Amnesty International, <https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/07/Wszyscy-ludzie-rodza-sie-wolni-i-rowni-pakiet-materialow-edukacji-praw-czlowieka.pdf> (dostęp: 25.03.2019)

Human Rights: The Rights of the Refugees, kurs internetowy dostępny w języku angielskim, hiszpańskim i francuskim, Amnesty International, <https://www.edx.org/course/human-rights-the-rights-of-refugees-0> (dostęp: 25.03.2019)

Rozmawiamy o uchodźcach, kurs internetowy Centrum Edukacji Obywatelskiej, <https://migracje.ceo.org.pl/> (dostęp: 25.03.2019)

Sytuacja uchodźców w Polsce i na świecie – poradnik dla nauczycieli szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych, Polska Akcja Humanitarna, https://www.pah.org.pl/app/uploads/2017/10/2017_materiały_educacyjne_Sytuacja_uchodzcow_poradnik-dla-nauczycieli.pdf (dostęp: 25.03.2019)

Szkoła równości. Temat lekcji: Wszyscy o wszystkim mało wiemy, Towarzystwo edukacji antydyskryminacyjnej, <https://tea.org.pl/userfiles/TEA%20scenariusze%20www%20pojedyncze.pdf> (dostęp: 25.03.2019)

Portal informacyjny www.uchodzcy.info

Kampania WITAMY Amnesty International: www.amnesty.org.pl/witamy

Pokaż solidarność i wyraż swoje poparcie dla przyjęcia uchodźców i uchodźczyń w mediach społecznościowych, swojej szkole i miejscowości.

- Zachęć do tego rodzinę i znajomych.
- Rozpocznij dialog z rodziną i przyjaciółmi na temat sytuacji uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek. Uzbrojony/uzbrojona w nową wiedzę na temat uchodźców i migrantów, porozmawiaj z bliskimi, jak ważna ta kwestia stała się dla ciebie. Sprawdź, czy inne osoby, które znasz, byłyby zainteresowane większym zaangażowaniem w tę tematykę.
- Podpisz petycję i wezwij przywódców państw do poszanowania praw osób uciekających przed wojną i prześladowaniami. Możesz to zrobić, podpisując petycję „TAK dla uchodźców” dostępną na stronie: <https://amnesty.org.pl/akcje/uchodzcy/>.
- Pokaż swoje poparcie dla uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek w mediach społecznościowych, w szkole, w przestrzeni publicznej. Możesz udostępnić akcje/wydarzenia/petycje/filmy związane z prawami uchodźców i uchodźczyń na swoim profilu. Wykorzystaj hashtag #WITAMY. Zachęć kolegów i koleżanki z klasy/osiedla/drużyny sportowej do podpisania petycji TAK dla uchodźców Amnesty International przez stronę internetową. Możesz też skontaktować się biurem Amnesty w Polsce, by otrzymać formularz petycji i zbierać podpisy bezpośrednio od kolegów i koleżanek np. podczas przerwy w lekcjach.
- Zorganizuj pokaz filmów dotyczących migracji połączony z dyskusją. Propozycje filmów:
 - *Ostatni w Aleppo*, (ang. *Last Men in Aleppo*, 2018), reż. Firas Fayyad
 - *Eldorado* (2018), reż. Markus Imhoof
 - *Dobry Listonosz* (ang. *The Good Postman*, 2016), reż. Tonislav Hristov
- Prześledź, jakie wydarzenia organizowane są przez środowiska uchodźcze, migranckie w twojej miejscowości. Weź udział w warsztatach kulinarnych, kiermaszach, koncertach i innych wydarzeniach artystycznych organizowanych przez osoby z doświadczeniem migracyjnym oraz/lub organizacje je reprezentujące; zaprosz

rodzinę i znajomych. Tym samym pokażesz solidarność z tymi środowiskami docenisz ich wkład w życie twojej społeczności.

- Poproś bliskich o przekazanie darowizny na rzecz organizacji, która wspiera prawa uchodźców i migrantów.
- Zostań wolontariuszem, wolontariuszką organizacji działającej we współpracy i na rzecz migrantów i uchodźców. Możesz wesprzeć w nauce języka polskiego, pomóc zorientować się nowo przybyłym osobom, jak poruszać się po twojej miejscowości i towarzyszyć w pełnym wyzwaniu okresie adaptacji do nowego otoczenia. Informacje o tym, jak zacząć i jak mądrze angażować się w wolontariat na rzecz uchodźców i migrantów znajdziesz na stronie Fundacji Ocalenie <https://ocalenie.org.pl/en/wolontariat/jak-zaczac-wolontariat> oraz portalu uchodźcy.info <http://uchodzcy.info/pomagaj-uchodzcom-jako-wolontariusz/>. Być może wolontariat będzie doskonałą okazją, by dołączyć na stałe do organizacji/grupy działającej na rzecz uchodźców i uchodźczyń.
- Zostań członkiem lub członkinią Amnesty International i otrzymaj kartę członkowską jednej z największych na świecie organizacji broniącej praw człowieka. Dzięki temu będziesz regularnie otrzymywać informacje o najnowszych publikacjach i raportach, również tych dot. sytuacji uchodźców i uchodźczyń, będziesz mógł/mogła aktywnie angażować się w nasze kampanie. Dołącz, klikając w link: <https://amnesty.org.pl/wspieraj/dolacz/>

Monitoruj lokalne media. Czytaj gazety, blogi internetowe lub oglądając telewizję, zastanów się:

- Czy w publikowanych materiałach uwzględnia się perspektywę praw uchodźców i migrantów, czy też opierają się one na stereotypach i uprzedzeniach, by przyciągnąć uwagę odbiorców?
- Jeśli dojdiesz do wniosku, że dana gazeta czy program telewizyjny nie opiera się na faktach, a zamiast tego stara się wzbudzić strach przed uchodźcami, wyraż pokojowo swój otwarty sprzeciw. Napisz list do redakcji gazety/programu i zachęć innych do zrobienia tego samego.

CO MOŻEMY ZROBIĆ JAKO SPOŁECZNOŚĆ?

- Wspieraj polityków i polityczki, których stosunek do migracji uwzględnia perspektywę praw człowieka. Pokaż, że rządzący, którzy chronią prawa uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek mogą liczyć na twoje poparcie.
- Stań w obronie innych.
- Nie toleruj dyskryminacji ani mowy nienawiści w szkole, w swoim mieście i w żadnym innym miejscu, w którym się znajdziesz.

Promuj takiej inicjatywy jak *Kuchnia Konfliktu*

- Kuchnia Konfliktu to społecznie zaangażowana warszawska restauracja oraz miejsce spotkania kultur. Tworzy przestrzeń do dialogu i integracji, dając uchodźcom i imigrantom w Polsce miejsca pracy oraz szansę podzielenia się znakomitą kuchnią swoich regionów. Uchodźcy i migranci, ludzie z różnych kultur przygotowują swoje ulubione potrawy, które stają się menu restauracji.

Więcej informacji: www.facebook.com/pg/kuchniakonfliktu/.

Zaapeluj o stworzenie programu stypendialnego i sponsorowanie wiz studenckich dla uchodźców i uchodźczyń na swoim uniwersytecie.

Jeśli jesteś studentem lub studentką, zachęć władze uniwersyteckie do zapewnienia uchodźcom i uchodźczyniom możliwości studiowania na twojej uczelni. Zorganizuj akcję informacyjną, zbierz podpisy od studentów i studentek pod swoim apelem i przekaż go władzom uczelni.



Uczestnicy i uczestniczki wydarzenia Live organizowanego wraz z Facebookiem, podczas którego (jedna z osób, która jest uchodźcą) była w kontakcie wzrokowym z inną osobą przez 4 minuty by razem odkryć wspólne, ludzkie wartości. UK, 2016.
© Amnesty International UK

Prawa człowieka nie są dostępne od tak. Najpierw trzeba je wywalczyć, a potem chronić.

Wangari Maathai, kenijska aktywistka, założycielka Ruchu Zielonego Pasa.

Chociaż indywidualne działanie ma kluczowe znaczenie, często grupy, sieci i organizacje mogą osiągnąć więcej poprzez działanie wspólne.

Sprawdź, jakie grupy, sieci i organizacje już działają w tematyce uchodźczej, rozważ dołączenie do nich. Gdziekolwiek mieszkasz, najprawdopodobniej działają tam grupy zaangażowane w ochronę praw człowieka, w tym praw uchodźców i migrantów, propagujące rzetelną wiedzę dot. tematyki uchodźczej, nawołujące do empatii i solidarności z osobami poszukującymi schronienia, przeciwdziałające dyskryminacji i nienawiści.

Szkolne Grupy Praw Człowieka

Jeśli jesteś nauczycielem lub nauczycielką możesz rozważyć założenie Szkolnej Grupy Amnesty International (nazywanej też w wielu placówkach Szkolną Grupą Praw Człowieka). Jest to grupa osób, które są zmotywowane, aby zmieniać środowisko szkolne i społeczność lokalną w oparciu o wartości praw człowieka, takie jak wolność, równość, niedyskryminacja, sprawiedliwość czy solidarność oraz działać na rzecz poszanowania praw człowieka wszystkich ludzi, również uchodźców i migrantów. Grupa taka składa się z uczniów i uczennic oraz osoby dorosłej (opiekuna lub opiekunki grupy). Szkolna Grupa Praw Człowieka działa przez cały rok spotykając się regularnie. Jest doskonałą platformą do prowadzenia akcji nawołującej do ochrony praw uchodźców i migrantów zarówno na terenie szkoły, jak i szerzej – w społeczności lokalnej. Jeśli w twojej szkole nie działa jeszcze Szkolna Grupa Praw Człowieka, zainicjuj spotkanie potencjalnie zainteresowanych osób (szkolne koło wolontariatu, samorząd uczniowski) i przedyskutuj ten pomysł.

O tym, jak założyć i prowadzić Szkolną Grupę Praw Człowieka przeczytaj w podręczniku Amnesty International *Edukacja, działanie, zmiana – poradnik Szkolnych Grup Praw Człowieka*: https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2018/09/PORADNIK_calosc_internet.pdf (dostęp: 10.04.2019).

TYDZIEŃ UCHODźCY 2017

Blisko 400 uczniów i uczennic oraz nauczycieli i nauczycielek z 20 Szkolnych Grup Amnesty International zaangażowało się w obchody Tygodnia Uchodźcy w czerwcu 2017 roku. Działania zakładały udział w warsztatach edukacyjnych na temat trudnej drogi, jaką uchodźcy muszą przebyć, by uciec od wojny i przemocy. Z okazji Dnia Uchodźcy przypadającego na 20 czerwca wieńczącego obchody Tygodnia Uchodźcy, młodzi ludzie przygotowali tematyczne gazetki szkolne, organizowali fotoakcje, by zademonstrować solidarność z uchodźcami, a kilka szkół podpisało również symboliczną deklarację nawołującą polskie władze do zapewnienia bezpiecznego domu wszystkim tym, którzy tego potrzebują.

Grupy lokalne Amnesty International

Jeśli szkolne lata masz już za sobą, a planujesz rozpocząć działania w Amnesty International, dołącz do grupy lokalnej w twojej miejscowości!

Grupy lokalne to aktywiści i aktywistki działający w swoich społecznościach na rzecz praw człowieka na świecie, w tym na rzecz praw uchodźców i migrantów. Organizują różnego typu wydarzenia w przestrzeni swoich miast. Zwiększają świadomość społeczeństwa na temat działalności Amnesty International. Podczas każdego wydarzenia umożliwiają mieszkańcom swoich miast reagowanie na konkretne przypadki łamania praw człowieka poprzez napisanie listu czy podpisanie się pod petycją. Akcje grup lokalnych zwracają uwagę mediów na kwestie łamania praw człowieka.

Eventy, happeningi, konferencje, współpraca z innymi organizacjami, akcje związane z kampaniami społecznymi Amnesty International to przykłady działań, których powodzenie zależy od kreatywności osób z grup lokalnych.

W twojej miejscowości nie ma grupy lokalnej? Chcesz założyć własną? Zbierz co najmniej 3 osoby – członków Amnesty International – które chcą działać w Twojej miejscowości i wyślij wiadomość na adres: aktywizm@amnesty.org.pl.

POMYSŁY NA DZIAŁANIA – INSPIRACJE:

FOTO AKCJA: TU JEST MIEJSCE DLA UCHODźCY

Akcja została przeprowadzona przez grupy lokalne w marcu 2017 roku. Jej celem było zmanifestowanie, że my i nasze najbliższe otoczenie jesteśmy gotowi na przyjęcie uchodźców i uchodźczyń, że w naszym mieście, wsi, w szkole i najbliższym otoczeniu jest miejsce dla uchodźców i uchodźczyń – lekarzy, nauczycieli, dzieci – wszystkich osób, które poszukują schronienia. Aktywiści i aktywistki Amnesty International robili sobie zdjęcia z napisem Tu jest miejsce dla uchodźcy w miejscach, gdzie pracują, uczą się i odpoczywają. Ta symboliczna deklaracja solidarności była publikowana w mediach społecznościowych. Chcieliśmy podkreślić, że w Polsce jest wiele miejsc, osób i grup gotowych i czekających na przyjęcie uchodźców.

WYSTAWA WITAMY

Wystawa fotografii #WITAMY przeznaczona jest do dyspozycji grup lokalnych i szkolnych. Prezentuje sylwetki ludzi z Lesbos. Wśród nich są osoby wspierające uchodźców. Wystawa przedstawia również samych uchodźców i uchodźczynie, którzy znaleźli się w Europie i od miesięcy przebywają w Grecji. Każda z tych osób ma swoje przesłanie do europejskiego społeczeństwa, które dzięki wystawie możemy nagłośnić. Zapraszamy do organizowania lokalnych wernisaży, warsztatów towarzyszących i innych wydarzeń. Aby wypożyczyć wystawę, skontaktuj się z biurem Amnesty International w Warszawie.

Inne grupy/organizacje

Poniżej znajduje się kilka typów grup/organizacji. Warto rozważyć przyłączenie się do nich. Jeśli takie grupy nie istnieją w Twojej okolicy lub widzisz istotną kwestię, którą nikt się nie zajmuje, możesz rozważyć założenie własnej.

Sieci i organizacje prowadzone przez uchodźców i uchodźczynie oraz migrantów i migrantki: grupy te opowiadają się za swoimi prawami na całym świecie. Sami uchodźcy i migranci znają swoje potrzeby lepiej niż ktokolwiek inny. Zostań ich sojusznikiem lub sojuszniczką i wesprzyj ich działania. Oto kilka przykładów:

Afryka Inaczej

Fundacja „Afryka Inaczej” została założona przez Mamadou Dioufa, Senegalczyka od dwóch dekad mieszkającego nad Wisłą. W polskiej rzeczywistości, w której o Afryce często mówi się tylko przy okazji chorób i wojen, Fundacja chce pokazać, że istnieje jeszcze inna Afryka, kontynent ludzi, mających niewiele wspólnego z jej stereotypowym postrzeganiem. Najpierw był portal Afryka.org, pierwszy polski serwis internetowy poświęcony Afryce. Rok później portal zamienił się w Fundację. Następnie wyszliśmy na ulice, aby nawiązać afrykańsko-polski dialog, organizując ogólnopolskie obchody Dnia Afryki. Przed nami tysiące nowych pomysłów do zrealizowania – mówi Mamadou Diouf. Więcej informacji: www.afryka.org.

Fundacja dla Somalii

Fundacja dla Somalii to organizacja pozarządowa tworzona przez imigrantów i Polaków, którzy wspólnie działają na rzecz promowania dialogu międzykulturowego oraz integracji imigrantów ze społeczeństwem przyjmującym. Organizacja skupia się przede wszystkim na aktywizacji zawodowej cudzoziemców oraz promowaniu różnorodności kulturowej w miejscu pracy. Pokazujemy, że osoby przybywające do Polski z najdalszych nawet zakątków świata są wykształcone, wykwalifikowane i zmotywowane – czytamy na stronie internetowej Fundacji. Więcej informacji: <http://fds.org.pl>

Fundacja Ocalenie

Fundacja Ocalenie istnieje, aby wspierać migrantów i migrantki w integracji i indywidualnym rozwoju. Działa na rzecz dialogu międzykulturowego i wzmacniania społeczeństwa obywatelskiego. Dąży do tego, aby każdy człowiek mógł żyć godnie i w poszanowaniu swoich praw. W Warszawie i Łodzi zapewnia bezpłatną specjalistyczną pomoc dla cudzoziemców i cudzoziemek. Zespół i zarząd Fundacji tworzą zarówno Polki i Polacy, jak i imigranci i imigrantki, którzy w Polsce znaleźli swój dom. Więcej informacji: www.ocalenie.org.pl

Inicjatywa Warsaw Seva

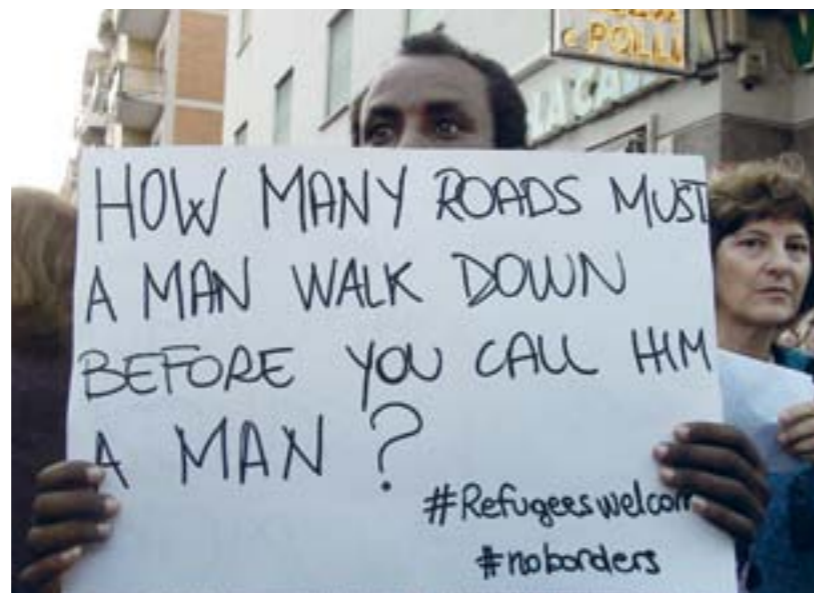
Inicjatywa Warsaw Seva została zapoczątkowana przez Charanjita Singha mężczyznę indyjsko-singapurskiego pochodzenia. 4 razy w tygodniu w 3 różnych lokalizacjach zaprasza bezdomne i ubogie osoby z warszawskich ulic na ciepły, wegetariański posiłek.

Nasze przedsięwzięcie jest religijne i humanitarne. Podążamy za sikhskim kodeksem etycznym, dajemy jedzeniem każdemu, kto go potrzebuje – czytamy na stronie Warsaw Seva Association. Inicjatywa dzielenia się jedzeniem powstała w maju 2017 roku. Warsaw Seva przygotowuje posiłki dla ubogich i bezdomnych osób kilka razy w tygodniu. Główną lokalizacją jest parking przy Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie. Warsaw Seva przygotowuje posiłki we własnych kuchniach w Raszynie. Inicjatywa utrzymuje się z dotacji oraz dzięki wsparciu wolontariuszy. Wierzymy w bezinteresowną pomoc, nie liczymy na nagrody, uznanie czy popularność. Pomagamy z miłością i szczerą chęcią niesienia pomocy – mówią o sobie aktywiści i aktywistki Stowarzyszenia. Więcej informacji: <http://www.warsawseva.pl>.



Uczestnicy akcji we Włoszech dołączają do tysięcy osób w krajach UE, podczas tygodnia akcji pokazującej solidarność z uchodźcami, Włochy, 2015.

© Amnesty International



Etnoliga

Społeczność Etnoligi jest grupą kilkuset osób w różnym wieku. Etnoliga organizuje turnieje piłkarskie i bezpłatne zajęcia sportowe dla młodych uchodźców. Migranci, Polacy, studenci, uchodźcy, biznesmeni, bezdomni. Wszystkie drużyny są mieszane, nie ma reprezentacji narodowych.

W każdym zespole wspólnie grają kobiety i mężczyźni. Oprócz tego członkowie grupy prowadzą szkolenia dla nauczycieli, organizują warsztaty i publikują materiały dotyczące integracji przez sport. www.etnoliga.org.



CO MOŻEMY ZROBIĆ JAKO KRAJ?

Walka może mieć wymiar moralny albo fizyczny, albo jeden i drugi. Jednak musi być to walka. Władza nie pójdzie na żadne ustępstwa bez wyraźnej presji społeczeństwa.

Frederick Douglass, amerykański przywódca walki z niewolnictwem

Polska ma wiele zobowiązań wobec uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek wynikających zarówno z prawa międzynarodowego, jak i krajowego. Niezwykle ważne jest monitorowanie postępowania władz w tym zakresie i rozliczanie ich z tych zobowiązań. Podczas gdy organizacje praw człowieka pracują nad tym na dużą skalę, potrzebni są również świadomi obywatele i świadome obywatelki, którzy będą wywierać na rząd stałą presję, by ten przestrzegał praw chroniących uchodźców i migrantów.

Wszystkie kraje powinny wspólnie wypracować **mechanizm podziału odpowiedzialności** za ogromną liczbę osób, które zostały zmuszone do opuszczenia swojego miejsca zamieszkania. Wszystkie kraje mogą pomóc chronić uchodźców poprzez udział w programie przesiedleń oraz tworząc inne, legalne i bezpieczne drogi przyjmowania uchodźców i uchodźczyń. Przesiedlenia pomagają chronić tych uchodźców, których prawa są najbardziej zagrożone – ludzi, którzy doświadczyli tortur, kobiety narażone na nadużycia i przemoc. W sytuacjach kryzysowych rządy mogą wprowadzać także inne rozwiązania np. łączenie rodzin, wydawanie wiz osobom wymagającym leczenia, wiz studenckich i pracowniczych i społeczne sponsorowanie przyjazdu uchodźców. Niezwykle ważne jest reagowanie na wszelkie działania władz państwowych, które podważają mechanizm podziału odpowiedzialności. Przykładem może być zawieranie dwustronnych lub wielostronnych umów z innymi państwami, mających na celu zapobieganie i zatrzymywanie nieregularnych przekroczeń granicy przez osoby poszukujące ochrony lub przymusowe zwracanie do państw, w których uchodźcom grozi poważne naruszenie praw człowieka.



Taibeh Abbasi (z lewej strony) jest zagrożona deportacją z Norwegii do Afganistanu, w którym nigdy nie mieszkała. Jest bohaterką globalnej kampanii #TellNorway. 2017.

© Amnesty International



Imitacja tablic rejestracyjnych podczas akcji solidarnościowej z uchodźcami w Holandii 'Let's bring them here', 2016.

© Let's bring them here

KAMPANIA AMNESTY INTERNATIONAL „WITAMY”

Amnesty International przeprowadziła w 2016 roku ankietę na temat postaw wobec uchodźców i uchodźczyń na całym świecie (w badaniu nie zostały uwzględnione postawy wobec migrantów i migrantek). Rezultaty pokazały, że 80% osób uczestniczących w badaniu było gotowych przyjąć uchodźców do swoich krajów, społeczności, a nawet domów.

Kampania WITAMY to ruch ludzi, którzy wierzą, że to, co nas łączy, jest o wiele potężniejsze niż to, co nas dzieli.

Cel kampanii

Zapewnienie ochrony uchodźcom i uchodźczyniom możliwości korzystania przez nich ze wszystkich przysługujących im praw poprzez wzmocnienie globalnego podziału odpowiedzialności i współpracy międzynarodowej.

W jaki sposób władze mogą wspierać ochronę praw uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek?

- Wszystkie kraje powinny zapewnić bezpieczeństwo osobom migrującym i zezwolić na podróżowanie w legalny sposób, by nie musiały odbywać niebezpiecznych podróży, które często grożą utratą życia. Państwa powinny oferować wizy uchodźcom i uchodźczyniom zamiast wznosić mury i zasieki na granicach.
- Kraje powinny finansować i wspierać operacje poszukiwawczo-ratownicze dla tysięcy uchodźców i migrantów przekraczających morza i oceany w poszukiwaniu bezpieczeństwa.
- Władze Twojego kraju mogą odegrać pozytywną rolę zezwalając uchodźcom i migrantom na wjazd do kraju bez ryzyka zatrzymania i aresztowania.
- Polska może także przyjmować uchodźców w ramach programu przesiedleń koordynowanego przez Agencję ONZ ds. Uchodźców (UNHCR).
- Polska może zwiększyć środki na programy humanitarne ONZ zmierzające do poprawy sytuacji uchodźców i uchodźczyń. Wysokość oferowanej pomocy powinna być umieszczona w ogólnie dostępnych raportach finansowych.

- Władze mają obowiązek umożliwić uchodźcom połączenie się z członkami rodzin już osiedlonymi zagranicą w ramach programu łączenia rodzin.
- Władze państwowe powinny umożliwiać uchodźcom i migrantom swobodę poruszania się.
- Ponadto, powinny zapewnić dostęp do edukacji i zatrudnienia.
- Wszystkie kraje powinny zapewnić podstawowe minimalne standardy w zakresie zakwaterowania, żywienia, warunków sanitarnych i opieki zdrowotnej.
- Jeśli w twoim kraju mieszka wiele migrujących pracowników domowych, władze muszą działać na rzecz ochrony ich praw poprzez zapewnienie im odpowiednich dokumentów, dostępu do systemu służby zdrowia oraz możliwości dochodzenia sprawiedliwości, jeśli pracodawca łamie ich prawa.
- Wszystkie kraje powinny ścigać i karać tych, którzy popełniają przestępstwa przeciwko uchodźcom i migrantom i podejmować działania w celu zwalczania dyskryminacji i ksenofobii.

Najważniejsze przesłanie Kampanii:

- Uchodźcy i uchodźczynie nie są zagrożeniem, ale ludźmi, których życie jest zagrożone, ludźmi, którzy potrzebują bezpiecznego miejsca i wsparcia, aby zacząć swoje życie od nowa.
- Rozwiązanie globalnego kryzysu uchodźczego rozpoczyna się od podjęcia przez każdego i każdą z nas jednego prostego, osobistego zobowiązania do pomocy, powiedzenia: Witam uchodźców i uchodźczynie.
- Ignorowanie największego kryzysu uchodźczego naszych czasów nie rozwiąże niczego i nie spowoduje kresu ogromnego ludzkiego cierpienia. Biorąc na siebie współodpowiedzialność za ochronę uchodźców, rządy i przywódcy mają szansę udowodnić, że są w stanie pełnić rolę światowych liderów oraz że potrafią inwestować w życie ludzi i przyszłość świata.

Jak możesz zaangażować się w Kampanię:

1. Zaangażuj się w prowadzone przez Amnesty International akcje, petycje, wydarzenia.
2. Okazuj solidarność z uchodźcami: organizuj wydarzenia we współpracy z uchodźcami w twoim kraju, aby zwiększyć świadomość o globalnej sytuacji uchodźców i pokazać, w jaki sposób możemy ich przyjmować.
3. Staraj się wpływać na publiczną debatę na temat sytuacji uchodźców poprzez organizowanie spotkań, projekcji filmów i kontakt z mediami.
4. Zaangażuj aktywistów i innych w działania na rzecz edukacji w zakresie praw człowieka – takie jak te w tym module.

Dowiedz się więcej:

- Kampania WITAMY Amnesty International: <https://amnesty.org.pl/jak-mozna-witac-uchodzcow/>
- Globalny raport Amnesty International *Raport: Walka z globalnym kryzysem uchodźczym*, https://amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2016/02/28.09-FINAL-Tackling-the-Global-Refugee-Crisis_final.pdf (dostęp: 10.04.2019)

ĆWICZENIE 5.1 DRZEWKO PROBLEMOWE

CELE

Osoby uczestniczące będą potrafiły:

- Zidentyfikować i przeanalizować problem, związany z sytuacją uchodźców, jaki może występować w społecznościach osób uczestniczących;
- Przeanalizować przyczyny i skutki tych problemów;
- Podjąć wstępną próbę wskazania rozwiązań.

CZAS

120 minut

POTRZEBNE MATERIAŁY

- papier flipchartowy
- długopisy i markery
- kartki lub karteczki samoprzylepne
- liście wycięte z papieru
- taśma klejąca lub inny materiał klejący
- ściana, na której można wieszać kartki

TO ĆWICZENIE SKŁADA SIĘ Z CZTERECH KROKÓW:

Krok 1: Wskazywanie problemów (30 minut)

Krok 2: Analizowanie problemów (45 minut)

Krok 3: Wskazywanie rozwiązań (30 minut)

Krok 4: Działaj! (15 minut)

WSKAZÓWKI DLA OSÓB FACYLITUJĄCYCH



- ☑ Możesz dostosować czas trwania ćwiczenia do wielkości i potrzeb grupy. Jeśli pracujesz z niewielką grupą, możecie wszystko robić wspólnie. Trzeba pilnować czasu, żeby zapewnić wszystkim osobom możliwość udziału w ćwiczeniach.
- ☑ Poszczególne Kroki mają na celu pomóc młodym ludziom zidentyfikować, przeanalizować i zaplanować zmiany, których pragną w swoich społecznościach, a także przemyśleć, jak mogą się do owych zmian przyczynić.
- ☑ Każdy Krok można potraktować jako osobne ćwiczenie, ale informacje zbierane w kolejnych Krokach należy zachowywać do wykorzystania później.
- ☑ Zachowaj liście drzewka problemowego po zakończeniu ćwiczenia, by móc się potem do nich odwoływać.
- ☑ Kiedy osoby uczestniczące będą wskazywać problemy do analizowania, należy zacząć od problemów prostych, konkretnych i dobrze znanych. W miarę prac, dzięki różnym technikom, osoby uczestniczące nabiorą więcej pewności siebie, a wówczas będzie można przejść do analizowania bardziej złożonych problemów.
- ☑ Jeśli masz kontakt z organizacją zajmującą się wspieraniem uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek, z ośrodkiem dla cudzoziemców albo z uchodźcami czy uchodźczyniami lub społecznościami migrantkami, warto podjąć współpracę i zaprosić ich do udziału w niektórych ćwiczeniach, aby zabierali głos, opowiadali swoje historie, nawiązywali kontakty i pomagali budować poparcie dla różnorodności w twojej społeczności.
- ☑ Zaadaptowana wersja ćwiczeń *Tools Together Now! 100 Participatory Tools to Mobilise Communities for HIV/AIDS*, www.aidsalliance.com

KROK 1: WSKAZYWANIE PROBLEMÓW (30 MINUT)

Wspólna dyskusja

- Poproś osoby uczestniczące o spisanie lub narysowanie na osobnych kartkach bądź karteczkach samoprzylepnych rozmaitych problemów, z którymi spotykają się uchodźcy i uchodźczynie oraz migranci i migrantki w ich społecznościach.
- Rozłóżcie kartki na podłodze tak, by wszyscy mogli je przeczytać.
- Poinstruuuj osoby uczestniczące, by podzieliły kartki na różne kategorie wedle dowolnie wybranych kryteriów. Ważne, by osoby uczestniczące same wskazały kryteria. Z początku będzie to przebiegać powoli i w sposób mało zorganizowany, ale osoby uczestniczące dadzą sobie radę.
- Przedyskutuj kategorie z osobami uczestniczącymi. Dlaczego dany problem należy do danej kategorii? Dlaczego właśnie te kategorie zostały wybrane?
- Ustalcie, które problemy są priorytetowe i powinny zostać do dalszych prac (np. dlatego, że są pilne, że da się znaleźć rozwiązania w krótkiej lub długiej perspektywie).
- Zachowaj listę problemów na użytek kolejnych Kroków.

KROK 2: ANALIZOWANIE PROBLEMÓW – DRZEWKO PROBLEMOWE (45 MINUT)

Praca w podgrupach (25 minut)

- Poproś, by osoby uczestniczące podzieliły się na podgrupy po 4-6 osób. Daj każdej podgrupie papier flipchartowy z narysowanym drzewem (zob. rysunek na str. 169).
- Każda podgrupa wybiera jeden problem wskazany w poprzednim Kroku i analizuje go – na przykład dyskryminacja na rynku pracy albo strach przed innymi kulturami. Poproś o zapisanie lub narysowanie tego problemu na pniu drzewa.
- W podgrupach osoby uczestniczące dyskutują o bezpośrednich przyczynach problemu. Zapytaj: Jak sądzicie, dlaczego tak się dzieje? (Na przykład bezpośrednią przyczyną „podejrzeń o powiązania z terrorystami” może być wybiórczość przekazów medialnych lub brak edukacji na temat innych kultur).
- Narysujcie lub zapiszcie każdą przyczynę w korzeniach drzewa.
- Poproś o zastanowienie się, skąd biorą się owe bezpośrednie przyczyny. Powtarzaj pytanie: Skąd to się bierze? Odpowiedzi powinny być dodawane w postaci kolejnych połączonych ze sobą korzeni, aż zostaną wskazane wskażecie wszystkie możliwe pierwotne przyczyny.
- Zachęć do wskazania bezpośrednich skutków problemu. Zapytaj: Co się dzieje dalej? Narysujcie lub zapiszcie każdy skutek na górze, jako gałęzie drzewa.
- Postępuj podobnie jak wcześniej, aż wreszcie zostaną wskazane wszystkie możliwe skutki.

Wspólna dyskusja (20 minut)

- Zależnie od tego, ile było podgrup i od pozostałego czasu możesz poprosić każdą podgrupę o zaprezentowanie swego drzewa lub powiesić wszystkie drzewa obok siebie na ścianie, by osoby uczestniczące mogły je obejrzeć zanim przejdą do wspólnej dyskusji.
- Przedyskutujcie każdy rysunek. Na przykład:
 - Ile jest przyczyn i skutków danego problemu?
 - Które są najważniejsze?
 - Z którymi można coś zrobić?
 - Co zrobić, żeby zająć się przyczynami i złagodzić złe skutki?
- Zapytaj, czy istnieją pewne przyczyny lub skutki, które powtarzają się w przypadku różnych problemów.



KROK 3: WSKAZYWANIE ROZWIĄZAŃ – DRZEWKO ROZWIĄZAŃ (30 MINUT)

Wspólna dyskusja

- Wybierz wraz z osobami uczestniczącymi jeden problem.
- Umieść wybrany rysunek drzewka problemowego na ścianie.
- Na innej ścianie umieść flipchart, narysuj kolejne duże drzewo i podpisz: Drzewko rozwiązań.
- Poproś osoby uczestniczące, by pomyślały o przyczynach i skutkach wskazanych na drzewku problemowym, a następnie zapisały rozwiązania na liściach wyciętych z papieru i przykleiły je do drzewka rozwiązań.
- Podobne rozwiązania powinny zostać zgrupowane.
- Zastanówcie się wspólnie, które rozwiązania są łatwe, a które trudniejsze.
- Rozwiązania to zmiany, których osoby uczestniczące pragną w swoich społecznościach. Wskazane rozwiązania należy wykorzystać podczas kolejnych ćwiczeń.

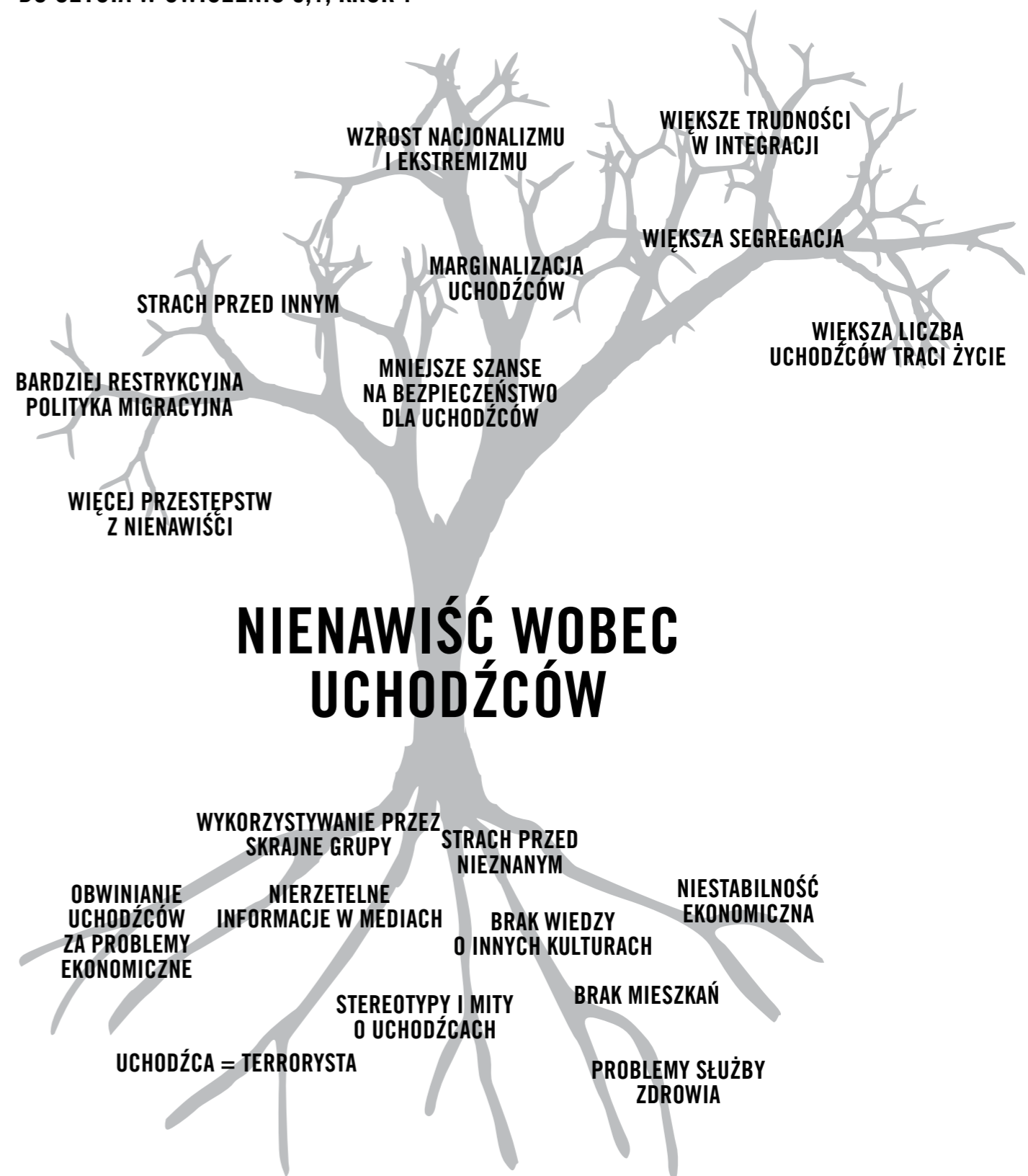
KROK 4: DZIAŁAJ! (15 MINUT)

- Wskaż, co da się zrobić, by nagłośnić istniejące problemy i możliwe rozwiązania.
- Zacznijcie się zastanawiać, z kim osoby uczestniczące musiałyby współpracować, by wprowadzić rozwiązania w życie (będzie to omawiane w kolejnym ćwiczeniu).
- Opowiedz, jak lista problemów wskazanych przez grupę ma się do globalnej kampanii Amnesty International WITAMY. Opowiedz osobom uczestniczącym, jak mogą się zaangażować w kampanię.



Aktywiści i aktywistki przygotowują akcje w ramach obozu aktywistycznego na Lesbos, Grecja 2017.
@ Giorgos Moutafis/Amnesty International.

DRZEWKO PROBLEMOWE DO UŻYCIA W ĆWICZENIU 5,1, KROK 1



ĆWICZENIE 5.2 INDYWIDUALNE MAPY WPŁYWU I PLANY DZIAŁANIA

CELE

Osoby uczestniczące:

- Poznają działania, które mogą podjąć w obronie praw uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek;
- Dowiedzą się, gdzie mogą szukać wsparcia i sojuszników;
- Nauczą się planować działania na rzecz zmian w zakresie przestrzegania praw człowieka.

CZAS

135 minut

POTRZEBNE MATERIAŁY

- papier flipchartowy
- długopisy, markery
- karteczki samoprzylepne lub kartki
- sznurek lub taśma klejąca
- papier wielokolorowy
- kserokopie wzoru *Planu działania* (lub wzór rozrysowany na flipcharcie) ze str. 174-175
- drzewko problemowe z ćwiczenia 5.1

TO ĆWICZENIE SKŁADA SIĘ Z TRZECH KROKÓW

Krok 1: Co można zrobić? (75 minut)

Krok 2: Sojusznicy (45 minut)

Krok 3: Działaj! (15 minut)

WSKAZÓWKI DLA OSOBY FACYLITUJĄCEJ



- ☑ Możesz dostosować czas trwania ćwiczenia do wielkości i potrzeb grupy. Zachowaj listę sojuszników, która zostanie sporządzona, na użytek innych ćwiczeń.
- ☑ Ćwiczenie można też wykorzystać, aby nauczyć osoby uczestniczące, jak ważna jest praca grupowa.
- ☑ Możesz wyświetlić osobom uczestniczącym dwuminutowy film *Podejmowanie działań*, https://www.youtube.com/watch?v=Yz1_tTbCINk&list=PLWXI_DX49NDyfF5WLgWs8ZZ6sxfuoYwh&index=7&t=0s (dostęp: 10.04.2019).
- ☑ Jeśli masz kontakt z organizacją zajmującą się wspieraniem uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek, z ośrodkiem dla cudzoziemców albo z uchodźcami czy uchodźczyniami lub społecznościami migrantkami, warto podjąć współpracę i zaprosić ich do udziału w niektórych ćwiczeniach, aby zabierali głos, opowiadali swoje historie, nawiązywali kontakty i pomagali budować poparcie dla różnorodności w twojej społeczności.

KROK 1: CO MOŻNA ZROBIĆ? (75 MINUT)

Wspólna dyskusja (10 minut)

- Wyjaśnij, że celem ćwiczenia jest burza pomysłów na temat działań, które osoby uczestniczące mogą podjąć w swoich społecznościach.
- W sali powieś drzewka problemowe przygotowane w ramach poprzedniego ćwiczenia. Poproś też osoby uczestniczące, by przypomniły sobie rozmaite działania omawiane lub wykonane w ramach wcześniejszych ćwiczeń.
- Poproś osoby uczestniczące o wskazanie działań i rozwiązań, które ich zdaniem mogą sprawdzić się w ich kontekście. Czy jakieś działania wydają się bardziej atrakcyjne lub potencjalnie bardziej skuteczne?

Praca indywidualna (20 minut)

- Rozdaj każdej osobie uczestniczącej papier flipchartowy. Poproś o narysowanie trzech koncentrycznych kół. Najmniejsze, środkowe koło należy podpisać słowem *Ja*, średnie koło należy podpisać słowem *Społeczność*, największe koło słowem *Rząd*.

- Poproś osoby uczestniczące, aby zastanowiły się i zapisały w najmniejszym kole, co mogą zrobić, by poprawić sytuację uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek w swoim otoczeniu. Np. mogą zapisać: *Będę zabierać głos, ilekroć spotkam się z przypadkiem rozpowszechniania nieprawdziwych informacji na temat uchodźców/uchodźczyń* albo: *Wyślę list do lokalnej gazety*.
- Poproś osoby uczestniczące, aby zastanowiły się i zapisały w środkowym kole, co mogą zrobić przy wsparciu społeczności, by poprawić sytuację uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek w swoim otoczeniu. Np. mogą zapisać: *Zorganizujemy zbiórkę żywności* albo: *Zgłosimy się na ochotnika/ochotniczkę do tłumaczenia tablic informacyjnych w naszym mieście*.
- Poproś osoby uczestniczące, aby zastanowiły się i zapisały w największym kole, co rząd może zrobić, by poprawić sytuację uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek. Np.: *Egzekwować przepisy o ochronie zatrudnienia migrantów* albo: *Wspierać uchodźców/uchodźczynie osiedlających się w nowych społecznościach*.



Aktywiści i aktywistki w Kenii biorą udział w międzynarodowej kampanii Amnesty International #TellNorway, której bohaterką jest Taibeh Abbasi, 2017.

© Amnesty International

Praca w podgrupach (20 minut)

- Poproś, by osoby uczestniczące podzieliły się na podgrupy po 3 osoby. Rozdaj im karteczki samoprzylepne w dwóch różnych kolorach (np. zielone i różowe).
- Poproś każdą podgrupę, by porównała wypisane działania i omówiła strategię dalszego postępowania.
- Dla każdej strategii należy wskazać zasoby i sojuszników, po czym zapisać je na karteczkach samoprzylepnych w tym samym kolorze (np. zielonych). Należy też wskazać bariery i przeciwników, po czym zapisać je na karteczkach w innym kolorze (np. czerwonym).
- Każda podgrupa powinna też zastanowić się, w jaki sposób można pozyskać sojuszników i poradzić sobie z oponentami. Wymyślone strategie należy zapisać na indywidualnych mapach działania.
- Po wypełnieniu wszystkich trzech kół, osoby powinny wytyczyć mapę wpływu pokazującą, w jaki sposób mogą przeprowadzić działania na rzecz zmian w przestrzeganiu praw uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek w swoich społecznościach.

Wspólna dyskusja (25 minut)

- Zbierz osoby uczestniczące razem. Poproś każdą podgrupę, by opowiedziała o wybranych strategiach, również o zasobach niezbędnych do wdrożenia danej strategii i możliwych przeszkodach.
- Kiedy już wszystkie podgrupy podzielią się swoimi pomysłami, przedyskutujcie następujące kwestie:
 1. *Jak można wdrożyć daną strategię? Jakimi narzędziami dysponujecie?*
 2. *Jaki wpływ omawiane działania miałyby na osoby uczestniczące, na ich społeczność, na tutejsze społeczności uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek?*

KROK 2: SOJUSZNICY (60 MINUT)

- Na początek wydziel duży fragment podłogi za pomocą sznurka albo taśmy klejącej. Ten fragment to jezioro lawy.
- Wyjaśnij osobom uczestniczącym, że ćwiczenie pomoże im zidentyfikować sojuszników, którzy zapewnią wsparcie w walce z dyskryminacją uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek w tutejszych społecznościach.

Praca w podgrupach (10 minut)

- Podziel osoby uczestniczące na dwie podgrupy. Rozdaj każdej podgrupie kolorowy papier (po jednym kolorze na podgrupę).
- Poproś obie podgrupy, by zastanowiły się, kto w ich społecznościach może okazać się potencjalnym partnerem lub sojusznikiem. Każdy pomysł należy zapisać na osobnej kartce.
- Następnie zbierz wszystkie kartki.

Jezioro lawy (15 minut)

- Pomieszaj kartki z pomysłami obu grup i rozłóż je na podłodze wewnątrz wytyczonej przestrzeni (w jeziorze lawy).
- Każda podgrupa ma teraz 5 minut, żeby zabrać wszystkich niezbędnych sojuszników z jeziora lawy. Są jednak pewne zasady:
 - Obie podgrupy mogą wysłać na jezioro lawy tylko po jednej osobie naraz.
 - Osoby mogą stąpać wyłącznie po kamieniach (czyli kartkach rozłożonych na podłodze). Jeśli osoba stanie na podłodze, odpada, wraca do swojej podgrupy i kolejna osoba zajmuje jej miejsce.
 - Z jeziora można zabrać tylko po jednym kamieniu naraz.
 - Pierwsza podgrupa, która zbierze wszystkich swoich sojuszników, wygrywa.

Wspólna dyskusja (20 minut)

Przedyskutujcie wspólnie ćwiczenie z jeziorem lawy i następujące kwestie:

- W jaki sposób zdecydowano o doborze sojuszników?
- Jak pracowało Wam się w grupie?
- Jak rozstrzygnąć, kto jest sojusznikiem?
- Dlaczego akurat ci sojusznicy mogą być szczególnie pomocni i przydatni?

KROK 3: DZIAŁAJ! (15 MINUT)

- Podziel osoby uczestniczące na 2 podgrupy. Poproś każdą, by odbyła burzę mózgów i wybrała sobie jakiś cel albo jedno z zaproponowanych wcześniej rozwiązań, służących promowaniu praw uchodźców i uchodźczyń oraz migrantów i migrantek w tutejszej społeczności. Przedyskutujcie następujące kwestie:
 1. *Jacy sojusznicy będą potrzebni do osiągnięcia tego celu?*
 2. *Jak należy współpracować z sojusznikami?*
 3. *Kto może okazać się przeciwnikiem?*
 4. *Czego potrzeba, by ograniczyć negatywny wpływ przeciwników?*
- Przedyskutujcie, co możecie zrobić, by osiągnąć wybrany cel (np. zorganizować publiczne wydarzenie, występ artystyczny, opracować akcję plakatową, założyć świetlicę dla dzieci).
- Rozdaj wzór *Planu działania* (str. 174-175). Wyjaśnij, że Plan działania jest narzędziem pomocnym w przygotowaniu bardziej szczegółowej strategii. Zachęć osoby, by każda przygotowała plan działania i opowiedziała o nim pozostałym podczas następnej sesji.



Amnesty International organizuje demonstracje we Wiedniu, protestując przeciwko działaniom wobec kryzysu związanego z sytuacją uchodźców, 2016.
© Amnesty International / Marla König

PLAN DZIAŁANIA DO ĆWICZENIA 5.2, KROK 3

Czego dotyczy problem?	
Jakie są problemy szczegółowe, którymi chcesz się zająć?	
Kogo najbardziej dotyczy ten problem? Dlaczego akurat tych osób?	
Jaką zmianę chcesz wprowadzić? (np. uchodźcy/uchodźczynie w twojej społeczności będą mieć lepszy i równy dostęp do edukacji. Albo: uchodźcy/uchodźczynie będą się czuć mile widziani/widziane i wspierani/wspierane)	
Co musi się wydarzyć, by zaszła ta zmiana? Pomyśl o drobnych zmianach, które pozwolą wprowadzić wielką zmianę (np. wprowadzenie w miejscowej szkole polityki przeciwdziałania dyskryminacji i mowie nienawiści)	
Jakie działania można podjąć, by wspierać zmiany? Pomyśl o działaniach, które będą możliwe do przeprowadzenia i które będą miały konkretne, zauważane efekty (np. międzykulturowe wydarzenia w szkole albo kampania informacyjna adresowana do uczniów/uczennic i nauczycieli/nauczycielek) służąca przeciwdziałaniu błędnym stereotypom na temat migrantów	
Co musi się wydarzyć, żebyś mógł/mogła uznać zamierzoną zmianę za osiągniętą?	
Jakie są ryzyka, wyzwania albo przeszkody, utrudniające wprowadzenie tej zmiany?	
Kto może ci pomóc w jej wprowadzeniu?	

W przypadku każdego działania zastanów się:

Na czym polega to działanie? Opisz je jednym zdaniem.	
Kiedy się odbędzie?	
Gdzie się odbędzie?	
Kto będzie w nie zaangażowany?	
Jakich zasobów potrzeba (osób, sprzętu, pieniędzy)?	
W jaki sposób poinformujesz innych o tym działaniu?	
Jakie będą wyzwania albo przeszkody?	

SZANUJ MOJE PRAWA, SZANUJ MOJĄ GODNOŚĆ

MODUŁ IV – PRAWA UCHODźCÓW, UCHODźCZYŃ, MIGRANTÓW I MIGRANTEK

Miliony ludzi każdego roku migruje. Ponad 25,4 milionów z nich to uchodźcy i uchodźczynie. Z powodu przemocy, konfliktu i prześladowań, zostali zmuszeni do pozostawienia wszystkiego co znali, by dotrzeć do bezpiecznego miejsca. Szacuje się, że 258 milionów ludzi, co stanowi 3,4% populacji świata, żyje poza krajem pochodzenia, szukając godnego życia. Niektórzy z nich wyruszyli w drogę, by znaleźć lepsze możliwości, ale inni zostali do tego zmuszeni przez okoliczności.

Mity i stereotypy o uchodźcach i migrantach mają wpływ na politykę krajową oraz międzynarodową. Musimy znaleźć sposób, by zmienić nasze postawy na poziomie indywidualnym, krajowym i globalnym. Ten moduł przechodzi z osobami uczestniczącymi przez kolejne etapy: empatii, zrozumienia oraz zdobywania wiedzy i działania, pomaga dostosować wiedzę na każdym poziomie. Osoby uczestniczące będą mieć możliwość nie tylko pogłębienia wiedzy o prawach człowieka oraz na temat tego, jak mogą pomóc chronić uchodźców i migrantów. Będą także odkrywać, jak tworzyć bardziej otwarte i „witające” społeczności dla uchodźców.

Ten moduł o prawach uchodźców i migrantów jest czwartym z serii edukacyjnych modułów o prawach człowieka. Jest przeznaczony dla każdego, kto chce zdobywać wiedzę o prawach człowieka oraz o tym, jak działać, by były przestrzegane.

Komentarz „Wracaj do swojego kraju” jest najbardziej bezmyślnym i samolubnym zdaniem, jakie słyszę i zawsze mnie przygnębia. Powinniśmy zapewniać wsparcie, a nie budować mury. Uchodźcy pozostawili wszystko za sobą, zabrali jedynie nadzieję na lepsze życie.

Joy Wathagi, liderka młodzieży w Amnesty International Kenia